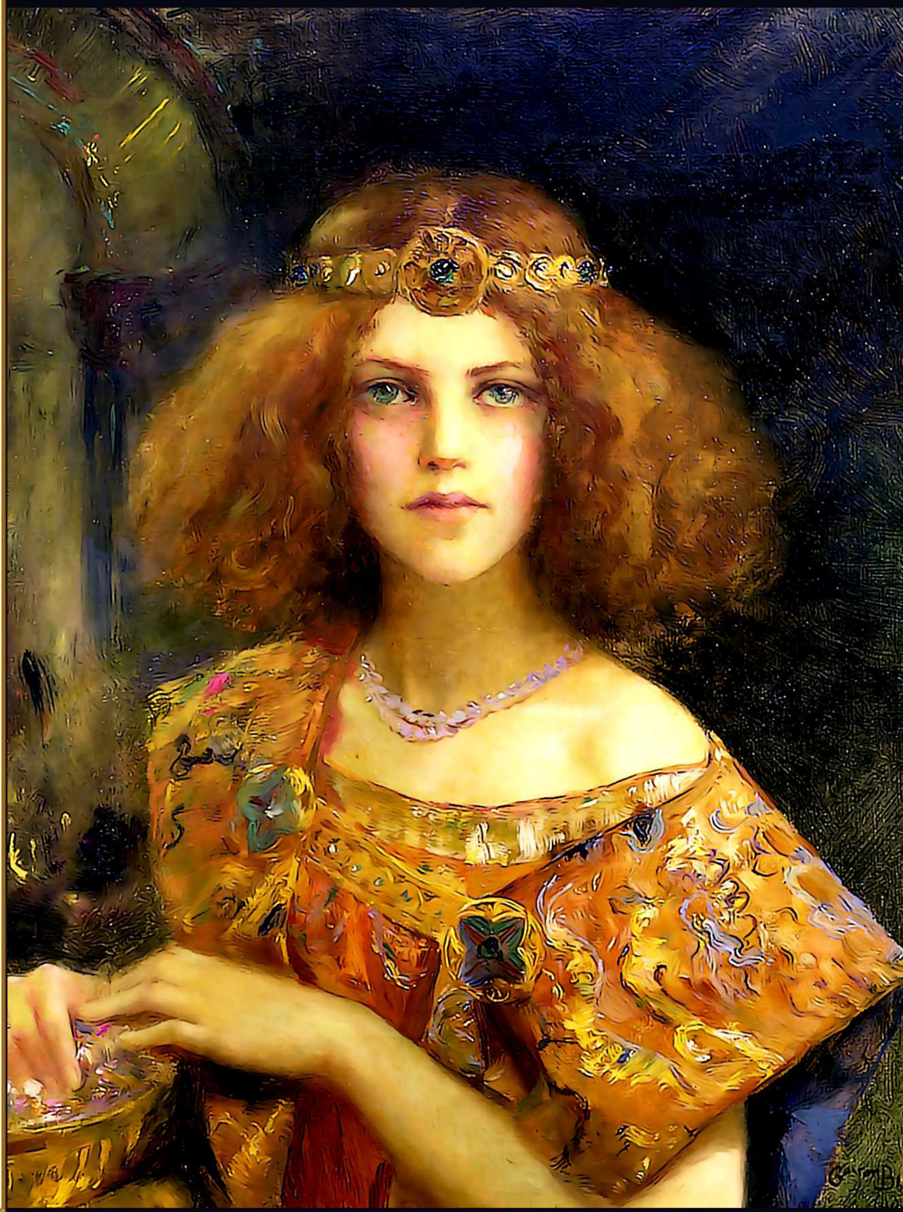
Salammbô

Gustave Flaubert

Gustave Flaubert

Salammbô

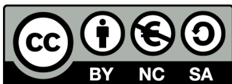
eBibliotek 1800

2023

Ophavsret og brugsbetingelser

Copyright and conditions of use

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

1. Gildet

Det var i Megara, Karthagos forstad, i Hamilkars haver.

De soldater, han havde anført på Sicilien, fejrede årsdagen for slaget ved Eryx med et stort fællesgilde, og da herskeren var fraværende og de var sammen i store skarer, spiste og drak de i fuld frihed.

Høvedsmændene, der bar bronzekoturner, havde lejret sig på midtergangen under et guldfrynset purpursejl, der strakte sig lige fra muren af hestestaldene til paladsets første terrasse; de menige soldaters masse havde spredt sig under træerne, hvor man kunne se en mængde bygninger med flade tage, vinperser, fadebure, oplagshuse, bagerier og rustkamre sammen med en gård til elefanterne, grave til de vilde dyr, et fængsel til slaverne.

Figentræer groede om køkkenerne; en sykomorelund strakte sig til store grønne buskadser, hvor granatæbler funklede blandt bomuldsplanternes hvide duske; klasetunge vinranker snoede sig op i pinjernes grene; en rosenmark blussede under plataner; hist og her på grønsværet stod svajende liljer; gangstierne var strøede med sort sand, blandet med koralstøv, og i midten dannede cypres-alleen fra den ene ende til den anden lige som en dobbelt søjlerække af grønne obelisker.

Helt i baggrunden rejste paladset, der var bygget af gulplettet numidisk marmor, sine fire terrassestokværk over vældige grundkvadre. Med sin store lige ibenholtstrappe, der på hjørnerne af hvert trin bar forstavnen af en erobret galej, med sine røde, af et sort kors firdelte døre, sine malmgitre, der forneden beskyttede imod skorpioner, og sit forgyldte stavværk,

der spærrede åbningerne for oven, forekom det i sin vilde, overdådige pragt krigerne lige så højtideligt og uransageligt som Hamilkars ansigt.

Rådet havde anvist dem hans hus til afholdelse af denne fest; de syge og sårede, som lå i Eschmûns tempel, havde begivet sig på vej allerede ved daggry og slæbt sig der hen på deres krykker. Hvert øjeblik kom nye til. Ad alle stier dukkede uophørligt flere frem, som strømme, der haster mod en sø. Mellem træerne sås køkkenslaverne løbe om, hæsblæsende og halvnøgne; på græsgangene flygtede gazellerne brægende; solen hældede mod sin nedgang, og citrontræernes duft gjorde den svedende menneskemængdes uddunstning endnu mere trykkende.

Der var mænd af alle nationer, ligurer, lusitaner, balearer, negre og flygtninge fra Rom. Ved siden af den tunge doriske dialekt hørtes klangen af keltiske ord, der raslede som stridsvogne, og joniske endelser stødte sammen med ørkenens konsonanter, der var ru som sjakalskrig. Grækeren kendtes på sin smækre vækst, ægypteren på sine opskudte skuldre, kantabreren på sine svære lægge. Karerne vuggede hovent fjerene i deres hjelmbusk, bueskytter fra Kappadokien havde med plantesafter malet sig store blomster på kroppen, og nogle lydere i kvindekjortler lå til bords med tøfler og ørenringe. Andre, som pralerisk havde oversmurt sig med cinnoberrødt, lignede statuer af koral.

De strakte sig på hynderne, de spiste siddende på hug omkring store fade, eller også lå de på maven og rev kødstykkerne til sig og mættede sig støttede på albuerne, i samme fredelige stilling som løver, når de sønderslider deres bytte. De sidst ankomne stod op ad træerne og så på de lave

borde, der halvvejs forsvandt under skarlagentæpper, og ventede på at få plads.

Da Hamilkars køkkener ikke slog til, havde rådet sendt dem slaver, spisekar og løjbænke, og man så midt i haven, som på en valplads, når ligene brændes, store klare bål, hvor der stegtes okser. Anisbestrøede brød skiftede med svære oste, der var tungere end kasteskiver, og vinfyldte kummer og vandfyldte krukker stod mellem kurve af guldfiligran, der bugnede af blomster. Glæden over endelig at kunne proppe sig efter ønske spilede alle øjne op; hist og her begyndte man at synge.

Først var der en anretning af fugle i grøn sauce på fade af rødt, sortmønstret ler, dernæst alle slags skaldyr, der opsamles på de puniske kyster, hvede-, byg- og bønnesupper, og snegle med kommen på gule ravfade.

Dernæst blev bordene dækkede af kødspiser: antiloper med deres horn, påfugle med deres fjer, hele får kogte i sød vin, kamel- og bøffelkøller, pindsvin i fiskesauce, stegte cikader og syltede hasselmus. På trug af tamrapanni-træ flød i safran store stykker sul. Alt svømmede i saltlage, i trøfler, i dyvelsdræk. Frugtpyramiderne væltede ned over honningskiverne, og man havde ikke glemt nogle af disse små hunde med tyk vom og rosenrød silkeluv, der fededes med olivenmost, en karthagisk ret, som de andre folkeslag havde væmmelse for. Overraskelsen ved de ukendte spiser pirrede mavernes grådighed. Gallerne, der gik med det lange hår opbundet på issen, reves om vandmelonerne og citronerne, som de knasede med skallen. Negre, der aldrig havde set langusterkrebs, flængede ansigtet på deres røde pigge. Men de glatragede grækere, der var hvidere end marmorstatuer, smed tallerkenaffaldet bag sig,

mens kvæghyrder fra Brutium, klædte i ulveskind, åd i tavshed med ansigtet nede i maden.

Natten faldt på. Det over cypres-alleen udspændte solsejl blev trukket bort, og der blev bragt fakler. De blafrende blus af stenolien, der brændte i porfyrvaser, skræmte de til månen indviede aber, som sad højt oppe i cedrene. Soldaterne morede sig over deres hvinende skrig.

Aflange flammer flakkede over malmpansrene. Det flimrede og gnistrede i utallige farver fra ædelstensindlagte fade. Vinkummerne, der var slebet i kanten som hulspejle, gav et bredt og mangedobbelt billede af omgivelserne. Soldaterne trængte sig sammen om dem og måbede over deres spejlbillede og skar lattervækkende ansigter. Over bordene slyngede de hinanden elfenbensskamler og guldspateler i hovedet. De slubrede i sig af alle de græske vine, der gemmes i lædersække, af Kampaniens vine, der opbevares i amforaer, af kantabrernes vine, der sendes i tønder, og af brystbær-, kanel- og lotusvine. Der lå pytter på jorden, hvori de gled. Dampen fra kødretterne steg op i træernes kroner med åndedrætsdunsterne. På samme tid hørtes kæbernes knasen, larm af ord og sang, klang af bægre, klirren af de kampanske vaser, der sprang i tusind stumper, eller den klingre lyd af et stort sølvfad.

Efterhånden som rusen steg, huskede de stærkere og stærkere Karthagos uretfærdighed. Republikken havde nemlig, da den følte sine kræfter udtømt af krigen, ladet alle de tilbagevendende bander ophobe sig i byen. Deres feltherre Gisko havde dog haft den forsigtighed at hjemsende dem lidt efter lidt for derved at lette betalingen af deres sold, og rådet havde troet, at de til sidst ville gå ind på et afslag i betalingen.

Men man hadede dem for øjeblikket, fordi man ikke kunne betale dem. Denne gæld blandedes i folkets bevidsthed sammen med de 3200 eubøiske talenter, som Lutatius havde forlangt, for hæren var, lige så vel som Rom, en fjende af Karthago. Lejetropperne forstod det godt, og deres forbitrelse gav sig udslag i trusler og i alle slags tøjlesløsheder. Til sidst forlangte de at samles for at fejre en af deres sejre, og fredspartiet gav efter og benyttede lejligheden til at hævne sig på Hamilkar, der så længe havde holdt på krigen. Den var endt på trods af alle hans anstrengelser; da han tvivlede om Karthagos fremtid, havde han overdraget Gisko befalingen over lejetropperne.

At anvise hans palads til deres modtagelse var at lægge noget af hadet, man nærede til dem, over på ham. Desuden måtte bekostningen være overvældende stor; han måtte bære den næsten helt og alene.

Stolte over at have fået republikken til at bøje sig troede lejetropperne, at de endelig nu skulle vende hjem med solden for udgydt blod i hætten på deres kappe. Men deres strabadser, som de så gennem rusens dunster, forekom dem uhyre store og alt for slet lønnede. De viste hinanden deres sår, fortalte om deres kampe, deres rejser og om deres hjemlige jagter. De efterlignede de vilde dyrs skrig og deres spring. Så fulgte sjofle væddemål. De stak hovedet ned i amforaerne og blev ved at tylle i sig som tørstige dromedarer. En kæmpestor lusitaner, der bar en mand i hver stiv arm, løb hen over bordene og spyede ild af næseborene. Lakedaimonere, der ikke havde taget deres harnisker af, sprang af sted med tunge tramp. Nogle nærmede sig med kvindelader og gjorde utugtige håndbevægelser. Andre

klædte sig nøgne for midt imellem bægrene at kæmpe på gladiatorvis, og en skare grækere dansede omkring en vase med nymfebilleder, mens en neger hamrede med en okseknokkel på et malmskjold.

Pludselig hørte de en klagesang, en stærk og blid sang, der sank og steg i luften som vingeslaget af en såret fugl.

Det var slavernes kor i fængslet. Soldater sprang op for at befri dem og løb bort.

De kom tilbage og drev midt under skrigene og gennem støvet en snes mænd, som man kendte på deres blegere ansigt. En lille kegleformet hue af sort filt dækkede deres glatragede hoved; de gik alle med træsandaler og klirrede af jern som raslende karrer.

De nåede ind i cypres-alleen, hvor de blev borte blandt den nysgerrige mængde. En af dem stod afsides. Gennem rifterne i hans tunika så man hans skuldre stribede af lange ar. Med sænket hage så han sig mistroisk om og kneb øjelågene til for faklernes blændende skær; men da han så, at ingen af disse væbnede mænd ville ham ondt, udstødte han et dybt suk; han lallede, han grinte under de klare tårer, der vaskede hans ansigt; så greb han et fyldt drikkekar ved ringene, løftede det lodret i vejret i udstrakte arme, hvorfra der hang lænker, så betragtede han himlen og sagde, idet han blev ved at holde skålen oprakt:

"Hil være først dig, Baal-Eschmûn Befrieren, hvem mit lands folk kalder Æskulap! og hil være Eder, kildernes, lysets og skovenes ånder! og Eder, guder, skjulte under bjergene og i jordens huler! og Eder, stærke mænd med skinnende rustninger, som har befriet mig!"

Derpå lod han karret synke og fortalte sin historie. Han hed Spendius. Karthagerne havde taget ham til fange i slaget ved de Ægatiske øer, og så vel på græsk som på ligurisk og punisk takkede han endnu en gang lejetropperne; han kyssede dem på hænderne; endelig lykønskede han dem til gildet samtidig med at udtale sin forundring over ikke at se den hellige legions bægre. Disse bægre, der var prydede med en vinranke i smaragder på hver af deres seks guldsider, tilhørte et hærkorps, der udelukkende sammensattes af unge patriciere, de højeste af vækst. Bægrene var deres særret, næsten som et religiøst hæderstegn; derfor var der heller intet i republikkens skatkamre, som var heftigere attrået af lejetropperne. De hadede legionen for disse bægres skyld, og der var soldater, som havde sat livet på spil for at opnå den ufattelige lykke at drikke af dem.

Nu befalede de at sende bud efter bægrene. De opbevaredes i Syssitierne, fællesspisningsselskaber af købmænd. Slaverne kom tilbage. På denne tid sov alle syssit-medlemmerne.

"Så væk dem!" svarede lejetropperne.

Anden gang fik de den besked, at bægrene gemtes i et tempel.

"Så luk det op!" svarede de.

Og da slaverne skælvende havde tilstået, at de var i feltherren Giskos hænder, sagde de:

"Så lad ham komme med dem!"

Snart efter kom Gisko frem fra haven med et følge af den hellige legion. Hans store sorte kappe, der var fæstet på hans hoved med en juvelbesat guldmitra, og som bølgede om ham lige ned til hans hests hove, flød i det fjerne sammen med

nattens farve. Man så kun hans hvide skæg, blinkene fra hans hovedprydelse og hans treradede halssmykke af store blå plader, der klirrede på hans bryst.

Da han red frem, hilste alle soldaterne ham med et øredøvende bifaldsråb:

"Bægrene! Bægrene!"

Han begyndte med at sige, at tog man hensyn til deres mod, så havde de fortjent dem. Mængden klappede og hylede af jubel.

Det kunne han bevidne, som havde kommanderet dem der ovre og først var vendt hjem med den sidste kohorte på den sidste galej.

"Hør, hør! han taler sandt!" sagde de.

Men, fortsatte Gisko, republikken havde anerkendt deres inddeling efter folkeslag, deres skikke, deres gudsdyrkelse; de var frie i Karthago! Hvad den hellige legions drikkekar angik, så var det privatejendom.

Pludselig sprang en galler, der stod tæt ved Spendius, op på bordene og styrtede løs på Gisko, som han truede med to nøgne sværd.

Uden at lade sig afbryde slog feltherren ham i hovedet med sin elfenbensstav; barbaren faldt. Gallerne hylede, og deres raseri, som smittede de andre, var lige ved at skylle legionssoldaterne over ende. Gisko trak på skuldrene, da han så disse blegne. Han tænkte, at hans mod ville være til ingen nytte overfor disse vilde, løsslupne dyr. Det var bedre senere at hævne sig ved en eller anden list; han gjorde derfor tegn til sine soldater og red langsomt bort. I porten vendte han sig om mod lejetropperne og råbte, at de skulle komme til at fortryde det.

Gildet begyndte på ny. Men Gisko kunne komme igen og ved at omringe forstaden, der stødte til de yderste volde, knuse dem imod murene. Så følte de sig ene trods deres mængde, og den store by, der sov i skyggen nedenunder dem, gjorde dem pludselig bange med sine mange trappestabler, sine høje sorte huse og sine ukendte guder, der var endnu forfærdeligere end dens folk. I det fjerne gled nogle blus hen over havnen, og der var lys i Khamons tempel. De kom til at tænke på Hamilkar. Hvor var han? Hvorfor havde han forladt dem, da freden var sluttet? Hans uenighed med rådet var naturligvis kun forstillelse for at ødelægge dem. Deres umættede had faldt tilbage på ham; og de forbandede ham og tirrede hinanden ved at lade deres vrede gå videre. I dette øjeblik stimlede folk sammen under platanerne for at se en neger, der væltede sig i støvet og slog i jorden med arme og ben, med stive øjne, forvreden hals og fråde på læberne. Der var en, som skreg, at han var forgiftet. Så troede de alle sammen, at de var forgivet. De styrtede sig over slaverne; der rejste sig et frygteligt skrål, og en svimlende tilintetgørelsestrang hvirvlede gennem den berusede hær. De slog om sig i blinde, de knuste, de dræbte. Nogle slyngede fakler op i træernes grene; andre, der stod og støttede sig til løvernes indhegning, skød dem ned med pileskud; de dristigste løb til elefanterne, de ville hugge snablerne af dem og spise elfenben.

Nogle baleariske slyngekastere, som for at plyndre mere uforstyrret var gået bag om paladset, fandt vejen spærret af en høj bom af spanskrør. Med deres dolke overskar de låsens remme og stod nu under den facade, der havde udsigt til Karthago, i en anden have, fyldt med beskårne buskadser.

Rækker af hvide blomster, der alle fulgte hinanden en for en, beskrev på den azurfarvede jord lange linjesving som stjerneskud. De mulmfyldte buske udåndede varme, honningkrydrede dufte. Der var zinnoberbemalede træstammer, som lignede blodige søjler. Midt i haven stod tolv kobbersokler, som hver bar en stor glaskugle, og rødlige blus fyldte blafrende disse hule bobler som uhyre øjenstene, der blev ved at glippe. Soldaterne lyste sig frem med begfakler og snublede tit på den dybtpløjede jordskrænt.

Men nu fik de øje på en lille sø, der ved blå stenmure var delt i flere bassiner. Vandet var så gennemsigtigt, at fakkelflammerne blinkede helt ned på bunden, hen over hvide kiselsten og guldstøv. Det gav sig til at syde, skinnende guldkorn flimrende frem og tilbage, og store fede fisk, som bar ædelsten i gabet, steg op til overfladen.

Soldaterne skoggerlo, stak fingrene i deres gæller og bar dem til deres spiseborde.

Det var familien Barkas' fisk. De nedstammede alle fra de hellige urkvabber, som havde udruget det mystiske æg, hvori gudinden var skjult. Tanken om at begå helligbrøde opflammede på ny lejetroppernes lækkersultenhed. De gjorde hurtigt ild under malmkarrene og morede sig over at se de smukke fisk sprælle i det kogende vand.

Menneskebølgen voksede. Soldaterne var ikke længere bange. De begyndte at drikke forfra. De vellugtende salver, som drev dem ned over panden, vædede med store dråber deres pjaltede tunikaer; de stemte begge næver i bordpladerne, der syntes dem at gynge som skibe i søgang, og deres store berusede øjne lod grådige blikke glide hen over alt det, de ikke

kunne nå med hænderne. Andre gik midt imellem fadene hen over purpurdugene, sparkede og knuste elfenbensopsatser og tyriske glasflasker. Sange blandede sig med dødsrallen fra slaverne, der lå blandt de knuste skåle. De forlangte vin, kødspiser, guld. De skreg på kvinder. De brølte deres drankervanvid på hundrede sprog. Nogle indbildte sig at være i badstue på grund af al den em, der flød omkring dem, andre, der så op i grenene, troede, de var på jagt, og styrtede løs på deres kammerater som på vilde dyr. Ilden forplantede sig fra træ til træ, og de høje løvmasser, hvorfra lange hvide spiraler snoede sig op, lignede vulkaner, der begynder at ryge. Råbene fordobledes; de sårede løver brølede inde fra mørket.

Lige med et oplystes paladset på sin højeste terrasse, midterdøren åbnedes, og en kvinde, selve Hamilkars datter, viste sig på tærsklen, hyllet i sorte klæder. Hun steg ned ad den første trappe, der på skrå gik langs med det første stokværk, dernæst ad den anden, den tredje, og hun standsede på den sidste terrasse, ovenfor galejtrappen. Ubevægelig og med sænket hoved stirrede hun på soldaterne.

Bag ved hende stod på hver side to lange rækker blege mænd i hvide, rødfrynsede kjortler, der faldt lige ned over deres fødder. De havde ikke skæg, ikke hår, ikke bryn. I deres ringfunklende hænder bar de vældige lyrer, og de sang alle med skarpe røster en hymne til Karthagos guddom. Det var eunukpræsterne fra Tanits tempel, som Salammbô ofte lod kalde til sit hus.

Endelig steg hun ned ad galejtrappen. Præsterne fulgte hende. Hun skred frem i cypres-alleen, og hun gik langsomt

mellem høvedsmændenes borde; de veg lidt tilbage og så hende gå forbi.

Hendes hår, der var pudret med violet sand og sat op i et tårn på de kanaanitiske jomfruers vis, lod hende synes højere. Perlefletninger faldt fra hendes tindinger helt ned til vigene af hendes mund, der var rosenfarvet som et halvåbent granatæble. På hendes bryst lå der et mønster af lysende sten, der i brogethed lignede skællene på en muræne. Hendes diamantprydede arme stak frem af den ærmeløse tunika, der på kulsort bund var stjernet med røde blomster. Mellem anklerne bar hun en guldkæde til afmåling af sine skridt, og hendes store dunkelrøde kåbe, der var skåret af et ukendt stof, slæbte efter hende og fulgte hvert af hendes trin som med en bred, brusende bølge.

Fra tid til anden greb præsterne nogle halvkvalte akkorder på deres lyrer, og i tonepauserne hørte man den svage klirren af guldlænken sammen med den regelmæssige klapren af hendes papyrussandaler.

Ingen kendte hende hidtil. Man vidste kun, at hun levede tilbagetrukket i andagtsøvelser. Nogle soldater havde set hende om natten oppe på tinden af hendes palads, knælende for stjernerne, mellem røghvirvler fra de tændte røgelseskar. Det var månen, som havde gjort hende så bleg, og noget af gudernes luft lå om hende som en næppe synlig dis. Hendes øjne syntes at stirre langt ind i fjerne dybder hinsides jordiske rum. Hun gik med bøjet hoved og holdt i sin højre hånd en lille lyra af ibenholt.

De hørte hende mumle:

"Døde! Alle er I døde! I kommer ikke mere, når min stemme kalder, som før, når jeg sad på søens bred og kastede melonkerner i Jeres gab. Tanits løndom rullede dybt inde i Jeres øjne, der var klarere end flodernes bobler." Og hun kaldte dem ved deres navne, som var månedernes navne. "Siv! Sivan! Tammuz, Elul,Tischri, Schebar! – Ak! hav medynk med mig, gudinde!"

Uden at forstå, hvad hun sagde, stimede soldaterne sammen om hende. De måbede over hendes smykker; men hun lod et langt forfærdet blik glide hen over dem alle, så sænkede hun sit hoved mellem skuldrene, bredte armene ud og gentog gang efter gang:

"Hvad har I gjort! hvad har I gjort!"

"I havde dog til Jeres hjerters glæde brød, kød, olie, alt hvad der var i forrådskamrene af Malobathron! Jeg havde ladet okser komme fra Hekatompylos, jeg havde sendt jægere ud i ørkenen!"

Hendes stemme svulmede, hendes kinder blev mørkerøde. Hun tilføjede:

"Hvor tror I dog, I er? Er det i en erobret by eller i en herskers palads? Og hvilken hersker? Suffeten Hamilkar, min fader, baalernes tjener! Det er ham, som har nægtet Lutatius at udlevere Jeres våben, der nu er røde af hans slavers blod! Og kender I i Jeres fædrelande nogen mand, der bedre end han forstår at styre slagene? Se Jer dog om! Trinnene på vort palads strutter af vore sejre! Bliv ved, som I har begyndt! Stik ild på det! Jeg tager skytsånden med fra mit hus, min sorte slange, der sover histoppe på lotusblade! Når jeg fløjter, følger den mig, og

hvis jeg går om bord, vil den svømme i kølvandet efter min galej på bølgernes skum."

Hendes fine næsefløje sitrede. Hun knækkede sine negle på sit brysts ædelstensbeklædning. Hendes øjne sløvedes; hun fortsatte:

"Ak! Stakkels Karthago! ynkværdige by! Du har ikke længere til dit forsvar fortidens tapre mænd, der gik over havene og byggede templer på fremmede strande. Alle lande trællede for dig, og havets sletter pløjedes af dine årer og vuggede dine ladninger."

Hun gav hun sig til at synge om Melkarths eventyrlige bedrifter, sidoniernes gud og hendes stamfader.

Hun beskrev bestigningen af Ersifoniens bjerge, toget til Tartessus og krigen mod Masisabal for at tage hævn over slangernes dronning.

"I skoven forfulgte han det kvindelige uhyre, hvis hale bølgede hen over det visne løv som en sølvbæk, og han kom ud på en eng, hvor kvinder med dragebagkrop stod rejste på halespidsen omkring et stort bål. Den blodfarvede måne strålede i en bleg lysring, og deres skarlagenrøde tunger var kløftede som harpuner og strakte sig krummede lige ind i flammen."

Så fortalte Salammbô uden at standse, hvordan Melkarth efter at have besejret Masisabal stak hendes afhuggede hoved på forstavnen af sit skib. Ved hvert bølgeslag dukkede det ned under skummet, men solen tørrede det, så det bliv hårdere end guld; dog holdt dets øjne ikke op at græde, og tårerne randt evindelig i vandet.

Alt dette sang hun i et gammelt kanaanitisk folkesprog, barbarerne ikke forstod. De spurgte hinanden, hvad hun mente med de skrækindjagende håndbevægelser, hun ledsagede sin tale med – og de stod op på bordene og løjbænkene omkring hende, de krøb op i sykomorernes grene og stræbte med gabende mund og fremstrakt hoved at begribe disse dunkle sagn, der vuggede for deres indbildningskraft gennem gudemyternes mørke som syner gennem skyer.

Alene de skægløse præster forstod Salammbô. Deres rynkede hænder hang skælvende over lyrastrengene og aftvang dem fra tid til anden en ildevarslende akkord: thi svagere end gamle kvinder rystede de på samme tid af mystisk rædsel og af skræk for de fremmede mænd. Barbarerne bekymrede sig ikke om dem; de stod blot og lyttede til jomfruens sang.

Ingen stirrede på hende som en ung, numidisk høvding, der sad ved høvedsmændenes bord blandt sit folks krigere. Hans bælte var så strittende fuldt af kastespyd, at det dannede en pukkel i hans store kappe, der var knyttet om hans tindinger med en lædersnor. Kappen posede ud om hans skuldre og lagde skygge over hans ansigt, og man så kun gløden i hans to stive øjne. Det skyldtes et tilfælde, at han deltog i gæstebuddet, idet hans fader lod ham leve hos familien Barkas, på kongers vis, der plejede at sende deres børn til de ypperste slægter for at slutte forbindelser, men i det halve år, Narr' Havas havde boet dér, havde han endnu ikke set et glimt af Salammbô; og siddende på sine hæle med skægget sænket mod sine spydskafter iagttog han hende med udspilede næsebor som en leopard på hug i bambusskoven.

På den anden side af bordene lå en libyer af kæmpesvær legemsbygning og med kortkrøllet sort hår. Han havde kun beholdt sin krigskjortel på, hvis malmplader sønderskar løjbænkens purpurtæppe. Et halssmykke med sølvmåner indfiltrede sig i hårene på hans bryst. Blodstank plettede hans ansigt. Han støttede sig på venstre albue og smilede med munden på vid gab.

Salammbô sang ikke længere i den hellige rytme. Hun benyttede skiftevis alle barbarernes sprog for ved denne kvindelige finhed at mildne deres vrede. Til grækerne talte hun græsk, så vendte hun sig til ligurerne, til kampanerne, til negrene. Og hver af de lyttende genfandt i denne røst sit dyrebare modersmål. Henrevet af Karthagos minder besang hun nu de gamle felttog mod Rom; de klappede. Hun opflammedes ved lysskæret på de nøgne klinger; hun skreg med udbredte arme. Hendes lyra faldt, hun tav – og idet hun pressede begge hænder mod sit hjerte, blev hun stående nogle minutter med lukkede øjenlåg for at nyde alle disse mænds ophidselse.

Libyeren Mâtho bøjede sig imod hende. Uvilkårligt nærmede hun sig til ham, og i et pludseligt udbrud af taknemmelighed over sin triumf skænkede hun ham en lang vinstråle i et guldbæger for at drikke forsoning med hæren.

"Drik!" sagde hun.

Han tog bægeret, og han førte det til sine læber, da en galler, den samme som Gisko havde såret, slog ham på skulderen og med lystig mine gjorde spøgefulde hentydninger på sit lands sprog. Spendius stod ikke langt borte og tilbød i oversætte dem.

"Tal!" sagde Mâtho.

"Guderne beskytter dig, du bliver rig. Hvornår skal brylluppet fejres?"

"Hvilket bryllup?"

"Dit!" sagde galleren, "for hos os betyder det, at en kvinde giver en kriger at drikke, at hun byder ham sit leje."

Han havde ikke talt ud, før Narr' Havas sprang op, drog et kastespyd fra sit bælte og med højre fod stemmet mod bordkanten slyngede det mod Mâtho.

Spyddet suste mellem bægrene, gennemborede libyerens arm og naglede den til dugen med en sådan kraft, at skaftet stod og svippede i luften.

Mâtho rev det hurtigt ud; men han havde ingen våben, han var nøgen; efter et øjebliks betænkning løftede han det overfyldte bord i begge arme og slyngede det mod Narr' Havas midt i den fremstormende mængde. Soldaterne og numiderne stod så tæt sammen, så de ikke kunne drage sværdene. Mâtho arbejdede sig frem ved at stange med hovedet. Da han atter så op, var Narr' Havas forsvundet. Han søgte ham med øjnene. Også Salammbô var borte.

Så vendte hans blik sig mod paladset, og han så øverst oppe den røde dør med det sorte kors lukke sig. Han styrtede afsted.

Man så ham løbe mellem galejsnablerne, dernæst komme til syne langs med de tre trapper op til den røde dør, som han stemte hele sit legeme imod. Pustende støttede han sig til muren for ikke at falde.

En mand var fulgt efter ham, og gennem det dybe mørke – for festblussene skjultes af paladsets hjørne – kunne han kende Spendius.

"Gå din vej!" sagde han.

Uden at svare gav slaven sig til at flænge sin tunika med sine tænder; så knælede han for Mâtho, tog varsomt hans arm og befamlede den i mørket for at finde, hvor han var såret.

Under en månestråle, der gled frem mellem skyerne, så Spendius midt på armen et gabende sår. Han rullede linnedpjalten stramt omkring, men den anden sagde pirrelig:

"Lad mig være! lad mig være!"

"Nej!" svarede slaven. "Du har befriet mig fra fængslet. Jeg tilhører dig! du er min herre! befal over mig!"

Mâtho sneg sig langs murene og nåede terrassen rundt. Han lyttede ved hvert skridt, og gennem de forgyldte rørtremmer trængte hans blik ind i de tavse rum. Endelig standsede han med en fortvivlet mine.

"Hør!" sagde slaven til ham. "Foragt mig ikke for min svaghed! Jeg har levet i paladset. Jeg kan som en hugorm klemme mig ind mellem murene. Kom! der er i stamfædrenes kammer en guldbarre under hver flise; en underjordisk gang fører til deres grave."

"Hvad angår det mig!" sagde Mâtho.

Spendius tav.

De stod på terrassen. Foran dem bredte sig et uhyre skyggemørke, der syntes at svulme og løfte sig som kæmpedønninger i et sort forstenet hav.

Men fra østen steg en lysende springflod. Helt nedenfor til venstre begyndte kanalerne i Megara at stribe havernes grønninger med deres hvide bugtninger. De syvkantede templers kegleformede tage, trapperne, terrasserne, voldene aftegnede sig lidt efter lidt på det blege morgengry; og helt rundt om den karthagiske halvø flimrede et hvidt skumbælte,

mens det smaragdfarvede hav syntes størknet i morgenkøligheden. Efterhånden som den rosenblege himmel udvidede sig, rejste de høje huse, der dukkede sig på skrænterne, ryg og hobede sig sammen som en hjord af sorte geder, der klatrer ned fra bjergene. De øde gader forlængede sig; palmetræerne, som hist og her ragede op over murene, rørte ikke et blad. De fyldte cisterner så ud som sølvskjolde, henkastede i gårdene. Fyrtårnet på forbjerget Hermæum begyndte at blegne. Øverst oppe på akropolis i cypreslunden kunne Eschmûns heste mærke solens komme, de satte deres hove mod marmorbrystningen og vrinskede i retning af solen.

Den steg frem. Spendius løftede armene og udstødte et råb.

Alting sitrede i en pludselig udbredt rødme, for det var, som guden sønderrev sig selv og i fulde stråler udgød en regn af guld fra sine årer over Karthago. Snablerne på galejerne tindrede, Khamons tag syntes at stå i lys lue, og man så blus dybt inde i templerne, hvis porte åbnede sig. De store karrer, der kom kørende fra landet, hvirvlede deres hjul over gadernes fliser. Belæssede dromedarer skridtede ned ad bakkestierne. Vekselererne på korsvejene løftede skodderne fra deres boder. Storke fløj bort, hvide sejl baskede i vinden. I Tanits skov hørte man de hellige skøgers tamburin, og på pynten af Mappalerne begyndte ovnene, der brændte lerkister, at ryge.

Spendius lænede sig ud over terrassen; hans tænder klaprede, han blev ved at sige:

"Ja! ja ... ja ... herre! Jeg begriber, hvorfor du nylig foragtede den tanke at plyndre huset."

Mâtho blev som vågen ved hans stemmes piben, han syntes ikke at forstå; Spendius fortsatte:

"Ha! hvilke rigdomme! og de mænd, som ejer dem, har ikke engang jern at forsvare dem med!"

Så strakte han sin højre hånd ud og pegede på nogle af pøblen, der krøb udenfor molen for at lede efter guldkorn.

"Se!" sagde han til ham, "republikken er som disse stoddere: den krummer sig på havenes bred og graver sine grådige arme ned i alle kyster, og bølgerne fylder dens øren, så den ikke ville kunne høre en herskers hæl komme bagfra!"

Han trak Mâtho helt ud på den anden ende af terrassen og viste ham haven, hvor soldaternes i træerne ophængte sværd lynede i solen.

"Men her er der tapre mænd, hvis had er grænseløst og intet knytter dem til Karthago, hverken familie, Jer eller guder!"

Mâtho stod lænet mod muren. Spendius gik nærmere og fortsatte med sagte stemme:

"Forstår du mig, kriger? Vi kunne gå purpurhyllede som satrapper. De ville vaske os i vellugt; så blev det mig, som fik slaver! Er du ikke træt af at sove på den hårde jord, at drikke sur lejrvin og altid at lystre trompeten! Du skal hvile dig siden, ikke sandt? når man flår dit harnisk af dig for at smide dit lig til gribbene! eller måske kan du komme til at humpe ved stok, blind, halt og ussel, fra dør til dør og fortælle om din ungdom til børnene og saltsælgerne. Husk på al den uretfærdighed, du har måttet tåle af dine feltherrer, på lejrnætterne midt i sneen, på ilmarcher i brændende sol, tyranniske afstraffelser og den evige trussel med korset! Efter så megen elendighed har man givet dig et hæderstegn om halsen, som man på bringen af æslerne hænger en ring af bjælder for at døve dem under gangen og gøre dem ufølsomme over for træthed. En mand som du, der er

taprere end Pyrrhus! Om du blot havde villet! Ak! hvor du vil blive lykkelig i de store kølige sale, til lyrernes spil hvilende på blomster, med narre og med kvinder! Svar mig ikke, at det er halsløs gerning! Har ikke lejetropperne allerede besiddet Rhegium og andre fæstninger i Italien? Hvem hindrer dig? Hamilkar er borte; folket forbander rigmandspartiet; Gisko formår intet over de krystere, han har om sig. Men *du* er tapper; dig vil de lystre. Tag befalingen over dem! Karthago tilhører os! lad os kaste os over byen!"

"Nej!" sagde Mâtho, "- Moloks forbandelse tynger på mig. Jeg mærkede det af hendes øjne, og nylig så jeg i et tempel en sort vædder, der gik baglæns." Han så sig om og tilføjede: "Hvor er hun?"

Spendius forstod, at han bar på en uhyre bekymring; han turde ikke længere tale.

Træerne bag dem røg endnu; fra deres sværtede grene faldt fra tid til anden skrog af halvbrændte aber ned mellem fadene. De berusede soldater snorkede med åben mund ved siden af ligene, og de, som ikke sov, sænkede deres hoveder for dagens blændende skær. Jorden med alle dens fodspor forsvandt under røde pytter. Elefanterne gyngede deres blødende snabler mellem pælene i deres parker. I de åbne forrådskamre sås væltede sække med spildt hvede, og i portindkørslen en lang række karrer, barbarerne havde ophobet; påfuglene sad højt i cedertræerne og udfoldede deres slæb og gav sig til at skrige.

Mâthos ubevægelighed forbavsede Spendius; han var endnu blegere end før, og med stive øjne fulgte han et eller andet i synskredsen, støttet med begge næver mod terrassens rand. Spendius krummede sig og opdagede endelig, hvad det var, han

betragtede. Et gyldent punkt drejede fjernt borte i støvet på vejen til Utika. Det var hjulnavet på en vogn forspændt med to muldyr; en slave løb foran vognstangen og holdt dem ved tøjlen. I vognen sad to kvinder. Dyrenes manker stod rejst mellem deres øren på persisk vis, under et net med blå perler. Spendius kendte dem. Han tilbageholdt et skrig.

Et stort slør flagrede efter dem i vinden.

2. I Sikka

To dage efter rykkede lejetropperne ud af Karthago.

De havde hver fået et guldstykke på den betingelse, at de skulle slå lejr i Sikka, og under alskens smigrerier havde man sagt til dem:

"I er Karthagos redningsmænd! Men ved at blive her ville I blot udsulte byen, så den blev betalingsudygtig. Drag bort her fra! Republikken skal senere takke jer for denne villighed. Vi vil straks udskrive skatter, jeres sold skal blive betalt til sidste hvid, og vi skal udruste galejer, der kan føre jer hjem til jeres fædrelande."

De vidste ikke, hvad de skulle svare på så megen veltalenhed. Vante til krigen kedede disse mænd sig ved opholdet i en by. Det var ikke svært at overbevise dem, og folket steg op på murene for at se dem drage bort.

De marcherede forbi ad Khamon-gaden og Kirta-porten, hulter til bulter, bueskytter med sværtbevæbnede, høvedsmænd med menige, lusitanere med grækere. De gik med faste fodslag og fik fliserne til at gjalde under deres tunge koturner. Deres hjelmbuske flagrede lig røde flammer efter dem i vinden. Deres rustninger var bulede af kastemaskinerne og deres ansigter sortbrændte af slagenes os. Hæse skrig lød fra de tykke skæg; deres sønderflængede pansersærke klirrede på sværdknapperne, og frem af hullerne i malmen skinnede deres nøgne lemmer skrækindjagende som krigsmaskiner. De lange lanser, økserne, spyddene, filthuerne og bronzehjelmene, alt flimrede på samme tid af en eneste bevægelse. De fyldte gaden,

som skulle de sprænge murene, og lig en strøm flød det lange mylder af væbnede krigere mellem de seks stokværks huse, der var strøget med jordbeg. Bag deres jern- eller rørgitre stod kvinderne med slørtilhyllet hoved og så i tavshed barbarerne marchere forbi.

Terrasserne, fæstningsværkerne, murene forsvandt under en sortklædt vrimmel af karthagere. Søfolkenes tunikaer så ud som blodpletter i denne mørke mængde, og halvnøgne børn, hvis hud skinnede under deres kobberarmringe, sad pludrende og red på søjlernes løvranker eller i grenene på en palme. Nogle af de gamle havde stillet sig på tårnenes øverste terrasse, og ingen vidste, hvorfor der sådan hist og her stod en langskægget skikkelse i en grublende stilling. Den viste sig fjernt borte mod himmelbaggrunden, spøgelsesagtig og ubevægelig som en stenfigur.

Imidlertid pintes alle af den samme bekymring; de var bange for, at barbarerne ved sådan at se deres styrke skulle få det indfald at ville blive. Men de marcherede af med så megen tillidsfuldhed, at karthagerne blev dristigere og blandede sig med soldaterne. De overvældede dem med dyre forsikringer, med omfavnelser. Der var endda dem, som af overdreven snuhed og i frækt hykleri bad dem om endelig ikke at forlade byen. Man kastede vellugtende sager, blomster og pengestykker til dem. Man gav dem amuletter mod sygdom efter først at have spyttet tre gange på dem for at lægge døden i dem eller at have gemt sjakalhår i dem, der gør hjertet fejt. Man påkaldte, så det kunne høres, Melkarths nåde over dem, men indvendig hans forbandelse.

Dernæst kom det hele virvar af tros, af lastdyr og af efternølere. Syge lå stønnende på dromedarer. Andre hinkede af sted til fods ved et lanseskaft. Drankerne slæbte vinsække med sig, fyldebøtterne hele kødfjerdinger, kager, frugt, smør i figenblade, sne i lærredsposer. Der sås folk med solskærme i hånden, med papegøjer på skulderen. De havde et slæng af dogger, af gazeller eller pantere. Kvinder af libysk race red på æsler og overfusede negerinder med skældsord, fordi de var brudt op fra Malqua-bordellerne for soldaternes skyld. Flere ammede spæde børn, som hang ved deres bryst i en læderrem. Muldyrene, som sporedes frem med odden af sværdene, bøjede rygraden under teltenes byrde; og der var en mængde tjenere og vandbærere, udtærede, gulnede af feber og skidne af utøj, bærmen af den karthagiske pøbel, der slog følge med barbarerne.

Da de var ude, lukkede man portene efter dem, men folket steg ikke ned fra murene; hæren spredte sig snart over hele landtangens bredde.

Den sondrede sig i ulige masser. Så var lanserne kun at se til som høje græsstrå, til sidst tabte alt sig i et støvslæb. De af soldaterne, der vendte sig om efter Karthago, så ikke længere andet end byens lange mure, der tegnede deres tomme tinder mod himmelranden.

Med ét hørte barbarerne et højt skrig. De troede, at nogle af dem måske var blevet tilbage i byen (for de kendte ikke deres eget tal) og nu morede sig med at plyndre et tempel. De lo meget ved denne tanke og fortsatte så deres vej.

De var glade over nu igen som før at marchere i sluttet trop på vid og åben mark, og grækerne sang den gamle

mamertinersang:

"Med min lanse og mit sværd kan jeg pløje og kan jeg høste. Det er mig, som er herre i huset! Den afvæbnede mand falder mig for fode og kalder mig hersker og storkonge."

De skreg, de sprang, de muntreste begyndte at fortælle; de usle tider var forbi. Da de nåede Tunis, var der nogle, som lagde mærke til, at der manglede en trup baleariske slyngekastere. De var sagtens ikke langt borte; det tænkte de ikke videre over.

Nogle søgte kvarter i husene, andre slog lejr ved foden af murene, og folk fra byen kom og snakkede med soldaterne.

Hele natten igennem så man bål brænde i synskredsen, i retning af Karthago; disse blus strakte sig som lange kæmpefakler over den ubevægelige sø. Ingen i hæren kunne sige, hvad det var for en fest, der fejredes.

Næste dag rykkede barbarerne over helt opdyrket land. Den ene patriciergård fulgte efter den anden langs vejens kant. Vandrender rislede i palmeskovene. Oliventræerne dannede lange grønne linjer; rosenduftige dampe bølgede i hulvejene; blå bjerge rejste sig i baggrunden. En varm vind blæste. Kamæleoner krøb på de brede kaktusblade.

Barbarerne sagtnede marchen.

De gik i delinger eller slæbte sig efter hinanden med lange mellemrum. De spiste druer langs vinmarkerne. De lagde sig i græsset og betragtede måbende oksernes vældige, kunstigt snoede horn, fårene, der var dækkede med skind til beskyttelse af deres uld, plovfurerne, der krydsedes i rudeformede mønstre, og plovskårene, der lignede skibsankre, og granattræerne, som vandedes med silphium. Denne jordens overdådighed og disse vise opfindelser blændede dem.

Om aftenen strakte de sig på teltene uden at slå dem op, og når de sov ind med ansigtet vendt mod stjernerne, ønskede de sig tilbage til Hamilkars gæstebud.

Midt på den følgende dag gjorde man holdt ved bredden af en å mellem neriebuske. Så kastede de hastigt deres lanser, deres skjolde, deres bælter. De vaskede sig under larmende skrig, nogle øste vand i deres hjelme, andre lagde sig fladt på bugen og drak midt imellem lastdyrene, hvis oppakning var ved at glide af.

Spendius, som red på en dromedar, han havde stjålet i Hamilkars dyreparker, fik i det fjerne øje på Mâtho, der med armen i bind mod brystet, barhovedet og med sænket ansigt lod sit mulæsel drikke og så på det rindende vand. Straks løb han tværs igennem mængden og kaldte:

"Herre! Herre!"

Det var næppe nok, at Mâtho takkede ham for hans velsignelser. Spendius ænsede det ikke, men gav sig til at gå bag efter ham og vendte kun fra tid til anden sine urolige øjne i retning af Karthago.

Han var søn af en græsk rhetor og en kampanisk skøge. Først havde han beriget sig ved at handle med kvinder; så var han blevet ruineret ved et skibbrud og havde ført krig mod romerne sammen med hyrderne fra Samnium. Han var blevet taget til fange, var undløbet, blevet fanget på ny, og han havde trællet i stenbruddene, gispet i badstuerne, skreget på pinebænkene, havde idelig skiftet herre og lært alle kvaler at kende. En dag havde han endelig af fortvivlelse styrtet sig i havet fra den treradårede galej, hvor han var rorslave. Nogle af Hamilkars matroser havde fisket ham halvdød op og ført ham til Karthago,

til slavefængslet i Megara. Men eftersom overløberne skulle udleveres til romerne, havde han benyttet sig af forvirringen til at flygte bort med soldaterne.

Under hele marchen holdt han sig nær ved Mâtho; han bragte ham mad, hjalp ham af hesten, bredte om aftenen et tæppe under hans hoved. Mâtho blev til sidst rørt over disse tjenester, og lidt efter lidt løsnede han sine læber.

Han var født i Syrte-golfen. Hans fader havde taget ham med på en pilgrimstur til Ammons tempel. Siden havde han jaget elefanter i garamanternes skove. Og så var han gået i Karthagos tjeneste. Ved erobringen af Drepanum var han blevet udnævnt til tetrark. Republikken skyldte ham fire heste, treogtyve måder hvede og sold for en vinter. Han frygtede guderne og ønskede at dø i sit fædreland.

Spendius fortalte ham om sine rejser, om de folk og templer, han havde set, og han forstod sig på mange ting: han kunne lave sandaler, spyd, fiskenet, tæmme vilde dyr og blande gift.

Undertiden holdt han inde og trak et hæst skrig op dybt nede fra halsen; Mâthos muldyr fremskyndede hans gang; de andre hastede for at følge dem, så begyndte Spendius på ny, bestandig pint af sin angst. Den faldt først til ro om aftenen på den fjerde dag.

De red side om side på hærens højre fløj, på en bakkeskrænt. Sletten strakte sig nedenfor og tabte sig i nattens dampe. Linjerne af de soldater, der marcherede under dem, bugtede sig i mørket. Fra tid til anden gik de over månebelyste højder. Så sitrede en stjerne på spidsen af lanserne, hjelmene blinkede et nu, alt blev borte, og der kom bestandig flere marcherende. I

det fjerne brægede de opskræmte hjorde, og en uendelig mildhed syntes at dale over jorden.

Spendius sad med tilbagebøjet hoved og halvlukte øjne og åndede vindens kølighed i dybe suk. Han udspændte armene og bevægede fingrene for bedre at føle dette kærtegn, der løb over hans legeme. Nye håb om hævn dukkede frem og ildnede ham. Han pressede hånden for sin mund for at standse sin hulken, og halvt beruset af fryd slap han grimen på sin dromedar, der skridtede frem i regelmæssig gang. Mâtho var atter sunket hen i sin sørgmodighed; hans ben hang helt ned til jorden, og græsstråene, der piskede hans koturner, frembragte en sammenhængende piben.

Vejen syntes aldrig at få ende. Hver gang man nåede over en steppe, kom man ufravigelig op på en rund højslette; så steg man atter ned i en dal, og bjergene, som syntes at spærre synskredsen, flyttede sig og gled til side, efterhånden som man kom dem nær. Fra tid til anden skinnede en å frem mellem tamarisk-buskene for igen at blive borte bag højene. Undertiden ragede en uhyre klippe op midt på sletten som forstavnen af et krigsskib eller soklen af en eller anden forsvunden kolos.

Med regelmæssige mellemrum stødte man på små firkantede templer, der tjente som rastesteder for pilgrimmene på vej til Sikka. De var lukkede som grave. For at få lukket op bankede libyerne på døren med vældige slag. Ingen svarede indefra.

Så blev de dyrkede egne sjældnere. Pludselig kom man ud på sandbælter, der strittede af tjørnekrat. Fårehjorde græssede blandt stenene; en kvinde med et blåt uldskind om livet vogtede

dem. Hun udstødte skrig og flygtede, så snart hun så soldaternes lanser mellem klipperne.

De marcherede i en slags stor gang mellem to kæder af rødladne høje, da en kvalmende stank nåede deres næsebor, og de troede i toppen af et johannesbrødtræ at møde et mærkeligt syn: et løvehoved rejste sig ovenover bladene.

De løb til. Det var virkelig en løve, naglet med benene til et kors som en misdæder. Dens uhyre snude hang den ned på brystet, og dens to forpoter, der halvt forsvandt under dens vældige manke, var vidt udspilede som de to vinger på en fugl. Dens ribben sprang frem, et for et, under dens spændte skind. Bagbenene var naglede over hinanden og havde trukket sig lidt op; og sort blod, som flød imellem dens hår, havde samlet sig som drypsten nederst på dens hale, der hang lodret ned langs med korset. Soldaterne holdt grin med den; de kaldte den konsul og borger i Rom og kastede den sten i øjnene for at jage fluerne bort.

Hundrede skridt længere fremme så de to andre, så viste der sig pludselig en lang række kors, der alle bar løver. Nogle havde været døde så længe, at der ikke sad andet end nogle skeletstumper på træet; andre var halvt fortærede og vred gabet i en frygtelig grimasse; nogle var uhyre store; korsets træ bøjede sig under deres vægt, og de svajede for vinden, mens flokke af krager ustandselig kredsede i luften over deres hoveder. Sådan hævnede de karthagiske bønder sig, når de havde fanget et vildt dyr; ved dette eksempel håbede de at afskrække de øvrige. Barbarerne holdt op at le og faldt i en lang forbavselse.

"Hvad er det dog for et folk," tænkte de, "som morer sig med at korsfæste løver!"

Desuden var de, særlig mændene fra norden, underligt urolige, bekymrede, syge allerede. De sønderrev deres hænder på aloernes pigge; store stikfluer summede om deres øren, og blodgang begyndte i hæren. De længtes efter at se Sikka. De var bange for at fare vild og nå ud i ørkenen, sandets og rædslernes land. Der var endog mange, som ikke ville rykke længere frem. Andre begyndte at vende om til Karthago.

Endelig den syvende dag, efter at de længe havde fulgt foden af et bjerg, drejede de brat til højre. Så kom en murlinje til syne hen over hvide klipper og delvis ikke til at skelne fra dem. Pludselig rejste hele byen sig; blå, gule og hvide slør flagrede over murene i aftenrøden. Det var Tanits præstinder, som ilede til for at modtage mændene. De stod i rad langs med volden og slog tamburiner, greb i lyrerne og svang klapretræer, og solen, der gik ned bag dem, i Numidiens bjerge, skød sine stråler ind mellem harpernes strenge, som deres lange nøgne arme hang hen over. Af og til tav instrumenterne pludselig stille, og et hvinende skrig brød løs, hidsigt, rasende og uafbrudt, en slags gøen, som de frembragte ved at smælde tungen mod mundvigene. Andre hvilede på albuerne med hagen i hånden, og mere ubevægelige end sfinkser slyngede de deres store sorte blik ned over den opstigende hær.

Skønt Sikka var en hellig stad, kunne den ikke rumme en sådan mængde; templet med dets tilliggende bygninger udgjorde alene halvdelen. Derfor indrettede barbarerne sig på sletten, som de bedst kunne, de, som holdt krigstugt, i regelmæssige delinger, de andre efter nation eller efter eget lune.

Grækerne opslog i parallelle rækker deres telte af huder; ibererne stillede deres lærredstelte i rundkreds; gallerne lavede barakker af planker, libyerne hytter af rå sten, og negrene hulede med deres negle gruber i sandet til at sove i. Mange, der ikke vidste, hvor de skulle lægge sig, flakkede om mellem trosset og lå om natten på den bare jord i deres hullede kapper.

Sletten strakte sig om dem, helt indesluttet af bjerge. Hist og her bøjede et palmetræ sig over en sandhøj, graner og ege dannede grønne pletter på kløfternes sider. Undertiden hang en regnskylle ned fra himlen som et langt skærf, mens landskabet over alt blev ved at hvile under azurblå klarhed; så jog en lummer vind støvhvirvler op – og en bæk sprang i små fald ned fra Sikkas højder, hvor den karthageniensiske Venus' tempel rejste sig med sit guldtag på malmsøjler og beherskede hele egnen. Hun syntes at fylde den med sin ånd. Ved disse heftige naturomvæltninger, ved temperaturens voldsomme dalen eller stigen og ved lysets bestandig skiftende spil beviste hun sin styrkes overmål og sit evige smils skønhed. Bjergenes toppe havde form som en halvmåne; andre lignede kvindebarme, der bød deres spændte bryster frem; og barbarerne fornemmede stærkere end al træthed en tung og rugende vælde, der var fuld af vellyst.

Spendius havde solgt sin dromedar og for pengene købt sig en slave. Dagen lang sov han på jorden udenfor Mâthos telt. Ofte fo'r han op, når han i drømme troede at høre svøberne pibe; så strøg han smilende hænderne over arrene på sine ben, hvor jernene længe havde gnavet, og faldt i søvn igen.

Mâtho fandt sig i hans selskab, og når han gik ud, fulgte Spendius ham med et langt sværd på låret som en liktor; eller

også støttede Mâtho i tanker armene på hans skulder, for Spendius var lille.

En aften, da de sammen gik gennem lejrens gader, fik de øje på nogle mænd i hvide kapper; blandt dem var Narr' Havas, numidernes fyrste. Mâtho fo'r sammen.

"Dit sværd" sagde han, "jeg vil dræbe ham!"

"Ikke endnu!" sagde Spendius og holdt ham tilbage.

Narr' Havas kom allerede gående imod dem.

Han kyssede sine to tommelfingre til tegn på forbund og undskyldte sit vredesanfald under gæstebuddet med sin fuldskab; så talte han vidt og bredt imod Karthago, men sagde ikke, hvad der førte ham til barbarerne.

"Er det for at forråde os eller republikken?" spurgte Spendius sig selv, og da han agtede at drage nytte af en hvilken som helst uro eller opstand, var han Narr' Havas taknemmelig for ethvert kommende udslag af den træskhed, han havde ham mistænkt for.

Numidernes høvding blev blandt lejetropperne. Han syntes at ville knytte venskab med Mâtho. Han sendte ham fede geder, guldstøv og strudsfjer. Libyeren var forbavset over disse tilnærmelser og vidste ikke, om han skulle besvare dem eller blive opbragt over dem. Men Spendius beroligede ham, og Mâtho lod sig lede af slaven, nu som før ubeslutsom og i samme uovervindelige sløvhed, som folk, der engang har nydt en drik, hvoraf de må dø.

En morgen, da de alle tre tog på løvejagt, skjulte Narr' Havas en dolk i sin kappe. Spendius gik bestandig i hælene på ham, og de vendte hjem, uden at han havde draget dolken.

En anden gang lokkede Narr' Havas dem langt bort med sig, lige til sit kongeriges grænser. De kom ind i en snæver kløft; Narr' Havas smilte, idet han erklærede, at han ikke kendte vejen længere; Spendius fandt den igen.

Men oftest gik Mâtho, tungsindig som en tegntyder, bort allerede ved solopgang for at strejfe om i egnen. Han strakte sig på sandet og blev liggende ubevægelig lige til aften.

En efter en spurgte han hærens spåmænd til råds, de, der iagttager slangernes gang, de, der læser i stjernerne, de, der puster på de dødes aske. Han drak galbanum- og seselisaft og slangegift, der får hjertet til at stivne; negerkvinder sang ved måneskin barbariske ord og prikkede hans pandehud med gulddolke; han behængte sig med halsbånd og amuletter. Han påkaldte skiftevis Baal-Khamon, Molok, de syv kabirer, Tanit og grækernes Venus. Han indridsede et navn på en kobberplade og begravede den i sandet ved tærsklen til sit telt. Spendius hørte ham stønne og tale med sig selv.

En nat gik han ind i teltet. Nøgen som et lig lå Mâtho næsegrus på et løveskind med begge hænder for ansigtet. En hængelampe belyste hans våben, der var hængt op over hans hoved på teltets mast.

"Du lider?" sagde slaven til ham. "Hvad er der galt med dig? Svar mig!" Og han ruskede ham i skulderen og kaldte flere gange på ham: "Herre! Herre! ..."

Endelig løftede Mâtho sine store matte øjne mod ham.

"Hør!" sagde han dæmpet med en finger på læberne. "Det er en straf fra guderne! Hamilkars datter forfølger mig! Jeg er ræd for hende, Spendius!" Han knugede sine arme ind mod brystet som et barn, der er bange for spøgelser. "Tal til mig! Jeg er syg!

Jeg vil være rask! Jeg har prøvet alt! Men du, du kender måske stærkere guder eller en besværgelse, de ikke kan modstå?"

"Til hvad nytte?" spurgte Spendius.

Han svarede, idet han slog sig i hovedet med begge næver:

"For at blive fri for hende!"

Derpå sagde han, som talte han til sig selv, med lange pauser:

"Jeg tjener hende sikkert til et eller andet sonoffer, hun har lovet guderne? ... Hun holder mig i en usynlig lænke. Hvis jeg går, går hun med; når jeg standser, hviler hun sig! Hendes øjne brænder mig, jeg hører hendes stemme. Hun er om mig, hun er inde i mig. Det kommer mig for, at hun er blevet min sjæl! – Og dog er der imellem os to ligesom de usynlige strømme af et grænseløst hav! Hun er fjern og altid uopnåelig! Hendes skønheds glans lægger en sky af lys om hende, og til tider tror jeg, at jeg aldrig har set hende, at hun ikke er til ... og at det hele er en drøm!"

Sådan græd Mâtho i mørket. Barbarerne sov. Spendius så på ham og kom til at huske på de unge mænd, der med guldkar i hænderne fordum tiggede og bad ham, når han drev sin skøgeflok gennem byerne; han blev grebet af medlidenhed og sagde:

"Vær stærk, herre! Kald på din vilje og anråb ikke længere guderne, for de vender sig ikke efter menneskenes skrig! Nu græder du jo som en kryster! Skammer du dig da ikke over at lide så meget for en kvindes skyld!"

"Er jeg et barn?" sagde Mâtho. "Tror du, jeg længere ville lade mig røre af deres ansigter og deres sange? I Drepanum havde vi så mange, at de fejede vore hestestalde. Jeg har ejet kvinder midt under stormangrebene, mens tagene skred ned over os og

kastemaskinen endnu dirrede! ... Men denne ene, Spendius, denne ene!"

Slaven afbrød ham:

"Hvis hun ikke var Hamilkars datter ..."

"Nej!" Udbrød Mâtho. "Hun ligner ingen anden af menneskenes døtre! Har du set hendes store øjne under hendes store bryn, som sole under triumfbuer? Husk, da hun viste sig, blegnede alle faklerne. Mellem diamanterne i hendes halssmykke var der pletter af hendes nøgne bryst, som funklede; efter hendes gang mærkedes som duften fra et tempel, og fra hele hendes væsen udstrømmede noget, som var lifligere end vin og frygteligere end døden. Hun blev ved at gå, og så stod hun stille."

Han lå med åben mund, med sænket hoved og stive øjne.

"Men jeg vil have hende! jeg må eje hende! ellers dør jeg! Ved tanken om at kryste hende i mine arme bliver jeg vild af jubel, og dog hader jeg hende, Spendius! jeg kunne slå hende! Hvad skal jeg gøre? Jeg har lyst at sælge mig selv for at blive hendes slave. Du har været det! Du kunne se hende; tal til mig om hende! Ikke sandt, hver nat stiger hun op på terrassen af sit palads? Å, stenene må bæve under hendes sandaler og stjernerne bøje sig for at se hende!"

Han faldt helt bagover i sit raseri og rallede som en såret tyr.

Derpå sang Mâtho: "Han forfulgte i skoven det kvindelige uhyre, hvis hale bølgede hen over det visne løv som en sølvbæk."

Og han spandt stemmen ud for at efterligne Salammbôs, mens hans udstrakte hænder greb som to lette hænder i en lyras strenge.

Mod alle Spendius forsøg på at trøste ham gentog han de samme indvendinger; deres nætter henrandt under suk og formaninger.

Mâtho ville bedøve sig med vin. Efter rusen var han endnu mere nedslået. Han prøvede at adsprede sig med terningspil, og en for en spillede han guldpladerne i sit halssmykke væk. Han lod sig føre hen til gudindens tjenerinder, men han gik hulkende ned ad højen som en, der vender hjem fra en ligfærd.

Spendius derimod blev stadig mere dristig og oprømt. Man så ham sidde i løvhyttekipperne og snakke løs blandt soldaterne. Han lappede gamle harnisker. Han gjorde gøglerkunster med dolke. Han gik ud på markerne og sankede urter til de syge. Han var vittig og snedig, fuld af påhit og skæmt; barbarerne vænnede sig til hans tjenester; han blev afholdt af dem.

De gik og ventede på en afsending fra Karthago, der skulle bringe dem guldbelæssede kurve på muldyr; og de gjorde stadig om igen det samme regnestykke og ridsede med fingrene tal i sandet. Hver især lagde forud planer for sin fremtid; nogle ville have piger, slaver, jordejendomme; andre ville nedgrave deres skat eller vove at sætte pengene i et skib. Men i denne ørkesløshed blev sindene pirrelige; der var til stadighed kævl mellem ryttere og fodfolk, mellem barbarer og grækere, og skarpe kvindestemmer skingrede bestandig i ørerne.

Hver dag kom der flokke af halvnøgne mænd med græsstrå på hovedet til værn mod solen. Det var de rige karthageres skyldnere, som var flygtede fra hoveriarbejdet på deres marker. Libyere kom strømmende til, bønder, udsugede af skattepålæg, forviste, forbrydere. Dernæst alle købmændene, vin- og

oliesælgerne, som rasede mod republikken, fordi de ikke kunne få deres penge; Spendius holdt formelige taler mod den. Snart tog levnedsmidlerne af. Der blev tale om et massetog mod Karthago og om indkaldelse af romerne.

En aften ved nadvertid hørtes dumpe lyde nærme sig, og i det fjerne kom noget rødt til syne over bakkekammene.

Det var en stor bærestol af purpur, prydet i hjørnerne med buske af strudsfjer. Krystalkæder med perleguirlander klirrede på de lukkede forhæng. Bagefter gik kameler klemtende med den store klokke, der hang på deres bringe, og omkring dem sås ryttere i rustning af guldskæl lige fra hæl til skulder.

De gjorde holdt i tre hundrede skridts afstand fra lejren for af hylstrene, som de bar på krydset, at drage deres runde skjold, deres brede sværd og deres bøotisk-formede hjelm. Nogle blev tilbage med kamelerne; de andre rykkede frem. Endelig viste sig republikkens felttegn: stave af blåt træ, endende i hestehoveder eller pinjekogler. Barbarerne stod op alle som en mand og klappede; kvinderne sprang legionsgardisterne i møde og kyssede deres fødder.

Bærestolen nærmede sig på skuldrene af tolv negre, der gik i takt med små rappe skridt; de gik fra højre til venstre, på må og få, hindrede af teltsnorene, af det løsgående kvæg og af trefødderne med den kogende mad. Af og til stak en fed ringbesat hånd frem mellem forhængene og fjernede den lidt; en hæs stemme brølede skældsord; så standsede bærerne og slog dernæst ind på en anden vej gennem lejren.

Men purpurgardinerne gled fra, og man så på en bred hynde et menneskeligt hoved, der ikke fortrak en mine i sin svære oppustethed; brynene dannede lige som to ibensorte buer, hvis spidser groede sammen; guldkorn gnistrede i det krusede hår, og ansigtet var så blegt, som var det overstrøet med marmorstøv. Hele legemet forsvandt under de skind, som fyldte bærestolen.

Soldaterne genkendte i denne liggende mand suffeten Hanno, ham, der ved sin langsomhed mest havde bidraget til, at slaget ved de ægatiske øer blev tabt, og med hensyn til hans sejr ved Hekatompylos over libyerne, så var det kun af havesyge, han fo'r frem med lempe, mente barbarerne, for han havde for egen regning solgt alle fangerne, skønt han overfor republikken havde opført dem som døde.

Da han efter nogen tids søgen havde fundet et sted, hvorfra han bekvemt kunne tiltale soldaterne, vinkede han; bærestolen standsede, og Hanno satte vaklende sine fødder på jorden, støttet af to slaver.

Han bar sorte filtstøvler, oversåede med sølvmåner. Hans ben var omviklede med bændler som en mumie, og kødet stak frem mellem linnedstrimlerne; hans mave bovnede frem over den skarlagenrøde vams, der dækkede hans lår; folderne i hans hals hang ned på brystet som poserne på en tyrehals; hans tunika, der var bemalet med blomster, knagede i armhulerne; han bar skærf, bælte og en stor sort kappe med dobbelte snøreærmer. Men overdådigheden i hans klædedragt, hans store halsbånd af blå stene, hans guldspænder og hans tunge ørenlokker gjorde kun hans vanskabte legeme endnu mere hæsligt. Han så ud som et eller andet plumpt gudebillede råthugget i en stenblok,

for en over hele hans legeme udbredt gustenhvid spedalskhed gav ham et livløst udseende. Dog, hans næse, der var kroget som et gribbenæb, spilede sig voldsomt ud for at indånde luften, og hans små øjne, hvis hår var sammenklistrede, skinnede med en hård metalglans. Han holdt i hånden en spatel af aloetræ for at klø sig i huden.

Endelig blæste to herolder i deres sølvhorn; støjen lagde sig, og Hanno gav sig til at tale.

Han begyndte med en lovtale over guderne og republikken; barbarerne burde prise sig lykkelige, at de havde tjent den. Men de måtte vise sig fornuftigere, tiderne var strenge – og hvis en herre kun har tre oliven, er det så ikke rimeligt, at han beholder de to for sin egen mund?

Således spækkede den gamle suffet sin tale med ordsprog og tirader og gjorde mange nik med hovedet for at drive dem til bifald.

Han talte punisk, og de omkringstående (folk, som var lettest til bens og løbet til uden våben) var kampanere, gallere og grækere, så at ingen i hele sværmen forstod ham. Hanno lagde mærke til det, holdt inde og stod og grundede, idet han gyngede tungt fra det ene ben over på det andet.

Da kom han på den tanke at sammenkalde høvedsmændene; hans herolder udråbte denne befaling på græsk, det sprog, der siden Xantippus' tid brugtes til kommando i de karthagiske hære.

Gardisterne drev med svøbeslag den menige soldatersværm til side, og straks efter indfandt sig høvedsmændene for de spartansk ordnede falankser og høvdingene for de barbariske kohorter, hver med krigstegnene på sin værdighed og i sin

nations rustning. Mørket var faldet på, en højrøstet brummen lød over sletten; hist og her brændte bål; soldaterne gik rundt og spurgte hinanden:

"Hvad er på færde? Og hvorfor deler suffeten ikke pengene ud?"

Han fremstillede for høvedsmændene de endeløse byrder, der tyngede på republikken. Skatkammeret var tomt. Afgiften til romerne var ikke til at bære.

"Vi ved ikke længere, hvad vi skal gøre! ... Staten er i ynkværdig forfatning!"

Fra tid til anden kradsede han sig med aloespatelen, eller også holdt han inde for at drikke af en sølvskål, en slave rakte ham, og som indeholdt et afkog af væsel-aske og asparges, kogte i eddike; derpå tørrede han sine læber med en skarlagensdug og fortsatte:

"Hvad der før var en sekel sølv værd, gælder nu tre sekler guld, og markerne, som ikke kunne dyrkes under krigen, indbringer intet! Vore purpurfiskerier er omtrent ødelagte, selv perlerne bliver glubende dyre; det er knapt, vi har salver nok til gudstjenesten! Hvad bordets fornødenheder angår, skal jeg ikke tale om det, det er den rene jammer! Da vi ikke har galejer, mangler vi krydderier, og det er næsten ikke muligt at skaffe silphium på grund af oprørene ved grænsen af Kyrene. Sicilien, hvor vi fik så mange slaver, er nu lukket for os! Endnu i går har jeg for en bademester og fire køkkendrenge givet flere penge end før for et par elefanter!"

Han udfoldede en lang papyrusrulle, og uden at springe et eneste tal over oplæste han alle de udgifter, regeringen havde haft, dels til istandsættelse af templer, dels til flisebelægning af

gader, til bygning af krigsskibe, til koralfiskerierne, til udvidelse af syssitierforeningen, dels til maskiner i minerne i kantabrernes land.

Men høvedsmændene forstod ikke mere punisk end de menige, skønt lejetropperne plejede at hilse hinanden på dette sprog. Sædvanligvis ansatte man i barbarernes hærafdelinger nogle karthagiske befalingsmænd som tolke; efter krigen havde de gjort sig usynlige af frygt for hævn, og Hanno havde ikke tænkt på at tage dem med sig; i øvrigt blev hans alt for dumpe stemme ført bort af vinden.

I deres stramme sværdbælter af jern stod grækerne og spidsede øren for at opsnappe meningen af hans tale, mens bjergboerne, lodne af pelsværk som bjørne, stod og så mistænksomt på ham eller gabede, støttede til deres med malmsøm beslåede køller. Gallerne gad næppe høre efter, de rystede grinende deres høje hårmanker, og ørkenens mænd lyttede ubevægelige under hætterne af deres grå uldklædning; andre kom strømmende til; gardisterne klemtes af stimlen og sad vaklende på deres heste, negrene holdt i deres oprakte arme brændende grangrene, og den tykke karthager stod op på en græstue og fortsatte sin tale.

Imidlertid tabte barbarerne tålmodigheden, rundt omkring begyndte de at mumle, alle faldt de ham i talen. Hanno gjorde fagter med sin spatel; de, der tyssede på de andre, skreg endnu højere og forøgede larmen.

Pludselig sprang en mand af uanseligt ydre hen for Hannos fødder, rev trompeten fra en herold, blæste i den, og Spendius (for ham var det) forkyndte, at han havde noget vigtigt at sige. Denne meddelelse blev hurtigt fremsat på fem forskellige

sprog, græsk, latin, gallisk, libysk og balearisk, og høvedsmændene svarede, halvt smilende, halvt forbavsede:

"Tal! Tal!"

Spendius tøvede; han skælvede; endelig vendte han sig til libyerne, som var de talrigeste, og sagde til dem:

"I har alle sammen hørt denne mands skrækkelige trusler!"

Hanno gjorde ingen indsigelser, følgelig forstod han ikke libysk, og for at fortsætte forsøget gentog Spendius samme sætning i de øvrige tungemål.

De så forbavsede på hinanden. Så sænkede de alle hovedet bekræftende som efter en stiltiende overenskomst, sagtens i den tro, at de havde forstået Hannos ord.

Da begyndte Spendius med voldsom røst:

Først sagde han, at alle de andre folkeslags guder kun var hjernespind mod Karthagos guder! "Han kaldte jer krystere, tyve, løgnere, hunde og sønner af tævehunde! Uden jer (det sagde han udtrykkelig!) var republikken ikke blevet tvunget til at betale romerne skat – og jeres udskejelser er skyld i, at den er ganske blottet for vellugtende salver, krydderier, slaver og silphium, for I er i komplot med nomaderne på grænsen af Kyrene! Men de skyldige skal få deres straf!" Han oplæste listen over deres pinsler: "De skal komme til at trælle med gadernes fliselægning, med udrustningen af krigsskibe, med udsmykning af syssiterforeningen, og resten skal blive sendt som minegravere til kantabrernes land."

Spendius gentog det samme for gallerne, for grækerne, for kampanerne, for balearerne. Ved at genkende flere af de egennavne, deres øren havde opfanget, følte lejetropperne sig

overbeviste om, at han, ord til andet, gengav suffetens tale. Enkelte råbte til ham:

"Du lyver!"

Deres stemmer tabte sig i støjen fra de andre. Spendius tilføjede:

"Har I ikke set, at han lod en deling af sine ryttere blive tilbage uden for lejren? På hans første vink rykker de frem og hugger jer ned til hobe."

Barbarerne vendte sig til den kant, og midt i sværmen, som spredte sig til begge sider, kom skridende så langsomt som et spøgelse en krumbøjet menneskeskikkelse, mager, splitternøgen og indtil hofterne indhyllet i et langt hår, som strittede af visne blade, af støv og torne. Om lænderne og knæene havde han halmviske og lærredspjalter; huden hang sprød og jordslået på hans afpillede lemmer som laser på visne grene; hans hænder skælvede i en uafbrudt rystelse, og han stavrede sig afsted ved en olivenkæp.

Han nåede frem til de fakkelbærende negre. En slags fjollet grin blottede hans blege gummer; hans store øjne stirrede forvildet på sværmen af barbarer omkring ham.

Men med et rædselsskrig styrtede han pludselig i ly bag deres rygge og stammede:

"Der kommer de! Der kommer de!"

– og pegede på suffetens gardister, der holdt ubevægelige i deres lysende rustninger. Deres heste stampede i jorden, blændede af faklernes skær, der gnistrede i mørket; menneskespøgelset slog om sig som besat og hylede:

"De har slået dem ihjel!"

Ved disse ord, som han skreg på balearisk, kom balearerne til og genkendte ham; uden at svare dem, gentog han:

"Ja slået dem ned alle, alle til hobe! Mast dem som druer! De smukke unge mænd! Slyngekasterne! mine kammerater, Jeres!"

Han fik vin at drikke, og han græd; så brast han ud i en strøm af ord.

Spendius kunne næppe styre sin glæde, mens han stod og forklarede grækerne og libyerne de skrækkelige ting, Zarxas fortalte, han kunne næsten ikke tro på det, så belejligt kom det hele. Balearerne blegnede, da de erfarede, hvordan deres kammerater var kommet af dage.

Det var en trop på tre hundrede slyngekastere, som først var kommet i land aftenen før opbruddet, og som den dag havde sovet alt for længe. Da de indfandt sig på Khamon-pladsen, var barbarerne borte, og nu stod de forsvarsløse, eftersom deres lerkugler var læsset på kamelerne sammen med den øvrige oppakning. Man lod dem slå ind på Satheb-gaden indtil den med malmplader belagte egeport; så var folk i en drivende bevægelse styrtet over dem.

Nu kunne soldaterne virkelig huske, de havde hørt et højt skrig; til Spendius, som flygtede i spidsen for kolonnerne, var det ikke nået.

Så var ligene blevet lagt i armene på de patækiske guder, der stod langs Khamons tempel. De måtte høre ondt for alle lejetroppernes forbrydelser: deres frådselyst, deres tyverier, deres skændselsgerninger, deres hån og mordet på fiskene i Salammbôs have. Man tilføjede deres lig skamløse lemlæstelser; præsterne brændte deres hår for at berede deres sjæl pine; man ophængte dem i sønderskårne stykker hos kødhandlerne; der

var endda folk, som satte tænderne i dem, og sluttelig tændte man om aftenen bål på korsvejene.

Det var altså disse flammer, som havde lyst fjernt over søen. Men da der var gået ild i nogle huse, havde man hurtigt smidt det tiloversblevne af lig og døende over murene; Zarxas havde til den følgende dag holdt sig skjult i sivene på søens bred. Siden var han flakket om på sletten, søgende hæren efter sporene i støvet. Om morgenen skjulte han sig i hulerne; om aftenen gav han sig igen på vandring med sine blødende sår, forsulten, syg, levende af rødder og ådsler; endelig opdagede han en dag lanser i horisonten og var fulgt efter dem, for hans forstand var sløvet ved rædsler og elendighed.

Soldaternes forbitrelse dyede sig, så længe han talte, men brast derpå løs som et uvejr; de ville nedsable gardisterne med samt suffeten. Enkelte holdt igen og sagde, at de først måtte høre ham og i det mindste have at vide, om de kunne få deres sold. Så skreg de alle:

"Giv os vore penge!"

Hanno svarede dem, at han havde dem med.

Man løb til forposterne, og suffetens bagage blev skubbet frem af barbarerne ind mellem teltene. Uden at vente på slaverne løste de kurvene i en hast; de fandt i dem hyacintfarvede kjortler, svampe, skrabejern, børster, parfumer – og spydglansstifter til at male øjnene med – alt tilhørende gardisterne, som var rige og forvænte mænd. Dernæst opdagede man på en kamel et stort bronzekar. Det brugte suffeten til at bade i undervejs, for han havde truffet alle slags forsigtighedsregler, ja medførte endog i bure væsler fra Hekatompylos, som man brændte levende for tilberedningen af

hans medicin. Men såsom hans sygdom gav ham en glubende appetit, var der fremdeles en mængde spisevarer og en mængde vine, saltmad, kødspiser og fisk kogte i honning, sammen med små krukker fra Kommagene, indeholdende smeltet gåsefedt under et lag sne og hakkelse. Det var et betydeligt forråd; efterhånden som man åbnede kurvene, kom det for dagen, og lattersalver opløftedes som bølger, der brydes.

Med hensyn til lejetroppernes sold fyldte den omtrent to spanskrørs kurve; i den ene så man endog den slags læderskiver, republikken brugte til at spare på den klingende mønt, og da barbarerne lod til at være meget overraskede, forklarede Hanno dem, at deres afregninger var alt for indviklede, og at de gamle ikke havde haft tid til at gå dem igennem. Foreløbig sendte man dem dette.

Så blev alt væltet og endevendt; mulæslerne, tjenerne, bærestolen, fødevarerne og bagagen. Soldaterne tog mønten af poserne for at stene suffeten. Det var næppe, han nåede at komme på et æsel; fastklamret til hårene flygtede han, hylende, grædende, skumplet, kvæstet og nedkaldende alle guders forbandelse over hæren. Hans store ædelstenshalsbånd sprang helt op til hans øren. Med tænderne fastholdt han sin alt for lange kappe, der slæbte bag ham, og barbarerne skreg langt efter ham:

"Forsvind, kryster! Svin! Moloks endetarm! Gid du må svede dit eget guld og din egen pest! hurtigere! hurtigere!"

Livvagten galopperede opløst med ham.

Men barbarernes raseri lagde sig ikke. De huskede med et, at flere blandt dem, som var draget til Karthago, ikke var kommet tilbage derfra: de var naturligvis dræbte. Så megen

uretfærdighed forbitrede dem, og de gav sig til at rive teltpælene op, at rulle deres kapper sammen, at optømme deres heste; hver tog sin hjelm og sit sværd, på et øjeblik var alt rede til opbrud. De, der ikke havde våben, sprang ind i skoven for at skære sig knipler.

Dagen gryede; folkene i Sikka vågnede og rørte sig i gaderne.

"De går mod Karthago," sagde man, og dette rygte bredte sig snart over egnen.

Fra hver sti, fra hver hulvej dukkede mænd frem. Man så hyrderne løbe ned ad bjergene.

Da så barbarerne var draget bort, red Spendius rundt på sletten på en punisk hingst sammen med sin slave, der førte en tredje hest.

Et eneste telt var tilbage. Spendius gik derind.

"Stå op, herre, rejs dig! vi bryder op!"

"Hvor drager I da hen?" spurgte Mâtho.

"Mod Karthago!" råbte Spendius.

Mâtho sprang op på den hest, som slaven holdt ved døren.

3. Salammbô

Den opgående måne glimtede fladt over bølgerne, og i den endnu mørkesvøbte by begyndte prikker at lyse, hvide ting at skinne: vognstangen på en karre i en gård, en ophængt pjalt lærred, hjørnet af en mur, et guldsmykke på brystet af et gudebillede. Glaskuglerne på templernes tage strålede hist og her som store diamanter. Men uformelige ruiner, sorte jordbunker, haver dannede dunklere masser i mulmet, og nedenfor Malqua strakte fiskernes net sig fra hus til hus som kæmpemæssige flagermus med udfoldede vinger. Man hørte ikke længere knirken af de hydrauliske hjul, som pumpede vandet op i paladsernes øverste stokværk; og midt på terrasserne lå kamelerne i rolig hvile på bugen lige som strudse. Dørvogterne sov i gaderne på hustærsklen; skyggen af kolosserne faldt langt over de øde torve; i det fjerne steg en sjælden gang røgen af en endnu brændende offerild op fra bronzetagfliserne, og den tunge brise bragte i sit pust både krydderdufte, strandens saltlugt og uddunstning fra de solophedede mure. Trindt om Karthago strålede de ubevægelige bølger, for månen kastede sit skær såvel over den bjergomsluttede golf som over Tunis-søen, hvor flamingoerne mellem sandbankerne dannede lange rosenfarvede linjer, mens på den anden side ved foden af katakomberne den store saltvandslagune lå som en stump sølvspejl. Den blå himmelhvælving sænkede sig i synskredsen, på den ene side i sletternes støvskyer, på den anden i havets tågedis, og på tinden af akropolis vuggede de pyramideformede cypresser sig langs

Eschmûns tempel og frembragte en mumlen lige som de regelmæssige bølger, der langsomt skyllede ind mod molen ved voldens fod.

Salammbô steg op på terrassen af sit palads, støttet af en slavinde, som bar kulgløder på en jernpande.

Der var midt på terrassen en lille elfenbensseng, dækket af losskind og hynder af papegøjefjer, gudernes hellige spådomsfugl, og i de fire hjørner hævede sig fire slanke vaser, fyldte med nardus, røgelse, kanel og myrrha. Slavinden tændte de duftende stoffer. Salammbô iagttog Polarstjernen. Hun hilste langsomt de fire verdenshjørner og knælede ned på jorden mellem azurstøvet, der var besået med guldstjerner lige som himmelhvælvet. Så stemmede hun begge albuer mod sine sider, strakte underarmene ret i vejret med åbne hænder, bøjede sit hoved tilbage under månens stråler og sagde:

"O Rabbetna! ... Baalet! ... Tanit!"

Og hun slæbte klagende på stemmen som for at kalde på nogen.

"Anaïtis! Astarte! Derketo! Astoreth! Mylitta! Alhara! Elissa! Tiratha! ... Ved de hellige skjulte tegn – ved de klingende sistrer – ved jordens furer – ved den evige stilhed og ved den evige frugtbarhed – herskerinde over det mørkefyldte hav og over de azurblå kyster, o dronning for alle flydende ting, vær hilset!"

Hun vuggede hele sit legeme to-tre gange og kastede sig så med panden i støvet, med udstrakte arme.

Men hendes slavinde løftede hende skyndsomt i vejret, for efter de hellige regler måtte den bedende af en eller anden rejses af sit knæfald som tegn på gudernes bønhørelse, og Salammbôs amme forsømte aldrig denne fromme pligt.

Købmænd fra det darytiske Gætulien havde bragt hende til Karthago som spædt barn, og efter sin frigivelse havde hun ikke villet forlade sit herskab, sådan som det fremgik af hendes højre øre, der var gennemboret af et stort hul. Et skørt med mangefarvede striber snørede sig om hendes hofter og faldt ned over hendes ankler, hvor to tinringe klirrede mod hinanden. Hendes lidt flade ansigt var gult som hendes tunika. Meget lange sølvnåle dannede en sol bag hendes hoved. På næsefløjen bar hun en koralknap, og hun stod ved siden af sengen, rankere end en billedstøtte, med sænkede øjenlåg.

Salammbô gik frem til randen af terrassen. Et øjeblik løb hendes øjne synskredsen rundt, så sænkede de sig på den sovende by, og hun udstødte et suk, som fik hendes bryster til at hæve sig, og som gennembølgede den lange hvide kjole, der hang løst om hende uden spænde eller bælte, fra øverst til nederst. Sandalerne med de ophøjede spidser var næsten skjulte af smaragder, og hendes hår fyldte svulmende et purpurtrådet net.

Men hun løftede sit hoved for at betragte månen, og blandende hymnestumper i sine ord mumlede hun:

"Hvor du drejer dig let, støttet af den umærkelige æter! Den lægger sig glat omkring dig, og del er din banes bevægelse, som spreder vindene og den frugtbargørende dug. Alt efter som du vokser og aftager, forlænges eller forkortes kattenes øjne og panternes pletter. Barselkvinderne hyler dit navn i deres veer! Du får muslingeskallerne til at bovne! Du får vinen til at syde! Du vækker forrådnelsen i ligene! Du danner perlerne på havets bund!"

"Og alle kim, o gudinde, gærer i din fugtigheds mørke dybder."

"Når du kommer til syne, breder sig hvile over jorden; blomsterne lukker sig, bølgerne tystner, de mødige mænd strækker sig med brystet mod dig, og verden med sine have og bjerge ser sig i dit ansigt som i et spejl. Du er mild, hvid, lysende, uplettet, hjælpende, lutrende og evig klar!"

Halvmånen stod just over de Varme Vandes bjerg, i udsnittet mellem dets to tinder, på den anden side golfen. Under den var der en lille stjerne og rundt om den en bleg ring. Salammbô fortsatte:

"Men du er frygtelig, herskerinde! ... Det er dig, som avler uhyrerne, de gyselige spøgelser, de svigefulde drømme. Dine øjne æder stenene i bygningerne, og aberne er syge, hver gang du forynges."

"Hvor går du dog hen? Hvorfor skifter du form uophørligt? Snart glider du tynd og krum gennem rummet som en galej uden master. Eller også ligner du midt imellem stjernerne en hyrde, der vogter sin hjord. Lysende og sund strejfer du bjergenes top som hjulet af en vogn."

"O Tanit! du elsker mig, ikke sandt? Jeg har betragtet dig så længe! Nej! du iler i din azur, og jeg bliver her på den urokkelige jord."

"Taanach, tag din nebal og spil ganske sagte på sølvstrengen, for mit hjerte er bedrøvet!"

Slavinden løftede en slags ibentræsharpe, der var højere end hun selv og trekantet som et delta; hun fæstede dens spids i en krystalkugle og gav sig til at spille med begge hænder.

Tonerne fulgte på hinanden, dumpe og hastige som en summen af bier; de voksede i klang og fløj bort i natten sammen med bølgernes klage og suset i de store træer på toppen af akropolis.

"Ti stille!" udbrød Salammbô.

"Hvad fejler du, herskerinde? Et vindpust, en forbifarende sky, alt foruroliger og ophidser dig!"

"Jeg ved det ikke," sagde hun.

"Du udmatter dig med alt for lange bønner."

"Oh! Taanach! gid jeg kunne opløse mig selv i bønnen som en blomst i vinen!"

"Måske er det dampen fra din røgelse?"

"Nej!" sagde Salammbô, "gudernes ånd bor i vellugten."

Så talte slavinden til hende om hendes fader. Man troede, han var draget bort i retning af ravkysten bag Melkarths søjler.

"Men selv om han ikke vender tilbage," sagde hun, "må du alligevel, siden det var hans vilje, vælge dig en ægtefælle blandt de gamles sønner, og så vil din sorg svinde bort i en mands arme."

"Hvorfor?" spurgte den unge pige. Alle de mænd, hun havde set, voldte hende rædsel med deres vilddyrslatter og deres plumpe lemmer.

"Stundom, Taanach, stiger der fra dybet af mit væsen hede åndepust, tungere end dampene fra en vulkan. Stemmer kalder på mig, en ildkugle ruller og stiger i mit bryst, den kvæler mig, jeg er ved at dø, og så risler noget usigelig mildt gennem mit kød, lige fra min pande til mine fødder … det er et kærtegn, der omslutter mig, og jeg føler mig knuget, som om en gud strakte sig over mig. Oh! gid jeg kunne hensvinde i nætternes tåge, i

kildernes strøm, i træernes salt, slippe mit legeme og kun være et pust, en stråle, for at glide og stige op til dig, o moder!"

Hun hævede sine arme, så højt hun kunne, og svajede sin midje, bleg og let som månen i sit lange klædebon. Derpå sank hun stønnende tilbage på elfenbenslejet, men Taanach fæstede om hendes hals en ravkæde med delfintænder til at forjage onde syner, og Salammbô sagde med næsten udslukt røst:

"Gå og hent Schahabarim."

Hendes fader havde ikke villet tillade hende at indtræde i præstindernes lav, end ikke at lære noget som helst om den folkelige Tanit. Han gemte hende til et eller andet ægteskab, som kunne gavne hans politik, og lod hende leve ganske alene inde i sit palads. Hendes moder var død for længe siden.

Hun var vokset op i afholdenhed og savn, i faste- og renselsesregler, altid i nøje afpassede, alvorlige omgivelser, med legemet mættet af salver og med sjælen fuld af bønner. Aldrig havde hun smagt vin, eller spist kød, eller rørt ved et urent dyr, eller sat sine hæle i en døds hus.

Hun kendte ikke de utugtige gudebilleder, for lige som hver gud åbenbarede sig under forskellige former, kunne det samme gudsbegreb dyrkes på forskellig, ofte modstridende måde, og Salammbô tilbad gudinden i hendes stjerneskikkelse. En egen indflydelse strømmede fra månen ned over jomfruen; når himmellegemet var i aftagende, blev Salammbô svag. Dagen igennem var hun døsig, og først om aftenen levede hun op. Under en formørkelse havde hun været døden nær.

Men den skinsyge Rabbet tog hævn, fordi denne jomfruelighed ikke ofredes hende, og hun pinte Salammbô med

besættelser, der var så meget heftigere, som de ubestemt næredes af denne tro og opflammedes af den.

Hamilkars datter var uophørlig bekymret for Tanit. Hun havde lært hendes eventyr, hendes rejser og alle hendes navne, som hun opremsede, uden at de havde nogen klar betydning for hende. For at trænge til bunds i hendes trosløndomme higede hun efter i templets allerhelligste at lære det gamle gudebillede at kende med den prægtige kåbe, hvoraf Karthagos skæbne afhang – for forestillingen om en gud kunne aldrig tydelig adskilles fra dens afbillede, og at eje eller blot se dens billedstøtte var at berøve guden en del af dens kraft, ja på en måde at herske over den.

Salammbô vendte sig om. Hun havde genkendt lyden af de små guldklokker, som Schahabarim bar på sømmen af sin dragt.

Han steg op ad trapperne. På tærsklen til terrassen standsede han og lagde sine arme over kors.

Hans hultliggende øjne funklede som lamperne i en grav. Hans lange magre legeme syntes at forsvinde bag hans linnedkjortel, som tyngedes af bjælderne, der om hans hæle skiftede med smaragdknapper. Han havde skrøbelige lemmer, skrå pandeskal, spids hage. Hans hud synes kold at røre ved, og hans gule, af dybe rynker gennempløjede ansigt ligesom sammentrukket i en attrå, i en evig sorg.

Det var Tanits ypperstepræst, ham, der havde opdraget Salammbô.

"Tal!" sagde han. "Hvad begærer du?"

"Jeg håbede … du havde halvvejs lovet mig …"

Hun stammede, hun blev forvirret. Pludselig udbrød hun:

"Hvorfor ringeagter du mig? Hvad har jeg dog glemt i forskrifterne? Du er min lærer, og du har sagt mig, at ingen som jeg var inde i gudindens dyrkelse, men der er noget, du ikke vil sige. Er det sandt, o fader?"

Schahabarim mindedes Hamilkars befalinger. Han svarede:

"Nej, jeg har ikke mere at lære dig!"

"En ånd," fortsatte hun, "driver mig til denne attrå. Jeg er steget op ad trinnene til Eschmûn, gud for planeterne og indsigten i alle ting; jeg har sovet under Melkarths, de tyriske koloniers værneherres guldoliventræ; jeg har stødt dørene op til Baal-Khamon, oplyseren og frugtbargøreren; jeg har ofret til de underjordiske kabirer, til skovenes, vindenes, flodernes og bjergenes guder; men alle er de for langt borte, for højt oppe, for ufølsomme, forstår du? hvorimod jeg føler hende blandet ind i mit liv. Hun fylder min sjæl, og jeg farer sammen ved indre udbrud, som om hun sprang for at slippe ud. Jeg tror at skulle høre hendes stemme, se hendes åsyn, lynglimt blænder mig, så synker jeg tilbage i mørket."

Schahabarim stod tavs. Hun tryglede ham med sit bønfaldende blik.

Endelig gav han tegn til, at slavinden, som ikke var af kanaanitisk stamme, skulle gå. Taanach forsvandt, Schahabarim løftede den ene arm i vejret og begyndte:

"Før guderne var alene mulmet, og et åndepust svævede tungt og uklart som et menneskes samvittighed under en drøm. Det trak sig sammen og skabte *lysten* og *skyen*, og af lysten og skyen udsprang *urstoffet*. Det var et mudret, sort, iskoldt, dybt vand. Det indesluttede følelsesløse uhyrer,

usammenhængende dele af de former, der skulle fødes, og som er malet på helligdommenes væg.

Dernæst fortættede stoffet sig. Det blev til et æg. Ægget revnede. Den ene halvdel dannede jorden, den anden himmelhvælvet. Solen, månen, vindene, skyerne kom frem, og ved lynets bragen vågnede de forstandige dyr. Så udfoldede Eschmûn sig i stjernesfæren; Khamon strålede i solen; Melkarth drev den med sine arme ud bag Gades; kabirerne steg ned under vulkanerne, og Rabbetna bøjede sig som en amme over verden, udgydende sit lys som en mælk og sin nat som en kåbe."

"Og så?" spurgte hun.

Han havde fortalt hende alle tings lønlige oprindelse for at adsprede hendes tanker ved at give dem en højere retning, men jomfruens lyst tændtes på ny under disse sidste ord; Schahabarim gav halvvejs efter og svarede:

"Hun opflammer og styrer menneskenes elskov."

"Menneskenes elskov!" gentog Salammbô drømmende.

"Hun er Karthagos sjæl," fortsatte præsten, "og skønt hun er udbredt over alt, er det her, hun bor under det hellige slør."

"O fader!" udbrød Salammbô, "jeg får hende at se, ikke sandt? du vil føre mig til hende! Længe har jeg tøvet; jeg brænder af lyst efter i se hendes skikkelse. Hav medynk! hjælp mig! lad os gå!"

Han stødte hende heftigt og bydende tilbage.

"Aldrig! Ved du ikke, at synet af hende giver døden? De tvekønnede baaler afslører sig kun for os alene, for os, der er mænd i kraft af vor fornuft, kvinder ved vor svaghed. Dit begær i helligbrøde; vær tilfreds med den kundskab, du besidder!"

Hun faldt på knæ og lagde sine to fingre mod sine øren som tegn på anger, og hun hulkede, sønderknust ved præstens ord,

på en gang fuld af harme mod ham, af rædsel og af ydmygelse. Schahabarim stod foran hende mere ufølsom end terrassens sten. Han betragtede hende fra isse til fodsål, som hun lå og skælvede for hans fødder, og han følte en slags glæde over at se hende lide for sin guddom, som heller ikke han helt kunne gribe. Allerede sang fuglene, en kold vind blæste, små skyer jog hen over den blege himmel.

Pludselig bemærkede han i synskredsen bagved Tunis lige som lette tågeslør, der slæbte hen ad jorden. Så blev det til et stort, lodret udfoldet tæppe af gråt støv, og i hvirvlerne af denne talrige masse dukkede dromedarhoveder, lanser og skjolde frem. Det var barbarernes hær, der rykkede mod Karthago.

4. Under Karthagos mure

Ind i byen strømmede folk fra landet, ridende på æsler eller løbende til fods, blege, forpustede, gale af skræk. De flygtede foran hæren. På tre dage havde den tilbagelagt vejen fra Sikka for at gå mod Karthago og gøre en ende på det hele.

Portene blev lukkede. Næsten samtidig kom barbarerne til syne, men de gjorde holdt midt på landtangen ved søens bred.

Først tydede intet på fjendtligheder. Flere nærmede sig med palmer i hænderne. De blev drevet tilbage med pileskud, så stor var skrækken.

Om morgenen og ved solfald var der af og til løsgængere, som drev om helt inde under murene. Især lagde man mærke til en lille mand, der omhyggeligt var indhyllet i sin kappe, og hvis ansigt blev borte under en meget lav hjelmrand. Lange timer ad gangen stod han og stirrede på vandledningen med en sådan vedholdenhed, at han utvivlsomt ville føre karthagerne på vildspor angående sine sande hensigter. Han var ledsaget af en anden mand, en slags kæmpe, der gik med blottet hoved.

Men Karthago var forsvaret i hele landtangens bredde: først af en grav, der på af en græstørvvold og endelig af en mur, der var tredive albuelængder høj og af hugne sten i tvende stokværk. Den indeholdt stalde til tre hundrede elefanter sammen med pakrum til deres pansre, fodgrimer og foder. Endvidere andre stalde til fire tusind heste med oplag af byg og seletøjer, samt kaserner til tyve tusind soldater med deres udrustning og hele krigsmateriellet. Tårne rejste sig på det

andet stokværk, alle tindebesatte og udvendigt dækkede af bronzeskjolde, der var ophængte på hager.

Denne forreste murlinje var umiddelbart værn for Malqua, marinefolkenes og farvernes kvarter. Her sås master, hvorpå der tørredes purpursejl og på de yderste terrasser lerovne til at koge salt.

Bagved steg byen amfiteatralsk op ad med sine høje, terningformede huse. De var opført af sten, af brædder, af rullesten, af siv, af muslingeskaller, af stampet ler. Tempellundene dannede lige som løvgrønne søer på dette bjerg af forskelligfarvede blokke. De offentlige pladser frembragte vandrette afsatser i ulige store afstande; utallige smøger krydsede hinanden og gennemskar dem fra øverst til nederst. Man kunne skelne ringmurene om de tre gamle kvarterer, der nu var smeltet sammen; de ragede hist og her frem som store skær eller strakte sig som uhyre murkapper, halvt dækkede af blomster, sværtede, med brede striber af nedløbende spildevand, og gader løb gennem deres gabende åbninger lige som floder under broer.

Akropolishøjen i midten af Byrsa forsvandt under et helt virvar af mindesmærker. Der var templer med vredne søjler med bronzekapitæler og metalkæder, kegler af rå sten med azurblå striber, kobberkupler, marmorarkitraver, babyloniske stræbepiller, obelisker, på spidsen af hvilke der stod lige som omvendte fakler. Buegangene nåede op gavlene; volutterne snirklede sig mellem søjlerækkerne; granitmure bar teglstensvægge; alt dette steg op, det ene på det andet, det ene halvt skjult af det andet, på vidunderlig og ubegribelig vis. Man

kunne mærke tidsskifternes følge, og der opsteg lige som erindringer om glemte fædrelande.

Bagved akropolis, i røde jordlag, strakte sig Mappalernes vej, indrammet af grave, i lige linje fra strandbredden til katakomberne; derpå fulgte rummelige haver med store beboelseshuse, og dette tredje kvarter, Megara, den nye by, gik lige til randen af havklinten, hvor der rejste sig et kæmpefyrtårn, der flammede hver eneste nat.

Således udfoldede Karthago sig for de på sletten stående soldater.

Selv på afstand kunne de kende torvene og korsvejene. De kivedes om templernes beliggenhed. Khamons tempel, lige overfor syssitierne, havde tagsten af guld; Melkarth, til venstre for Eschmûn, bar koralgrene på sit tag; endnu længere bagved rundede Tanit sin kobberkuppel mellem palmerne; den sorte Molok stod nedenfor cisternerne i retning af fyrtårnet. På gavlspidserne, på murtinderne, på pladserne – over alt så man guddomme med hæsligt hoved, enten kæmpehøje, eller lavstammede med uhyre buge, eller uforholdsmæssig fladtrykte, med gabet åbnet, med armene bredte til siderne og med forke, lænker eller kastespyd i hånden. Og havets blå bredte sig som baggrund for gaderne, som perspektivet gjorde endnu stejlere.

Fra morgen til aften fyldtes gaderne af et larmende folk; unge drenge stod og ringede med klokker og skreg ved indgangen til badene; det dampede fra boderne med udskænkning af varme drikke, luften genlød af amboltenes hammerslag, de hvide, til solen indviede haner galede på terrasserne, okserne, der skulle slagtes, brølede i templerne, slaver ilede af sted med kurve på

hovedet, og inde i buegangenes dyb tonede af og til en præst frem, klædt i en mørk kappe, barfodet og med spids hue.

Synet af Karthago ophidsede barbarerne. De beundrede og forbandede denne by, de havde på en gang lyst til at ødelægge den og til at bo i den. Men hvad var der mon i krigshavnen, som blev forsvaret af en tredobbelt mur? Og så, bag ved byen, i baggrunden af Megara, højere end akropolis, dér lå Hamilkars palads.

Mâtho rettede hvert øjeblik sine øjne mod dette. Han klatrede op i olietræerne, og han bøjede sig frem med hånden skyggende for brynene. Haverne var tomme, og den røde dør med det sorte kors var bestandig lukket.

Mere end tyve gange kredsede han om voldene, søgende et eller andet hul at smutte igennem. En nat sprang han ud i golfen og svømmede tre timer i træk. Han nåede ind til foden af Mappalerne, han forsøgte at kravle op ad skrænten. Han rev sine knæ til blods, brækkede sine negle, faldt så tilbage i bølgerne og vendte om.

Hans vanmagt gjorde ham rasende. Han var skinsyg på dette Karthago, der holdt Salammbô indespærret, som på en, der havde ejet hende. Så veg afslappelsen for en afsindig og vedholdende handletrang. Med glødende kind, med harmtændte øjne, med barsk røst ilede han rapfodet gennem lejren; eller også sad han ved stranden og gned sit store sværd med sand. Han sendte pile efter de forbiflyvende gribbe. Hans hjerte skaffede sig luft i rasende ord.

"Lad din vrede have frit løb som en vogn i fart," sagde Spendius. "Du skal skrige, bespotte guderne, plyndre og myrde.

Smerten dulmes med blod, og siden du ikke kan mætte din elskov, så giv dit had næring; det vil holde dig oppe!"

Mâtho genoptog befalingen over sine soldater. Han øvede dem uden skånsel. De lystrede ham for hans mods og især for hans styrkes skyld. Desuden indgød han lige som en hemmelig frygt; man troede, at han om natten talte med spøgelser. De andre høvedsmænd strammede sig op ved hans eksempel. Snart styrkedes krigstugten i hæren. Karthagerne kunne i deres huse høre basunfanfarerne til deres øvelser. Endelig rykkede barbarerne nærmere.

For at knuse dem på landtangen måtte man have haft to hære, der kunne angribe dem samtidig bagfra, sådan at den ene gik i land inderst i Utika-golfen og den anden ved de Varme Vandes bjerg. Men hvad kunne der udrettes med den hellige legion alene, der i det højeste talte seks tusind mand? Hvis barbarerne bøjede af mod østen, kunne de forene sig med nomaderne, afskære vejen til Kyrene og handelen på ørkenen. Hvis de trak sig tilbage vester på, ville Numidien gøre opstand. Endelig måtte manglen på levnedsmidler før eller senere tvinge dem til at hærge det omliggende land som græshopper; de rige skælvede for deres smukke borge, for deres vinhaver, for deres kornmarker.

Hanno stillede forslag om grusomme og uigennemførlige forholdsregler, f.eks. at udsætte en høj pris på hvert barbarhoved eller at stikke deres lejr i brand med krigsskibe og kastemaskiner. Hans kollega Gisko ville derimod have, at deres sold skulle betales dem. Men de gamle afskyede ham på grund af hans folkeyndest, for de frygtede for muligheden af en enehersker, og af skræk for kongedømmet stræbte de at

undertrykke den sidste rest deraf eller ethvert forsøg på at genoprette det.

Udenfor fæstningsværkerne boede der folk af en anden race og af ukendt herkomst – alle sammen var de pindsvinejægere og spiste bløddyr og slanger. De steg ned i hulerne for at fange levende hyæner, som de morede sig med om aftenen at lade løbe om i sandet i Megara mellem gravstelerne. Deres hytter af dynd og tang hagede sig fast til klinten som svalereder. Der levede de uden styrelse og uden guder, hulter til bulter, fuldstændig nøgne, på samme tid svage og dog vilde og gennem århundreder afskyede af folket på grund af deres urene næringsmidler. En morgen opdagede skildvagterne, at de alle var borte.

Endelig fattede medlemmerne af storrådet en beslutning. De begav sig til lejren, uden halssmykker eller bælter og i åbne sandaler lige som naboer. De gik frem i rolig skridtgang og kastede hilsener til høvedsmændene, eller også stod de stille for at tale med soldaterne og sige dem, at nu var alt til ende, og nu skulle deres krav ske fyldest.

Mange iblandt dem så for første gang en lejr af lejetropper. I stedet for den forvirring, de havde ventet at træffe, herskede over alt en skrækindjagende orden og stilhed. En vold af græstørv indesluttede hæren i en høj forskansning, som kastemaskinernes angreb ikke kunne rokke. Jorden i gaderne var bestænket med frisk vand; gennem huller i teltene så de glubske øjne skinne i skyggen; lanseknipperne og de ophængte rustninger blændede dem som spejle. De talte indbyrdes med lav stemme. De var bange for at vælte noget med deres lange kjortler.

Soldaterne begærede levnedsmidler og forpligtede sig til at betale dem af de penge, de havde til gode.

Man sendte dem okser, får, perlehøns, tørre frugter og ulvebønner sammen med røgede makreller, af den slags fortrinlige makreller, som Karthago udførte til alle havne. Men de slentrede foragtelig omkring det prægtige kvæg. De talte nedsættende om det, de havde lyst til, og bød for en vædder ikke mere end en dues værdi, for tre geder prisen på et granatæble. De urene affaldsædere tilbød sig at mægle og bekræftede, at man ville trække dem op. Så drog de deres sværd og truede med drab.

Storrådets udsendinge opskrev det antal år, som hver enkelt soldat havde sold til gode for. Men det var umuligt nu at vide, hvor mange lejetropper man i sin tid havde hvervet, og de gamle blev forfærdede over den umådelige sum, de havde at betale. Det blev nødvendigt at sælge restoplaget af silphium, at pålægge købstæderne skat; lejetropperne ville snart tabe tålmodigheden, Tunis stod allerede på deres side; og de rige, som mistede besindelsen ved Hannos rasende udbrud og hans kollegas bebrejdelser, pålagde de borgere, som måtte kende en eller anden af barbarerne, straks at opsøge ham for at genvinde hans venskab og sige ham nogle gode ord. Denne tillid ville berolige soldaterne.

Købmænd, skrivere, arbejdere fra arsenalet, hele familier begav sig til barbarerne.

Soldaterne lod alle karthagerne få adgang, men ad en eneste og så snæver gang, at fire mand dårligt kunne gå jævnsides. Spendius stod bag bommen og lod dem opmærksomt undersøge; lige over for ham stod Mâtho og spejdede i denne

mængde for muligt at genfinde en eller anden, som han kunne have set hos Salammbô.

Lejren lignede en by, så opfyldt var den af mennesker og så fuld af liv. De to adskilte skarer blandede sig uden at smelte sammen, den ene klædt i lærred eller uld med filthuer af form som pinjekogler, den anden i jern og med hjelme på hovedet. Midt imellem trosknægte og bissekræmmere myldrede kvinder af alle nationer, brune som modne dadler, grønladne som oliven, gule som oranger, solgte af matroser, valgte i bordeller, røvede fra karavaner, taget under byernes plyndring, hidsigt begærede, så længe de var unge, piskede fordærvet, når de blev gamle, for engang at dø på flugten efter et nederlag langs vejkanten mellem trosset sammen med de forladte lastdyr. Nomadernes hustruer gyngede over deres hæle ternede og gulbrune dromedarhårs kjoler; musicerende kvinder fra Kyrenaïka, indhyllede i violette slør og med malede bryn, sad på hug på sivmåtter og sang; gamle negerinder med hængende brystpatter opsamlede til brændsel kvægmøg, som man tørrede i solen; syrakusanerinderne havde guldplader i håret, lusitanernes kvinder halsbånd af konkylier, gallerinderne ulveskind over det hvide bryst, og kraftige, utøjsbefængte, nøgne, uomskårne unger stangede de forbigående i maven eller kom bagfra som unge tigre og bed dem i hænderne.

Karthagerne spadserede tværs igennem lejren, forbavsede over den masse sager, den var stoppet med. De fattigste iblandt dem var nedslåede, de andre skjulte deres uro.

Soldaterne slog dem på skulderen og opfordrede dem til at være muntre. Så snart de fik kig på en, indbød de ham til at deltage i deres morskab. Når de kastede med diskos, sørgede de

for at mase hans fødder, og i nævefægtning knuste de hans kæbe straks ved første udfald. Slyngekasterne skræmte karthagerne med deres slynger, slangetæmmerne med deres hugorme, rytterne med deres heste. Disse mænd af fredens gerning sænkede hovedet til alle fornærmelser og lo anstrengt. For at vise sig tapre var der enkelte, som gjorde tegn til, at de ville være soldater. De blev sat til at kløve brænde og til at strigle muldyr. De blev spændte i en rustning og trillede som tønder hen ad lejrens gader. Når de så lavede sig til at gå, rev lejetropperne sig i håret og vred sig under plumpe grimasser.

Men af dumhed eller fordom nærede mange den barnlige tro, at alle karthagerne var hovedrige, og de fulgte i hælene på dem og tiggede om en eller anden gave. De forlangte alt, hvad der forekom dem smukt: en ring, et bælte, sandaler, frynsen af en kjole, og når den udplyndrede karthager sagde: "Jeg har jo ikke mere. Hvad vil du mere?" svarede de: "Din kone!" Andre sagde: "Dit liv!"

Soldaterregningerne blev overleveret til høvedsmændene, oplæst for de menige, endegyldigt bekræftet. Så fordrede de telte; de fik telte. Så anmodede grækernes polemarker om nogle af de skønne rustninger, der forfærdigedes i Karthago; storrådet vedtog at yde de fornødne summer. Men det var ikke mere end billigt, påstod rytterne, at republikken holdt dem skadesløse for deres heste; en forsikrede, han havde mistet tre ved den og den belejring, en anden fem på marchen, en tredje fjorten i kløfterne. Man tilbød dem hingste fra Hekatompylos; de foretrak penge.

Dernæst krævede de at få betalt i rede penge (i sølvstykker og ikke i læderpenge) alt det korn, de havde til gode, og til den

højeste pris, hvortil det var blevet noteret under krigen, sådan at de for et mål mel forlangte fire hundrede gange mere, end de havde givet for en sæk hvede. Det var en oprørende uretfærdighed; alligevel måtte de give efter.

Så kom soldaternes tillidsmænd overens med storrådets udsendinge, og de svor ved Karthagos ånd og ved barbarernes guder. Med østerlandsk overflod på ord og dikkedarer vekslede de undskyldninger og kærtegn. Derpå krævede soldaterne som venskabsbevis afstraffelse af de forrædere, der havde forskyldt striden mellem dem og republikken.

Man lod, som man ikke forstod dem. De udtrykte sig tydeligere og sagde, de måtte have Hannos hoved.

Flere gange daglig gik de ud af deres lejr. De spadserede ved foden af murene. De råbte, at man skulle kaste suffetens hoved ned til dem, og de bredte deres kjortler ud for at opfange det.

Storrådet havde måske ladet sig kyse, hvis ikke barbarerne havde stillet en endnu mere fornærmelig fordring end de tidligere. De forlangte til ægte for deres høvdinge udvalgte jomfruer af de fornemme familier. Det var et påfund af Spendius, som adskillige fandt ganske naturligt og let udførligt. Men dette forlangende at ville blande sig med punisk blod oprørte folket; man tilkendegav dem barskt, at de ikke havde mere at kræve. Så svarede de, at man havde snydt dem; hvis deres sold ikke var dem i hænde inden tre dage, ville de selv komme og hente den i Karthago.

Lejetroppernes unøjsomhed var ikke så ublu, som deres fjender mente. Hamilkar havde givet dem uhyre løfter, som ganske vist var af ubestemt art, men gang på gang var blevet højtideligt fornyede. Ved udskibningen i Karthago havde de

stået i den formening, at byen ville blive udleveret til dem, at de ville få skatte til deling, og nu, da de så, at næppe nok deres sold ville blive betalt, var det en skuffelse både for deres hovmod og for deres havesyge.

Havde ikke Dionysos, Pyrrhus, Agathokles og Alexanders feltherrer afgivet eksempel på det eventyrligste held. Billedet af Herkules, som kanaaniterne sammenblandede med solen, strålede i hærenes fantasi. Man vidste, at menige soldater havde båret diademer, og braget af de sammenstyrtede riger fik galleren til at drømme i sin egeskov, ethioperen i sin sandørken. Men der var et folk, som altid var rede til at udbytte modige mænd, og tyven, der var jaget ud af sin stamme, fadermorderen, som drev om på landevejen, tempelrøveren, som guderne forfulgte, alle forsultne og alle fortvivlede stræbte blot at nå den havn, hvor Karthagos mægler hvervede soldater. Sædvanligvis holdt byen sine løfter. Denne gang havde den dog af sin grænseløse gerrighed ladet sig forlede til en faretruende skamløshed. Numiderne, libyerne, hele Afrika ville styrte sig over Karthago. Havet alene var frit. Dér stødte staden sammen med romerne, og som et af mordere overfaldet menneske mærkede den døden omkring sig fra alle sider.

Det blev nødvendigt at tilkalde Gisko. Barbarerne gik ind på at lade ham mægle. En morgen så de lænkerne for havnen sænke sig, og tre flade både kom gennem Tænia-kanalen sejlende ind i søen.

I forstavnen på den første opdagede man Gisko. Bagved ham og højere end en katafalk hævede sig en uhyre kiste, prydet med ringe lige som med hængende kranse. Dernæst kom tolkenes sværm til syne med hovedklæder som sfinkser og med en

papegøje tatoveret på brystet. Venner og slaver fulgte, alle våbenløse og så talrige, at de rørte hinanden med skuldrene. De tre lange pramme var fulde, som skulle de kæntre, og sejlede frem under bifaldsråb fra hæren, som så til.

Så snart Gisko gik i land, ilede soldaterne ham i møde. Af soldaterransler lod han rejse en slags talerstol og erklærede, at han ikke ville drage bort, før han havde betalt dem alle til sidste hvid.

Bifaldssalver bragede; han stod længe uden at kunne komme til orde.

Derpå dadlede han den uret, både republikken og barbarerne havde gjort sig skyldig i; fejlen tilskrev han nogle urostiftere, som ved deres voldsomhed havde skræmt Karthago. Det bedste bevis på stadens gode hensigter var, at man sendte ham til dem, ham, som var suffeten Hannos svorne modstander. De måtte ikke tro, folket var så tåbeligt at ville fornærme tapre mænd, eller så utaknemmeligt at undervurdere deres tjenester, og Gisko gav sig til at udbetale soldaterne sold, idet han begyndte med libyerne. Da de havde stemplet listerne som løgnagtige, brugte han dem slet ikke.

De passerede forbi ham, nation for nation, og rakte fingrene op for at sige antallet af tjenesteår; man mærkede dem en for en på den venstre arm med grøn maling. Skriverne øste af det gabende skrin, og andre borede med en dolk huller i en blyplade.

En mand gik forbi med tunge trin som en okse.

"Kom her op til mig," sagde suffeten, der mistænkte ham for svig, "hvor mange år har du tjent?"

"Tolv år," svarede libyeren.

Gisko lod sine fingre glide hen under hans kæbe, for hjelmens hagerem frembragte i årenes løb to hårde knuder i huden. Man kaldte dem johannesbrødkernerne, og *at have sine kerner* var en talemåde for at betegne en veteran.

"Din tyveknægt!" råbte suffeten, "hvad du mangler i ansigtet, må du have på skuldrene!"

Han rev kjortlen af ham og blottede hans ryg, der var dækket af blodige strimer; det var en bondetræl fra Hippo-Zarytus. Tilskuerne hujede; han blev halshugget.

Så snart det blev nat, gik Spendius til libyerne og vækkede dem. Han sagde til dem:

"Når ligurerne, grækerne, balearerne og mændene fra Italien har fået deres sold, vender de hjem. I derimod bliver her i Afrika, spredte over jeres stammer og uden noget værn! Så først vil republikken hævne sig. Stol ikke på hjemrejsen! Vil I virkelig tro alt, hvad der siges til jer? De to suffeter er i ledtog med hinanden! Denne her narrer jer! Husk på Knokkeløen og Xantippus, som de sendte hjem til Sparta på en rådden galej!"

"Hvorledes skal vi bære os ad?" spurgte de.

"Tænk over det!" sagde Spendius.

De to følgende dage gik med at betale folkene fra Magdala, fra Leptis, fra Hekatompylos; Spendius listede sig om blandt gallerne.

"Nu får libyerne sold, dernæst betales der til grækerne, så til balearerne, asiaterne og alle de andre! Men I, som ikke er mange i tal, I får ingenting! I kommer ikke til at gense jeres fædrelande! I får ingen skibe! De slår jer ihjel for at spare jeres forplejning."

Gallerne gik straks til suffeten. Autharit, den mand, han havde såret ved festen hos Hamilkar, afæskede ham en forklaring. Han blev drevet tilbage af slaverne og forsvandt, men under trusler om hævn.

Kravene og klagerne forøgedes. De mest hårdnakkede banede sig vej til suffetens telt; for at blødgøre ham, tog de hans hænder og lod ham beføle deres tandløse munde, deres skindmagre arme og arrene af deres sår. De, der endnu ikke havde fået deres sold, var harmfulde, de, der havde fået, forlangte ny betaling for deres heste; og løsgængerne og de fredløse greb soldaternes våben og påstod, at man glemte dem. For hvert minut kom der stimer af mennesker; teltene knagede og væltede; den mellem lejrens volde indeklemte mængde bølgede under høje skrig lige fra portene til midten. Når larmen voksede alt for stærkt, støttede Gisko albuen på sit elfenbensscepter, så ud over havet og blev siddende ubevægelig med fingrene indfiltrede i sit skæg.

Ofte gik Mâtho afsides for at rådføre sig med Spendius. Derpå stillede han sig igen ansigt til ansigt med suffeten, og Gisko mærkede uophørligt hans øjenstene, der ligesom slyngede brandpile mod ham. Oven over mylderet tilkastede de flere gange hinanden skældsord, men uden at høre dem. Imidlertid fortsattes udbetalingen, og suffeten fandt udvej for alle hindringer.

Grækerne ville gøre vrøvl om møntsorternes forskellighed. Han leverede dem en sådan bunke forklaringer, at de trak sig tilbage uden knurren. Negrene begærede den slags hvide konkylier, som var gængse betalingsmidler i det indre Afrika.

Han tilbød at sende bud efter dem i Karthago. Så tog de lige som de andre mod sølv.

Men balearerne havde fået løfte om noget bedre, nemlig kvinder. Suffeten svarede, at man havde en hel karavane jomfruer i vente til dem. Vejen var lang, det ville vare endnu seks måner. Når de var godt fede og vel indgnedet med benzoe, skulle de blive sendt på skibe til balearernes havne.

Pludselig sprang Zarxas, der nu var kommet til huld og kræfter, som en linedanser op på sine venners skuldre og råbte:

"Har du også gemt nogle til ligene?" mens han pegede på Khamon-porten i Karthago.

I solens sidste stråler skinnede malmpladerne, der beklædte den fra øverst til nederst. Barbarerne troede at se en blodstribe ned over den. Hver gang Gisko ville tale, begyndte deres råb på ny. Endelig steg han ned fra talerstolen med værdige skridt og lukkede sig inde i sit telt.

Da han ved solopgang forlod det, rørte hans tolke, der sov udenfor, sig ikke af pletten. De lå på ryggen med øjnene stive, med tungespidsen mellem tænderne og blålige i ansigtet. Hvid slim flød fra deres næsebor, og deres lemmer var stive, som om nattekulden havde isnet dem igennem. Hver bar om halsen en lille sivstrikke.

Fra nu af kunne oprøret ikke længere standses. Dengang Zarxas mindede om mordet på balearerne, bestyrkedes den af Spendius udsåede mistro. De indbildte sig, at republikken bestandig søgte at bedrage dem. Det måtte have en ende! Tolkene kunne undværes! Med en slynge om halsen sang Zarxas krigssange; Autharit svingede sit store sværd; Spendius hviskede et ord til den ene og stak en dolk i hånden på den

anden. De stærkeste forsøgte at gøre sig selv betalt, de mindre rasende forlangte, at udbetalingen skulle fortsættes. Nu var der ingen, som slap sine våben, og al vrede og harme samlede sig mod Gisko i et oprørt had.

Nogle steg op på tribunen ved hans side. Så længe de brølte skældsord, hørtes de med tålmodighed; men hvis de vovede det mindste ord til fordel for ham, blev de på øjeblikket stenede eller fik hovedet hugget af med et sabelhug bagfra. Ranseldyngen var rødere end et alter.

De blev frygteligere efter endt måltid, når de havde drukket vin. Nydelsen heraf var under dødsstraf forbudt i de puniske hære, og de løftede deres bæger i retning af Karthago af hån mod krigstugten. Derpå vendte de sig mod de ved udbetalingen ansatte slaver og begyndte igen at myrde. Råbet *hug ned*, der var forskelligt i hvert sprog, blev forstået af alle.

Gisko var klar over, at fædrelandet lod ham i stikken; men til trods for dets utaknemlighed ville han ikke vanære det. Da de mindede ham om, at de havde fået løfte om skibe, svor han ved Molok at levere dem disse på egen bekostning, og han rev sit blå ædelstenssmykke af halsen og slyngede det ud i mylderet som edeligt pant.

Så kom afrikanerne med deres krav på korn i følge storrådets forpligtelser. Gisko udbredte syssitiernes regnskaber, der var tegnede med violet maling på fåreskind; han læste alt, hvad der var kommet ind i Karthago, måned for måned og dag for dag.

Pludselig standsede han med måbende øjne, som om han havde set sin egen dødsdom blandt tallene.

De gamle havde virkelig svigagtigt formindsket dem, og det korn, som var blevet solgt på krigens allerulykkeligste tid,

fandtes beregnet til så lav en takst, at man måtte være blind for at tro dens rigtighed.

"Tal!" råbte de, "højere! Åhå, så han vil prøve på at lyve, den feje hund! tro ham ikke!"

I nogen tid nølede han. Endelig genoptog han sit arbejde.

Uden at ane bedrageriet tog soldaterne syssitiernes regnskaber for rigtige. Men nu vakte den overflod, hvori Karthago havde levet, en rasende skinsyge hos dem. De brød sykomoretræskisten itu; den var tom for tre fjerdedeles vedkommende. De havde set så store summer øses op af den, at de troede den bundløs; Gisko måtte have gravet noget ned i sit telt. De stormede op på talerstolen. Mâtho førte an, og da de råbte: "Pengene! Pengene!" svarede Gisko dem til sidst:

"Lad jeres feltherre give jer dem!"

Han så dem stift i ansigtet, uden at tale, med sine store gule øjne, og hans lange ansigt var blegere end hans skæg. En pil sad fast i hans store guldørenring, standset af sine fjer, og blodstriber randt fra hans tiara ned på hans skulder.

På et vink af Mâtho gik de alle nærmere. Han holdt hænderne ud til siden. Spendius snørede en løkke om hans håndled. En anden væltede ham over ende, og han forsvandt i mylderet, under hvis vægt tribunen ramlede sammen.

De plyndrede hans telt. Der fandtes kun de uundværligste fornødenheder; derpå, da de søgte bedre, tre billeder af Tanit, og i en abehud en sort sten, faldet ned fra månen. Mange karthagere havde slået følge med ham; det var ansete mænd, der alle hørte til krigspartiet.

De blev slæbt udenfor teltene og styrtet ned i skarnkulen. Med jernlænker blev de om maven bundet til faste pæle, og de

fik føden rakt på spidsen af et kastespyd.

Autharit vogtede på dem og overøste dem med skældsord, men da de ikke forstod hans sprog, svarede de ikke; galleren kastede fra tid til anden sten i ansigtet på dem for at få dem til at skrige.

Straks dagen efter blev hæren grebet af en art sløvhed. Nu, da vreden havde raset ud, vågnede bekymringerne. Mâtho led af en ubestemt nedslåethed. Det forekom ham, at han indirekte havde forhånet Salammbô. Disse rigmænd var lige som en del af hendes værdighed. Han satte sig om natten ved randen af deres kule, og han genfandt i deres støn og suk noget af den stemme, hans hjerte var fuldt af.

Imidlertid var de alle sammen fortørnede på libyerne, som alene havde fået betaling. Men på samme tid som det indbyrdes folkehad genopvaktes sammen med den personlige misundelse, følte man det farlige i at give efter for det. Gengældelsen for en sådan voldsgerning måtte blive frygtelig. Derfor gjaldt det om at komme Karthagos hævntørst i forkøbet. Der var ingen ende på møder og taler. Alle ville de tale, ingen være tilhører, og Spendius, der til daglig var så veltalende, rystede på hovedet til alle forslag.

En aften spurgte han Mâtho løst henkastet, om der ikke var kilder i det indre af byen.

"Ikke en eneste!" svarede Mâtho.

Dagen efter tog Spendius ham med ud på søens brink.

"Herre!" sagde den forhenværende slave, "hvis dit hjerte er uforsagt, vil jeg føre dig ind i Karthago."

"Hvordan?" sagde den anden i et hastigt åndedrag.

"Sværg at udføre alle mine pålæg, at følge mig som en skygge!"

Da løftede Mâtho armen mod planeten Chabar og sagde:

"Ved Tanit, jeg sværger det!"

Spendius fortsatte:

"I morgen efter solnedgang venter du mig ved foden af vandledningen mellem den niende og tiende bue. Tag med dig en jernhakke, en hjelm uden fjerbusk og lædersandaler."

Vandledningen, han talte om, løb på skrå tværs over hele landtangen – et anseligt værk, som romerne senere udvidede. Trods sin foragt for alle andre folkeslag, havde Karthago kejtet efterlignet romernes opfindelse, sådan som Rom selv havde lånt den puniske galej, og fem over hinanden liggende buerækker af plump byggemåde, med stræbepiller ved foden og løvehoveder på tinden, strakte sig imod den vestlige del af akropolis, hvor de sænkede sig under byen for at udtømme næsten en hel flod i Megaras cisterner.

På den aftalte tid mødtes Spendius med Mâtho. Han bandt en slags harpun i enden af en snor, svang den hurtigt rundt som en slynge, jernredskabet hagede sig fast, og de gav sig til at klatre op langs muren, den ene bag den anden.

Men da de var nået op på første stokværk, bidt krampen ned igen, hver gang de kastede den til vejrs; de måtte, for at opdage en eller anden sprække, gå på randen af gesimsen. For hver ny buerække fandt de denne smallere.

Desuden mistede snoren efterhånden sin fasthed. Flere gange var den lige ved at briste.

Endelig nåede de op på den øverste afsats. Fra tid til anden bukkede Spendius sig for at føle på stenene med sin hånd.

"Der er det," sagde han, "lad os nu tage fat!"

Og ved at stemme den hakke, Mâtho havde medbragt, ind under fliserne, lykkedes det dem at løsne en af dem.

I det fjerne fik de øje på en trop ryttere, der galopperede på usadlede heste. Deres guldarmbånd sprang ud og ind af deres vide folderige kapper. Forrest skelnedes en mand med strudsfjerkrone, der galopperede med en lanse i hver hånd.

"Narr' Havas!" udbrød Mâtho.

"Hvad gør det!" svarede Spendius, og han sprang ned i det hul, der havde vist sig under den opbrudte flise.

På hans befaling forsøgte Mâtho at skubbe en af blokkene til side. Men af mangel på plads kunne han ikke røre albuerne.

"Vi kommer igen," sagde Spendius, "gå du foran!"

Så vovede de sig ned i vandledningen.

De stod i vand til midt på livet. Straks efter kom de til at vakle, og de måtte svømme. Deres lemmer stødte mod væggene i den alt for snævre kanal. Vandet randt næsten umiddelbart under den overliggende flise; de fik huden flået af ansigtet. Så trak strømmen dem med sig. En luft, der var tungere end i en grav, stemmede dem for brystet, og med hovedet dækket under armene, med tæt samlede knæ og så langt strakte som muligt skød de som pile ind i mørket, halvkvalte, rallende, næsten døde. Pludselig blev alting sort foran dem og vandenes hastighed fordobledes. De gik til bunds.

Da de atter kom op på overfladen, lå de nogle minutter udstrakte på ryggen og åndede luften med velbehag. Buegange, den ene bagved den anden, åbnede sig midt igennem de svære

skillemure mellem bassinerne. Alle var de fyldte, og vandet svandt i en eneste spejlflade gennem hele cisternernes længde. Fra lufthullerne i loftets kupler sivede en bleg klarhed, der lige som kastede runde lysskiver ned over bølgerne, og det omgivende mørke fortættede sig ind under murene og lod dem fortone ubestemt. Den mindste lyd vakte højt ekko.

Spendius og Mâtho gav sig igen til at svømme, og under buernes åbning gled de gennem flere på rad liggende kamre. To andre rækker mindre bassiner strakte sig jævnsides med disse. De kunne ikke finde vej; de drejede af, de vendte om. Endelig følte de fast modstand under deres hæle. Det var brolægningen i det galleri, der løb langs med cisternerne.

Så vovede de sig frem med stor forsigtighed og famlede langs muren for at finde en udgang. Men deres fødder gled. De faldt i de dybe vandkummer. På ny måtte de krybe op, så plumpede de atter i; og de følte en forfærdelig træthed, som om deres lemmer under svømningen var bulnede ud i vandet. Deres øjne lukkede sig; de var døden nær.

Spendius stødte sin hånd på stængerne i et gitter. De ruskede i det, det gav efter, og de befandt sig på trinnene af en trappe. En bronzedør spærrede den foroven. Med spidsen af en dolk fjernede de slåen, som var til at åbne udefra. Pludselig blæste den friske luft imod dem.

Natten var blikstille, og himlen havde en umådelig højde. Trækroner ragede op over murenes lange linjer. Hele byen sov. Forposternes bål skinnede som forvildede stjerner.

Spendius, der havde tilbragt tre år i det underjordiske slavefængsel, havde kun ufuldkomment kendskab til bydelene.

Mâtho antog, at de for at komme til Hamilkars palads måtte dreje til venstre og gå igennem Mappalerne.

"Nej," sagde Spendius, "før mig til Tanits tempel."

Mâtho ville tale.

"Tænk dig om!" sagde den forhenværende slave, og hans løftede arm pegede på planeten Chabar, der funklede på himlen.

Så vendte Mâtho sig stiltiende mod akropolis.

De krøb langs med nopalhegnene, der indrammede stierne. Vandet randt fra deres lemmer i støvet. Deres fugtige sandaler gjorde ingen støj. For hvert skridt afsøgtes Spendius buskene med sine øjne, der flammede stærkere end fakler – og han gik bagefter Mâtho med hænderne hvilende på de to dolke, som han holdt under armhulen fæstede i en læderrem.

5. Tanit

Da de var kommet ud af haverne, spærredes deres gang af Megara-befæstningen. Men de fandt et hul i den tykke mur og smuttede igennem.

Jordbunden skrånede og dannede en slags meget bred dal. Det var en åben plads.

"Hør nu," sagde Spendius, "og vær først og fremmest ikke bange for noget! ... Jeg vil udføre mit løfte ..."

Han holdt inde. Han syntes at grunde som for at vælge sine ord.

"Husker du den gang, da jeg ved solopgang på Salammbôs terrasse viste dig Karthago? Den dag var vi stærke, men du ville intet høre!"

Så tilføjede han med indtrængende stemme:

"Herre, der er i Tanits allerhelligste et hemmeligt slør, som er faldet ned fra himlen, og som tilhyller gudinden."

"Jeg ved det," sagde Mâtho.

Spendius fortsatte:

"Det er selv guddommeligt, for det udgør en del af hende. Det er fordi Karthago ejer det, at Karthago er mægtigt."

Så bøjede han sig ind til hans øre og hviskede:

"Jeg har taget dig med mig for at røve det!"

Mâtho veg tilbage af rædsel.

"Gå fra mig! søg en anden! Jeg vil ikke hjælpe dig med denne afskyelige misgerning."

"Men Tanit er din fjende," svarede Spendius, "hun forfølger dig, og du dør af hendes vrede. Du skal hævne dig. Hun skal

komme til at lystre dig. Du vil blive næsten udødelig og uovervindelig."

Mâtho sænkede hovedet. Spendius sagde videre:

"Ellers må vi bukke under; hæren vil forårsage sin egen tilintetgørelse. Vi tør hverken håbe på flugt, på hjælp eller nåde! Hvad straf fra guderne kan du frygte, siden du selv kan få deres kraft i dine hænder? Vil du hellere lide en ynkelig død om aftenen efter et nederlag, i ly af en busk, eller midt under pøbelens spot på det flammende bål? Herre, en dag vil du drage ind i Karthago omringet af præsterne, som vil kysse dine sandaler, og hvis Tanits slør endnu tynger dig, kan du atter hænge det op i hendes tempel. Følg mig! gå med og tag det!"

Mâtho fortæredes af et skrækkeligt begær. Han brændte efter at eje sløret, blot han kunne afholde sig fra tempelrov. Han sagde til sig selv, at måske var det ikke nødvendigt at røve det for at tilrane sig dets kraft. Han turde ikke gå til bunds i sin egen tanke, men standsede skrækslagen på halvvejen.

"Afsted!" sagde han; og de fjernede sig med hastige skridt, side om side, uden at tale.

Terrænet steg på ny, og husene kom nærmere. De drejede ind i de snævre gader, ind i mørket. Tovstumper, som holdt dørene lukkede, daskede mod murene. På en plads lå kameler og tyggede drøv foran bunker af skåret græs. Så kom de ind under et løvdækket galleri. En flok hunde gøede. Men pludselig udvidede rummet sig, og de genkendte vestsiden af akropolis. Nedenfor Byrsa udfoldede sig en lang sort masse: det var Tanits tempel, et virvar af bygninger og haver, af gårde og forgårde, indrammet af en lille mur af utilhuggede sten. Spendius og Mâtho klatrede over den.

Denne første indhegning omsluttede en lund af plataner til værn mod pest og smitsom luft. Spredt rundt om stod der telte, hvor man om dagen solgte hårfordrivelsesmidler, parfumer, klæder, måneformede kager og billeder af gudinden sammen med fremstillinger af templet, udhulede i en alabasterblok.

De havde intet at befrygte, for de nætter, da stjernen ikke stod på himlen, var al gudstjeneste ophævet. Alligevel sagtnede Mâtho sin gang. Han standsede foran de tre ibenholtstrin, som førte til den anden indhegning.

"Fremad!" sagde Spendius.

Granattræer, mandelbuske, cypresser og myrter, ubevægelige som bronzeløv, skiftede regelmæssigt. Den med blå kiselsten belagte vej knasede for hvert fodtrin, og hele alleen bar et slyngtag af udsprungne roser. De nåede til et ægformet, gitterskærmet hul. Så sagde Mâtho, som stilheden skræmte, til Spendius:

"Det er her, man blander de søde vande med de beske vande."

"Jeg har set det alt sammen," sagde den forhenværende slave, "i Syrien, i byen Maphug."

Og ad en trappe på seks sølvtrin steg de ind i den tredje indhegning.

En uhyre ceder groede i midten. Dens nederste grene forsvandt under tøjpjalter og halsbånd, som de troende havde hængt på det. De gjorde endnu nogle skridt, og templets forside udfoldede sig.

To lange søjlegange, hvis arkitraver hvilede på svære piller, løb langs siderne af et firkantet tårn, der på sin øverste afsats var prydet med en halvmåne. På søjlegangenes hjørner og på de fire kanter af tårnet hævede der sig vaser fulde af brændende

krydderier. Kapitælerne var overlæssede med granatæbler og kolokvinter. Linjeslyng, tavlmønstre og perlestave løb skiftevis over murene, og en hæk af sølvfiligran dannede en stor halvkreds foran malmtrappen op til forhallen.

Der stod ved indgangen, mellem en guldstele og en smaragdstele, en stenkegle. Mâtho gik udenom og kyssede i det samme sin højre hånd.

Det første kammer var meget højt. Utallige åbninger gennemborede dets hvælving. Ved at lægge hovedet tilbage kunne man se stjernerne. Rundt langs muren opdyngedes i sivkurve afklippede skæg og hår, ungdommens førsteoffer, og midt i det kredsformede rum sprang en kvindekrop frem af et med brystvorter dækket hylster. Lasket, skægget og med sænkede øjelåg så hun ud, som hun smilede, med sine hænder korslagte over det nederste af sin tykke bug – der var glat af mængdens kys.

Så stod de igen i fri luft, i en på tværs løbende gang, hvor et alter af meget små forhold støttede sig mod en elfenbensdør. Længere kunne man ikke komme; præsterne alene turde åbne den; for et tempel var ikke et forsamlingssted for mængden, men privatbolig for en guddom.

"Foretagendet er umuligt," sagde Mâtho. "Det havde du ikke tænkt på! Lad os vende om!"

Spendius stod og undersøgte murene.

Han ville have sløret, ikke fordi han troede på dets kraft (Spendius troede kun på Oraklet), men fordi han var overbevist om, at karthagerne, i fald sløret røvedes fra dem, ville henfalde i dyb modløshed. For muligt at finde en udgang gik de helt rundt bag om.

Under terebinthbuske sås småtempler af forskellig form. Hist og her rejste sig en stenfallos, og store hjorte skridtede roligt om og sparkede med deres klove til nedfaldne kogler.

De gik tilbage mellem to lange gallerier, der løb jævnsides. Småceller åbnede sig ud imod dem. Tamburiner og bækkener hang fra øverst til nederst på deres cedertræssøjler. Kvinder lå og sov på måtter udenfor cellerne. Deres salveglinsende legemer udåndede en lugt af krydderier og slukkede røgelseskar; de var så dækkede med tatoveringer, med halssmykker, med ringe, med cinnober og med spydglans, at man uden deres brysts bevægelse ville have taget dem for gudebilleder, sådan som de lå der på jorden. Lotusblomster groede omkring en kilde, hvor der svømmede fisk af samme art som Salammbôs. Dernæst strakte der sig i baggrunden opad templets mur en vinstok, hvis skud var af glas og hvis druer var af smaragd; ædelstenenes stråler flakkede mellem de malede søjler som lysspil hen over de sovende ansigter.

Mâtho var ved at kvæles i den hede luft, som fra cedertræs-skillevæggen slog ned over ham. Alle disse symboler på besvangring, disse dufte, dette strålespil, disse sovende åndedrag overvældede ham. Gennem alt det mystiske blændværk tænkte han på Salammbô. Hun smeltede sammen med selve gudinden, og hans elskov voksede kun stærkere derved, lige som de store lotusblomster, der springer ud på de dybeste vande.

Spendius regnede ud, hvilken sum penge han kunne have tjent i gamle dage ved at sælge disse kvinder, og med et hastigt øjekast vejede og vurderede han smykkerne i forbigående.

Så vel på denne som på den anden side var templet utilgængeligt. De nåede igen tilbage bag det store kammer. Mens Spendius søgte og rodede over alt, lå Mâtho på sit ansigt foran døren og påkaldte Tanit. Han bønfaldt hende om ikke at tillade dette tempelran. Han stræbte at formilde hende med kærtegnende ord, som man bruger over for en, der er fortørnet.

Spendius fik øje på en snæver åbning oven over døren.

"Rejs dig!" sagde han til Mâtho, og han lod ham læne sig oprejst ind mod muren. Så satte han sin ene fod på hans hænder, dernæst den anden på hans hoved og nåede således op i højde med lufthullet, krøb der ind og forsvandt. Så mærkede Mâtho, at der ned på hans skulder faldt et knudetov, som Spendius havde viklet om livet, før han vovede sig ind i cisternerne; og ved at klatre op ad det med begge hænder befandt han sig snart ved Spendius' side i en stor skyggesvøbt sal.

Sådanne indbrud var noget ganske uhørt. Utilstrækkeligheden af midlerne til at afværge dem vidnede noksom om, at man anså dem for umulige. Frygten mere end murene forsvarede templernes allerhelligste. Mâtho ventede ved hvert skridt at gå døde i møde.

Imidlertid flimrede et lysskær dybt inde i mørket. De nærmede sig til det. Det var en lampe, som brændte i en konkylie på soklen af en statue, der bar kabirernes hue. Dens lange blå kjole var oversået med diamantskiver, og lænker, der gik ned under fliserne, bandt den til jorden ved hælene. Mâtho undertrykte et skrig. Han stammede:

"Å! Der er hun! ..."

Spendius greb lampen for at lyse for sig.

"Hvilken gudsbespotter du er!" mumlede Mâtho. Han fulgte ham dog.

I det rum, de kom ind i, var der intet andet end et sort maleri, der forestillede en anden kvinde. Hendes ben gik op til overkanten af væggen. Hendes legeme indtog hele loftet. Fra hendes navle hang et uhyre æg i en tråd, og hun strakte sig ned over den anden væg, med hovedet ned ad, lige til fliserne, som hendes spidse fingre nåede.

For at komme videre, skød de et tæppe til side, men vinden blæste, og lyset gik ud.

Så flakkede de fortabte om i bygningens vildgange. Pludselig fornemmede de under deres fødder noget underlig blødt. Gnister knitrede og sprudede. De gik i ild. Spendius følte på jorden og opdagede, at den var omhyggeligt belagt med losskind; derpå forekom det dem, at et tykt, vådt, klamt og slibrigt tov gled mellem deres ben. Gennem sprækker, skåret i muren, faldt der tynde hvide stråler. De gik fremad ved dette usikre skin. Endelig skelnede de en stor sort slange. Den bugtede sig hastigt bort og forsvandt.

"Lad os flygte!" sagde Mâtho. "Det er hende! Jeg kan mærke hende; hun kommer."

"Nej," svarede Spendius, "templet er tomt."

Med et skar et blændende lys dem i øjnene.

Så opdagede de til alle sider en uendelig mængde dyr, radmagre, stønnende, strittende deres kløer og sammenblandede over og under hinanden i en hemmelighedsfuld uorden, der forfærdede. Slanger havde fødder, tyre havde vinger, fisk med menneskehoveder åd frugter, blomster sprang ud af krokodillernes gab, og elefanter

med løftet snabel fløj gennem luften stolte som ørne. En frygtelig kraftanstrengelse udspændte deres ufuldkomne eller mangedoblede lemmer. Med hængende tunge så de ud, som skulle de udspy deres sjæl, og alle former fandtes der, som om kimenes moderskød, bristende i en pludselig udklækning, havde udtømt sig på salens vægge.

Tolv blå krystalkugler indrammede den kredsformigt, båret af tigerlignende uhyrer. Deres øjeæbler sprang frem som øjnene på en snegl, og krummende deres plumpe lænder vendte de sig mod baggrunden, hvor den øverste Rabbet, den altsvangre, den sidste opfundne, strålede på en elfenbensvogn.

Skæl, fjer, blomster og fugle dækkede hende helt op til bugen. Til ørelokker havde hun sølvbækkener, der slog hende på kinderne. Hendes store stive øjne stirrede lige frem, og en lysende sten, indfattet på hendes pande i et utugtigt symbol, oplyste hele salen og fik oven over døren sit skær kastet tilbage af røde kobberspejle.

Mâtho gjorde et skridt; en flise gav efter under hans hæle, og med et begyndte kuglerne at dreje, uhyrerne at brøle; musik tonede, melodisk og snorkende som planeternes harmoni; Tanits stormfulde ånd udgød sig i rislende strømme. Nu ville hun rejse sig, stor som salen, med udbredte arme. Pludselig lukkede uhyrerne gabet, og krystalkuglerne drejede ikke mere.

Så slæbte en ildevarslende toneklang sig bort gennem luften for nogen tid efter helt at dø hen.

"Og sløret?" sagde Spendius.

Det var ikke at se noget sted. Hvor fandtes det dog? Hvordan skulle det opdages? Og hvis nu præsterne havde skjult det? Mâtho følte sit hjerte sønderrives og sin tro briste.

"Denne vej!" hviskede Spendius. En indskydelse ledte ham på spor. Han drog Mâtho med sig om bag Tanits vogn, hvor en revne af en albuelængdes bredde gennemskar muren fra øverst til nederst.

Så trængte de ind i en lille sal, der var ganske rund og så høj, at den lignede det indre af en søjle. I midten var der en stor sort sten, halvkugleformet som en tamburin; flammer brændte over den; en ibenholtskegle rejste sig bag ved, bærende et hoved og to arme.

Men endnu længere bag ved skulle man tro, der opsteg en sky med funklende stjerner; figurer trådte frem i dybderne af dens folder: Eschmûn med kabirerne, nogle af de uhyrer, de allerede havde set, babylonernes hellige dyr, derpå andre, som de ikke kendte. Det hele drog som en kappe hen under gudebilledets åsyn, det udfoldede sig højt op ad muren og blev hængende i hjørnerne, på en gang blåligt som natten, gult som morgenrøden, purpurfarvet som solen, skiftende, gennemsigtigt, funklende, ustofligt. Det var gudindens kåbe, den hellige zaïmf, som ingen turde se.

De blegnede begge.

"Tag den!" sagde Mâtho langt om længe.

Spendius tøvede ikke. Han støttede sig til gudebilledet og rev sløret ned, så det sank til jorden. Mâtho lagde hånden på det; så stak han sit hoved ind i åbningen og indhyllede hele sit legeme i det, og han bredte armene ud for bedre at betragte det.

"Nu afsted!" sagde Spendius.

Mâtho stod tungt åndende med øjnene fæstede på fliserne. Pludselig udbrød han:

"Hvad om jeg nu gik til hende? Jeg frygter ikke længere hendes skønhed! Hvad formår hun at gøre mod mig? Nu er jeg mere end et menneske. Jeg kunne gå igennem ildsluer, jeg kunne vandre på havet! Jeg drives af en indre drift, Salammbô! Salammbô! jeg er din herre!"

Hans stemme drønede. Han forekom Spendius højere og forvandlet.

Der nærmede sig lyden af skridt, en dør åbnedes, og en mand kom til syne, en præst med sin høje hue og med vidt opspilede øjne. Før han fik gjort en bevægelse, var Spendius sprunget frem, havde knuget ham i sin favn og boret begge sine dolke i hans sider. Hans hoved slog mod fliserne.

Så stod de nogen tid og lyttede, ubevægelige som liget. Der hørtes kun vindens mumlen gennem dørsprækken.

Døren gik ud til en snæver gang. Spendius vovede sig frem i den, Mâtho fulgte ham, og de stod straks efter i den tredje indhegning mellem sidesøjlegangene, hvor præsterne havde deres boliger.

Bag om cellerne måtte der være en kortere vej til udgangen. De skyndte sig afsted.

Spendius dukkede sig over kildens rand og vaskede sine blodige hænder. Kvinderne sov. Smaragdvinstokken glimtede. De gik atter videre.

Men under træerne var der en, som løb efter dem, og Mâtho, som bar sløret, følte flere gange, at nogen trak i det forneden ganske sagte. Det var en stor bavian, en af dem, der gik frit om i gudindens indhegning. Som om den havde været vidende om ranet, klamrede den sig til kåben. De vovede dog ikke at slå den af frygt for, at den skulle skrige op; med et lagde dens vrede sig,

og den travede ved siden af dem, slingrende på sin krop, med sine lange nedhængende arme. Derpå sprang den ved hegnet med et sæt op i et palmetræ.

Da de var kommet ud af den sidste indhegning, rettede de deres gang mod Hamilkars palads, for Spendius begreb det unyttige i at ville afholde Mâtho derfra.

De gik gennem garvernes gade, over Muthumbal-pladsen, grønttorvet og Cynasyns korsvej. På et gadehjørne fo'r en mand forfærdet tilbage ved synet af denne funklende ting, der skred gennem mørket.

"Skjul zaïmfen!" sagde Spendius.

Andre folk krydsede deres vej uden at bemærke dem.

Omsider kunne de kende husene i Megara.

Det bagved liggende, på toppen af klinten opførte fyrtårn oplyste himlen med en stærk rød glans, og skyggen af det terrasseformigt opstigende palads faldt hen over haverne som en uhyre pyramide. De trængte ind igennem brystbærhækken ved at afhugge grenene med deres dolke.

Alt bar endnu spor efter lejetroppernes gilde. Parkerne var nedbrudte, kanalerne udtørrede, slavefængslets porte stod åbne. Ingen færdedes omkring køkkenerne eller forrådskamrene. De forbavsedes over denne stilhed, der kun af og til brødes af den hæse snøften fra elefanterne, der rørte sig i deres tøjr, og af en knitren fra fyrtårnet, hvor der flammede et aloebål.

Imidlertid sagde Mâtho gang på gang:

"Hvor er hun? jeg vil se hende! Før mig derhen!"

"Det er vanvid!" sagde Spendius. "Hun kalder på hjælp, hendes slaver løber til, og trods din styrke må du dø!"

De nåede således trappen med galejerne. Mâtho løftede hovedet og troede højt oppe at se en ubestemmelig, strålende og mild klarhed. Spendius ville holde ham tilbage. Han sprang op ad trinnene.

Ved atter at befinde sig på de steder, hvor han allerede havde set hende, mistede han erindringen om de mellemliggende dage. Det var kun et øjeblik siden hun sang mellem bordene. Hun var lige forsvundet, og siden da steg han bestandig op ad denne trappe. Himlen over hans hoved var som dækket med ild. Havet fyldte synskredsen; for hvert af hans skridt udvidede rummet sig om ham i en uendelighed, og han blev ved at stræbe op ad med den forunderlige lethed, der fornemmes i drømme.

Slørets raslen over stenene mindede ham om hans nye magt; men så grænseløst var hans håb, at han ikke længere vidste, hvad han skulle gøre; denne uvished ængstede ham.

Fra tid til anden lagde han sit ansigt tæt til de firkantede åbninger i dørene ind til de lukkede rum, og han troede i flere at se sovende mennesker.

Det sidste og smalleste stokværk dannede lige som et fingerbøl på toppen af terrasserne. Mâtho gik langsomt rundt omkring det.

Et mælkehvidt lys fyldte de talkblade, som var indsatte i murens små åbninger; symmetrisk fordelte lignede de i mørket rækker af fine perler. Han genkendte den røde dør med det sorte kors. Hans hjerteslag blev dobbelt hastige. Han havde lyst til at flygte. Han skubbede til døren; den gled op.

En galejformet hængelampe brændte fjernt borte i kammeret; og tre stråler, som udgik fra dens sølvkøl, sitrede på de høje paneler, der var malede røde med sorte striber. Loftet

var et bjælketavl, som midt i sin forgyldning bar ametyster og topaser i træknasterne. På værelsets to langsider strakte sig en meget lav seng, flettet af hvide remme, og konkylieformede buenicher gik ovenover ind i den tykke mur, hvorfra et eller andet klædebon hang helt ned til jorden.

Et onyxtrin løb rundt om et ovalt bassin; fine slangeskindstøfler var blevet stående på kanten sammen med en alabastervase. Fugtige fodspor kunne forfølges der fra. Udsøgte vellugte fordampede i luften.

Mâtho trådte varsomt på de med guld, perlemor og glas indlagte fliser, og til trods for grundens glathed forekom det ham, at hans fødder sank ned, som om han havde gået i sand.

Han havde bag ved sølvlampen fået øje på en stor azurblå firkant, der hang i luften ved fire tove ovenfra, og han listede sig nærmere med krummede lænder og åben mund.

Flamingovinger, skæftede i grene af sort koral, lå henslængt mellem purpurhynder og skildpaddestrigler, cedertræsskrin og elfenbensspateler. På antilopehorn var der stukket ringe og armbånd; og lervaser stod i mursprækken på et fletværk af siv og kølede luften. Flere gange stødte han på med fødderne, for gulvet var af ulige højde og inddelte kammeret i flere lag. I baggrunden omgav et sølvrækværk et tæppe, som var besået med malede blomster. Endelig nåede han hen til den hængende seng og stod ved en ibenholtsskammel, der tjente til at bestige den.

Men lyset standsede ved kanten – og i skyggen, der var som et stort forhæng, skimtedes kun et hjørne af den røde madras med spidsen af en lille nøgen fod, der hvilede på anklen. Så trak Mâtho ganske sagte i lampen.

Hun sov med den ene hånd under kinden og den anden arm strakt til siden. Kruset af hendes hår bugnede så fyldigt om hende, at hun syntes at hvile på sorte fjer, og hendes store, hvide tunika bugtede sig i bløde folder lige til hendes fødder, følgende linjerne i hendes legeme. Under de halvlukkede låg sås lidt af hendes øjne. De lodret udspændte omhæng indhyllede hende i en blålig skumring, og hendes åndedrag syntes at forplante sig til tovene og at gynge hende i luften. Der hørtes summen af en stikflue.

Mâtho stod ubevægelig og holdt sølvgalejen i sin udstrakte arm, men moskitonettet stod med et i lys lue, og Salammbô vågnede.

Ilden var slukket af sig selv. Hun talte ikke. Lampen kastede store flimrende bølgelys hen over panelerne.

"Hvad er det dog?" sagde hun.

Han svarede:

"Det er gudindens slør!"

"Gudindens slør!" udbrød Salammbô. Og støttet på begge håndflader bøjede hun sig ud over i stærk skælven. Han fortsatte:

"Jeg har hentet det til dig i helligdommens dybder! Se!" – Zaïmfen funklede og strålede over det hele.

"Kan du huske?" sagde Mâtho. "Om natten viste du dig for mig i mine drømme, men jeg kunne ikke tyde dine øjnes stumme befaling."

Hun stak en fod frem på ibenholtsskamlen.

"Hvis jeg havde forstået den, var jeg kommet løbende; jeg havde forladt hæren; jeg var ikke gået ud af Karthago. For at lyde dig ville jeg stige gennem Hadrumets hule ned i

skyggernes rige! … Tilgiv! det var som bjerge, der tyngede på mine dage; og dog var der noget, som drev mig afsted! Jeg prøvede på at nå frem til dig! Uden gudernes hjælp ville jeg aldrig have vovet det! … Bort herfra! du må følge mig! eller, hvis du ikke vil, bliver jeg. Mig er det ligegyldigt … lad min sjæl drukne i dit åndepust! Gid mine læber briste i et kys på dine hænder!"

"Lad mig se!" sagde hun. "Kom nærmere! Kom nærmere!"

Dagen var ved at gry, og en vinrød farve fyldte talkbladene i væggene. Salammbô støttede sig halvt afmægtig til sengens puder.

"Jeg elsker dig!" råbte Mâtho.

Hun stammede:

"Giv mig det!"

Og de kom hinanden nærmere.

Hun bøjede sig stadig frem, klædt i sin hvide slæbkjole, med sine store øjne fæstede på sløret. Mâtho betragtede hende, blændet af hendes hoveds glansfulde skønhed, og idet han rakte zaïmfen mod hende, ville han omslutte hende med et favntag. Hun bredte armene ud. Pludselig standsede hun, og de betragtede længe hinanden med åben mund.

Uden at forstå, hvad han begærede, blev hun grebet af rædsel. Hendes tynde bryn skød sig i vejret, hendes læber åbnede sig; hun gyste. Endelig hamrede hun på en af malmskålene, der hang i hjørnerne af den røde madras, og råbte:

"Hjælp! Hjælp! Tilbage, tempelrøver! Skamløse! Forbandede! Hjælp mig, Taanach, Krûm, Ewa, Micipsa, Schaûl."

Og Spendius' ansigt kom forfærdet til syne i muren mellem lervaserne og råbte følgende ord:

"Flygt dog! nu kommer de!"

En stærk støj steg bragende op ad trapperne, og en strøm af mennesker, af kvinder, af tjenere, af slaver styrtede ind i kammeret med pigkæppe, køller, daggerter og dolke. Ved at få øje på en mand blev de som lammede af raseri; tjenestekvinderne hylede som til jordefærd, og gildingerne blegnede under deres sorte hud.

Mâtho holdt sig bag rækværket. Med zaïmfen svøbt omkring sig lignede han en stjernegud omgivet af himmelhvælvet. Slaverne ville styrte sig over ham. Hun standsede dem.

"Rør ikke ved ham! Det er gudindens kåbe!"

Hun var veget tilbage til et hjørne, men hun gjorde et skridt imod ham og strakte sin nøgne arm ud:

"Forbandelse over dig, som har udplyndret Tanit! Had, hævn, drab og kval! Gid Gurzil, slagenes gud, sønderrive dig! Gid Mastiman, de dødes gud, kvæle dig! Og gid den anden – ham, vi ikke tør nævne – brænde dig!"

Mâtho udstødte et skrig som såret af et sværd. Hun gentog flere gange:

"Gå bort! Gå bort!"

Tjenernes skare veg til side, og Mâtho gik langsomt og med sænket hoved midt imellem dem, men ved døren standsede han, for en frynse af zaïmfen var blevet hængende i en af guldstjernerne på gulvets fliser. Han trak den hårdt til sig med et skulderryk og gik ned ad trapperne.

Spendius, der sprang fra terrasse til terrasse og satte over hækkene og vandløbene, var sluppet ud af haverne. Han nåede til fyrtårnets fod. Muren på dette sted var ubevogtet, så utilgængelig var klinten. Han gik lige til randen, lagde sig på

ryggen og lod sig med fødderne forrest glide langs med den, til han var helt nede. Så svømmede han ud til Gravenes Forbjerg, gjorde en stor omvej over saltvandslagunen og vendte om aftenen tilbage til barbarernes lejr.

Solen var stået op; og som en løve, der går bort, steg Mâtho ned ad stierne og kastede skrækindjagende blikke omkring sig.

En ubestemt brusen nåede hans øren. Den var udgået fra paladset, og den begyndte igen langt borte, i retning af akropolis. Nogle sagde, at republikkens skat var blevet røvet i Moloks tempel; andre talte om en myrdet præst. Andetsteds indbildte folk sig, at barbarerne var trængt ind i byen.

Mâtho, som ikke vidste, hvordan han skulle komme ud af ringmurene, gik lige frem fod for fod. Folk fik øje på ham, så rejste der sig et skrål. Alle havde forstået; der blev en bestyrtelse og så en grænseløs harme.

Nede fra Mappalerne, oppe fra akropolis, fra katakomberne, fra søens bredder kom mængden løbende til. Patricierne kom ud af deres paladser, kræmmerne af deres boder; kvinderne forlod deres børn; man greb til sværd, økser, stokke; men samme hindring, Salammbô var veget for, standsede også dem. Hvordan skulle de få sløret igen? Alene synet af det var en brøde; det var af gudernes natur, og berøringen med det var dødbringende.

I templernes søjleomgange stod præsterne fortvivlede og vred deres arme. Legiongardisterne galopperede omkring på må og få. Folk krøb op på husene, på terrasserne, på skulderen af kolosserne og i skibenes rigning. Imidlertid gik han videre, og for hvert af hans skridt forøgedes raseriet, men også rædslen. Gaderne tømtes ved hans komme, og denne strøm af

flygtende mennesker skyllede på begge sider helt op til tinden af murene. Han skelnede overalt kun store øjne, opspilede som for at sluge ham, klaprende tænder, knyttede næver, og Salammbôs forbandelser genlød mangedobbelt i hans øren.

Pludselig kom en lang pil pibende, derpå en ny, og sten buldrede; men de dårligt rettede kast (man var bange for at ramme zaïmfen) gik over hans hoved. Desuden dannede han sig et skjold af sløret, spændte det til højre, til venstre, foran sig, bag ved sig, og de kunne ikke finde på nogen udvej. Han gik hurtigere og hurtigere og slog ind på de åbne gader. De blev spærrede med tove, kærrer og snarer. For hver omdrejning måtte han gå tilbage igen. Endelig kom han ud på Khamon-pladsen, hvor balearerne var blevet hugget ned. Mâtho standsede og blegnede som en dødsdømt. Denne gang var han fortabt; mængden klappede i hænderne.

Han løb lige til den store lukkede port. Den var meget høj, af massivt egetræ, med jernnagler og belagt med malmplader. Mâtho styrtede sig imod den. Folket stampede i jorden af glæde over hans afmægtige stormløb; så tog han sin sandal, spyttede på den og slog med den på de ubevægelige fyldinger. Hele byen hylede. Nu glemte man sløret, og de gik frem for at knuse ham. Mâtho kastede store tomme blikke på skaren. Hans tindinger hamrede, som skulle han blive gal; han følte sig lammet og sløvet som af en rus. Pludselig fik han øje på den lange kæde, som man måtte trække i for at dreje portvippen. Med et spring klamrede han sig til den, stivede sine arme, stemte sig imod med fødderne, lige til endelig de uhyre fløje åbnede sig.

Da han var udenfor, tog han den store zaïmf af halsen og hævede den, så højt han kunne, over sit hoved. Søvinden tog i

sløret, og det funklede i solen med sine farver, sine ædelstene og sine gudebilleder. Mâtho bar det således over hele sletten lige til soldaternes telte, mens folket stod på murene og så Karthagos lykke fjerne sig.

6. Hanno

"Jeg burde have bortført hende!" sagde han om aftenen til Spendius. "Jeg skulle have grebet hende og revet hende bort fra hendes hus! Ingen ville have vovet at lægge hånd på mig!"

Spendius hørte ikke efter. Udstrakt på ryggen nød han hvilen ved siden af en stor krukke fyldt med honningvand, hvori han fra tid til anden stak sit hoved for at bælge sig.

Mâtho fortsatte:

"Hvad skal jeg gøre? ... Hvordan kommer jeg igen ind i Karthago?"

"Det ved jeg ikke," svarede Spendius.

Denne ufølsomhed opbragte ham. Han udbrød:

"Du har skylden! Først frister du mig, og så lader du mig i stikken. Kryster som du er! Hvorfor skulle jeg vel adlyde dig? Bilder du dig ind, du er min herre? Å, du ruffer, slave, søn af en slave!"

Han skar tænder og løftede sin brede hånd mod Spendius.

Grækeren svarede ikke. En lerlampe brændte mat på teltmasten, hvor zaïmfen strålede over den ophængte rustning.

Pludselig tog Mâtho sine koturner på fødderne, spændte sin trøje med malmpladerne, greb sin hjelm.

"Hvor går du hen?" spurgte Spendius.

"Jeg går tilbage til hende! Lad mig være! Jeg bringer hende med tilbage! Og hvis de kommer mig i vejen, træder jeg dem ned som hugorme! Jeg giver hende døden, Spendius!" Han fortsatte: "Ja! Jeg slår hende ihjel! Du skal se, jeg slår hende ihjel!"

Men Spendius, som spidsede øren, rev i et ryk zaïmfen ned og kastede den hen i en krog, hvorefter han dyngede fåreskind ovenpå. Der hørtes en mumlen af stemmer, fakler skinnede, og Narr' Havas trådte ind, fulgte af omtrent en snes mand.

De bar hvide uldkapper, lange dolke, læderhalsbånd, ørelokker af træ og sko af hyænehuder. De blev stående på tærsklen og støttede sig på deres lanser som hyrder, der hviler sig. Narr' Havas var den smukkeste af alle. Perlebesatte remme indsnørede hans smækre arme. I guldringen, der fæstede hans store kappe rundt om hans hoved, sad en strudsfjer, der hang ned bag hans skulder. Et evindeligt smil blottede hans tænder. Hans blikke syntes spidsede som pile, og der var noget skarpsindigt og smidigt over hele hans skikkelse.

Han erklærede, at han kom for at slutte sig til lejetropperne, for republikken havde længe truet hans kongedømme. Derfor havde han interesse af at hjælpe barbarerne, og han kunne også være dem til nytte.

"Jeg kan levere jer elefanter (mine skove er fulde af dem), vin, olie, byg, dadler, beg og svovl til belejringer, tyve tusind fodfolk og ti tusind heste. Når jeg henvender mig til dig, Mâtho, er det fordi besiddelsen af zaïmfen har gjort dig til den første i hæren." Han tilføjede: "Vi er desuden gamle venner."

I mens stod Mâtho og betragtede Spendius, der i sad på fåreskindene og lyttede og gav bifald til kende ved små nik. Narr' Havas talte videre. Han kaldte guderne til vidne, han forbandede Karthago. Under sine forbandelser brækkede han et kastespyd. Alle hans mænd udstødte på en gang et højt hyl, Mâtho blev revet med af denne vrede og sagde, at han gik ind på forbundet.

Derpå hentedes der en hvid tyr sammen med et sort får, sindbillede på dagen og sindbillede på natten. Man slagtede dem på randen af en grube. Da den var fuld af blod, stak de deres arme ned i det. Derpå lagde Narr' Havas sin hånd fladt på Mâthos bryst, og Mâtho sin hånd på Narr' Havas' bryst. Samme blodmærke satte de på lærredet af deres telte. Så tilbragte de natten med at spise, og resten af kødet brændte de sammen med huden, knoklerne, hornene og klovene.

Et endeløst bifald havde hilst Mâtho, da han var vendt tilbage med gudindens slør; selv de, der ikke hørte til den kanaanitiske religion, kunne af deres uforklarlige begejstring fornemme, at en ånd nærmede sig. At søge at bemægtige sig zaïmfen var der ingen, som tænkte på; den hemmelighedsfulde måde, på hvilken han havde erobret den, var i barbarernes tanker tilstrækkelig til at sikre ham den som lovligt eje. Sådan tænkte soldaterne af afrikansk race. De andre, hvis had mod Karthago var mindre indgroet, vidste ikke, hvad de skulle beslutte sig til. Hvis de havde haft skibe, var de over hals og hoved sejlet bort.

Spendius, Narr' Havas og Mâtho udsendte mænd til alle stammerne på punisk jordområde.

Karthago udsugede disse folkeslag. Byen trak glubende skatter af dem, og lænker, øksen eller korset straffede forsinket betaling og den mindste knurren. De måtte dyrke, hvad der passede republikken, og afgive, hvad den forlangte. Ingen havde lov at eje et våben; når landsbyerne gjorde opstand, blev indbyggerne solgt; statholderne vurderedes som vinperser efter den mængde, de kunne presse ud. Hinsides de Karthago direkte underlagte egne boede forbundsfællerne, som kun betalte en ringe afgift. Bag forbundsfællerne strejfede

nomaderne om, som man kunne slippe løs på dem. Ved dette system var der altid afgrøde i overflod, kløgtigt drevne stutterier, udmærkede plantager. Den gamle Cato, der mesterligt forstod sig på agerbrug og slaver, blev 92 år senere ganske forbavset over det, og det dødsråb, som han stadig gentog i Rom, var kun udbrud af begærlig skinsyge.

Under den sidste krig var afpresselserne fordoblet; følgen var, at byerne i Lybien næsten alle havde givet sig ind under Regulus. For at straffe dem havde man afkrævet dem tusind talenter, tyve tusind okser, tre hundrede sække guldstøv, betydelige forstrækninger med korn, og stammernes høvdinge var blevet korsfæstet eller kastet for løverne.

Særlig Tunis forbandede Karthago! Da denne by var ældre end hovedstaden, kunne den ikke tilgive den dens overmagt; den lå lige over for dens mure, dukkende sig i mudderet ved søens bred som et giftigt stirrende kryb. Forvisninger, nedsablinger og pestsygdomme svækkede den ikke. Den havde hjulpet Archagathos, Agathokles' søn. Skarnæderne fandt straks våben dér.

Ilbudene var endnu ikke afgået, da en almindelig glæde brød løs i provinserne. Uden betænkning kvalte man republikkens husbestyrere og embedsmænd i badene; man trak gamle gemte våben op af hulerne; af plovenes jern smedede man sværd; drengene hvæssede kastespyd på dørene, og kvinderne gav deres halssmykker, deres ringe, deres ørelokker, alt, hvad der kunne tjene til Karthagos ødelæggelse. Hver ville yde sit til det. Lansebundterne ophobede sig i flækkerne som majsneg. Man sendte slagtekvæg og penge. Mâtho betalte hurtigt lejetropperne deres tilgodehavende sold, og dette påfund af

Spendius, var skyld i, at Mâtho blev udnævnt til øverste feltherre, Schalischim for barbarerne.

På samme tid strømmede nye hjælpeskarer til. Først kom folkene af indfødt race, derpå landslaverne. Karavaner af negre blev opsnappet og bevæbnede, og købmænd, der agtede sig til Karthago, blandede sig med barbarerne i håb om en sikrere fordel. Der ankom uafbrudt talrige sværme. Fra akropolis' højder kunne man se, hvordan hæren voksede.

På vandledningens øverste flade gjorde legiongardisterne tjeneste som skildvagter, og ved siden af dem stod der i bestemte afstande malmkummer med sydende strømme af jordbeg. Nedenfor på sletten larmede den store mængde i bestandigt virvar. De var usikre og følte dette ubehag, som mødet med faste murværker altid indgyder barbarer.

Utika og Hippo-Zarytus nægtede at indgå forbund. De var fønikiske kolonier lige som Karthago, havde selvstyre og fik i de forlig, republikken sluttede med dem, hver gang indført udtrykkelig anerkendelse af deres særstilling. Imidlertid nærede de agtelse for den stærkere søsterstat, der beskyttede dem, og de troede ikke, at et skrabsammen af barbarer ville være i stand til at besejre den; derimod ville disse selv blive tilintetgjorte. Derfor ønskede de at forblive neutrale og leve i fred.

Men beliggenheden gjorde dem uundværlige. Utika, som lå dybt inde i en golf, lå bekvemt til at bringe hjælpemidler udefra ind i Karthago. Hvis Utika alene blev erobret, ville Hippo-Zarytus, der lå seks timer længere borte på kysten, gøre samme tjeneste, og når hovedstaden således forsynedes med levnedsmidler, blev den uindtagelig.

Spendius ville have, at man straks skulle begynde belejringen. Narr' Havas var af modsat mening; først burde man rykke mod grænsen. Det samme mente veteranerne og Mâtho selv, og det blev bestemt, at Spendius skulle gå til angreb på Utika, Mâtho på Hippo-Zarytus; den tredje hærafdeling skulle støtte sig til Tunis og holde sletten om Karthago besat; dette påtog Autharit sig. Hvad Narr' Havas angik, skulle han vende hjem til sit rige for at hente elefanter og med sit rytteri befare landevejene.

Kvinderne tog stærkt på veje imod denne bestemmelse; de var lystne efter de puniske damers juveler. Også libyerne gjorde indsigelse. Man havde opbudt dem imod Karthago, og nu gik man bort! Soldaterne brød op næsten alene. Mâtho førte befalingen over sine landsmænd dammen med ibererne, lusitanerne, mændene fra vesten og fra øerne, hvorimod alle de, der talte græsk, havde forlangt Spendius til fører for hans vittige hoveds skyld.

Forbløffelsen blev stor, da man pludselig så hæren sætte sig i march; den strakte sig i en lang linje under Ariana-bjerget ad vejen til Utika, i retning af havet. En afdeling lagde sig for Tunis, resten forsvandt og kom igen til syne på den anden bred af golfen, i udkanten af skovene, hvor den blev borte.

De kunne vel udgøre 80.000 mand. De to tyriske stæder kunne næppe gøre modstand; så ville de vende tilbage mod Karthago. Det var allerede en anselig hær, som holdt byen afskåret ved at besætte landtangen ved dens fod, og inden længe ville den udhungret gå sin undergang i møde, for den kunne ikke leve uden støtte fra provinserne, eftersom borgerne ikke betalte skatter, sådan som de gjorde i Rom. Karthago

manglede politisk sans. Byens evige vindesyge forhindrede udviklingen af den kloge forsigtighed, som en hver højere ærgerrighed avler. Som en på den libyske sandørken opankret galej holdt den sig kun oppe ved anstrengt slid. Folkeslagene brølede som bølger trindt omkring den, og det mindste uvejr rokkede dette frygtelige maskineri.

Skatkammeret var udtømt ved den romerske krig og ved alt, hvad man havde bortødslet og forspildt, mens man pruttede med barbarerne. Imidlertid behøvede man soldater, og ikke en eneste fremmed magt ville betro republikken noget! Ptolemæus havde for ganske nylig nægtet at låne den to tusind talenter. Desuden gjorde rovet af sløret dem modløse, som Spendius rigtigt havde forudset.

Men dette folk, der følte sig hadet, knugede sine penge og sine guder til sit hjerte; og dets fædrelandskærlighed opretholdtes ved selve statsforfatningen.

Først og fremmest var magten i hænderne på alle, uden at nogen var stærk nok til at rive den til sig. Al privatgæld betragtedes som statsgæld, mændene af kanaanitisk race havde eneret på handelen; ved at mangedoble indtægterne af sørøveriet ved åger og ved at udbytte jorden, slaverne og de fattige på det groveste nåede man nu og da til rigdom. Den alene gav adgang til alle embeder; og skønt magten og pengene nedarvedes i de samme familier, var fåmandsvælden tålt, fordi man havde håbet om selv at nå den.

Købmandsforeningerne, hvor man udarbejdede lovene, valgte finansbestyrerne, som ved fratrædelsen af deres embede udnævnte de hundrede medlemmer af de gamles råd, der selv var afhængige af storforsamlingen, fællesforbundet af alle de

rige. Med hensyn til de to suffeter, disse skyggekonger, der var afmægtigere end konsuler, valgtes de samme dag i to forskellige familier. Man holdt dem skilte ved en hver slags had, for at de kunne svække hinanden indbyrdes. De havde ingen stemme i krigssager, og når de blev overvundet, lod storrådet dem korsfæste.

Derfor udstrømmede Karthagos styrke fra syssitierne, det vil sige en stor gård i centrum af Malqua, på det sted, sagde man, hvor den første båd med fønikiske sømænd var landet, idet havet siden da havde trukket sig meget tilbage. Det var en samling små kamre af arkaisk bygningskunst, opførte af palmestammer med hjørnepiller af sten og uden indre sammenhæng for særskilt at modtage de forskellige selskaber. Dér stimede de rige dagen lang for at drøfte deres og regeringens interesser lige fra peberefterspørgslen til Roms ødelæggelse. Tre gange i hver måne lod de deres senge flytte op på den høje terrasse, der gik langs gårdens mur. Og nedenfra så man dem sidde til bords deroppe i fri luft uden koturner og uden kapper, med diamanter på fingrene, som gramsede hen over kødretterne, og med deres store ørelokker, som dinglede mellem drikkekarrene – alle sammen kraftige og fede, halvnøgne, overstadig glade, leende og spisende midt i himmelblået, som store hajer, der boltrer sig i havet.

Men for tiden kunne de ikke skjule deres bekymringer, de var alt for blege; mængden, som ventede på dem ved dørene, gav dem følge lige til deres paladser for at lokke en eller anden efterretning ud af dem. Som i pesttider var alle huse lukkede; gaderne fyldtes og tømtes pludselig; folk gik op på akropolis eller strømmede til havnen; hver nat holdt storrådet

rådslagning. Omsider blev folket kaldt sammen på Khamon-pladsen, og det besluttedes at henvende sig til Hanno, sejrherren fra Hekatompylos.

Det var en skinhellig og snedig mand, en ubønhørlig fjende af Afrikas folk, en ægte karthager. Hans indtægter kunne måle sig med familien Barkas'. Ingen havde en sådan erfaring i statsstyrelsessager.

Han forordnede udskrivning af alle våbenføre borgere, han opstillede kastemaskiner på tårnene, han krævede uhyre forråd af våben, han befalede endda, at der skulle bygges fjorten galejer, som der ingen brug var for; og han påbød, at alt skulle bogføres og omhyggeligt opskrives. Han lod sig bære til arsenalet, til fyrtårnet, ind i templernes skatkammer; stadig så man hans store bærestol stige gyngende fra trin til trin op ad trapperne til akropolis. I sit palads lå han om natten, da han ikke kunne sove, og hylede krigsbefalinger med skrækkelig røst for at berede sig til slaget.

Så vældig var rædslen, at alle blev tapre. Ved hanegal stillede de rige sig i geled langs med Mappalerne; og med opkiltrede kjortler øvede de sig i lansefægtning. Men da de manglede fægtelærer, kom de op at kives. De satte sig forpustede på gravstenene, så tog de fat på ny. Adskillige pålagde sig endda en bestemt kur. Nogle, som indbildte sig, at de måtte spise dygtigt for at avle kræfter, overfyldte sig med mad, og andre, hvis fedme trykkede dem, søgte at afmagre sig ved faste.

Utika havde allerede flere gange krævet hjælp af Karthago. Men Hanno ville ikke bryde op, så længe der manglede en eneste skrue i krigsmaskinerne. Han spildte fremdeles tre måner med at udruste de hundrede og tolv elefanter, som var

opstaldede inde i voldene; det var Regulus' overvindere; folket elskede dem; man kunne ikke handle godt nok imod disse gamle venner. Hanno lod de metalplader, som beklædte deres bringe, støbe om, lod deres stødtænder forgylde, deres tårne udvide og af det skønneste purpur skære dækkener kantede med meget tunge frynser. Endelig befalede han, da man kaldte deres styrere indianere (sagtens fordi de første var kommet fra Indien), at alle skulle klædes på indisk, det vil sige med en hvid valk om tindingerne og små byssusbenklæder, som ved deres skrå læg dannede lige som de to skaller af en konkylie, lagt omkring hofterne.

Autharits hær blev stadig stående foran Tunis. Den dækkede sig bag ved en mur, der var opført af søens mudder og på toppen forsvaredes af tjørnekrat. Negrene havde hist og her på lange stokke plantet skræmmebilleder, menneskemasker udmajede med fuglefjer, sjakal- eller slangehoveder, som gabte skrækindjagende mod fjenden – ved dette middel troede barbarerne sig uovervindelige og dansede, brødes og legede i den overbevisning, at Karthago med det første ville gå til grunde. En anden end Hanno havde uden besvær knust denne mængde, hæmmet af kvæghjorde og kvinder. Desuden havde de ikke begreb om at manøvrere, Autharit tabte modet og stillede ikke længere nogen fordring.

De veg til side, når han gik forbi, rullende sine store blå øjne. Når han så var kommet til søens bred, afførte han sig sin sælhundeskindsvams, løste snoren, der bandt hans lange røde hår, og dyppede det i vandet. Han var ked af, at han ikke var løbet over til romerne med de to tusind gallere fra templet i Eryx.

Ofte mistede solen midt på dagen pludselig sine strålers glans. Golfen og det vide hav lå da ubevægelige som smeltet bly. En sky af brunt støv rejste sig lodret i vejret og kom ilende i hvirvler; palmerne dukkede sig, himlen forsvandt, man hørte sten rasle på krydset af dyrene, og galleren stønnede af udmattelse og tungsind, med læberne pressede mod hullerne i sit telt. Han tænkte på græsgangenes duft om høstmorgenerne, på snefnug, på uroksernes brølen, når de fo'r vild i tågen, og når han lukkede sine øjenlåg, troede han at se bålskæret fra de lange stråtække hytter sitre over sumpene, dybt inde i skovene.

Der var andre end ham, som savnede fædrelandet, selv om det ikke lå så langt borte. De fangne karthagere kunne virkelig hinsides golfen på skrænterne af Byrsa skelne deres huses solsejl udspændt over gårdene. Men der gik bestandig skildvagter omkring dem. De var alle sammen bundet til en fælles lænke. Hver af dem bar et halsjern, og mængden blev ikke træt af at gå hen og se på dem. Kvinderne viste de små børn deres smukke kjortler, som i laser hang om deres afmagrede lemmer.

Hver gang Autharit betragtede Gisko, blev han grebet af raseri ved at huske på hans hån; han ville have dræbt ham, hvis han ikke havde haft en ed at holde over for Narr' Havas. Så gik han tilbage til sit telt, drak en blanding af byg og kommen, lige til han var dånefærdig af drukkenskab – siden vågnede han ved højlys dag, fortæret af en frygtelig tørst.

Imidlertid belejrede Mâtho Hippo-Zarytus.

Men byen var beskyttet af en sø, der stod i forbindelse med havet. Den havde tre fæstningslinjer, og på de højder, der beherskede den, rejste sig en med tårne befæstet mur. Han

havde aldrig før ledet et sådant foretagende. Desuden var han altid besat af tanken på Salammbô, og han drømte om i besiddelsen af hendes skønhed at nyde en berusende hævn, der fik ham til at svulme af stolthed. Han følte bestandig en skarp og rasende trang til at gense hende. Han tænkte endda på at tilbyde sig at være underhandler i håb om, at var han først i Karthago, skulle han nok nå frem til hende. Ofte lod han blæse til storm og styrtede sig over hals og hoved ud på dæmningen, som man forsøgte at kaste i havet. Han rev stenene ned med sine hænder, vendte op og ned på alting, huggede og stak sit sværd ind over alt. Barbarerne tumlede hovedkulds mellem hinanden, stigerne brast med et stærkt brag, og masser af mænd ramlede i vandet, som sprøjtede i røde strømme mod murene. Omsider stilnede larmen af, og soldaterne fjernede sig for at begynde forfra.

Mâtho gik hen og satte sig udenfor teltene; med sin arm tørrede han sit blodstænkede ansigt, og vendt mod Karthago stirrede han ud i synskredsen.

Lige foran ham blandt olietræer, palmer, myrter og plataner bredte sig to store damme, der stod i forbindelse med en anden sø, hvis omrids ikke kunne ses. Bagved en bjergkam rejste sig andre bjerge, og midt i den uhyre sø hævede sig en kulsort, pyramideformet ø. Til venstre ved den yderste ende af golfen lå der sandbunker, som lignede store stivnede gulgrå bølger, mens havet, fladt som et flisegulv af lapislazuli, umærkeligt højnede sig mod himmelranden. Slettens grønne tæppe forsvandt enkelte steder under lange gule striber. Johannesbrødtræets frugter skinnede som koralknapper; vinranker hang ned fra sykomorernes kroner; man hørte vandets mumlen; toplærker

vimsede om, og solens sidste blus forgyldte rygskjoldet på skildpadderne, som kravlede frem fra sivene for at indånde aftenbrisen.

Mâtho udstødte dybe suk. Han lagde sig fladt på maven; han borede sine negle i jorden og han græd; han følte sig ulykkelig, ussel, ene og forladt. Aldrig ville han komme til at eje hende, han kunne jo ikke engang bemægtige sig en by.

Om natten sad han ensom i sit telt og betragtede zaïmfen. Hvad gavn havde han af dette gudernes eje? Og der rejste sig alskens tvivl i barbarens tanke. Siden forekom det ham derimod, at gudindens klædebon stod i samklang med Salammbô, og at en del af hendes sjæl svævede der i, finere end et åndepust, og han befølte det, indåndede det, dykkede sit ansigt deri, kyssede det under hulken. Han kastede det over sine skuldre for at sætte sig i stemning og tro sig i nærheden af hende.

Undertiden listede han sig pludselig bort; ved stjernernes skær skrævede han over de sovende, i deres kapper indsvøbte soldater; så sprang han ved lejrens porte op på en hest og var to timer efter i Utika i Spendius' telt.

Først talte han om belejringen; men han var kun kommet for at lindre sin smerte ved at snakke om Salammbô; Spendius formanede ham til at være fornuftig.

"Driv ud af din sjæl denne ynk, som nedværdiger den! Fordum måtte du lyde; nu befaler du en hær, og selv om Karthago ikke lader sig erobre, vil man i det mindste afstå provinser til os; vi bliver konger!"

Men hvor kunne det være, at besiddelsen af zaïmfen ikke gav dem sejr? Efter Spendius' mening skulle man blot vente.

Mâtho indbildte sig, at sløret udelukkende vedkom mændene af kanaanitisk race, og med barbarens spidsfindighed sagde han til sig selv: "Zaïmfen vil altså ikke gøre noget for mig, men eftersom de har mistet den, vil den heller ikke gøre noget for dem."

Dernæst fik han samvittighedsnag. Han var bange for at krænke Molok ved at tilbede Aptuknos, libyernes gud; og han spurgte frygtsomt Spendius, til hvilken af de to guder det ville være bedst at ofre et menneske.

"Du skal bare ofre væk!" sagde Spendius leende.

Mâtho, der ikke forstod denne ligegyldighed, havde grækeren mistænkt for, at han havde en skytsånd, han ikke ville tale om.

Alle trosbekendelser så vel som alle racer fandtes i disse barbarhære, og man havde agtelse for hinandens guder, for de skræmte alle sammen. Adskillige blandede fremmed trosøvelse ind i deres fædrene gudsdyrkelse. Det kunne lidet nytte, at man ikke var stjernetilbeder – når det eller det stjernebillede var faretruende eller gunstigt, ofrede man til det; en ukendt amulet, som man tilfældigt fandt i et farligt øjeblik, blev til en guddom, eller også var det et navn, bare et navn, som man gentog atter og atter uden så meget som et forsøg på at begribe, hvad det kunne betyde. Men ved den idelige plyndring af templer og ved stadig at se nye folkeslag og nye slagtninger endte mange med til sidst kun at tro på skæbnen og døden; og hver aften sov de ind med samme sindsro som vilde dyr. Spendius ville have spyttet på den olympiske Jupiters billeder; alligevel var han angst for at tale højt i mørke, og han undlod ikke hver dag først at trække støvle på højre fod.

Lige ud for Utika lod han opføre en lang firkantet terrasse. Men efterhånden som den steg i højde, voksede også volden. Hvad der af angriberne blev revet ned, blev næsten øjeblikkelig rejst igen af forsvarerne. Spendius skånede sine folk og rugede over planer; han forsøgte at huske de mange eksempler på krigslist, han havde hørt fortælle på sine rejser. Men hvorfor kom Narr' Havas ikke tilbage? Man var opfyldt af alskens uro.

Hanno havde endt sine forberedelser. I en nat uden måne lod han sine elefanter og sine soldater på tømmerflåder sætte over Karthagos golf. Der på omgik han de Varme Vandes bjerg for at undgå Autharit – og rykkede frem med så stor langsomhed, at de, i stedet for at overraske barbarerne en tidlig morgen, sådan som suffeten havde beregnet, først nåede målet, da solen stod højt på himlen den tredje dag.

Utika havde imod øst en slette, der strakte sig lige til Karthagos store lagune; bagved den skød en dal sig retvinklet frem mellem to lave, brat afstumpede bjergkamme. Barbarerne havde lejret sig længere til venstre, sådan at de spærrede havnen; og de lå og sov i deres telte (for den dag hvilede begge parter, for trætte til at kæmpe), da den karthagiske hær pludselig svingede frem fra højene.

Trosknægte, væbnede med slynger, var fordelt på fløjene. Legiongardisterne i deres guldskælsrustninger dannede forreste linje med deres svære, manke-, hale- og øreløse heste, der midt i panden havde et sølvhorn, for at de skulle se ud som næsehorn. Imellem deres eskadroner gik unge mænd med små hjelme og svingede i hver hånd et asketræsspyd; de lange lanser

fra det sværtbevæbnede fodfolk strittede frem bag ved. Alle disse kræmmere havde sammenbunket de flest mulige våben på deres kroppe; man så nogle, som på en gang bar lanse, økse, kølle og to sværd; andre struttede af pile som pindsvin, og deres arme stod ud fra deres harnisker i hornskinner eller i jernplader. Endelig kom stilladserne af de høje krigsmaskiner til syne: karrobalister, onagre, katapulter og skorpioner, skumplende på karrer, trukket af muldyr og oksefirspand – og efterhånden som hæren udfoldede sig, løb høvedsmændene hæsblæsende fra højre til venstre for at uddele befalinger, få rækkerne til at slutte og overholde afstandene. De af de gamle, der kommanderede, var mødte i purpurkitler, hvis pragtfulde frynser indfiltredes i remmene på deres koturner. Deres cinnobersmurte ansigter glinsede under uhyre hjelme, der på kammene bar gudebilleder; og da de havde skjolde med ædelstensbesat elfenbensrand, skulle man have troet, det var sole, som gled hen over malmmure.

Karthagerne manøvrerede så klodset, at soldaterne spottende opfordrede dem til at sætte sig. De skreg, at nu skulle de ret straks tømme deres tykke vomme, banke forgyldningen ud af deres skind og give dem jern at drikke.

Højt fra masten, der var plantet foran Spendius' telt, vajede pludselig en pjalt grønt lærred; det var signalet. Den karthagiske hær svarede med et højt skrald og bulder af trompeter, bækkener, fløjter af æselknogler og pauker. Barbarerne var allerede sprunget udenfor skansepælene. Man stod i kastespyds afstand, ansigt til ansigt.

En balearisk slyngekaster trådte et skridt frem, lagde en af sine lerkugler i sin rem og svingede armen rundt; et

elfenbensskjold knaldede itu, og de to hære tørnede sammen.

Ved med lansespidsen at stikke hestene i mulerne fik grækerne dem til at stejle bag over med deres ryttere. Slaverne, der skulle slynge sten, havde taget dem alt for svære. De faldt ned i nærheden af dem selv. De puniske fodfolk, der slog alt for drabeligt med deres lange sværd, blottede højre side. Barbarerne gennembrød deres linjer; de huggede dem ned for fode; de snublede over de døende og ligene, blændede af blodet, der sprøjtede dem i ansigtet. Denne sammenklumpede dynge lanser, hjelme, harnisker, sværd og lemmer drejede om sin egen akse, svulmede ud og klemte sig tættere med elastiske sammentrækninger. De karthagiske kohorter udtyndedes mere og mere; deres maskiner kunne ikke komme op af sandel. Suffetens bærestol (hans store bærestol med krystalperlehænget), som havde været synlig lige fra slagets begyndelse, vugget blandt soldaterne som en båd på bølgerne, kæntrede pludselig. Han måtte være faldet. Barbarerne var alene om marken.

Støvet omkring dem var ved at falde, og de begyndte at synge, da selve Hanno kom til syne højt oppe på en elefant. Han sad barhovedet under en byssus-solskærm, som en neger stod bag hans ryg og holdt over ham. Hans halssmykke med de blå plader klirrede på hans blomstrede sorte tunika; diamantringe indsnørede hans uhyre arme, dg med åben mund svang han en vældig lang lanse, hvis spids havde form som en udsprungen lotus og strålede stærkere end et spejl. I det kamme gungrede jorden, og barbarerne så alle Karthagos elefanter komme styrtende i en eneste linje med deres forgyldte stødtænder, med blåmalede øren og bronzeklædte; på deres skarlagensdækkener

skumplede lædertårne, i hvert af dem sad der tre bueskytter med en stor spændt bue.

Det var næppe nok, soldaterne havde deres våben; de var slet ikke opstillede til slag. Stivnede af rædsel stod de og vidste hverken ud eller ind.

Allerede udslyngedes der oppe fra tårnene kastespyd, pile, brandpile, blyklumper; nogle klamrede sig fast til dækkenfrynserne for at klatre op på dem. Daggerter afhuggede deres hænder, og de faldt baglæns ned i de oprakte sværd. De alt for svage lanser knækkedes, elefanterne trængte ind i falankserne som vildsvin i buskadser; de rev lejrpælene op med deres snabler, stormede igennem lejren fra ende til anden og væltede teltene under deres bringer; alle barbarerne var flygtet. De skjulte sig på højene, der indrammer dalen, gennem hvilken karthagerne var kommet.

Hanno red som sejrherre op for Utikas porte. Han lod støde i trompet. Byens tre dommere kom til syne på toppen af et tårn i åbningen mellem tinderne.

Befolkningen i Utika ville ikke åbne deres huse for så velbevæbnede gæster. Hanno blev vred. Omsider samtykkede de i at give ham adgang med et ringe følge.

Gaderne viste sig at være alt for snævre for elefanterne. De måtte blive udenfor.

Så snart suffeten var i byen, mødte deres første mænd for at hilse på ham. Han lod sig føre til badstuerne og tilkaldte sine kokke.

Tre timer senere sad han endnu neddykket i den kanelolie, kummen var fyldt med, og under selve badningen spiste han på

en udspændt oksehud flamingotunger med valmuefrø, stuvede i honning. Ved siden stod hans græske læge ubevægelig i sin lange gule kjole og lod fra tid til anden badstuen ophede, og to unge knøse bøjede sig over bassinets trin og gned hans ben. Men omsorgen for hans legeme standsede ikke hans interesse for de offentlige anliggender, for han dikterede et brev til storrådet, og da man netop havde taget fanger, overvejede han, hvilken skrækkelig tugtelse han skulle hitte på.

"Hold op!" sagde han til en slave, der stod og skrev i den hule hånd. "Før nogle hid! Jeg vil se dem!"

Og fra baggrunden af salen, som var fyldt med en hvidlig damp, hvori faklerne kastede røde pletter, blev tre barbarer drevet frem: en samnit, en spartaner og en kappadokier.

"Gå videre!" sagde Hanno.

"Glæd Jer, Baalernes lys! Jeres suffet har udryddet de grådige hunde! Velsignelse over republikken! Afhold takkefester!" Han fik øje på fangerne, brast så i latter og sagde: "Aa-haa! Mine tapre fra Sikka! I skråler ikke længere så højt i dag! Det er mig! Kan I kende mig? Hvor har I dog jeres sværd? I er sandelig skrækindjagende!" Og han lod, som ville han skjule sig, som om han havde været bange.

"I forlangte heste, kvinder, jordejendomme, sagtens også embeder og præstekald! Hvorfor ikke? Godt, jeg skal give jer jord, I aldrig skal komme op af! I skal blive formælet med splinternye galger! Jeres sold? I skal få den smeltet i munden, udbetalt i blybarrer! Og jeg skal ansætte jer i gode høje stillinger, midt imellem skyerne, for at I kan være ørnene nærmere!"

De tre langhårede og pjaltede barbarer så på ham uden at forstå, hvad han sagde. Sårede i knæene var de blevet fangede i tov, og de tykke lænker om deres hænder slæbte hen ad fliserne. Hanno blev opbragt over deres ubevægelighed.

"På knæ! På knæ! Sjakaler! Støv! Utøj! Møg! Og de svarer ikke! Nok! Stille, siger jeg! De skal flås levende! Nej! vent et øjeblik!"

Han prustede som en flodhest og rullede sine øjne, den vellugtende olie skvulpede op om hans svære krop og klæbede sig til skællene i hans hud, så den i fakkellyset fik en rosenfarvet lød.

Han dikterede videre:

"I fire dage har vi døjet frygteligt under solheden. Da vi satte over Makar, styrtede vore muldyr. Trods deres stilling har det overordentlige mod ... Å! Demonades! Hvor jeg lider! Teglstenene må ophedes, de må være røde!"

Der hørtes en bragen af ildragere og ovne. Røgelsen dampede stærkere af de store vaser, og splitternøgne massører, der svedte som svampe, gned hans lemmer ind med en salve, der var æltet af hvede, svovl, sort vin, hundemælk, myrrha, galbanum og storaks. En uafladelig tørst fortærede ham; den gulklædte mand gav ikke efter for denne trang, men rakte ham en guldskål med et rygende hugormebryg:

"Drik!" sagde han, "for at de solfødte slangers kraft kan trænge ind i dine bens marv, og fat mod, du gudernes genskær! Desuden ved du, at en Eschmûn-præst i omegnen af Hunden iagttager de grusomme stjerner, hvor fra din sygdom stammer. De blegner som pletterne på din hud, og du skal ikke dø af den."

"Nej, vel?" sagde suffeten, "jeg skal ikke dø af den!"

Og fra hans violetblå læber stod en ånde, mere kvalmende end uddunstningen fra et lig. To kulgløder syntes at brænde i øjnenes sted, der ikke længere havde bryn; en pose af rynket hud hang ham ned over panden; begge hans øren stod ud fra hovedet og begyndte at vokse, og de dybe furer, der dannede halvkredse omkring hans næsebor, gav ham et sært og skræmmende udseende som et vildt dyr. Hans unaturlige stemme lignede et brøl; han sagde:

"Måske har du ret, Demonades. Der er virkelig mange bylder, som har lukket sig. Jeg føler mig kraftig. Se engang, hvor jeg kan spise!"

Og mindre af lyst end af praleri og for at overbevise sig selv om, at han befandt sig vel, gjorde han indhug på oste- og majoran-farserne, de benløse fisk, græskarrene, østerserne, sammen med æg, ræddiker, trøfler og spiddede kramsfugle. Mens han blev ved at betragte fangerne, frydede han sig i tanken over deres straf. Imidlertid kom han til at huske på Sikka, og raseriet over alle hans pinsler skaffede sig luft i skældsord mod disse tre mænd.

"Å, I forrædere! Å, I skurke! I forbandede uslinger! Og I hånede mig, mig! Suffeten! Deres tjenester, lønnen for deres blod, som de siger! Ja, ja, deres blod! deres blod!" Så talte han til sig selv: "Alle skal de dø! Ikke en skal blive solgt! Det var måske bedst at føre dem til Karthago! Man ville se mig ... men jeg har naturligvis ikke taget lænker nok med. Skriv: Send mig ... hvor mange er der? gå ud og spørg Muthumbal! Gå! ingen medlidenhed! og bring mig i kurve alle deres afhuggede hænder!"

Men besynderlige skrig, på en gang hæse og hvinende, nåede ind i salen og overdøvede Hannos stemme og fadenes klirren omkring ham. De fordobledes, og pludselig bragede elefanternes rasende vræl løs, som om slaget begyndte på ny. En uhyre larm lød omkring byen.

Karthagerne havde ikke søgt at forfølge barbarerne, men lejret sig ved foden af murene med deres bagage, deres tjenere, deres hele satraptros; og de morede sig under deres smukke, perlekantede telte, hvorimod lejetroppernes lejr kun lå som en dynge ruiner på sletten. Spendius havde genvundet sit mod. Han afsendte Zarxas til Mâtho, fløj om i skovene, samlede sine mænd (tabene var ikke betydelige) – og rasende over at være besejret uden slag dannede de på ny deres rækker, da man opdagede en tønde stenolie, som karthagerne havde glemt. Så samlede Spendius svin rundt fra gårdene, indsmurte dem i det brændbare stof, stak ild på dem og drev dem mod Utika.

Skræmte af disse flammer styrtede elefanterne på flugt. Terrænet skrånede opad, man slyngede kastespyd mod dem, de vendte om – og med vældige hug af deres stødtænder rev de karthagerne op, kvalte dem eller masede dem under deres fødder. Bag efter dem kom barbarerne løbende ned ad højen; den puniske lejr, der var uden forskansninger, erobredes ved det første stormangreb, og karthagerne blev til sidst trængt op mod byens porte, som befolkningen ikke ville åbne af frygt for lejetropperne.

Dagen brød frem; vest fra sås Mâthos fodfolk rykke frem. På samme tid kom rytterne i sigte; det var Narr' Havas med sine numider. Sættende over hulveje og buske forfulgte de flygtningene som mynder, der jager harer. Dette omslag af

krigslykken var det, som afbrød suffeten. Han råbte om hjælp for at komme op af badet.

De tre fanger stod stadig foran ham. Da bøjede en neger (den samme, der i slaget bar hans solskærm) sig ned til hans øre.

"Ja, hvad? ..." svarede suffeten langsomt. "Å! Hug dem ned!" tilføjede han i en barsk tone.

Ethioperen trak fra sit bælte en lang dolk, og de tre hoveder faldt. Et af dem sprang ind mellem affaldet fra det rige måltid og plumpede i kummen, hvor det nogen tid svømmede om med åben mund og stive øjne. Morgenskæret trængte nu ind ad mursprækkerne; de tre kroppe, der lå på deres bryst, rislede i tykke strømme som tre kildespring, og en blodpøl randt over mosaikgulvet, som var strøet med blåt støv. Suffeten dyppede sin hånd i denne varme slam og gned sine knæ med det: det var et lægemiddel.

Da aftenen kom, slap han ud af byen med sit følge, så søgte han op i bjergene for at indhente sin hær.

Det lykkedes ham at genfinde resterne af den.

Fire dage efter var han i Gorza, på højden af et pas, da Spendius' tropper viste sig forneden. Tyve gode lanser kunne ved at angribe deres rækker forfra let have standset dem; men karthagerne stod måbende og så dem marchere forbi. Hanno genkendte i bagtroppen numidernes konge; Narr' Havas bøjede sig for at hilse ham, idet han gjorde et tegn, suffeten ikke forstod.

Tilbagetoget til Karthago skete under alskens forskrækkelse. Der marcheredes kun om natten. Om dagen søgte man skjul i olieskovene. Ved hver lejrslagning døde nogle. Flere gange

troede de sig fortabte. Omsider nåede de forbjerget Hermæum, hvor skibe optog dem.

Hanno var så udmattet og fortvivlet – især tog han sig tabet af elefanterne nær – at han for at få en ende på det forlangte gift af Demonades. Desuden følte han sig allerede udspændt på sit kors.

Men Karthago havde ikke kraft nok til at fortørnes på ham. Man havde mistet 400.972 sekler sølv, 15.623 shekler guld, 18 elefanter, 14 medlemmer af storrådet, 300 rige, 8.000 borgere, korn for tre måner, et anseligt tros og alle krigsmaskinerne! Narr' Havas' frafald var utvivlsomt, belejringen af de to byer ville begynde igen. Autharits hær strakte sig nu fra Tunis til Rhades. Oppe fra akropolis kunne man ude over sletten se lange røgskyer stige op mod himlen. Det var de riges borge, som brændte.

En eneste mand kunne have frelst republikken. Nu fortrød man, at man havde miskendt ham, og selv fredspartiet vedtog brændofre for Hamilkars hjemkomst.

Synet af zaïmfen havde forvirret Salammbôs sind. Om natten troede hun at høre gudindens skridt, og hun vågnede forfærdet og udstødte skrig. Hun lod hver dag bringe føde ind i templerne. Taanach var ved at segne for at udføre hendes befalinger, og Schahabarim forlod hende ikke mere.

7. Hamilkar Barkas

Månebebuderen, som hver nat vågede på taget af Eschmûns tempel for med sin trompet at forkynde himmellegemets bevægelser, fik en morgen i vestlig retning øje på noget, der lignede en fugl, hvis lange vinger strejfede havets overflade.

Det var et skib med tre rækker årer; i forstavnen var der en udskåret hest. Solen stod op. Månebebuderen skyggede med hånden for øjnene. Så greb han med hastig arm sin lur og udstødte et højt malmskrig over Karthago.

Folk kom frem af alle huse; man ville ikke tro, hvad der blev sagt, man mundhuggedes, molen var dækket med folk. Endelig kunne man kende Hamilkars trirém.

Den kom sejlende på en vild og hoven måde, med latinerråen lige udstrakt, med sejlet hvælvet i hele mastens længde, kløvende skummet til begge sider; dens kæmpeårer slog vandet i takt; fra tid til anden kom køl-enden, der var dannet som et plovjern, til syne, og under sprydet, der afsluttede dens forstavn, syntes hesten med elfenbenshovedet at stejle med sine forben og at trave frem over havets sletter.

Da forbjerget var omsejlet og vinden løjet af, faldt sejlet, og ved siden af styrmanden sås en mand stå barhovedet. Det var ham, suffeten Hamilkar! Om sine sider bar han lysende jernskinner; en rød kappe lå over hans skuldre og blottede hans arme; to meget lange perler hang i hans øren, og hans sorte buskede skæg flød ham ned på brystet.

Imidlertid gled galejen svajende frem mellem klipperne langs med molen, og mængden fulgte den på fliserne og råbte:

"Hil dig! vær velsignet, du Khamons øje! ak! befri os! De rige har skylden! de vil rydde dig af vejen! Tag dig i vare, Barkas!"

Han svarede ikke, som om havenes og slagenes brølen fuldstændig havde døvet ham. Men da han var ud for trappen op til akropolis, løftede Hamilkar hovedet, og med korslagte arme betragtede han Eschmûns tempel. Hans syn steg højere endnu, ind i den vide, rene himmel; med skarp røst råbte han en befaling til sine matroser; trirémen sprang gennem bølgerne; den strøg skrabende forbi gudebilledet, der var rejst på hjørnet af molen for at standse stormene; og i købmandshavnen, der var fuld af skarn, træsplinter og frugtskaller, påsejlede og splittede den de andre skibe, der var fortøjede ved pæle, som endte i krokodillekæber. Folket strømmede til, nogle kastede sig i vandet. Galejen lå allerede inderst inde foran den nagelstrittende port. Porten gik til vejrs, og trirémen forsvandt under den dybe hvælving.

Krigshavnen var fuldstændig skilt fra byen; når gesandter kom sejlende, måtte de passere mellem to mure i et leje, der udmundede til venstre foran Khamons tempel. Dette store, skålrunde vandbassin havde en bræmme af kajer, hvor der var bygget båse til ly for skibene. Foran hver enkelt af dem rejste sig to søjler med ammonshorn på kapitælerne, hvorved der dannedes en sammenhængende søjlegang trindt om bassinet. På en ø i midten var der rejst et hus for marinesuffeten.

Vandet var så klart, at bundens belægning af hvide rullesten kunne ses. Støjen fra gaderne nåede ikke derhen, og Hamilkar kunne i forbifarten kende de trirémer, han forhen havde ført.

Der var ikke mere end omtrent en snes tilbage, som lå under tag, trukket op på land, hældende på siden eller stående lige på

kølen, med meget høje bagstavne og svejfede forstavne, dækkede med forgyldning og mystiske tegn. Kimærerne havde mistet deres vinger, de patækiske guder deres arme, tyrene deres sølvhorn – men selv om de alle lå halvt afskallede for farve, døde og rådne, var de dog fulde af historie og udåndede endnu en duft af deres langfarter, og ligesom lemlæstede soldater, der genser deres herre, syntes de at sige til ham: "Det er os! det er os! og du, også du er overvundet!"

Ingen undtagen marinesuffeten turde betræde admiralhuset. Så længe man ikke havde beviset for hans død, betragtede man ham bestandig som værende i live. På den måde slap de gamle for en herre til, og de havde for Hamilkars vedkommende ikke undladt at overholde den gamle skik.

Suffeten gik gennem de øde rum. For hvert skridt stødte han på rustninger, brugsgenstande, kendte sager, som alligevel overraskede ham, ja selv i forhallen lå endnu i et kar asken af den røgelse, der tændtes ved afrejsen for at besværge Melkarth. Det var ikke således, han havde håbet at vende tilbage! Alt, hvad han havde udrettet, alt, hvad han havde set, oprullede sig for hans erindring: stormangrebene, ildebrandene, legionerne, orkanerne, Drepanum, Syrakus, Lilybæum, bjerget Etna, højsletten Eryx, fem års slag – lige til den sørgelige dag, da man havde nedlagt våbnene og mistet Sicilien. Dernæst genså han citronlundene, hyrder med geder på grå bjerge; og hans hjerte hamrede ved tanken om et andet Karthago rejst derovre. Hans planer, hans minder suste som oprørte bølger i hans hoved, der endnu var omtåget af skibets slingren. En kvælende angst kom over ham, og pludselig følte han i sin svaghed trang til at nærme sig guderne.

Så steg han op i øverste stokværk af sit hus. Her tog han en sømbesat spatel frem af en guldkonkylie, der hang ved hans arm, og åbnede et lille ovalt kammer.

Tynde sorte plader, der var indfattede i muren og gennemsigtige som glas, oplyste det dæmpet. Imellem rækkerne af disse ensformede skiver var der indboret huller, der lignede urnenicher i columbarier. De indeholdt hver en rund skummel sten, der så ud til at være meget tung. Alene folk af en højere åndsudvikling ærede disse fra månen nedfaldne abaddirer. Ved deres fald betød de himmellegemerne, himlen, ilden; ved deres farve den mørke nat, og ved deres vægtfylde de jordiske tings sammenhængskraft. En kvælende atmosfære fyldte dette mystiske sted. Strandsand, som vinden sagtens havde blæst ind gennem døren, farvede nichernes runde sten lidt hvide. Hamilkar talte dem efter med spidsen af sin finger. Så skjulte han sit ansigt under et safranfarvet slør, faldt på knæ og strakte sig på jorden med begge arme udbredte.

Dagslyset slog udefra mod de sorte bladskiver. Træforgreninger, bakkelinjer, hvirvler, tågede dyreskikkelser tegnede sig på den tykke gennemsigtige flade, og lyset nåede ind, skrækindjagende og dog fredeligt, som det må være bag solen i de dunkle rum for de kommende verdener. Han anstrengte sig for af sine tanker at bandlyse alle gudernes former, symboler og benævnelser, for bedre at gribe den uforanderlige ånd, der skjultes bag tingenes ydre skin. Noget af planeternes livskraft gennemtrængte ham, hvor imod han for døden og alle skæbnetilskikkelser følte en dybere og dybere visdomsforagt. Da han atter rejste sig, var han fuld af en klar uforfærdethed, usårlig over for barmhjertighed og frygt, og da

hans bryst var ved at kvæles, steg han op på toppen af tårnet, der beherskede Karthago.

Der skrånede byen i en lang hul kurve, med sine kupler, sine templer, sine guldtage, sine huse, sine palmeduske hist og her, sine ildgnistrende glaskugler, og voldene dannede lige som den kæmpemæssige ramme om dette overflødighedshorn, der åbnede sig imod ham. Forneden så han havnene, pladserne, det indre af gårdene, tegningen af gaderne, de små bitte mennesker næsten krybende over fliserne. Ak! var blot Hanno ikke kommet for sent hin morgen ved de ægatiske øer! Hans øjne dukkede mod den yderste synskreds, og han strakte sine to skælvende arme i retning af Rom.

Mængden havde besat trinnene op til akropolis. På Khamon-pladsen stimede man for at se suffeten komme frem, terrasserne overfyldtes lidt efter lidt af folk; nogle kunne kende ham og hilste ham; han trak sig tilbage for bedre at tirre folkets utålmodighed.

I salen nedenunder fandt Hamilkar de vigtigste mænd af sit parti: Istatten, Subeldia, Hiktamen, Yeûbas og andre. De fortalte ham alt, hvad der var foregået siden fredsslutningen: de gamles gerrighed, soldaternes afmarch, deres tilbagekomst, deres krav, Giskos tilfangetagelse, rovet af zaïmfen, undsættelsen af Utika, der siden blev opgivet, men ingen vovede at sige ham de begivenheder, der angik ham selv. Omsider skiltes man for atter at mødes om natten ved de gamles forsamling i Moloks tempel.

De var lige gået, da der opstod støj udenfor ved døren. Trods tjenernes forbud var der en, som ville ind, og da larmen tiltog, befalede Hamilkar at give den ukendte foretræde.

En gammel negerinde kom til syne, hun var affældig, rynket, rystende, med åndssløv mine og til hælene indhyllet i store blå slør. Hun gik lige hen for suffetens ansigt, de betragtede hinanden nogen tid. Pludselig fo'r Hamilkar sammen; på et vink af hans hånd gik slaverne bort. Så gjorde han tegn til hende, at hun skulle gå varsomt, og trak hende ved armen ind i et afsides kammer.

Negerinden kastede sig næsegrus for hans fødder for at kysse dem; han løftede hende barskt op.

"Hvor har du ladet ham blive, Iddibal?"

"Dernede, herre."

Og hun skilte sig af med sine slør, gned sit ansigt med sit ærme, og den sorte farve, den oldingagtige rysten, den krogede holdning, alt forsvandt. Det var en kraftig gammel mand, hvis hud syntes garvet af sandet, blæsten og havet. En dusk hvide hår rejste sig på hans hovedskal lige som fjertoppen på en fugl, og med et spotsk øjekast pegede han på den kastede forklædning.

"Du har handlet rigtig, Iddibal! Det er godt!" Derpå ligesom gennemborede han ham med sit skarpe blik og sagde: "Endnu aner vel ingen det?"

Den gamle mand tilsvor ham ved kabirerne, at hemmeligheden var forvaret. De forlod ikke deres hytte, der lå tre dagsrejser fra Hadrumetum på en kun af skildpadder befolket bred med en palmetræbevokset dyne.

"Og efter din befaling, o herre! lærer jeg ham at kaste med spyd og at styre forspand."

"Ikke sandt, han er stærk?"

"Ja, herre, og uforfærdet samtidig! Han er hverken bange for slanger eller torden eller spøgelser. Han løber barfodet som en hyrde på afgrundenes rand."

"Tal! Tal!"

"Han finder på snarer til de vilde dyr. Forgangen måne, vil du tro det? kom han over en ørn. Han slæbte den med sig, og fuglens blod og drengens blod sprøjtede ud i luften i store dråber som afrevne roser. Dyret favnede ham rasende med sine vingeslag. Han knugede den mod sit bryst, og efterhånden som den hvæsede i dødskamp, fordobledes hans latter, klangfuld og stolt som klirren af sværd."

Hamilkar sænkede hovedet, blændet af disse varsler om kommende storhed.

"Men i nogen tid har en bekymring plaget ham. Han stirrer i det fjerne efter de sejl, som går forbi på havet. Han er nedslået, han støder brødet fra sig, han spørger ud om guderne, og han vil kende Karthago."

"Nej, nej! ikke endnu!" udbrød suffeten. Den gamle slave syntes at vide, hvilken fare der skræmte Hamilkar, og han fortsatte:

"Hvordan skal vi holde ham tilbage? Allerede nu må jeg give ham løfter, og jeg er kun kommet til Karthago for at købe ham en sølvskæftet dolk, helt besat med perler." Så fortalte han, at da han havde fået øje på suffeten på terrassen, havde han henvendt sig til havnevogterne som en af Salammbôs kvinder for at skaffe sig adgang til ham.

Hamilkar blev længe siddende hensunket i sine overvejelser, endelig sagde han:

"I morgen møder du ved solnedgang i Megara bag purpurfabrikkerne og efterligner tre gange en sjakals skrig. Hvis du ikke ser mig, vender du den første dag i hver måne tilbage til Karthago. Glem intet! Vær god imod ham! Nu har du lov at tale til ham om Hamilkar."

Slaven iførte sig atter sin forklædning, og de gik sammen ud af huset og ud af havnen.

Hamilkar gik ene videre til fods, uden følge og uden fakler, for de gamles forsamlinger var under usædvanlige omstændigheder altid hemmelige, og man begav sig til dem i smug.

Først gik han langs med den østlige side af akropolis, skråede dernæst over grønttorvet, gik gennem Kinisdos gallerier og røgelseshandlernes forstad. De få lys slukkedes, de bredere gader blev stille, så gled skygger gennem mørket. De fulgte efter ham, andre kom til, og alle styrede som han deres gang mod Mappalerne.

Moloks tempel var bygget ved foden af en stejl hulvej på et skummelt sted. Nedenfra sås kun høje mure stige i det uendelige lige som væggene i en uhyre grav. Natten var mørk, en grålig tågedis syntes at tynge på havet. Det slog op mod klinten med en lyd som af rallen og hulken; og skyggerne blev lidt efter lidt borte, som om de var gået tværs igennem murene.

Men så snart man havde overskredet tærsklen, befandt man sig i en vidtstrakt firkantet gård, indrammet af buegange. I midten rejste sig en bygningskolos med otte ensdannede murflader. Kupler kronede den og tårnede sig omkring et andet stokværk, der bar en slags rundbygning, hvorfra der hævede sig en kegle med indadbøjet kurve, som endte i en kugle på toppen.

Der brændte blus i filigrantromler, skæftede på stænger, som mænd gik rundt med. Disse lueskær flakkede under vindstødene og rødnede de guldkamme, som fæstede deres hårfletninger i nakken. De løb rundt og kaldte på hinanden for at modtage de gamle.

På fliserne lå fra sted til sted uhyre løver på hug lige som sfinkser, levende symboler på den fortærende sol. De sov med halvlukte øjenlåg. Men vækket af skridtene og stemmerne rejste de sig langsomt, gik hen imod de gamle, som de kendte på deres dragt, og gned sig op ad deres lår, idet de hvælvede ryggen i en drønende gaben; deres åndes damp gled hen over faklernes lys. Bevægelsen tog til, porte lukkede sig, alle præsterne flygtede bort, og de gamle forsvandt under søjlerne, der dannede en dyb forhal uden om templet.

Søjlerne var fordelt sådan, at deres kredsformede rækker, hvor af den ene løb uden om den anden, afbildede den saturniske periode, der omsluttede årene, årene atter månederne, månederne dagene, og til sidst stødte de sammen op til muren om det allerhelligste.

Dér afleverede de gamle deres stave af narhvalhorn – for en strengt overholdt lov satte dødsstraf for den, der indfandt sig til mødet med noget som helst våben. Adskillige bar på sømmen af deres klædning en rift, stoppet af en purpurstrimmel, for udtrykkelig at vise, at de under begrædelsen af deres pårørendes død ikke havde skånet deres klæder, og dette vidnesbyrd om sorg hindrede flængen i at blive større. Andre holdt deres skæg indesluttet i en lille violet skindpose, som med to snore var bundet til ørerne. Alle hilste hinanden med favntag

bryst mod bryst. De omringede Hamilkar, de lykønskede ham. Man skulle tro, det var brødre, som genser deres broder.

Disse mænd var i almindelighed undersætsige og havde krummede næser som de assyriske kolosser. Dog var der nogle, som ved deres mere fremspringende kindben, deres højere vækst og deres smallere fødder røbede afrikansk oprindelse med nomader til forfædre. De, der evindelig levede tilbagetrukket i deres kontorer, var blege af åsyn; andre var prægede af ørkenens barske klima, og sære juveler funklede på alle fingrene af deres hænder, som var brændt brune af ukendte sole. Man kunne kende søfarerne på deres vuggende gang, mens agerdyrkerne lugtede af perse, af tørre urter og muldyrsved. Disse gamle sørøvere lod marker opdyrke, disse pengepugere udrustede skibe, disse jordejere holdt slaver til alskens håndværk. Alle var de kyndige i gudedyrkelsen, erfarne i list og rænker, ubarmhjertige og rige. De så ud til at være anstrengte af lang tids bekymring. Deres luefyldte øjne skulede mistroisk, og deres forfarenhed i rejser og løgne, i forretningsliv og befaling gav deres hele person et udsende af lumskhed og voldsomhed, en slags indeklemt og krampagtig råhed. Desuden formørkede gudens indflydelse dem.

De gik først gennem en hvælvet, ægformet sal. Syv døre, svarende til de syv planeter, dannede syv forskelligfarvede firkanter på dens mur. Gennem et langt kammer nåede de ind i en anden lignende sal.

En armstage dækket med ciselerede blomster brændte i baggrunden, og hver af dens otte guldgrene bar i en diamantkalk en væge af byssus. Den var stillet på det sidste af de lange trin op til et stort alter, hvis hjørner endte i malmhorn.

To sidetrapper førte til dets fladetop. Man kunne ikke se stenene deri; det så ud som et bjerg af opdynget aske, og noget ubestemt røg langsomt ovenpå. Bagved på den anden side, højere end lysestagen og meget højere end altret, rejste sig Molok, helt af jern, med sit mandsbryst, hvori åbninger gabede. Hans åbne vinger strakte sig over muren, hans forlængede hænder hang ned til jorden. Tre sorte, i en gul ring indfattede sten, forestillede tre øjenstene i hans pande, og han løftede sit tyrehoved i en frygtelig kraftanspændelse som for at brøle.

Rundt langs væggen var der opstillet ibentræsskamler. Bagved hver af dem stod en bronzestage på tre kløer og bar en fakkel. Alle disse lys spejlede sig i gulvets rudeformede perlemorsfliser. Salen var så høj, at væggenes røde farve op under hvælvingen blev sort, og gudebilledets trende øjne kom til syne højt oppe som halvtslørede stjerner i natten.

De gamle satte sig på ibenskamlerne efter at have lagt deres kjortelslæb op over hovedet. De sad ubevægelige, med hænderne korslagte i deres vide ærmer, og perlemorsgulvet lignede en lysende flod, der rislede fra alteret hen imod døren og randt ind under deres nøgne fødder.

De fire ypperstepræster havde sæde i midten, ryg mod ryg på fire elfenbensstole, der dannede et kors, Eschmûns præst i hyacintfarvet kjole, Tanits i hvid linnedkjortel, Khamons i gulbrun uldkjole og Moloks i purpurkjole.

Hamilkar trådte frem til lysestagen. Han gik rundt om den og betragtede de brændende væger, dernæst kastede han et vellugtende pulver på dem. Violette flammer stod ud af grenespidserne.

Så opløftede sig en skingrende røst, en anden svarede, og de hundrede gamle, de fire ypperstepræster og den stående Hamilkar istemte alle på en gang en hymne, og med stadig gentagelse af de samme stavelser og med forstærkelse af lydene steg deres stemmer, brast løs i en frygtelig klang, for derpå brat at forstumme i et eneste nu.

Man ventede nogen tid. Endelig trak Hamilkar frem fra sit bryst en lille statuette med tre hoveder, blå som safir, og han stillede den foran sig. Det var billedet af sandheden, selve ånden i hans ord. Derpå stak han den igen ind på sin barm, og alle råbte som grebet af en pludselig vrede:

"Barbarerne er dine gode venner! Forræder! Skamløse! Du vender hjem for at se os gå til grunde, ikke sandt? Lad ham tale! – Nej! Nej!"

De hævnede sig for den tvang, det politiske ceremoniel nylig havde pålagt dem, og selv om de havde ønsket Hamilkars tilbagekomst, oprørtes de nu over, at han ikke havde forebygget deres ulykker, eller snarere, at han ikke havde lidt dem lige som de selv.

Da larmen var stilnet, rejste Moloks ypperstepræst sig:

"Vi tilspørger dig, hvorfor du ikke kom hjem til Karthago?"

"Hvad vedkommer det jer!" svarede suffeten foragteligt.

Deres råb fordobledes.

"Hvad er det, I anklager mig for! Har jeg måske ført krigen dårligt? I har set mine slagplaner, I, som i ro og mag lader barbarerne ..."

"Nok! Nok!"

Han fortsatte med lav røst for bedre at skaffe sig ørenlyd:

"Å! Det er sandt! Jeg husker fejl, I Baalernes lys; der er jo kække mænd iblandt jer! Gisko, rejs dig!" – og han løb hen ad alterets trin med halvlukkede øjenlåg som for at søge efter en og gentog: "Rejs dig, Gisko! Du kan anklage mig, de vil forsvare dig! Men hvor er han?" – Så slog han lige som om og sagde: "Å! Han er naturligvis i sit hus, omgivet af sine sønner, ved at give sine slaver befalinger, lykkelig over at tælle de på muren ophængte hædershalsbånd, som fædrelandet har givet ham!"

De vred sig med skuldertræk, som piskede af svøber.

"I ved ikke engang, om han er død eller levende!" Og uden at bryde sig om deres skrål, sagde han, at ved at lade suffeten i stikken havde de prisgivet selve republikken. På samme måde var den romerske fred, så fordelagtig den end kunne synes dem, mere skæbnesvanger end tyve slag. Nogle klappede: de mindst rige i rådet, de, der altid mistænktes for at hælde til folket eller til tyranniet. Deres modstandere, syssitiernes formænd og embedsmændene, var dem langt overlegne i tal; de mest ansete havde fylket sig om Hanno, der sad i den anden ende af salen foran den høje, af et hyacintfarvet tæppe lukkede dør.

Han havde malet sminke over bylderne i sit ansigt. Men guldstøvet i hans hår var drysset ned på hans skuldre, hvor det dannede to blinkende plader, og selve håret kom til syne, hvidgråt, fint og kreppet som uld. Linnedklude, der var gennemtrukket af en fed vellugtende salve, som dryppede ned på gulvet, var viklet om hans hænder, og hans sygdom var utvivlsomt stærkt forværret, for hans øjne blev borte under øjenlågenes folder. For at se måtte han bøje hovedet bagover.

Hans tilhængere opfordrede ham til at tale. Omsider sagde han med en hæs og frastødende stemme:

"Lidt mindre opblæsthed, Barkas! Vi er alle sammen blevet besejrede. Hver må bære sin ulykke! Find dig i din!"

"Lær os hellere," sagde Hamilkar smilende, "hvordan du førte dine galejer midt ind i den romerske flåde?"

"Det var vinden, som drev mig," svarede Hanno.

"Du bærer dig ad som næsehornet, der tramper i sit eget skarn. Du træder din dumhed ud! Du skulle tie stille!"

Og de begyndte at laste hinanden i anledning af slaget ved de ægatiske øer.

Hanno anklagede ham, fordi han ikke var sejlet ham i møde.

"Det havde jo været at blotte Eryx. Du skulle være sejlet ud i rum sø; hvad hindrede dig i det? Å! jeg havde nær glemt! alle elefanter har vandskræk!"

Hamilkars folk fandt spøgen så god, at de brast i skoggerlatter. Hvælvingen genlød af den, som om der var blevet slået på pauker.

Hanno anholdt nederdrægtigheden i en sådan forhånelse, eftersom han havde pådraget sig denne sygdom ved en forkølelse under belejringen af Hekatompylos, og tårer trillede ned over hans ansigt som vinterregn over et forfaldent murværk.

Hamilkar tog igen til orde:

"Hvis I havde holdt lige så meget af mig som af denne mand, ville der nu herske stor glæde i Karthago! Hvor mange gange har jeg ikke skreget til jer! og bestandig nægtede I mig penge!"

"Vi havde brug for dem," sagde syssitiernes formænd.

"Og da mine sager stod fortvivlet – vi har drukket urin af muldyr og spist remmene på vore sandaler – da mit ønske var, at græsstråene kunne blive til soldater, og at jeg kunne danne hærskarer af vore dødes rådne lig, så hjemkalder I mine allersidste krigsskibe."

"Vi kunne ikke sætte alt på spil," svarede Baat-Baal, guldminejer i det darytiske Gætulien.

"Hvad gjorde I imidlertid her i Karthago, i jeres huse, bag jeres mure? Der er gallere ved Eridanfloden, som skulle anspores, kanaaniter i Kyrene, som ville være kommet til hjælp, og mens romerne sender gesandter til Ptolemæus ..."

"Nu roser han romerne lige op i vore øjne!"

Der var en, som råbte:

"Hvor meget har de betalt dig for at forsvare dem?"

"Det kan du spørge om på Brutiums sletter, på ruinerne af Lokri, af Metapont og Heraklea! Jeg har brændt alle deres træer, jeg har plyndret alle deres templer og givet selv deres sønnesønners sønnesønner døden ..."

"Ih! du deklamerer som en rhetor!" sagde Kapuras, en meget berømt købmand. "Hvor vil du dog hen?"

"Jeg siger, at enten må I være mere opfindsomme eller mere frygtindgydende! Hvis hele Afrika kaster jeres åg, er det fordi I som svage herrer ikke forstår at binde åget til dets skuldre! Agathokles, Regulus, Cæpio, alle dristige mænd behøver bare at gøre landstigning for at erobre det, og hvis libyerne, som bor i østen, kommer overens med numiderne, som står i vesten, og hvis nomaderne kommer fra syden og romerne fra norden ..." Et rædselsskrig rejste sig. "Å! så vil I slå jer for brystet, I vil vælte jer i støvet, og I vil sønderrive jeres kapper! Hvad hjælper det! I

må dog drage over og dreje kværnen i Suburra og slide ved vinhøsten på Latiums Høje."

De klaskede sig på det højre lår for at tilkendegive deres forargelse, og ærmerne på deres kjoler løftede sig som store vinger på skræmte fugle. Hamilkar følte sig revet hen af en ånd og fortsatte, stående på altrets højeste trin, skælvende, frygtelig at skue; han løftede armene, og strålerne fra lysestagen, der brændte bag ved ham, glimtede mellem hans fingre som gyldne kastespyd.

"I vil miste jeres skibe, jeres landgårde, jeres vogne, jeres hængende senge og jeres slaver, som gnider jeres fødder! Sjakalerne vil husere i jeres paladser, ploven vil oppløje jeres grave. Der vil ikke lades andet tilbage end ørnenes skrig og en dynge ruiner. Du står for fald, Karthago!"

De fire præster bredte deres hænder ud for at afvende forbandelsen. Alle havde rejst sig. Men marinesuffeten, der beklædte præsteembede under solens beskyttelse, var ukrænkelig, så længe de rige ikke havde dømt ham. Gru og forfærdelse udgik fra altret. De veg tilbage.

Hamilkar talte ikke længere. Med stive øjne og med ansigtet så blegt som perlerne i hans tiara stod han dybt stønnende, næsten skræmt af sig selv og med tanken tabt i mørke syner. Fra det høje stade, hvor han stod, forekom alle faklerne på bronzestagerne ham at være en uhyre ildkrone, lagt på flisegulvet. Sorte røgskyer oste fra dem og opsteg i hvælvingens mørke, og stilheden var i nogle minutter så dyb, at havets brusen hørtes fra det fjerne.

Så gav de gamle sig til at rådslå indbyrdes.

Deres interesser, deres tilværelse var truet af barbarerne. Men man kunne ikke besejre dem uden suffetens hjælp; og denne betragtning fik dem til trods deres hovmod at glemme alle andre hensyn. Man tog hans venner afsides. Der fremkom egennyttige forslag om forlig, underforståelser og løfter. Hamilkar ville ikke mere blande sig i nogen regering. Alle besvor ham. De bønfaldt ham; og da ordet forræderi igen forekom i deres tale, blev han opbragt. Den eneste forræder var storrådet, for eftersom soldaternes tjenestetid udløb med krigen, blev de jo frie, så snart krigen var forbi; han lovpriste endda deres tapperhed og alle de fordele, man kunne drage af dem ved at vinde dem for republikken gennem gaver og særrettigheder.

Da sagde Magdassan, en forhenværende provinsstatholder, idet han rullede sine gule øjne:

"Sandelig, Barkas, så meget har du rejst, at du er blevet en græker eller en latiner, jeg ved ikke hvilket! Hvad taler du om belønninger til disse mænd? Hellere må ti tusind barbarer omkomme end en eneste af os!"

De gamle nikkede bifaldende og mumlede:

"Ja, hvorfor tage de mange hensyn? Man kan altid finde nok af barbarer!"

"Og let skille sig af med dem, ikke sandt? Man lader dem i stikken, sådan som I har gjort på Sardinien. Man underretter fjenden om den vej, de må slå ind på, sådan som tilfældet var med gallerne på Sicilien, eller også udskiber man dem midt på havet. På min hjemfart så jeg klippen helt hvid af deres ben!"

"Hvilken ulykke!" sagde Kapuras frækt.

"Er de måske ikke hundrede gange løbet over til fjenden?" udbrød de andre.

Hamilkar sagde:

"Hvorfor har I dog, på trods af jeres love, kaldt dem tilbage til Karthago? Og da de er i jeres by, fattige og talløse midt i alle jeres rigdomme, falder det jer ikke med en tanke ind at svække dem ved den mindste fordeling! Derpå giver I dem afsked med deres kvinder og med deres børn, alle til hobe, uden at beholde en eneste gidsel! Regnede I på, at de skulle snigmyrde hinanden for at spare jer den svie at måtte holde jeres løfter? I hader dem, fordi de er stærke! I hader endnu mere mig, deres herre! Å! jeg mærkede det nylig, da I kyssede mine hænder, og da I alle måtte holde jer i skindet for ikke at bide i dem!"

Om løverne, der sov i gården, hylende var styrtet ind, kunne skrålet ikke have været forfærdeligere. Men Eschmûns ypperstepræst rejste sig, og med knæene mod hinanden og albuerne ind til kroppen, ret op og ned og med hænderne halvt åbne, sagde han:

"Barkas, Karthago trænger til, at du imod barbarerne tager overbefalingen over de puniske stridskræfter!"

"Det nægter jeg," svarede Hamilkar.

"Vi vil give dig fuld magt og myndighed," råbte syssitiernes formænd.

"Nej!"

"Uden noget tilsyn, uden deling med andre, alle de penge, du vil have, alle fangerne, alt byttet, halvtredsindstyve zereter jord for hver fjendes lig."

"Nej! nej! siger jeg, fordi det er umuligt at sejre med jer!"

"Han er bange!"

"Fordi I er feje, gerrige, utaknemmelige, fjottede og gale!"

"Han skåner dem!"

"For at stille sig i spidsen for dem," var der en, som sagde.

"Og falde over os," sagde en anden, og fra salens baggrund hylede Hanno:

"Han vil opkaste sig til konge!"

Da sprang de op og væltede stolene og faklerne; den hele vrimmel styrtede sig mod altret; de svang dolke. Men Hamilkar famlede under sine ærmer og trak to blanke daggerter frem; og halvt krummet, med venstre fod fremme, med flammende øjne og sammenbidte tænder, stod han udfordrende og ubevægelig under guldlysestagen.

De havde altså af forsigtighedshensyn medtaget våben; det var en forbrydelse; forfærdet betragtede de hinanden. Da alle var skyldige, beroligedes hver især hurtigt; og lidt efter lidt vendte de suffeten ryggen og steg ned igen, rasende af ydmygelse. Det var anden gang, de veg for ham. I nogen tid blev de stående. Flere, der havde skåret deres fingre, stak dem i munden eller svøbte dem varsomt ind i fligen af deres kappe, og de skulle just til at gå, da Hamilkar hørte følgende ord:

"Ih! det er af finhedsfølelse for ikke at bedrøve datteren."

Da rejste sig en højere stemme:

"Ja naturligvis, siden hun vælger sine elskere blandt lejetropperne."

Først vaklede han, derpå søgte hans øjne hastigt Schahabarim. Men Tanits præst var alene blevet siddende på sin plads; og Hamilkar kunne på grund af afstanden kun se hans høje hue. Alle grinede ham op i ansigtet. Efterhånden som

hans angst forøgedes, tiltog deres glæde, og midt i den fælles hujen råbte de bagerste:

"Man har set ham komme ud af hendes kammer!"

"En morgen i måneden Tammuz!"

"Det er zaïmfens ransmand!"

"En meget smuk mand!"

"Højere end du!"

Han rev sin tiara af, tegnet på hans værdighed – tiaraen med de otte mystiske rækker, hvor af den midterste bar en smaragdkonkylie – og med begge hænder slyngede han den af al sin kraft mod gulvet. Guldringene brast og sprang i vejret, og perlerne klirrede hen over fliserne. Da så de på hans pandes hvidhed et langt ar. Det bugtede sig som en slange mellem hans bryn. Alle hans lemmer skælvede. Han steg op ad en af sidetrapperne, der førte til altret, og han trådte på den! Det var at vie sig til guden, at tilbyde sig som brændoffer. Hans kappes flagren fik lysestagens flammer til at vifte nedenfor hans sandaler, og det fine støv, der hvirvledes op under hans trin, indhyllede ham til midt på livet som en sky. Han standsede mellem malmkolossens ben. Han tog to håndfulde af dette støv, hvoraf synet alene lamslog karthagerne med rædsel, og han sagde:

"Ved jeres ånders hundrede fakler! ved kabirernes otte blus! ved stjernerne, himmelstenene og vulkanerne! ved alt, hvad som brænder! ved ørkenens tørst og havets saltlud! ved Hadrumetums hule og sjælenes rige! ved den sidste tilintetgørelse! ved jeres sønners aske og jeres forfædres brødres aske, med hvilken jeg herved blander min egen! I, de hundrede mænd af Karthagos råd, I har løjet i jeres anklage

mod min datter! Og jeg, Hamilkar Barkas, marinesuffet, fører for de rige og hersker over folket, foran den tyrehovedede Molok sværger jeg:" – Man ventede noget forfærdeligt, men han fortsatte med højere og roligere røst: "at jeg ikke engang vil tale med hende om det!"

Tempeltjenerne, der bar guldkamme, trådte ind – nogle med purpursvampe, andre med palmegrene. De løftede dørens hyacintfarvede forhæng, og igennem denne åbning så man bag ved de andre sale den store rosenfarvede himmel, der syntes at fortsætte hvælvingen og i synskredsen støttede sig til det dybblå hav. Solen steg langsomt frem over bølgerne. Den ramte pludselig brystet af malmkolossen, der var delt i syv gitterlukte afdelinger. Dens rødtandede gab åbnede sig i en frygtelig gaben; dens uhyre næsebor opspiledes, det fulde dagslys gjorde den levende, gav den et skrækindjagende og utålmodigt udseende, som om den havde villet springe ud i det fri for at blande sig med himmelkloden, guden, og sammen med den gennemløbe de uendelige rum.

Imidlertid blev de på jorden kastede fakler ved at brænde og strakte hist og her lige som blodpletter langt hen over perlemorsfliserne. De gamle ravede udmattet; sveden randt over deres gustne ansigter. De havde forskreget sig, så de ikke længere forstod hinanden. Men deres vrede mod suffeten var ikke dæmpet. Som farvel tilkastede de ham trusler, og Hamilkar gav dem svar på tiltale:

"Vi mødes næste nat, Barkas, i Eschmûns tempel!"

"Jeg skal komme!"

"Vi lader dig domfælde af de rige!"

"Og jeg jer af folket!"

"Vogt dig, at du ikke ender på korset!"

"Og vogt I jer, at I ikke bliver sønderrevet på gaderne!"

Så snart de stod på tærsklen til gården, påtog de sig atter en rolig holdning.

Deres løbere og deres kuske ventede dem ved porten. De fleste red bort på hvide muldyr. Suffeten sprang op på sin vogn og greb tømmerne. De to dyr, som krummede deres hals og taktfast trampede i de springende kiselsten, kørte hele vejen til Mappalerne i strakt galop, og sølvgribben på spidsen af vognstangen syntes at flyve, så hastigt fo'r vognen afsted.

Vejen førte over en mark, som var tæt besat med høje stenplader, der var spidse som pyramider oventil, og på hvis midte sås udhugget en åben hånd, som om den der under hvilende døde havde rakt den mod himlen for at kræve et eller andet. Derpå fulgte spredte hytter af jord, af greneværk, af sivfletning, alle kegledannede. Små kiselstensmure, rindende vandløb, tove af spartogræs, nopalhække skilte på uregelmæssig vis disse boliger, som hobede sig tættere og tættere op ad imod suffetens haver. Men Hamilkar rettede sine øjne mod et stort tårn, hvis trende stokværk dannede tre uhyre cylindre, den første bygget af sten, den anden af tegl og den tredje af cedertræ – bærende en kobberkuppel på fire og tyve enebærtræs søjler, hvorfra der hang sammenflettede malmkæder lige som guirlander. Denne høje bygning beherskede de andre, der strakte sig til højre, pak-lagrene og handelshuset, hvorimod kvindernes palads rejste sig bagved cypresserne, der løb i rækker som to bronzemure.

Da vognen raslende var kørt ind ad den snævre port, standsede den under et stort vognskur, hvor heste stod i fodlænker og åd af bunker afskåret græs.

Alle tjenerne kom løbende. De udgjorde en hel mængde, da de, som arbejdede på markerne, af frygt for soldaterne var blevet ført tilbage til Karthago. De dyreskindsklædte markarbejdere slæbte lænker smedet til deres ankler; purpurfabrikkernes arbejdere havde røde arme som bødler; søfolkene grønne huer; fiskerne koralhalsbånd; jægerne et net over skulderen, og folkene fra Megara hvide eller sorte kjortler, læderhoser og huer af strå, filt eller lærred alt efter deres forskellige tjeneste og sysselsættelse.

Bag ved stimede en hoben pjaltet pøbel. Disse levede uden nogen beskæftigelse langt fra de beboede rum, sov om natten i haverne og fortærede affaldet fra køkkenerne – en slags menneskeskimmel, der trivedes i paladsets skygge. Hamilkar tålte dem, af forudseenhed endnu mere end af foragt. Alle havde til tegn på glæde stukket sig en blomst i øret, og mange af dem havde aldrig set ham.

Men mænd med håropsætning som sfinkser og væbnede med store stokke styrtede sig ind i flokken og huggede til højre og til venstre. Det skete for at drive slaverne tilbage, der var nysgerrige efter at se herren, for at han ikke skulle blive bestormet af deres mængde og forulempet af deres lugt.

Da kastede alle sig fladt på bugen og råbte:

"Baals øje, gid dit hus blomstre!"

Og mellem disse mænd, der lå sådan på jorden i cypres-alleen, gik opsynsmændenes opsynsmand, Abdalonim, med en

hvid mitra på hovedet og et røgelseskar i hånden frem mod Hamilkar.

Nu steg Salammbô ned ad galejtrappen. Alle hendes kvinder gik bag efter hende; og for hvert af hendes skridt steg de ligeledes et trin ned. Negerindernes hoveder viste sig som store sorte prikker i rækken af de hvide, guldbladeprydede hovedbind, romerinderne bar om panden. Andre havde i håret sølvpile, smaragdsommerfugle eller sole af lange blinkende nåle. I dette virvar af hvide, gule og blå klædebon funklede ringe, spænder, halssmykker, frynser og armbånd; en raslen af lette stoffer rejste sig; der hørtes klapren af sandaler sammen med den dumpe lyd af nøgne fødder på træ – og hist og her ragede en høj gilding op over dem med sine skuldre og smilede med ansigtet lige i vejret. Da mændenes hyldest var stilnet af, skjulte de åsynet i deres ærmer og udstødte i fællesskab et besynderligt skrig, der lignede en ulvindes hylen, og det klang så rasende og så skingrende, at det syntes at få den store, af kvinder fyldte ibenholts trappe til at dirre fra øverst til nederst som en lyra.

Vinden løftede deres slør, og de tynde papyrusstængler vuggede sagte. Man var i måneden Schebat, midt om vinteren. De blomstrende granattræer hvælvede sig mod himlens azur, og igennem grenene kom havet til syne med en ø fjernt borte, halvt udvisket i tågen.

Hamilkar standsede, da han fik øje på Salammbô. Han havde avlet hende efter flere drengebørns død. Desuden gjaldt fødsel af døtre for en ulykke blandt soldyrkerne. Guderne havde senere sendt ham en søn; men han bar endnu nag over sit forrådte håb og gemte en sidste dirren af den forbandelse, han

havde udstødt imod hende. Salammbô blev imidlertid ved at komme gående.

Forskelligfarvede perler hang i lange klaser fra hendes øren ned på hendes skuldre og lige til albuerne. Hendes hår var kruset, så det lignede en sky. Hun bar om halsen små firkantede guldplader, der fremstillede en kvinde mellem to stejlende løver, og hendes dragt var i sin helhed en efterligning af gudindens påklædning. Hendes hyacintfarvede kjole havde vide ærmer og sad stramt om livet, men posede ud forneden. Hendes læbers zinnoberfarve gjorde hendes tænder hvidere, og lågenes spydglans hendes øjne længere. Hendes sandaler, der var skåret af en fugls fjerham, havde meget høje hæle, og hun var usædvanlig bleg, sagtens på grund af kulden.

Endelig trådte hun hen foran suffeten, og uden at se på ham, uden at løfte hovedet, sagde hun til ham:

"Hil dig, Baalims øje, evige hæder! Triumf! Frihed! Tilfredsstillelse! Rigdom! Længe var mit hjerte bedrøvet, og huset hentæredes. Men herren, der vender tilbage, er som Tammuz, opstanden fra de døde, og under dit blik, o fader, vil glæde og nyt liv overalt udfolde sig!"

Og af Taanachs hænder tog hun et lille aflangt kar, hvori der røg en blanding af mel, af smør, af kardemomme og af vin:

"Drik i fulde drag," sagde hun, "hjemkomstdrikken, din tjenerinde har beredt dig."

Han svarede:

"Velsignelse over dig!"

Og han greb mekanisk guldkarret, hun rakte ham.

Imidlertid undersøgte han hende med en så skarp opmærksomhed, at Salammbô forvirret stammede:

"Man har fortalt dig, o herre! ..."

"Ja, jeg ved det!" sagde Hamilkar med lav røst.

Var det en tilståelse? eller talte hun om barbarerne? Og han tilføjede nogle ubestemte ord om de offentlige forviklinger, som han alene håbede at sprede.

"O fader!" udbrød Salammbô, "du kan ikke ændre gjort gerning!"

Han trådte et skridt tilbage, og Salammbô forbavsedes over hans bestyrtelse, for hun tænkte ikke på Karthago, men på tempelrovet, hvori hun var medskyldig. Denne mand, der fik legionerne til at skælve, og som hun næppe kendte, forfærdede hende som en gud. Han havde gættet alt, han vidste alt, noget grufuldt måtte komme. Hun udbrød:

"Nåde!"

Hamilkar sænkede langsomt hovedet.

Skønt hun ville anklage sig selv, vovede hun ikke at åbne læberne, og imidlertid var hun lige ved at kvæles af trang til at klage sig og blive trøstet. Hamilkar bekæmpede lysten til at bryde sin ed. Han holdt den af stolthed eller af frygt for at få ende på sin uvished; og han stirrede hende ind i ansigtet af al sin styrke for at gribe, hvad hun skjulte på bunden af sit hjerte.

Lidt efter lidt lod Salammbô stønnende sit hoved synke ned mellem skuldrene, knust af dette alt for tunge blik. Nu var han vis på, at hun var bukket under i en barbars favntag; han skælvede, han løftede sine to knyttede næver. Hun udstødte et skrig og segnede om mellem sine kvinder, der flokkedes om hende.

Hamilkar drejede sig om på hælen. Alle opsynsmændene fulgte ham.

Porten til pakhusene lukkedes op, og han trådte ind i en udstrakt rund sal, hvori der udmundede, som et hjuls eger i dets nav, lange gange, der førte til andre sale. En stenskive rejste sig i midten med tremmebænke til at bære hynder, som lå opdyngede på tæpper.

Suffeten gik først med lange hastige skridt; han drog ånden prustende, han stampede hælen i jorden, han strøg sig med hånden over panden som en mand, der drilles af fluer. Men så rystede han hovedet, og da han kastede blikket på dyngen af sine rigdomme, blev han rolig; hans tanker lokkedes af gangenes åbne udsigter og svævede til de andre sale, der var fulde af sjældnere skatte. Bronzeplader, sølvbarrer og jernstænger vekslede med tinblokke, bragt fra Cassiteriderne over Tågehavet; gummi fra de sortes land stak frem af palmebarkssække; og guldstøvet, der lå ophobet i lædersække, føg ud af de alt for gamle sømme. Tynde trevler, uddraget af søplanter, hang imellem hørsorter fra Egypten, Grækenland, Ttaprobane og Judæa; stjernekoraller, så store som buske, strittede ved foden af murene; og en ubestemmelig duft bølgede om, en uddunstning af parfumer, dyrehuder, krydderier og strudsfjer, der var bundet i store koste højt oppe under hvælvingen. Foran hver gang var der stillet elefanttænder op, som forenede i spidserne dannede en bue ovenover døren.

Endelig steg han op på stenskiven. Alle opsynsmændene stod med korslagte arme og sænket hoved, hvorimod Abdalonim med en hoven mine hævede sin spidse mitra.

Hamilkar udspurgte skibsforstanderen. Det var en gammel styrmand med øjenlågene krængede af vinden, og hvide totter

hang helt ned til hans hofter, som om det oprørte havs skum var blevet siddende i hans skæg.

Han svarede, at han havde sendt en flåde over Gades og Thymiamata for at prøve at nå Eziongaber ved at sejle om Sydhornet og Krydderiernes Forbjerg.

Andre var sejlet støt mod vest i fire måner uden at træffe på land; men skibenes forstavn indfiltredes i søgræs, horisonten genlød idelig af vandfaldsbrusen, blodfarvede tåger formørkede solen, en duftsvanger brise dyssede besætningerne i søvn; og nu kunne de intet berette, så forvirret var deres hukommelse. Imidlertid var man sejlet op ad Skythernes floder, trængt ind i Kolchis, frem til jugrerne og estierne, havde i Archipelagus røvet femten hundrede jomfruer og sejlet alle fremmede skibe i sænk, der var kommet på den anden side af Kap Oestrymon, for at de hemmelige søveje ikke skulle blive kendte. Kong Ptolemæus holdt røgelsen fra Schesbar tilbage. Syrakus, Elathia, Korsika og øerne havde intet leveret, og den gamle styrmand sænkede stemmen for at meddele, at en trirém var taget i Rusikada af numiderne – "for de står på deres side, herre".

Hamilkar rynkede brynene. Så vinkede han til rejseforstanderen, at han skulle tale; han stod indhyllet i en brun, bælteløs kjortel og med hovedet indsnøret i et langt skærf af hvidt stof, som gik lige til randen af hans mund og bagtil faldt ned over hans skuldre.

Karavanerne var afgået regelmæssigt ved vinterjævndøgn. Men af femten hundrede mand, der satte kursen mod det yderste Ethiopien med udmærkede kameler, nye lædersække og store mængder af malet lærred, havde kun en eneste senere vist

sig i Karthago – de andre var døde af udmattelse eller blevet vanvittige af ørkenrædsel – og denne ene sagde, at han langt på den anden side af Sorte-Harusch, bag ved Ataranterne og de store abers land, havde set uhyre riger, hvor det ringeste redskab helt var af guld, en mælkefarvet flod så bred som et hav, skove af blå træer, bjerge af krydderier, uhyrer med menneskeansigt, der levede på klipperne, og hvis øjenstene, når de så på en, sprang ud som store blomster; endelig bag ved dragevrimlende søer krystalbjerge, som bar solen. Andre var kommet tilbage fra Indien med påfugle, peber og nye vævede tøjer. Med hensyn til dem, der drog ud for at opkøbe chalcedoner i retning af Syrterne og Ammons tempel, var de sikkert omkommet i sandet. Karavanerne til Gætulien og Phazzana havde hjembragt de sædvanlige varer, men han, rejseforstanderen, vovede for øjeblikket ikke at udruste nogen ny.

Hamilkar forstod grunden; lejetropperne holdt landet besat. Med et dumpt støn lænede han sig på den anden albue, og avlsforvalteren var så bange for at tale, at han skælvede som et espeløv trods sine firskårne skuldre og sine store røde pupiller. Over hans ansigt, der var stumpnæset som en dogges, lå der et net af barktråde. Han bar et bælte af leopardskind med alle hårene, to drabelige knive skinnede i det.

Så snart Hamilkar vendte sig om, gav han sig skrigende til at påkalde alle baalerne. Det var ikke hans skyld! han kunne ikke gøre for det! Han havde undersøgt varmeforholdene, jorderne, stjernerne, foretaget beplantningerne ved vintersolhverv, beskæringerne ved månens aftagende, holdt opsyn med slaverne, sparet på deres klæder.

Men Hamilkar blev ærgerlig over denne snakkesalighed. Han smækkede med tungen, og manden med knivene fortsatte i en jappende tone:

"Ak! herre! de har plyndret alt! hærget alt! ødelagt alt! Tre tusind fod træer er fældede i Maschala, og i Ubada har de opbrudt kornkamrene og fyldt cisternerne! I Tedes har de slæbt femten hundrede gomor mel væk; i Marazzana dræbt hyrderne og spist kvæget, brændt dit hus, dit smukke hus med cedertræsbjælker, hvor du tog ud om sommeren! Slaverne i Tuburbo, som skar byg, er stukket af til bjergene, og æslerne, folerne, muldyrene, okserne fra Taormina og de oryngiske heste, ikke en eneste er tilbage! alle er de røvede! Det er en forbandelse! jeg overlever det ikke!" Han fortsatte grædende, "Ak! hvis du havde set, hvor forrådskamrene var fyldte, og hvor plovene skinnede! Ak! de skønne væddere! ak! de skønne tyre!"

Hamilkar var ved at kvæles af vrede. Den fik luft.

"Ti stille! Er jeg da en stodder? Ingen løgne! tal sandt! Jeg vil vide alt, hvad jeg har mistet, lige til sidste sekel, lige til sidste kab! Abdalonim, bring mig regnskaberne for skibene og for karavanerne, for landbruget og for huset! Og hvis I har en ond samvittighed, så ve jeres hoveder! – Gå ud!"

Alle opsynsmændene veg baglæns tilbage med næverne helt nede ved jorden og gik ud.

Abdalonim gik hen til et skab i muren og fremtog knudereb, lærreds- eller papyrusbånd, fåreskulderblade med fine skrifttræk. Han nedlagde dem for Hamilkars fødder og gav ham i hænderne en træramme forsynet med tre indvendige tråde, på hvilke der var trukket guld-, sølv- og hornkugler, og han begyndte:

"Hundrede og tooghalvfemsindstyve huse i Mappalerne, udlejet til nykarthagerne, for hvert en beka om månen."

"Nej! det er for meget! skån de fattige! du har at skrive navnene op på dem, der synes dig de kækkeste, og søger at få at vide, om de er republikken hengivne! Gå videre!"

Abdalonim tøvede, overrasket over denne ædelmodighed.

Hamilkar rev lærredsbåndene ud af hans hænder.

"Hvad er dog det? Tre paladser omkring Khamon til tolv kesitah om månen! Sæt dem til tyve! Jeg vil ikke have, at de rige skal æde mig!"

Opsynsmændenes opsynsmand fortsatte efter en langvarig hilsen:

"Lånt til Tigillas, til høsttidens slutning, to kikar til treogtredive procent sørente; til Bar-Malkarth femten hundrede sekler mod pant i tredive slaver. Men tolv er døde i saltsumpene."

"Så har de ikke været kraftige," sagde suffeten leende. "Det er det samme! Trænger han til penge, så stil ham tilfreds! Man bør altid give lån og til forskellige renter alt efter de pågældendes formuesomstændigheder."

Så fik tjeneren travlt med at læse op, hvad der var kommet ind fra jernminerne i Annaba, koralfiskerierne, purpurfabrikkerne, skatteforpagtningen over de bosiddende grækere, udførslen af sølv til Arabien, hvor det var ti gange så meget værd som guld, opbringelse af skibe, med fradrag af tiende til gudindens tempel.

"Hver gang har jeg angivet en fjerdedel for lidt, herre!"

Hamilkar regnede med kuglerne; de raslede under hans fingre.

"Det er nok! Hvad har du betalt?"

"Til Stratonikles fra Korinth og til tre købmænd fra Alexandria, i følge disse indgåede vekselbreve, ti tusind athenske drachmer og tolv syriske guldtalenter. Proviant til skibsbesætningerne, der beløber sig til tyve miner om måneden for en trirém ..."

"Det ved jeg! hvor mange er tabt?"

"Her er regnskabet på disse blyplader," sagde opsynsmanden. "Hvad de i fællesskab fragtede fartøjer angår, så er, da det ofte har været nødvendigt at kaste ladningerne i havet, de ulige tab fordelte over hver enkelt parthaver. For tovværk lånt i arsenalerne, uden at det har været muligt at levere det tilbage, har syssitierne forlangt otte hundrede kesitah før toget til Utika."

"Er de dér igen!" sagde Hamilkar og sænkede hovedet, og han sad nogen tid som lammet under vægten af alt det had, han følte over sig: "Men jeg ser ikke udgifterne i Megara?"

Abdalonim gik blegnende til et andet skab og fremtog bundter af sykomorebrædder, trukket på lædersnore.

Hamilkar lyttede nysgerrig efter de huslige enkeltheder, og han faldt i dvale ved denne stemmes ensformige talopremsning; Abdalonim læste langsommere. Pludselig lod han træbladene falde til jorden og smed sig selv næsegrus ned med udbredte arme, i samme stilling som dødsdømte. Hamilkar fortrak ikke en mine, men samlede tavlerne op, og hans læber skiltes og hans øjne spiledes ud, da han så, som en eneste dags udgift, et svimlende højt forbrug af kødspiser, fisk, fugle, vine og krydderier, sammen med knuste kar, døde slaver, ødelagte tæpper.

Abdalonim blev liggende på sit ansigt og fortalte ham om barbarernes gilde. Han havde ikke kunnet sige nej til de gamles befaling – så meget mindre som Salammbô ville have, der skulle ødsles med penge for bedre at modtage soldaterne.

Ved sin datters navn sprang Hamilkar op med et sæt. Så bed han læberne sammen og satte sig på hug på hynderne. Han rev frynserne itu med sine negle og stønnede med stive øjne.

"Rejs dig!" sagde han, og han steg ned. Abdalonim fulgte ham. Hans knæ skælvede.

Men så greb han en jernstang og gav sig som en rasende til at opbryde fliserne. En træskive sprang frem, og snart kom til syne i hele gangens længde flere af disse store luger, der lukkede for gruber, hvor man gemte kornet.

"Du kan se, Baals øje," sagde tjeneren skælvende, "de har endnu ikke taget alt! og hver af dem er halvtredsindstyve albuelængder dyb og fyldt til randen! Under din rejse har jeg ladet grave i arsenalerne, i haverne, over alt! Dit hus er fuldt af korn som dit hjerte af visdom!"

Et smil fo'r over Hamilkars ansigt:

"Det er godt, Abdalonim!" Så bøjede han sig ned til hans øre, "du kan forskrive fra Etrurien, fra Brutium, hvorfra du vil, og ligegyldigt til hvad pris! Saml i bunke og gem det! Jeg alene må eje alt korn i Karthago."

Da de derpå kom til enden af gangen, lukkede Abdalonim med en af de nøgler, der hang ved hans bælte, op til et stort firkantet værelse, der var delt i midten af cedertræspiller. Mønter af guld, sølv og malm lå strøet over borde eller stablet ind i nicher og nåede langs med de fire vægge helt op til tagets bjælkeværk. Uhyre kurve af flodhestehud stod i krogene fyldte

med hele rækker af mindre poser; dynger af skillemønt lå som småbjerge på fliserne. Hist og her var en alt for høj stabel ramlet ned og lignede en sammenstyrtet søjle; de store Karthago-mønter, der fremstillede Tanit med en hest under et palmetræ, blandede sig med kolonimønterne, der var prægede med en tyr, en stjerne, en kugle eller en halvmåne. Endvidere så man, henlagt i ulige store summer, pengestykker af enhver værdi, af alle størrelser og fra alle tider – lige fra de gamle assyriske, der var tynde som en negl, til de gamle latiumsmønter, der var tykkere end en hånd, sammen med knapper fra Ægina, tavlplader fra Baktrien og korte stænger fra det gamle Lakedaimon; flere var dækket af rust, tilsmudsede, irrede af vand eller sværtede af ild, eftersom de var fiskede op i net eller taget efter belejringer i sammenstyrtede byer. Suffeten havde meget hurtigt gjort et skøn over, om de rede summer svarede til den vinding og de tab, der nylig var blevet ham forelæst, og han var ved at gå videre, da han opdagede tre malmkummer, som var fuldstændig tomme. Abdalonim vendte hovedet bort som tegn på skræk, Hamilkar tog sig i det og talte ikke.

De gik igennem andre gange, andre sale og nåede endelig en dør til, hvor, for bedre at bevogte den, en mand var smedet om bugen til en lang lænke, som var gjort fast i muren, en romersk skik, der nylig var indført i Karthago. Hans skæg og hans negle var vokset ganske vildt, og han vuggede sig fra højre til venstre med samme idelige slingren som fangne dyr. Så snart han kendte Hamilkar, styrtede han ham i møde og skreg:

"Nåde, du Baals øje! Barmhjertighed! dræb mig! I ti år har jeg ikke set solens lys! I din faders navn, nåde!"

Uden at svare ham klappede Hamilkar i sine hænder, tre mænd kom til syne, og alle fire trak de på en gang, idet de spændte deres arme, den uhyre slå, der lukkede døren, ud af dens ringe. Hamilkar greb en fakkel og forsvandt i mørket.

Det var efter den almindelige antagelse familiens begravelsesplads; men man ville kun have fundet en stor brønd. Den var gravet alene for at bringe tyvene på vildspor og gemte intet. Hamilkar gik forbi. Så bukkede han sig ned og lod en meget tung møllesten dreje på dens valser, og gennem den der ved frembragte åbning trådte han ind i et rum, der var bygget i kegleform.

Malmskæl dækkede væggene. I midten rejste sig på en granitsokkel statuen af en kabir ved navn Aletes, opdager af minerne i Keltiberien. Op om dens fod lå på jorden i korsfigur store guldskjolde og uhyre sølvvaser med lukket hals, af usædvanlig form og ikke til at bruge, for man havde for skik på denne måde at indsmelte store metalmængder for at gøre det umuligt at forøde, ja blot at flytte dem.

Med sin fakkel tændte han en bjergmandslampe, der var fæstet på gudebilledets hue; pludselig oplystes hallen af grønne, gule, blå, violette, vinfarvede og blodfarvede blus. Den var fuld af ædelstene, som lå i guldkalabasser, der var ophængt som lamper på malmstandere, eller i deres naturlige blokke stod stillet op ad væggen. Der var kallaïser, revet fra bjergene ved slyngekast, karfunkler dannede af losurin, tungesten faldet ned fra månen, tyaner, diamanter, sandastrer, beryller, sammen med de tre arter rubiner, de fire arter safirer og de tolv arter smaragder. De lynede lige som stænk af mælk, som blå istapper, som sølvstøv, og kastede deres lys i striber, i stråler, i stjerner.

Keraunier, avlede af tordenen, gnistrede ved siden af chalcedoner, der helbreder mod gift. Der var topaser fra bjerget Zabarka til at forebygge rædsel, opaler fra Baktrien, som hindrer for tidlig nedkomst, og ammonshorn, som man anbringer under sengene for at komme til at drømme.

Stenenes ild og lampens flammer spejlede sig i de store guldskjolde. Hamilkar stod og smilede med korslagte arme – og han frydede sig mindre ved skuet af end ved bevidstheden om sine rigdomme. De var utilgængelige, uudtømmelige, uendelige. Hans forfædre, der sov under hans fjed, sendte noget af deres evighed op i hans hjerte. Han følte sig underverdenens ånder ganske nær. Det var lige som en kabirs glæde; og de lange lysende stråler, der ramte hans ansigt, forekom ham at være trådene af et usynligt net, der tværs igennem afgrunden bandt ham til verdens midtpunkt.

En tanke fik ham til at fare sammen, og efter at have stillet sig bag ved gudestøtten gik han i lige linje mod muren. Dernæst undersøgte han blandt tatoveringerne på sin arm en vandret linje sammen med to andre lodrette, hvilket i kanaanitiske tegn udtrykte tallet tretten. Så talte han sig frem til den trettende af malmpladerne, smøgede endnu engang sit vide ærme op, og med højre hånd udstrakt læste han på et andet sted af sin arm andre mere indviklede linjer, mens han varsomt bevægede sine fingre på samme måde som en lyraspiller. Endelig slog han med sin tommelfinger syv slag, og i en eneste blok drejede et stykke af muren sig.

Den skjulte en slags gravkælder, hvori var indelukket hemmelige ting, som ikke havde navn, men uberegnelig værdi.

Hamilkar steg ned ad de tre trin; han tog i et sølvkar et antilopeskind, der flød på en sort væske, så steg han op igen.

Abdalonim gav sig igen til at gå foran ham. Han dunkede i gulvstenene med sin høje stav, hvis knap var besat med bjælder, og udråbte udenfor hvert rum Hamilkars navn i forbindelse med lovprisninger og velsignelser.

I det kredsrunde galleri, hvor alle gangene udmundede, havde man langs murene opdynget stænger af algummin, sække med lausonia, kager af lemnisk ler og skildpaddeskjolde fulde af perler. Suffeten strejfede i forbigående alt dette med sin kjole, uden så meget som at se selv på nogle kæmpestore klumper rav, et næsten guddommeligt stof, dannet af solens stråler.

En vellugtende dampsky stod imod dem.

"Stød døren op!"

De trådte ind.

Nøgne mænd æltede dej, stødte urter, svingede kulgløder, hældte olie i dunke, åbnede og lukkede små ægformede celler, der var udhulede rundt langs væggene i så talrig mængde, at rummet lignede det indre af en bikube. De var fyldt med myrobalon, bdellium, safran og violer. Overalt lå spredt gummi, pulvere, rødder, glasflasker, filipendula-grene og rosenblade; og man var ved at kvæles i alle disse lugte, til trods for de storaxhvirvler, der knitrende opsteg midt i rummet fra en malmtrefod.

Vellugtforvalteren, der var bleg og lang som en voksfakkel, gik Hamilkar i møde for i hans hænder at mase en rulle metopion, mens to andre gned hans hæle med bakkaris-blade.

Han stødte dem fra sig; det var kyrenæere af æreløse sæder, som man dog agtede på grund af deres hemmelige kunster.

For at vise sin årvågenhed bød vellugtforvalteren suffeten lidt malobathron at smage på en ske af elektrum; derpå gennemborede han med en syl tre indiske besoarstene. Herren, som kendte alle kunstgreb, tog et horn fyldt med balsam, og efter at have holdt det over gløderne lod han det spilde på sin kjole; en brun plet viste sig: balsammen var forfalsket. Så betragtede han vellugtforvalteren skarpt og smed ham uden et ord gazellehornet lige i synet.

Så opbragt han var over de forfalskninger, der skete til skade for ham selv, befalede han dog, da han fik øje på de pakker nardus, der skulle udføres til de oversøiske lande, at blande spydglans deri for at gøre dem tungere.

Dernæst spurgte han, hvor de tre æsker psagas var til hans eget personlige brug.

Vellugtforvalteren tilstod, at han ikke vidste det; da soldaterne var kommet hylende med deres knive, havde han åbnet alle skufferne for dem.

"Du er altså mere bange for dem end for mig!" udbrød suffeten, og tværs igennem røgen gnistrede hans øjenstene som fakler mod den høje blege mand, der begyndte at forstå. "Abdalonim! før solnedgang lader du ham løbe spidsrod: riv ham itu!"

Skønt det sidste tab var mindre end de andre, havde det gjort ham vred, for trods sine anstrengelser for at bandlyse dem af sin tanke, stødte han atter og atter på barbarerne. Deres udskejelser blandedes sammen med hans datters vanære, og han bar nag til hele huset, fordi det kendte den og ikke sagde

ham den. Men han følte en ubestemt trang til at komme til bunds i sin ulykke; og grebet af en rasende lyst til at undersøge alt eftersa han under skurene bag handelshuset oplagene af jordbeg, træ, ankre og tovværk, af honning og voks, tøjlageret, proviantbeholderne, marmorlageret og silphium-pakhuset.

Han gik dernæst til den anden side af haverne for i deres hytter at tilse hushåndværkerne, hvis frembringelser solgtes. Skræddere sad og broderede kapper, andre flettede net, andre malede puder eller skar sandaler, ægyptiske arbejdere polerede papyrusblade med en muslingeskal, vævernes skyttel klaprede, våbensmedenes ambolte gjaldede.

Hamilkar sagde til dem:

"Smed sværd! bliv ved at smede! jeg får brug for dem."

Og han trak frem fra sit bryst det i giftvæskerne udblødte antilopeskind, for at de skulle skære ham et fastere panser end malmharnisker, uangribeligt af jern og ild.

Så snart han tiltalte arbejderne, prøvede Abdalonim, for at vende hans vrede bort, på at bringe ham op imod dem ved at laste deres arbejder med allehånde skumlerier:

"Sikken et arbejde! det er en skandale! Herren er sandelig alt for overbærende."

Uden at høre på ham gik Hamilkar videre.

Han sagtnede sin gang, for store træer, der var forkullede fra øverst til nederst, sådan som man finder i skove, hvor hyrder har lejret sig, spærrede vejene; pælene var nedbrudte, grøfternes vand udtørret, glasskår og abeknokler dukkede op af store mudderpøle. Tøjlaser hang hist og her på buskene; under citrontræerne dannede de rådne blomster en gul mødding.

Tjenerne havde nemlig ladet alt ligge hen i den tro, at herren ikke mere ville komme hjem.

Ved hvert skridt opdagede han en eller anden ny ulykke, endnu et bevis på det, han havde forbudt sig selv at udforske. Dér gik han nu og besudlede sine purpurstøvler ved at træde i skarn, og han havde ikke disse mænd alle til hobe foran sig ved mundingen af en kastemaskine, så han kunne lade dem flyve i stumper! Han følte sig ydmyget ved at have taget dem i forsvar; det var et bedrageri, et forræderi; og da han ikke kunne hævne sig hverken på soldaterne eller på de gamle, på Salammbô eller på nogen anden, og da hans vrede søgte en at udlade sig over, dømte han med et smæk samtlige slaver i haverne til minearbejde.

Abdalonim gøs, hver gang han så ham nærme sig til parkerne. Men Hamilkar slog ind på vejen til møllen, hvorfra der hørtes en dump, uhyggelig sang.

Midt i støvet hvirvlede de tunge kværne, det vil sige to over hinanden lagte porfyrkegler, hvor af den øverste, der bar en tragt, drejede på den anden ved hjælp af stærke bomme. Med bryst og arme gik mænd og skød på, mens andre trak i spand. Trækselens gnidning havde om deres armhuler dannet bulne skorper, sådan som man ser på æslernes bov, og den sorte og slatne pjalt, der næppe dækkede deres lænder, hang bag ud og daskede på deres haser som en lang hale. Deres øjne var røde, jernene om deres fødder klirrede, deres bryster stønnede i takt. De havde for munden, fastgjort ved to bronzekæder, en mundkurv, der gjorde det umuligt for dem at spise af melet, og fingerløse vanter omsluttede deres hænder for at hindre dem i at tage af det.

Ved herrens indtræden knagede træbommene stærkere. Kornet knitrede under knusningen. Flere faldt på knæ; de andre gik videre, hen over dem.

Han spurgte efter Giddenem, slavernes foged, og denne person viste sig nu med hele sin værdighed udfoldet i sin rige dragt; for hans på siderne opsplidsede tunika var af fint purpur, tunge ringe hang i hans øren, og for at sammenholde tøjstrimlerne, der indhyllede hans ben, løb et guldsnørebånd, som en slange om et træ, fra hans ankler til hans hofter. Han holdt i sine ringstruttende fingre en kæde af gagat-kugler for at kunne kende de mænd, der led af den hellige syge.

Hamilkar gav ham et tegn, at han skulle løsne mundkurvene. Straks styrtede alle sig, med et skrig som forsultne dyr, over melet, som de slugte med ansigtet boret ned i dyngerne.

"Du slider dem fordærvet!" sagde suffeten. Giddenem svarede, at det var nødvendigt for at ave dem.

"Så var det jo egentlig ikke umagen værd at sende dig til slaveskolen i. Syrakus. Lad de andre komme!"

Og kokkene, kældermestrene, staldkarlene, løberne, bærestolsslaverne, badstuemændene og kvinderne med deres børn, alle stillede sig op i haven i en eneste række lige fra handelshuset til parken med de vilde dyr. De turde næppe trække deres vejr. En uhyre stilhed fyldte Megara. Solen kastede sine stråler langeligt over lagunen nedenfor katakomberne. Påfuglene skreg. Hamilkar gik skridt for skridt.

"Hvad skal jeg stille op med dette gamle skravl?" sagde han, "sælg dem! Der er for mange gallere, de er fordrukne! og alt for mange kretensere, de er løgnagtige! Køb mig kappadokiere, asiater og negre!"

Han forbavsedes over det ringe antal børn.

"Hvert år, Giddenem, må huset have fødsler! Hver nat har du at lade hytterne stå åbne, for at de kan parre sig i frihed."

Derpå lod han sig forevise tyvene, de dovne og opsætsige. Han uddelte tugtelser og gav samtidig Giddenem røfler; og Giddenem sænkede som en tyr sin lave pande, hvor to brede bryn krydsedes.

"Se, Baals øje," sagde han og pegede på en kraftig libyer, "her er en, som blev overrasket med strikken om halsen."

"Nå, så du vil dø?" sagde suffeten foragteligt.

Og slaven svarede i en uforfærdet tone:

"Ja!"

Så sagde Hamilkar, uden at bekymre sig om eksemplet eller om pengetabet, til karlene:

"Før ham bort!"

Måske havde han i sinde at anvende ham til en ofring. Det var et tab, han tilføjede sig selv for at forebygge værre ulykker.

Giddenem havde skjult de lemlæstede bag de andre. Hamilkar fik øje på dem.

"Hvem har skåret armen af dig?"

"Soldaterne, Baals øje!"

Så spurgte han en samniter, der dinglede som en anskudt hejre:

"Og hvem har gjort det ved dig?"

Det var fogeden, som havde knust benet på ham med en jernstang.

Denne tåbelige grusomhed oprørte suffeten. Han rev gagatkæden ud af Giddenems hænder og sagde:

"Forbandelse over den hund, som skambider hjorden! At lemlæste slaver, ved Tanits godhed! Å! du ruinerer din herre! Og de, der mangler? Hvor er de? Har du myrdet dem i ledtog med soldaterne?"

Hans ansigt var så skrækindjagende, at alle kvinderne flygtede. Slaverne veg tilbage og dannede en stor rundkreds om ham. Giddenem kyssede afsindigt hans sandaler; Hamilkar blev stående med armene løftede over ham.

Men hans forstand var så lysende som i slagenes stærkeste brænding, og han huskede tusind afskyelige ting, skændsler, han hidtil havde vendt sig bort fra; i sin vredes luende flamme, som ved lynene under et uvejr, overskuede han i et eneste nu alle sine ulykker til hobe. Markforvalterne var rømt af skræk for soldaterne, måske i forståelse med dem, alle bedrog ham, alt for længe havde han holdt sin harme i tømme.

"Før dem hid!" skreg han, "og mærk dem i panden med røde jern som krystere!"

Så hentede og spredte man midt i haven strikker, halsjern, knive, lænker til dem, der var dømte til minerne, skruestikker til at klemme benene i, numeller til at spænde om skuldrene, skorpioner, trestrengede svøber, der endte i malmkløer.

Alle de dømte blev anbragt med ansigtet mod solen og den fortærende Molok, udstrakte på maven eller ryggen, og de, der skulle piskes, stod bundet til træerne med to mænd ved siden, en, der talte slagene, og en, der slog.

Han slog med begge arme; snertene peb og fik barken til at flyve fra platanerne. Blodet stænkede som en regn over løvet, og røde masser lå hylende og vred sig ved foden af træerne. De, der smededes i jern, sønderkradsede ansigtet med deres negle. Der

hørtes knagen af træskruer; dumpe stød gungrede; undertiden skingrede et skarpt skrig pludselig gennem luften. I retning af køkkenerne stod mellem pjaltede klædningsstykker og afhugget hår mænd med vifter og pustede til gløder, og der sporedes en lugt af brændt kød. De piskede, som tabte bevidstheden, men holdtes oppe af strikkerne om deres arme, rullede hovedet fra skulder til skulder og kneb øjnene i. De andre, som så til, gav sig til at skrige af forfærdelse, og løverne, som måske huskede gildet, strakte sig gabende imod randen af gravene.

Pludselig så man Salammbô på det flade tag af terrassen. Hun løb hastigt frem og tilbage, helt ude af sig selv. Hamilkar opdagede hende. Det forekom ham, at hun strakte armene imod ham for at bede om nåde; med et udtryk for afsky gik han dybt ind i elefanternes park.

Disse dyr udgjorde de store puniske huses stolthed. De havde båret forfædrene, triumferet i krigene, og de æredes som solens yndlinge.

Megaras elefanter var de stærkeste i Karthago. Før sin bortrejse havde Hamilkar taget Abdalonim i ed på, at han ville våge over dem. Men de var døde af deres lemlæstelser, og kun tre var tilbage, de lå midt i gården, i støvet, foran resterne af deres krybber.

De kunne kende ham og kom ham i møde.

Den ene havde fået ørerne skrækkeligt kløvede, den anden et stort sår på knæet og den tredje snablen afhugget.

Alligevel så de på ham med en bedrøvet mine ligesom fornuftvæsener, og den, der ikke mere havde snabel, sænkede sit uhyre hoved, knækkede i haserne og forsøgte at kæle varsomt for ham med den hæslige stump af sit afhuggede lem.

Ved dette dyrets kærtegn sprang to tårer frem i hans øjne. Han styrtede løs på Abdalonim.

"Å! Din skurk! På korset! På korset!"

Abdalonim sank besvimet bagover.

Bag ved purpurfabrikkerne, hvorfra blå røghvirvler langsomt steg op mod himlen, lød et sjakalglam; Hamilkar stod stille.

Som berøringen af en gud havde tanken på hans søn pludselig beroliget ham. Det var en forlængelse af sin kraft, en uendelig fortsættelse af sit væsen, han havde for øje, og slaverne begreb ikke, hvorfra denne pludselige mildhed var kommet over ham.

På vej til purpurfabrikkerne kom han forbi slavefængslet, et langt sort stenhus, bygget i en firkantet grav med en lille sti rundt om og fire trapper på hjørnerne.

Iddibal ventede sandsynligvis på natten for at fuldføre sit signal. Det har endnu ingen hast, tænkte Hamilkar, og han gik ned i fængslet. Nogle råbte til ham:

"Vend om!"

De dristigste fulgte ham.

Den åbne dør klaprede i blæsten. Tusmørket trængte ind ad de smalle skydeskår, og i det indre kunne skelnes sønderbrudte lænker, der hang på murene.

Det var alt, hvad der var tilbage af krigsfangerne!

Da blev Hamilkar usædvanlig bleg, og de, der udenfor hældede sig over graven, så ham støtte sig med den ene hånd mod muren for ikke at falde.

Men sjakalen skreg tre gange i træk. Hamilkar løftede hovedet. Han mælede ikke et ord, han gjorde ikke en bevægelse. Da så solen var helt gået ned, forsvandt han bag nopalhækken,

og om aftenen i de riges forsamling i Eschmûns tempel sagde han ved sin indtrædelse:

"I Baalims lys! jeg modtager overbefalingen over de puniske stridskræfter mod barbarernes hær!"

8. Slaget ved Makar

Straks dagen efter lod han syssitierne punge ud med 223.000 kikar guld og pålagde de rige en skat af fjorten shekel. Selv kvinderne bidrog; der betaltes for børnene, og, hvad der var uhørt efter karthagiske begreber, han tvang præsteskaberne til at yde penge.

Han krævede alle hestene, alle muldyrene, alle våbnene. Nogle ville skjule deres rigdomme, så solgte man deres godser; og for at udskamme de andres gerrighed skænkede han tresindstyve rustninger og femten hundrede gomor mel, han alene lige så meget som hele elfenbenselskabet.

Han sendte bud til Ligurien for at købe soldater, tre tusind bjergboer vant til at slås med bjørne. De fik forlods sold for seks måner, fire miner om dagen.

Imidlertid behøvedes der en hær. Men han ville ikke som Hanno tage mod enhver borger. Først afviste han folk af stillesiddende beskæftigelse, dernæst dem, der havde alt for tyk mave eller forsagt udseende; og han optog æreløse mænd, rakkerpakket fra Malqua, sønner af barbarer og frigivne. Til belønning lovede han nykarthagere fuldstændig borgerret.

Hans første omsorg var at omdanne legionen. Disse smukke unge mænd, der betragtede sig som republikkens krigerske majestæt, styrede sig selv.

Han afsatte deres officerer; han behandlede dem råt, lod dem løbe, springe, i et åndedrag bestige Byrsa-skrænten, slynge kastespyd, kæmpe legeme mod legeme, overnatte på pladserne. Deres pårørende kom og så til dem og beklagede dem.

Han påbød kortere sværd og tykkere halvstøvler. Han fastsatte antallet af trosknægte og indskrænkede bagagen; og da der i Moloks tempel opbevaredes tre hundrede romerske kastespyd, tog han dem trods ypperstepræstens indsigelser.

Af de dyr, der var kommet tilbage fra Utika og af andre, som var i privateje, oprettede han en falanks på 72 elefanter og gjorde dem frygtelige. Han væbnede deres førere med en trækølle og en mejsel, for at de i slagtummelen kunne spalte hjerneskallen på dem, hvis de løb løbsk.

Han ville ikke tillade, at hans feltherrer måtte udnævnes af storrådet. De gamle prøvede at foreholde ham lovene, han skar tværs igennem dem; de vovede ikke mere at kny, alt bøjede sig under hans genis voldsomhed.

Han alene påtog sig krigen, regeringen og finanserne; og for at forebygge beskyldninger, begærede han suffeten Hanno til undersøger af sine regnskaber.

Han lod arbejde på voldene, og for at skaffe sten lod han de gamle unyttige mure i den indre by nedrive. Men formueforskellen, der nu afløste raceherredømmet, fortsatte at skille de overvundnes sønner fra erobrernes. Derfor så patricierne også med opbragte øjne på nedrivelsen af disse ruiner, mens pøbelen glædede sig over det uden egentlig at vide hvorfor.

Tropperne, som var under våben fra morgen til aften, marcherede gennem gaderne; hvert øjeblik hørtes skrald af trompeter; på vogne kørtes skjolde, telte, lanser; gårdene var fulde af kvinder, som trevlede lærred op; iveren forplantede sig; Hamilkars ånd fyldte republikken.

Han havde delt sine soldater i lige tal og sørgede for i rækkernes hele længde skiftevis at stille en stærk og en svag mand sammen, for at den mindre kraftige eller mindre modige på en gang kunne føres og drives frem af to stærke. Dog af sine tre tusind ligurer og de bedste fra Karthago kunne han kun danne en enkelt falanks på 4096 sværtbevæbnede, der bar bronzehjelme og håndterede makedoniske asketræs lanser på fjorten albuelængder.

To tusind unge mænd bar slynger, dolk og sandaler. Han forstærkede dem med otte hundrede andre, der var væbnet med et rundt skjold og et romersk sværd.

Det svære rytteri bestod af de nitten hundrede gardister, som var tilbage af legionen; de var klædt i forgyldte bronzeskinner som de assyriske klinabarer. Han havde desuden fire hundrede bueskytter til hest, af dem, der kaldtes tarentinere, med huer af væselskind, en tveægget økse og en lædervams. Endelig skulle tolv hundrede negre fra karavanekvarteret blandet ind mellem klinabarerne løbe jævnsides med hingstene og med den ene hånd støtte sig til manken. Alt var rede, og alligevel brød Hamilkar ikke op.

Ofte gik han ved nattetid alene ud af Karthago og vovede sig endnu længere frem end til lagunen, helt hen imod Makars mundinger. Ville han slutte sig til barbarerne? Ligurerne, som lå i lejr på Mappalerne, omringede hans hus.

De riges frygt syntes at stadfæstes, da man en dag så tre hundrede barbarer nærme sig murene. Suffeten åbnede portene for dem; det var overløbere; de ilede frem imod deres herre, tilskyndet af frygt eller af troskab.

Hamilkars tilbagekomst havde ikke overrasket lejetropperne; i deres tanker kunne denne mand ikke dø. Han vendte hjem for at indfri sine løfter: et håb, der ikke var urimeligt, så dyb kløften var imellem fædrelandet og hæren. Desuden troede de sig ikke strafskyldige; de havde glemt gildet.

Spionerne, der opsnappedes, bragte dem ud af vildfarelsen. Det blev en triumf for de krigslystne; selv de lunkne blev rasende. Desuden kedede de sig til døde over de to belejringer; man kom ikke af stedet; et slag var meget bedre! Derfor var der også mange mænd, der brød ud af rækkerne og drev om på marken. Ved budskabet om væbningerne kom de igen; Mâtho sprang af glæde.

"Endelig! endelig!" udbrød han.

Nu vendte det nag, han bar til Salammbô, sig mod Hamilkar. Nu havde hans had et bestemt bytte for øje; og da hævnen blev lettere at forestille sig, troede han næsten at holde den i hænde og frydede sig allerede over den. På samme tid blev han grebet af en mere højtflyvende elskov, fortæret af et hidsigere begær. Skiftevis så han sig selv i soldaternes midte, svingende suffetens hoved på en lanse, dernæst i kammeret med purpursengen, hvor han knugede møen i sine arme, dækkede hendes ansigt med kys og strøg sine hænder over hendes tykke sorte hår; og dette fantasibillede, som han følte aldrig kunne få virkelighed, pinte ham. Han tilsvor sig selv at lede krigen, siden hans kammerater havde udnævnt ham til schalischim; visheden om ikke at slippe levende fra den sporede ham til at slås på livet løs. Han kom til Spendius og sagde til ham:

"Du må tage dine folk! Jeg fører mine hertil! Send bud til Autharit! Det er ude med os, hvis Hamilkar angriber os! Har du

forstået mig? Rejs dig!"

Spendius stod målløs overfor dette udslag af myndighed. Mâtho lod sig sædvanligvis føre i ledebånd, og de opbrusninger, han havde haft, havde hurtigt lagt sig igen. Men nu syntes han på en gang mere rolig og mere frygtelig. En alt beherskende vilje lynede i hans øjne som en offerflamme.

Grækeren lyttede ikke til hans grunde. Han boede i et af de karthagiske, perlebræmmede telte, drak friske svaledrikke af sølvbægre, spillede kottabus, lod sit hår vokse og førte belejringen i ro og mag. Forresten havde han knyttet forbindelser i byen og ville ikke bryde op, da han var vis på, at den inden få dage ville åbne sine porte.

Narr' Havas, som strejfede om mellem de tre hære, var netop hos ham. Han støttede hans mening og dadlede endda libyeren, fordi han i et anfald af overmod ville opgive deres forehavende.

"Gå din vej, hvis du er bange!" udbrød Mâtho, "du havde lovet os beg, svovl, elefanter, fodfolk, heste! hvor er det alt sammen?"

Narr' Havas mindede ham om, at han havde gjort det af med Hannos sidste kohorter – hvad elefanterne angik, anstilledes der jagt på dem i skovene, han var ved at udruste fodfolket, hestene var under vejs; og numideren, som stod og kælede for den på hans skulder nedhængende strudsfjer, rullede med øjnene som en kvinde og smilede på en æggende måde. Mâtho kunne over for ham ikke finde på svar.

Men en mand, som han ikke kendte, trådte ind, våd af sved, ude af sig selv, med blødende fødder og løsnet bælte, for hvert åndedrag gispede hans magre sider, som skulle de briste, og mens han talte en uforståelig mundart, spilede han øjnene op,

som kunne han have fortalt om et slag. Kongen sprang udenfor og kaldte på sine ryttere.

De red op på sletten i en halvkreds omkring ham. Narr' Havas sad til hest med sænket hoved og bed sig i læberne. Endelig skilte han sine folk i to halvdele, sagde til den første, at den skulle vente på ham; derpå gav han med en bydende håndbevægelse de andre tegn til opbrud, de fulgte ham i galop og forsvandt i synskredsen i retning af bjergene.

"Herre!" mumlede Spendius, "jeg holder ikke af disse uforudsete tilfælde, suffeten, der kommer tilbage, Narr' Havas, der rider sin vej ..."

"Ih! hvad gør det?" sagde Mâtho foragteligt.

Det var en grund mere til at komme Hamilkar i forkøbet ved at genforene sig med Autharit. Men hvis man opgav belejringen af byerne, ville indbyggerne slippe ud og angribe dem bagfra, mens man havde karthagerne forfra. Efter mange ord blev følgende forholdsregler bestemte og øjeblikkeligt sat i værk:

Spendius med femten tusind mand rykkede frem til broen, der var bygget over Makarfloden, tre mil fra Utika; man befæstede brohovederne med fire uhyre tårne, forsynede med kastemaskiner. Med træstammer, klippeblokke, tjørnekrat og stenmure stoppede man i bjergene alle stier og hulveje; på deres toppe opdyngedes græs, der kunne tændes som bavner, og hyrder med lang synsevne udstilledes som vagtposter fra sted til sted.

Sandsynligvis ville Hamilkar ikke som Hanno lægge vejen over de Varme Vandes bjerg. Han måtte nemlig forudse, at Autharit, som beherskede det indre, ville spærre vejen for ham. Endvidere ville et nederlag ved felttogets begyndelse være

skæbnesvangert for ham, hvorimod sejren snart atter kunne indhentes, blot lejetropperne var længere fra byen. Han kunne endnu gøre landgang ved Druernes Forbjerg og derfra marchere imod en af byerne. Men i så fald befandt han sig imellem de to hære, en uforsigtighed, han ikke ville være i stand til med så ringe en styrke. Altså måtte han gå langs foden af Ariana, derpå dreje til venstre for at undgå Makars udløb og rykke lige mod broen. Dér ventede Mâtho ham.

Om natten holdt han ved faklernes skær opsyn med skansearbejderne. Han ilede til Hippo-Zarytus, til værkerne i bjergene, kom tilbage, hvilede sig ikke. Spendius misundte ham hans udholdenhed; men i alt, hvad der angik spionernes ledelse, valget af skildvagter, krigsmaskinernes kunst og forsvarsmidlerne i det hele, lyttede Mâtho lærvilligt til sin kammerats råd, og de talte ikke mere om Salammbô – den ene tænkte ikke på hende, og den anden holdt sig tilbage af undseelse.

Ofte gik han bort i retning af Karthago for at prøve på at opdage Hamilkars tropper. Han slyngede sine blikke mod synsranden. Han lagde sig fladt på bugen, og i sine årers summen troede han at høre en hær.

Han sagde til Spendius, at hvis Hamilkar ikke kom inden tre dage, ville han med sin samlede styrke gå ham i møde og tilbyde ham slag. Endnu to dage randt hen. Spendius holdt ham tilbage; om morgenen på den sjette brød han op.

Karthagerne var ikke mindre opsatte på krigen end barbarerne. I teltene og i husene var der samme ønske, samme

ængstelse. Alle spurgte hinanden, hvad det var, som holdt Hamilkar tilbage.

Fra tid til anden steg han op på kuplen af Eschmûns tempel og stod ved månebebuderens side og så efter vinden.

En dag, det var den tredje i måneden Tibby, så man ham stige ned fra akropolis med ilsomme skridt. I Mappalerne rejste sig en stærk råben. Snart kom der bevægelse i gaderne, og over alt begyndte soldaterne at væbne sig midt imellem grædende kvinder, der kastede sig til deres bryst; så løb de hastigt hen på Khamon-pladsen for at stille sig i deres rækker. Man turde hverken følge dem eller blot tale til dem eller nærme sig voldene; i nogle minutter var hele byen tavs som en grav. Soldaterne stod tankefuldt og støttede sig til deres lanser, de andre sad i husene og sukkede.

Ved solnedgang marcherede hæren ud af den vestlige port, men i stedet for at vælge vejen til Tunis eller at stile mod bjergene ad Utika til, blev man ved at gå langs havet. Og snart nåede de lagunen, hvor runde pytter, glinsende hvide af salt, lå spejlblanke som kæmpestore sølvfade, glemt på bredden.

Snart tog vandpytterne til i tal. Jordbunden blev lidt efter lidt blød, fødderne sank i. Hamilkar vendte sig ikke tilbage. Han red stadig i spidsen, og hans hest, der var dækket med gule pletter som en drage, kastede skummet omkring sig og trampede frem i dyndet med stærke stød af lænderne. Natten faldt på, en nat uden måne. Nogle skreg, at man gik den visse undergang i møde; han tog deres våben fra dem og gav dem til trosknægtene. Imidlertid blev mudderet dybere og dybere. Man måtte stige op på lastdyrene; andre klamrede sig til hestenes hale; de kraftige halede i de svage, og ligurerkorpset drev

fodfolket frem med spidsen af lanserne. Mørket fordobledes. Man var faret vild. Alle gjorde holdt.

Så gik suffetens slaver i forvejen for at søge efter sømærkerne, der på hans befaling var udlagt fra punkt til punkt. De råbte i mørket, og i afstand fulgte hæren efter.

Endelig mærkedes bund under fødderne. Så tonede en hvidlig kurve ubestemt frem, og de stod på bredden af Makar. Til trods for kulden blev der ikke tændt bål.

Midt om natten rejste der sig stærke vindstød.

Hamilkar lod soldaterne vække, men ikke en trompet klang: deres høvedsmænd slog dem let på skulderen.

En mand af høj vækst steg ned i vandet. Det nåede ham knap til bæltet: man kunne vade over.

Suffeten befalede, at toogtredive af elefanterne skulle stille sig hundrede skridt højere oppe i floden, mens de øvrige længere nede skulle standse de rækker af mændene, som strømmen rev bort; og idet de holdt deres våben op over hovedet vadede alle over Makarfloden som imellem to mure. Han havde bemærket, at vestenvinden ved at drive sandflugten op spærrede floden og i hele dens bredde dannede en naturlig dæmning.

Nu stod han på den venstre bred lige for Utika og på en vidtstrakt slette, en fordel for elefanterne, der udgjorde hans hærs styrke.

Dette geniale påfund begejstrede soldaterne. De fattede igen ubetinget tillid. De ville straks storme mod barbarerne; suffeten lod dem hvile sig i to timer. Så snart solen viste sig, rykkede man frem på sletten i tre linjer: først elefanterne, så det lette fodfolk med rytteriet bag ved og endelig falanksen.

Barbarerne, som lå i lejr for Utika, og de femten tusind omkring broen, blev overraskede over at se jorden bølge i det fjerne. Vinden, som blæste meget stærkt, jog sandhvirvler op; de rejste sig som løsrevne fra jorden, steg i store flager af gulgrå farve, derpå sønderflængedes de og dannedes forfra igen, idet de skjulte den puniske hær for lejetropperne. På grund af hjelmenes strittende horn troede nogle at se en flok okser; andre tog fejl af kappernes flagren og påstod, det var vinger, de kunne skelne, og de, som havde rejst meget, trak på skuldrene og forklarede det hele som luftspejlinger. Imidlertid blev noget uformeligt ved at rykke frem. Små dampe så lette som åndepust ilede hen over ørkenens flade; solen, som nu stod højere, skinnede stærkere; et skarpt ligesom sitrende lys lod himlen synes endnu dybere, gennemtrængte alle ting og gjorde afstanden uberegnelig. Den vide slette strakte sig uoverskuelig til alle sider, og jordens næsten umærkelige bølgesvingninger forlængede sig lige til den yderste synsrand, der afsluttedes af en lang blå linje, som man vidste var havet. De to hære stod uden for teltene og stirrede; for bedre at se stimede folkene i Utika sammen på voldene.

Omsider kunne de skelne flere vandrette revler, der strittede med regelmæssige prikker. De blev tykkere; de voksede; sorte høje kom vuggende. Pludselig dukkede firkantede buske frem; det var elefanter og lanser! Et eneste skrig rejste sig: "Karthagerne!"

Og uden signal, uden befaling løb soldaterne fra Utika og fra broen sammen i et virvar for i fællesskab at falde over Hamilkar.

Ved dette navn fo'r Spendius sammen. Han gentog stønnende: "Hamilkar! Hamilkar!"

Og Mâtho var der ikke! Hvad skulle han gøre? Det var ikke muligt at flygte! Overraskelsen over det indtrufne, hans skræk for suffeten og især den bydende nødvendighed af en øjeblikkelig beslutning gjorde ham ganske fortumlet; han så sig selv gennemstukket af tusinde sværd, halshugget, død. Imidlertid kaldtes der på ham fra alle sider; tredive tusind mand stod rede til at følge ham; han blev grebet af raseri mod sig selv; han klamrede sig til håbet om sejr, der rummede al verdens lykke, og han troede sig selv mere uforfærdet end Epaminondas. For at skjule sin bleghed malede han sine kinder med cinnober, så spændte han sine benskinner og sit harnisk på, bælgede en skål ublandet vin i sig og ilede efter sin skare, der skyndte sig over imod hæren fra Utika.

De forenedes i en sådan fart, at suffeten ikke fik tid til at stille sine folk i slagorden. Lidt efter lidt sagtnede han marchen. Elefanterne gjorde holdt; de stod og vuggede deres tunge, strudsfjerbelæssede hoveder og daskede sig på skuldrene med snablen.

Dybt inde imellem dem kunne skelnes de letbevæbnedes kohorter, endnu længere borte klinabarernes store hjelme med sværd, der blinkede i solen, harnisker, hjelmbuske og flyvende faner. Men den karthagiske hær, der var 11.396 mand stærk, syntes knap at rumme så mange, for den dannede en lang firkant, der var smal på siderne og tæt sammentrængt i sig selv.

Da de tre gange talrigere barbarer så, hvor svag fjenden var, blev de grebet af en tøjlesløs glæde; der var intet at se til Hamilkar. Var han måske blevet tilbage i byen? Det var forresten det samme! Den foragt, de nærede for disse kræmmere, forstærkede deres mod; og endnu før Spendius havde befalet

manøvren, havde alle forstået den og var allerede i færd med at udføre den.

De udfoldede sig på en stor lige linje, der overfløjede den puniske hærs fløje for fuldstændig at omringe den. Men da man var på tre hundrede skridts afstand, drejede elefanterne, i stedet for at rykke frem, brat omkring; så gjorde klinabarerne højre om og fulgte dem, og lejetroppernes overraskelse fordobledes, da de så alle bueskytterne stikke i rend bag efter dem. Karthagerne var altså bange, de flygtede! En frygtelig hujen brast løs blandt barbarernes tropper, og højt oppe fra sin dromedar råbte Spendius:

"Åhå! Det tænkte jeg nok! Fremad! Fremad! ..."

Så udslyngedes der en hagl af lanser, spyd og slyngekugler. Elefanterne, hvis kryds blev stukket af pilene, gav sig til at galoppere hurtigere; tykt støv indhyllede dem, og de blev borte som skygger i en sky.

Imidlertid hørtes fra baggrunden en trampen af fodslag, behersket af den skingrende lyd fra trompeterne, der blæstes med rasende styrke. Dette rum, som barbarerne havde foran sig, fuldt af hvirvler og larm, drog som en malstrøm; nogle styrtede sig deri. Fodfolkskohorter dukkede op; de lukkede sig igen; og på samme tid så alle de andre, hvordan letbevæbnede stormede frem sammen med ryttere i galop.

Hamilkar havde nemlig befalet falanksen at åbne sine rækker, elefanterne, de lette tropper og rytteriet at smutte igennem disse mellemrum for i største skynding at rykke ud på fløjene, og så rigtigt havde han beregnet barbarernes afstand, at i det øjeblik, de nåede frem imod ham, udgjorde også den karthagiske hær en eneste stor lige linje.

I midten strittede falanksen, der dannedes af syntagmer eller fulde firkanter med seksten mand på hver side. Hver fløjmand på hver rode stod indkilet mellem lange spidse jern, der i ulige længder ragede frem foran ham, for de første seks geledder fældede deres makedoniske lanser ved at holde midt på dem, og de ti bagerste geledder støttede deres på skuldrene af deres formænd. Alle ansigterne forsvandt halvt under hjelmenes visir; bronzebenskinner dækkede hver mands højre ben; de brede cylindriske skjolde rakte til knæene, og denne frygtelige firkantede masse bevægede sig som et sammenhængende stykke, syntes at leve som et dyr og at lystre som en maskine. To elefantkohorter indrammede den til begge sider; dyrene stod og rystede pilestumperne af deres sorte hud. Inderne sad på hug i deres sadelremme blandt de hvide fjerduske og holdt igen på dem med harpunskeen, mens i tårnene mænd sad skjulte til skuldrene og på randen af de store spændte buer holdt jerntene, omviklede med brændende blår. Til højre og til venstre for elefanterne vimsede slyngekasterne med en slynge om lænderne, en anden om hovedet, en tredje i højre hånd. Så kom klinabarerne, hver med en neger ved siden, de strakte deres lanser mellem ørene på deres heste, der var lige så gulddækkede som de selv. Der på kom i små flokke de letbevæbnede soldater med losskindsskjolde, hvorfra spidserne stak frem af de kastespyd, de holdt i deres venstre hånd. Og tarentinerne, der førte to sammenkoblede heste, afløste til begge sider denne mur af soldater.

Derimod havde barbarernes hær ikke kunnet opretholde sin snorlige opstilling. I den alt for lange frontlinje var der opstået slingringer og huller; alle stønnede forpustet efter løbet.

Falanksen rykkede tungt frem med alle sine lanser fældede; under dette uhyre tryk bøjede lejetroppernes alt for tynde slaglinje snart ind på midten.

Da udfoldede de karthagiske fløje sig for at gribe fjenden; elefanterne fulgte dem. Med sine skråt fremstrakte lanser overskar falanksen barbarernes linje; de to uhyre stumper af den bølgede ud og ind; med slynger og pile drev karthagernes fløje dem mod falankssoldaterne. Der manglede rytteri til at bryde sig igennem, med undtagelse af to hundrede numider, der kastede sig over klinabarernes højre deling. Alle de andre befandt sig indelukkede, kunne ikke komme ud af disse linjer. Faren var overhængende og en beslutning påtrængende nødvendig.

Spendius befalede at angribe falanksen samtidig i begge flanker for at skære tværs igennem den. Men de smalleste geledder gled under de længste, indtog deres plads, og falanksen vendte sig igen mod barbarerne, nu lige så frygtelig på sine sider, som den nylig havde været i sin front.

De huggede løs på lanseskafterne, men rytteriet bag fra hindrede deres angreb, og støttet til elefanterne trak falanksen sig sammen og forlængede sig, tog skiftevis form af firkant, kegle, rhombe, trapez eller pyramide. En dobbelt indre bevægelse foretoges ustandseligt fra dens hoved til dens hale; for de, som stod i de bagerste rækker, strømmede frem mod de forreste, og disse trak sig bag ud på grund af træthed eller for de såredes skyld. Barbarerne blev trykkede ind på falanksen. Denne kunne ikke røre sig af stedet; det hele så ud som et hav, hvor der gyngede røde fjerbuske om imellem malmskæl, mens de lyse skjolde rullede op og ned som sølvskum. Undertiden

vuggede brede dønninger ned der igennem fra den ene ende til den anden, så steg de på ny, og i midten holdt en tung masse sig urokkelig. Lanserne sænkedes og løftedes skiftevis. På andre steder var der en så hastig svingen af nøgne sværd, at alene spidserne kunne ses, og rytteriturmer skar store kredse ud, som atter lukkede sig hvirvlende bag efter dem.

Højt over høvedsmændenes stemmer, lurernes skrald og lyrernes klimpren peb blykuglerne og lerkernerne gennem luften og fik sværdene til at springe af hænderne, hjernen af hovedskallerne. De sårede dækkede sig med den ene arm under deres skjold og fældede sværdklingen med knappen støttet mod jorden, andre væltede sig i blodpøle og vred sig for at bide fjenden i hælene. Mængden var så tæt sammenpakket, støvet så tykt, larmen så heftig, at det var umuligt at skelne noget; de feje, som tilbød at overgive sig, kunne ikke engang skaffe sig ørenlyd. Når hænderne var tomme, krystedes man krop mod krop; brysterne knagede mod pansrene, og lig hang med hovedet bagover mellem to knugende arme. Der var en skare på tresindstyve umbrere, som stod fast på deres fødder, med lansen foran øjnene, urokkelige og tænderskærende; de fik to syntagmer på en gang til at vige. Epirotiske hyrder styrtede løs på klinabarernes venstre afdeling, greb hestene i manken, mens de hvirvlede deres stave rundt; dyrene kastede deres ryttere af og stak i flugt over sletten. De til mange sider spredte puniske slyngekastere stod og måbede. Falanksen begyndte at vakle, høvedsmændene fo'r rundt ude af sig selv, slutrækkerne skubbede de forreste geledder frem, og barbarerne havde på ny ordnet deres linjer; de vendte tilbage; sejren hældede til deres side.

Men et skrig, et forfærdeligt skrig skingrede løs, et brøl af smerte og af vrede: det var de to og halvfjerdsindstyve elefanter, som styrtede frem i en dobbelt slaglinje: Hamilkar havde kun afventet det øjeblik, da lejetropperne var sammenhobede på et eneste sted, for at slippe elefanterne mod dem; inderne havde ansporet dem så kraftigt, at der flød blod på deres brede ørelapper. De med mønje besmurte snabler stod stejlt til vejrs og lignede røde slanger. Deres bringe var besatte med et spyd, deres ryg dækkedes af et panser, deres stødtænder var forlængede med sabelkrumme jernklinger – og for at gøre dem mere vilde havde man beruset dem med en blanding af peber, ren vin og røgelse. De rystede deres bjældehalsbånd og brølede; elefantstyrerne dukkede hovedet under suset af brandpilene, som begyndte at flyve ud fra tårnene.

For bedre at modstå dem styrtede barbarerne frem i en tæt klump; elefanterne brasede voldsomt midt ind imellem dem. Som skibsspryd kløvede deres bringepigge kohorterne, der atter flød sammen i store hvirvler. Med deres snabler kvalte de mændene, eller også rev de dem op fra jorden og rakte dem over deres hoved til soldaterne i tårnene; med deres stødtænder flængede de bugen på dem, slyngede dem op i luften, og lange indvolde hang på deres elfenbenshager lige som tovværksruller på master. Barbarerne forsøgte at stikke øjnene ud på dem, at skære deres haser over; andre sneg sig ind under bugen på dem, jog et sværd ind lige til fæstet og blev trampede ihjel. De mest uforfærdede klamrede sig fast til deres remme; under flammerne, kuglerne og pilene blev de ved at oversave lædertøjet, til vidjetårnet ramlede ned som et tårn af sten. Fjorten af dem, der stod på yderkanten til højre, vendte sig,

tirrede af deres sår, om imod anden række; inderne greb deres kølle og mejsel, svang armen og anbragte et voldsomt hug lige i nakkeleddet.

De vældige dyr sank sammen og faldt det ene oven på det andet. De dannede et helt bjerg; og på denne dynge lig og rustninger fik en uhyre elefant, der kaldtes *Baals Raseri*, benet indviklet i lænkerne og blev stående hele aftenen og hylede med en pil i øjet.

Som erobrere, der beruser sig i deres tilintetgørelsestrang, blev de øvrige ved at vælte, mase og søndertrampe, at rase imod ligene og levningerne. For at drive maniplerne tilbage, der sluttede rundkredse om dem, drejede de sig på deres bagben i en stadig roterende bevægelse og under bestandig fremrykning. Karthagerne følte deres kraft fordobles, og slaget begyndte på ny.

Barbarerne svækkedes; græske hoplitter smed deres våben, forfærdelse greb de andre. Man så Spendius sidde foroverbøjet på sin dromedar og spore den i skuldrene med to kastespyd. Da styrtede alle bort over fløjene og løb ad Utika til.

Klinabarerne, hvis heste ikke orkede mere, prøvede ikke på at indhente dem. Ligurerne, som var ved at styrte af tørst, ilede råbende mod floden. Men de karthager, der havde stået midt i syntagmerne og derfor døjet mindst, trampede af kamplyst, da de så deres hævn flygte bort lige for næsen af dem; allerede ville de styrte frem for at forfølge lejetropperne, da Hamilkar viste sig.

Med sølvtøjler styrede han sin tigrede hest, der drev af sved. Vimplerne på hornene af hans hjelm smældede efter ham i

vinden, og han havde lagt sit ovale skjold under sit venstre lår. Med en bevægelse af sit treflænede spyd standsede han hæren.

Tarentinerne sprang hurtig fra deres ene hest over på den anden og sprængte bort til højre og til venstre imod floden og imod byen.

Falanksen udryddede i ro og mag alle de sidste rester af barbarerne. Når sværdene kom, strakte de hals og lukkede øjenlågene. Andre satte sig til modværge til det yderste; de blev slået ned på afstand med stenkast som gale hunde. Hamilkar havde påbudt at gøre fanger; men karthagerne adlød ham uvilligt, i den grad følte de vellyst ved at jage deres sværd i barbarernes kroppe. Da de havde det for varmt, gav de sig til at arbejde med bare arme lige som høstkarle; og når de af og til holdt inde for atter at trække vejret, fulgte de med øjnene en rytter, der galopperede over marken efter en flygtende soldat. Det lykkedes snart at gribe ham ved håret, han holdt ham nogen tid fast ved det og slog ham så ned med et øksehug.

Natten faldt på. Karthagerne og barbarerne var forsvundet. De bortløbne elefanter flakkede om i synsranden med deres tårne i lys lue.

De brændte i mørket hist og her som fyrtårne, halvt slørede i tågen; og der sås ikke anden bevægelse over sletten end flodens bølgen; den havde højvande på grund af ligene, som drev med strømmen ud imod havet.

To timer senere kom Mâtho. Ved stjernernes skær skimtede han lange, ulige høje dynger på jorden.

Det var rækker af barbarer. Han bukkede sig ned. Alle var døde; han råbte ud i stilheden; ingen røst svarede ham.

Samme morgen havde han forladt Hippo-Zarytus med sine soldater for at marchere mod Karthago. I Utika var Spendius' hær lige brudt op, og indbyggerne begyndte at stikke ild på krigsmaskinerne. Alle havde sat sig hårdnakket til modværge. Men da larmen, der hørtes i retning af broen, tiltog på en ubegribelig måde, havde Mâtho ad den korteste vej skyndt sig gennem bjergene, men da barbarerne flygtede over sletten, var han ikke stødt på nogen.

Lige foran ham hævede små pyramideformede masser sig i skyggen, og hinsides floden nærmere ved var der helt nede ved jorden ubevægelige lys. Karthagerne havde nemlig trukket sig tilbage over broen, og for at narre barbarerne havde suffeten udstillet talrige poster på den anden bred.

Mâtho rykkede stadig frem og troede at skelne puniske felttegn, for hestehoveder, der ikke rørte sig, kom til syne i luften, fæstede til spidsen af lanseknipper, der ikke kunne ses; og han hørte længere borte en stærk støj, en lyd af sang og bægerklang.

Da han nu ikke vidste, hvor han befandt sig, eller hvor han skulle finde Spendius, men var bestormet af alskens ængstelser, forvirret og vildfaren i mørket, vendte han i endnu større skynding tilbage ad samme vej. Det hvide morgengry brød frem, da han højt oppe fra bjerget fik øje på byen med skrogene af de ildsværtede maskiner, der som kæmpeskeletter støttede sig til murene.

Alt hvilede i en usædvanlig stilhed og nedslåethed. Blandt hans soldater lå ved teltenes rand næsten nøgne mænd og sov på ryggen eller med panden mod armene, som de støttede på harnisket. Nogle viklede blodige bind af deres ben. De døende

lå og rullede sagte med deres hoved; andre slæbte sig til for at give dem at drikke. Langs ad de smalle stier gik skildvagterne op og ned for at holde varmen, eller også stod de med ansigtet vendt mod synsranden, med lansen på skulderen i en barsk stilling.

Mâtho fandt Spendius krøbet i ly af en pjalt lærred på to nedrammede kæppe, han holdt hænderne om sit knæ og sad med hængende hoved.

Længe talte de ikke.

Omsider mumlede Mâtho:

"Slagne!"

Spendius svarede med mørk røst:

"Ja, slagne!"

Og på alle spørgsmål svarede han med fortvivlede håndbevægelser.

Imidlertid nåede suk og dødsrallen til dem. Mâtho slog lærredet til side. Så mindede synet af soldaterne ham om et andet nederlag på samme sted, og han sagde tænderskærende:

"Du elendige! allerede en gang ..."

Spendius afbrød ham:

"Da var du heller ikke med."

"Det er en forbandelse!" udbrød Mâtho. "Men til sidst skal jeg dog indhente ham! Jeg skal slå ham! Jeg skal dræbe ham! Ak! Havde jeg blot været med!"

Tanken om at være kommet for sent til slaget gjorde ham endnu mere fortvivlet end nederlaget. Han rev sit sværd løs og smed det på jorden.

"Men hvordan har karthagerne slået jer?"

Den forhenværende slave gav sig til at fortælle slagets manøvrer. Mâtho kunne se dem for sig og blev opbragt. Hæren fra Utika skulle i stedet for at styrte mod broen, være faldet Hamilkar i ryggen.

"Det ved jeg godt!" sagde Spendius.

"Du skulle have fordoblet din slagordens dybde, ikke have blottet de letbevæbnede lige over for falanksen, men givet elefanterne vej til at slippe ud. I sidste øjeblik kunne alt være genvundet; der var intet, som tvang til flugt."

Spendius svarede:

"Jeg så ham ride forbi i sin store røde kappe med løftede arme, højere end støvet, som en ørn, der fløj ved siden af kohorterne; på et vink fra hans hoved trak de sig sammen eller styrtede sig frem. Vrimlen bar os mod hinanden; han så på mig; jeg fornemmede i mit hjerte som et koldt jern."

"Han må have valgt dagen," sagde Mâtho ganske sagte til sig selv.

De udspurgte hinanden og forsøgte at finde ud af, hvad der havde fået suffeten til at indfinde sig netop under de for dem ugunstigste forhold. Derved kom de til at drøfte stillingen, og for at forringe sin skyld eller sætte nyt mod i sig selv, erklærede Spendius, at der endnu var håb.

"Jeg er ligeglad, om der intet er!" sagde Mâtho, "ganske alene vil jeg fortsætte krigen!"

"Og jeg med!" udbrød grækeren, som sprang op; han gik med store skridt; hans øjenstene gnistrede, og et besynderligt smil rynkede hans sjakalansigt.

"Vi begynder forfra, gå ikke mere fra mig! Jeg duer ikke til slag i fuldt dagslys. Sværdenes blinken blænder mit syn; det er

en sygdom, jeg har levet alt for længe i slavefængslet. Men giv mig mure at bestige om natten, og jeg skal trænge ind i fæstningerne, og ligene skal være kolde, før hanen får galet! Vis mig ligegyldigt hvem eller hvad, en fjende, en skat, en kvinde –" han gentog: "- en kvinde, var hun end datter af en konge, og jeg skal i en fart lægge dit ønske for dine fødder. Du bebrejder mig, at jeg har tabt slaget mod Hanno, alligevel vandt jeg det igen. Tilstå kun; min flok svin gavnede os mere end en falanks spartaner."

Og idet han gav efter for trangen til at hæve sig selv og skaffe sig oprejsning, opremsede han alt, hvad han havde gjort for lejetroppernes sag:

"Det var mig, som i suffetens haver drev galleren frem! Senere i Sikka gjorde jeg dem alle rasende ved at indjage dem skræk for republikken! Gisko var begyndt at hjemsende dem, men jeg ville ikke lade tolkene komme til orde. Å! Hvor tungen hang dem ud af munden! kan du huske? Jeg har bragt dig ind i Karthago; jeg har røvet zaïmfen. Jeg har ført dig til hende. Jeg vil gøre mere endnu; du skal få at se!"

Han brast i latter som en gal.

Måtho betragtede ham med opspilede øjne. Han følte en slags ubehag overfor denne mand, som på samme tid var så fej og så frygtelig.

Grækeren fortsatte i en lystig tone, idet han knipsede med fingrene.

"Evoë! Efter regn kommer solskin! Jeg har slidt i stenbruddene, og jeg har drukket massikervin på mit eget skib under et gyldent solsejl som en ptolemæer. Ulykken bør tjene til

at gøre os dygtigere. Ved ihærdigt arbejde bøjeliggør man skæbnen. Den elsker de kløgtige. Den giver efter!"

Han trådte hen til Mâtho og greb ham ved armen:

"Herre, for øjeblikket er karthagerne sikre på deres sejr. Du har en hel hær, som ikke har kæmpet, og dine mænd lystrer dig. Stil dem forrest. Mine vil gå med for at hævne sig. Jeg har endnu tre tusind karier, tolv hundrede slyngekastere og bueskytter, hele kohorter! Der lader sig endog danne en falanks, lad os vende tilbage!"

Mâtho, som var bedøvet af ulykken, havde hidtil ikke tænkt på nogen udvej. Han lyttede med åben mund, og bronzepladerne, som omgjordede hans side, hævede sig under hans hjertes hamren. Han tog sit sværd op og råbte:

"Følg mig! Afsted!"

Men de tilbagevendte blænkere meddelte, at karthagernes døde var skaffet bort, broen brudt af og Hamilkar forsvundet.

9. I marken

Hamilkar havde troet, at lejetropperne ville vente ham ved Utika, eller at de igen ville gå imod ham: og da han ikke fandt sine kræfter tilstrækkelige til at levere eller modtage slag, var han draget syd på ad flodens højre bred, hvilket skærmede ham mod pludselig overrumpling.

Det var hans hensigt at skille alle stammerne fra barbarernes sag, idet han til en begyndelse ville lukke øjnene i for deres opstand; når så lejetropperne stod –isoleret midt i provinserne, ville han falde over dem og udrydde dem.

På fjorten dage bragte han egnen mellem Thukkaber og Utika til ro, samtidig byerne Tignikabah, Tessurah, Vakka og endnu andre mod vest. Zunghar, der var bygget i bjergene, Assuras, der var berømt for sit tempel, det på enebærbuske frugtbare Djeraado, Thapitis og Hagur sendte ham gesandtskaber. Folkene fra landet kom med hænderne fulde af levnedsmidler og anråbte ham om beskyttelse, kyssede hans og soldaternes fødder og beklagede sig over barbarerne. Nogle kom og bød ham i sække afhuggede hoveder af lejetropper, de efter eget sigende selv havde dræbt, men som de havde skåret af lig; for mange var faret vild på flugten, og man fandt dem døde rundt omkring under oliventræerne og i vinhaverne.

For at blænde folket havde Hamilkar straks dagen efter sejren til Karthago sendt de to tusind fanger, der var taget på slagmarken. De ankom i lange delinger hver på hundrede mand, alle med armene bundet på ryggen til en om nakken

gribende bronzestang, også de sårede humpede blødende med; for ryttere kom bagefter og drev dem frem med svøbeslag.

Der opstod en afsindig henrykkelse! Man sagde atter og atter, at der var faldet seks tusind barbarer; de øvrige ville ikke kunne holde stand; krigen var forbi. Folk omfavnede hinanden på gaderne, og man gned ansigtet på de patækiske guder ind med smør og kanel for at takke dem. Med deres store øjne, deres tykke bug og begge armene løftede til skuldrene syntes de at leve under den friske bemaling og at deltage i folkets jubel. De rige lod deres døre stå åbne; byen genlød af tamburinernes brummen; templerne var oplyst hver nat, og gudindens tjenerinder steg ned i Malqua og oprejste på hjørnet af korsvejene sykomoretræs-stilladser, hvor de gav sig til pris for en hver. Der vedtoges jordstykker til sejrherrerne, brændofre til Melkarth, tre hundrede guldkroner til suffeten, og hans tilhængere foreslog at tillægge ham nye særrettigheder og nye hædersbevisninger.

Han havde opfordret de gamle til at åbne underhandlinger med Autharit om at udveksle i fornødent fald alle barbarerne imod den gamle Gisko sammen med de øvrige karthagere, der var fængslede som han. Libyerne og nomaderne, der udgjorde Autharits hær, kendte dårlig nok disse lejetropper, som var mænd af italisk eller græsk race, og siden republikken tilbød dem så mange barbarer for så få karthagere, måtte de første være uden værdi, hvor imod de sidste måtte have betydeligt værd. De frygtede en fælde. Autharit sagde nej.

Så forordnede de gamle fangernes henrettelse, end skønt suffeten havde skrevet til dem, at man ikke måtte dræbe dem. Han havde til hensigt at indlemme de bedste af dem i sin hær

for derved at fremkalde frafald. Men hadet sejrede over enhver klogskab.

De to tusind barbarer blev bundet i Mappalerne til gravstelerne, og kræmmere, kokkedrenge, vævere, ja selv kvinder, enker efter de faldne med deres børn, alle, som havde lyst, gik derhen for at dræbe dem med pileskud. Man sigtede langsomt på dem for at trække deres pinsler ud; man sænkede og løftede buen den ene gang efter den anden; og mængden puffede hylende på. Værkbrudne lod sig føre derhen på bærebøre; mange var så forsynlige at bringe mad med og blev der lige til aften; andre tilbragte natten derude. Der var opslået telte, hvor man sad og drak. Flere tjente en formue ved at leje buer ud.

Så lod man alle disse korsfæstede lig blive stående, de så ud som lige så mange røde statuer på gravene, og rusen nåede endda folkene i Malqua, der stammede fra urindbyggerne og sædvanligvis var ligegyldige for fædrelandets anliggender. Af taknemmelighed for de fornøjelser, staten bød dem, fattede de nu interesse for dens skæbne, følte sig som puner, og de gamle regnede sig til fortjeneste, at de sådan havde forenet hele folket i en og samme hævn.

Gudernes billigelse udeblev ikke; for fra alle kanter af himlen slog der ravne ned. De kredsede i luften med høje hæse skrig og dannede en uhyre sky, der stadig hvirvlede om sig selv. Man kunne se den fra Klypea, fra Rhades og fra forbjerget Hermæum. Undertiden revnede den pludselig og spredte i det fjerne sine sorte spiraler; det var en ørn, som huggede ind i dens midte; på terrasserne, på kuplerne, på spidsen af

obeliskerne og gavlen af templerne, rundt omkring sad der store fugle, der holdt menneskekødstumper i deres røde næb.

På grund af stanken måtte karthagerne til sidst finde sig i at opløse ligene. Nogle brændte man, de andre kastede man i havet, og de af nordenvinden drevne bølger skyllede lig op på bredden inderst i golfen foran Autharits lejr.

Denne tugtelse havde åbenbart skræmt barbarerne, for oppe fra Eschmûns tempel så man dem bryde deres telte af, drive deres hjorde sammen, hejse deres bagage på æsler, og endnu samme dags aften fjernede hele hæren sig.

Ved at bevæge sig frem og tilbage mellem de Varme Vandes bjerg og Hippo-Zarytus skulle hæren hindre suffeten i at nærme sig de tyriske byer og tillige afskære ham tilbagetoget til Karthago.

Imidlertid ville de to andre hære forsøge at indhente ham i syden, Spendius øst fra og Mâtho vest fra, sådan at de alle tre forenede sig for at overrumple og omringe ham. Netop nu fik de en forstærkning, de ikke håbede på: Narr' Havas indfandt sig og med ham tre hundrede kameler, belæssede med jordbeg, femogtyve elefanter og seks tusind ryttere.

For at svække lejetropperne havde suffeten anset det for klogt at give ham noget at bestille i hans eget kongerige. Fra Karthago havde han sat sig i forbindelse med Masgaba, en gætulisk røver, der søgte at skaffe sig et rige. Stærk ved puniske penge havde denne lykkeridder rejst de numidiske stater ved at love dem friheden. Men forud underrettet af sin ammes søn var Narr' Havas faldet ind i Cirta, havde forgivet sejrherrerne med

cisternernes vand, kappet nogle hoveder, bragt alt på fode igen, og nu gik han mod suffeten mere rasende end barbarerne.

Førerne for de fire hære lagde råd op om forberedelserne til krigen. Den ville blive lang; alt måtte forudses.

Først blev man enig om at påkalde romernes hjælp, og dette hverv tilbødes Spendius; som overløber turde han dog ikke påtage sig det. Tolv mænd fra de græske kolonier gik i Annaba ombord i en numidisk båd. Dernæst krævede førerne af alle barbarerne edsaflæggelse på fuldkommen lydighed. Hver dag efterså høvedsmændene klæder og fodtøj; man forbød endda skildvagterne at bruge skjold, for ofte lænede de dette mod deres lanse og faldt stående i søvn. De, der slæbte rundt med bagage, blev tvunget til at skille sig af med det; alt skulle efter romersk skik bæres på ryggen. Som forsigtighedsregel mod elefanterne oprettede Mâtho et korps panserryttere, hvor mand og hest forsvandt under et harnisk af flodhestehud, strittende af søm; og for at beskytte hestenes hov, flettede man sko til dem af spartogræs.

Det blev forbudt at plyndre småbyerne og at mishandle indbyggerne af ikke-punisk race. Men da egnen næsten var udspist, befalede Mâtho at uddele levnedsmidler efter tallet på soldater uden at bryde sig om kvinderne. Først delte mændene med dem. Af mangel på føde blev mange afkræftede. Det var en uophørlig anledning til kævl og skældsord, idet flere lokkede de andres koner med deres madportion eller endog blot ved løftet om den. Mâtho befalede at jage alle kvinder væk uden barmhjertighed. De søgte tilflugt i Autharits lejr; men gallerinderne og libyerinderne tvang dem ved idelige forhånelser til at gå deres vej.

Til sidst kom de under Karthagos mure og påkaldte Ceres' og Proserpinas beskyttelse, for der var i Byrsa et tempel og præster indviede til disse gudinder som bod for de rædsler, der tidligere var begået i Syrakus. Syssitierne påberåbte sig deres ret til herreløst gods og krævede de yngste for at sælge dem, mens nykarthagere tog lakedaimonierinder med blondt hår til ægte.

Nogle blev hårdnakket ved at følge efter hæren. De løb på siden af syntagmerne sammen med høvedsmændene. De kaldte på deres mænd, trak dem i kappen, slog sig for brystet, idet de forbandede dem, eller holdt i oprakte arme deres små nøgne børn, som græd. Dette syn blødgjorde barbarerne; kvinderne var en hæmsko, en fare. Flere gange drev man dem tilbage, de kom igen; Mâtho lod dem angribe med lansestød af Narr' Havas' ryttere, og da balearerne råbte til ham, at de måtte have kvinder, svarede han:

"Jeg har ingen selv!"

Nu var han besat af Moloks ånd. Trods samvittighedens oprør udførte han forfærdelige ting i den tanke, at han adlød en guds stemme. Når han ikke kunne hærge markerne, kastede han sten ind på dem for at gøre dem ufrugtbare.

Ved gentagne sendebud pålagde han indtrængende Autharit og Spendius at skynde sig. Men suffetens bevægelser var ikke til at blive klog på. Han slog lejr skiftevis i Eidus, i Monchar, i Tehent; blænkere troede at se ham i omegnen af Ischil nær ved Narr' Havas' grænser, og man erfarede, at han var gået over floden over for Teburba som for at vende tilbage til Karthago. Næppe var han på et sted, før han flyttede sig til et andet. De veje, han valgte, var bestandig ukendte. Uden at levere slag

iagttog suffeten alle fordele; forfulgt af barbarerne syntes han at føre dem i ledebånd.

Disse frem- og tilbagemarcher trættede endnu mere karthagerne; og da Hamilkars stridskræfter ikke fornyedes, formindskedes de fra dag til dag. Landboerne bragte ham nu levnedsmidler med større sendrægtighed. Over alt mødte han en tavs nølen og et tavst had; og til trods for hans indstændige bønner til storrådet, kom der ingen hjælp fra Karthago.

Man sagde (og troede måske), at han ikke havde brug for det. Det var blot list eller ubegrundede klager; og Hannos partifæller overdrev, for at skade ham, betydningen af hans sejr. De tropper, han nu befalede, var allerede et stort offer; man kunne virkelig ikke sådan bestandig efterkomme alle hans forlangender. Krigen var tung nok i sig selv! den havde kostet alt for meget, og af hovenhed støttede patricierne af hans eget parti ham kun lunkent.

Så opgav Hamilkar ethvert håb om hjælp fra republikken og brandskattede stammerne for alt, hvad han behøvede til krigen: korn, olie, brænde, kreaturer og mænd. Men inden længe flygtede beboerne deres vej. De småbyer, man rykkede igennem, var tomme, man gennemrodede hytterne uden at finde noget; snart indhyllede en frygtelig ensomhed den puniske hær.

Karthagerne gav sig rasende til at udplyndre provinserne; de fyldte cisternerne, stak husene i brand. Gnisterne førtes bort af vinden og spredte sig viden om, og på bjergene brændte hele skovstrækninger; luerne indrammede dalene med en ildkrans; man måtte vente for at komme videre. Så fortsatte de deres march i fuldt solskin på hed aske.

Undertiden så de ved vejkanten noget skinne i en busk som øjnene af en tigerkat. Det var en barbar, der sad på hug på sine hæle, og som havde smurt sig ind i støv for at smelte sammen med løvets farve; eller også når man gik langs med et tørt strømleje, kunne soldaterne på fløjene pludselig høre stene rasle ned, og når de løftede øjnene, fik de i kløftsprækken øje på en barfodet mand, der sprang afsted.

Imidlertid var Utika og Hippo-Zarytus frie, efter som lejetropperne ikke længere belejrede dem. Hamilkar befalede dem at komme ham til hjælp. Men da de ikke turde udsætte sig for faren, svarede de ham med tomme ord, talemåder og undskyldninger.

Han gik atter pludselig nord på, med det forsæt at skaffe sig adgang til en af de tyriske byer, skulle han end belejre den først. Han behøvede et punkt på kysten for at drage proviant og soldater fra øerne eller Kyrene, og han havde mest lyst til Utikas havn, da den lå nærmest ved Karthago.

Suffeten brød altså op fra Zuitin og omgik med forsigtighed søen ved Hippo-Zarytus. Men snart blev han nødt til at forlænge sine regimenter i kolonner for at komme over bjerget, der adskiller de to dale. Ved solnedgang var de ved at stige ned i bjergets tragtformigt udhulede top, da de foran sig i højde med jorden fik øje på bronze-ulvinder, der syntes at løbe hen over græsset.

Pludselig rejste der sig store hjelmbuske, og til fløjternes rytme skingrede en frygtelig sang løs. Det var Spendius' hær; for kampanere og grækere havde for at vise deres rasende had til Karthago anlagt Roms felttegn. Samtidig dukkede på venstre fløj lange spyd frem, leopardskindsskjolde, linnedharnisker,

nøgne skuldre. Det var Mâthos iberere, lusitanerne, balearerne, gætulerne; der hørtes vrinsken af Narr' Havas' heste; de omspændte højen; så kom den ubestemmelige sværm, Autharit kommanderede, gallerne, libyerne, nomaderne; og midt imellem dem kunne skarnæderne kendes på de fiskeskeletter, de bar i håret.

Sådan havde barbarerne ved nøjagtig afpasning af deres marcher endelig forenet sig. Men i deres egen overraskelse stod de nogle minutter ubevægelige og i indbyrdes rådslagning.

Suffeten havde sammenhobet sine folk i en kredsformet masse, sådan at den overalt frembød lige stærk modstand. De høje spidse skjolde blev stukket ned i grønsværet ved siden af hinanden som en mur om fodfolket. Klinabarerne holdt sig uden for, og længere borte stod elefanterne rundt omkring; lejetropperne var overanstrengte og udmattede; det var bedre at vente til dagens frembrud; sikre på deres sejr tilbragte barbarerne hele natten med at spise.

De havde tændt store klare bål, som blændede dem selv og lod den puniske hær ligge i skyggen nedenunder dem. Hamilkar lod om sin lejr på romernes vis grave en grøft af femten skridts bredde og ti albuelængders dybde, og af den opgravede jord i det indre opkaste et brystværn, på hvilket man plantede spidse, korsvis fældede pæle, og ved solopgang forbavsedes lejetropperne over at se alle karthagerne således forskansede som i en fæstning.

Midt imellem teltene kunne de kende Hamilkar, der gik om og uddelte befalinger. Hans legeme var omsluttet af et brunt harnisk, der var udtunget i små skæl, og fulgt af sin hest stod

han nu og da stille for at pege på noget med sin udstrakte højre arm.

Da var der mere end en, som huskede lignende morgener, når han til lurernes brag langsomt skred hen forbi dem, mens hans blik styrkede dem som et bæger vin. En slags rørelse greb dem. De der imod, som ikke kendte Hamilkar, var gale af glæde over endelig at have fanget ham.

Men hvis alle angreb på en gang, ville man skade hinanden indbyrdes på det alt for snævre sted. Numiderne kunne styrte lige løs på fjenden, men de panservæbnede klinabarer ville knuse dem. Hvordan skulle de desuden komme over skansepælene? Hvad elefanterne angik, var de endnu ikke tilstrækkeligt afrettede.

"I er krystere til hobe," udbrød Mâtho.

Og med de bedste gik han løs på forskansningen. En hagl af sten drev dem tilbage, for suffeten havde på broen taget deres forladte kastemaskiner.

Dette uheld frembragte et brat omslag i barbarernes letpåvirkelige sind. Deres overmål af tapperhed forsvandt. De ville sejre, men med den mindst mulige fare. Efter Spendius' mening burde man omhyggeligt bevare den stilling, man indtog, og udsulte den puniske hær. Men karthagerne gav sig til at grave brønde, og da højen var omgivet af bjerge, fandt de virkelig vand.

Fra toppen af deres skanseværk slyngede de pile, jord, gødning, sten, de rev op af jorden, mens de seks kastemaskiner uophørligt rullede frem og tilbage på terrassen.

Men kilderne ville udtørres af sig selv; levnedsmidlerne ville slippe op, kastemaskinerne slides; de ti gange talrigere

lejetropper måtte til sidst triumfere. Suffeten udpønsede underhandlinger for at vinde tid, og en morgen fandt barbarerne i deres linjer et med skrifttegn bedækket fåreskind; han undskyldte sin sejr; de gamle havde tvunget ham til krigen, og for at vise dem, at han holdt sit ord, tilbød han dem at plyndre Utika eller Hippo-Zarytus efter eget valg; sluttelig erklærede Hamilkar, at han ikke var bange for dem, da han havde vundet forrædere, ved hvis hjælp han let skulle få bugt med de andre.

Barbarerne blev forvirrede; dette tilbud om et øjeblikkeligt bytte vakte drømme hos dem; de frygtede et forræderi uden i suffetens praleri at ane nogen fælde, og de begyndte at betragte hinanden med mistillid. Der lagdes mærke til hvert ord, hvert skridt; om natten skræmtes de op af frygt; adskillige forlod deres kammerater. Alt efter lune og indfald valgte man sin hær, og gallerne under Autharit forenede sig med mændene fra Cisalpina, hvis sprog de forstod.

De fire førere samledes hver aften i Mâthos telt, og siddende på hug omkring et skjold skubbede de med spændt opmærksomhed de små træfigurer frem og tilbage, som Pyrrhus havde opfundet til at fremstille manøvrer. Spendius påviste Hamilkars hjælpekilder; han bønfaldt dem ikke at ødelægge stillingen og svor ved alle guder. Mâtho gik opbragt frem og tilbage med store håndfagter. Krigen mod Karthago var hans personlige anliggende; han fortørnedes over, at de andre blandede sig i den uden at ville lyde ham. Autharit kunne af hans udtryk gætte indholdet af hans ord og klappede. Narr' Havas løftede hagen til tegn på foragt; der var ikke en forholdsregel, som han ikke fandt ødelæggende; og han smilede

ikke mere. Suk undslap ham, som om han undertrykte smerten over en umulig drøm, fortvivlelsen over et mislykket foretagende.

Mens barbarerne rådvilde drøftede forholdene, forøgede suffeten sine forsvarsmidler: han lod indenfor skansen grave en ny grøft, rejse endnu en mur og på hjørnerne opføre tårne af træ; hans slaver gik midt ind imellem forposterne og lagde fodangler i jorden. Men elefanterne, hvis rationer var formindskede, søgte at sparke sig løs af deres lænker. For at spare på foderet befalede han klinabarerne at slagte de mindst kraftige af hingstene. Nogle vægrede sig ved det; han lod dem halshugge. Hestene blev spist. Mindet om alt dette friske kød medførte de følgende dage en stor nedslåethed.

Fra bunden af det amfiteater, hvor de befandt sig indespærrede, så de rundt om sig på højderne barbarernes fire lejre fulde af bevægelse, kvinder gik rundt med lædersække på hovedet, geder krøb brægende rundt under lanseknipperne; skildvagter afløstes; der spistes omkring trefødder. Stammerne blev nemlig ved at levere levnedsmidler i overflod, og selv anede de ikke, i hvor høj grad deres uvirksomhed skræmte den puniske hær.

Allerede på den anden dag havde karthagerne i nomadernes lejr bemærket en fra de andre isoleret skare på tre hundrede mand. Det var de rige, der havde været i fangenskab siden krigens begyndelse. Libyerne opstillede dem allesammen langs grøftens rand, selv tog de stilling bag ved dem og udsendte kastespyd, sådan at de brugte deres legemer til vold. Det var næppe nok, man kunne kende disse stakler, i den grad forsvandt deres ansigt under utøj og skarn. Det pletvis afrevne

hår blottede bylderne på deres hoved, og de var så magre og hæslige, at de lignede mumier i hullede ligsvøb. Nogle rystede og hulkede med et fjollet udtryk; andre råbte til deres venner, at de skulle sigte på barbarerne. En af dem stod ubevægelig, med sænket pande og uden at tale; hans store hvide skæg faldt ned over hans lænketyngede hænder; og karthagerne følte det i deres inderste, som ramlede republikken sammen, da de genkendte Gisko. Skønt stedet var udsat, puffede de til hinanden for at se ham. Man havde givet ham en narrehue på hovedet, af flodhestelæder og indlagt med kiselsten. Det var et indfald af Autharit; men det mishagede Mâtho.

Opbragt lod Hamilkar forskansningerne åbne, bestemt på at hugge sig igennem, ligegyldigt hvordan; og i en rasende fart trængte karthagerne tre hundrede skridt op til midt på skråningen. En sådan strøm af barbarer skyllede ned imod dem, at de blev drevet tilbage til deres skanser. En af legiongardisterne blev uden for og snublede mellem stenene. Zarxas løb frem, slog ham til jorden og jog ham en dolk i struben. Han trak den ud igen, kastede sig over såret – og med munden klæbet der til, under knurren af fryd og sitrende over hele kroppen lige til hælene sugede han blodet i fulde drag; derefter satte han sig roligt på liget, løftede sit ansigt opad og bøjede halsen tilbage for bedre at ånde luften, sådan som en hind gør, der har drukket af en strøm, og med skingrende røst istemte han en balearisk sang, en ubestemt melodi fuld af langtrukne modulationer, holdende inde og skiftende, lige som ekkoer, der svarer hinanden i bjergene; han kaldte på sine døde brødre og indbød dem til et gilde – så lod han sine hænder falde ned mellem sine ben, sænkede langsomt hovedet og brast i

gråd. Dette oprivende syn forfærdede barbarerne, især grækerne.

Fra dette øjeblik af forsøgte karthagerne ikke noget udfald; men de tænkte heller ikke på at overgive sig, da de var visse på en grusom død.

Trods Hamilkars forsorg tog levnedsmidlerne af i rivende hast. Til hver mand var der nu ikke mere end ti k'hommer korn, tre hin hirse og tolv betza tørrede frugter. Hverken kød, olie eller saltmad mere, ikke et korn byg til hestene; man så dem sænke den magre hals og i støvet lede efter nedtrampede halmstrå. Ofte så de på voldterrassen udstillede skildvagter i måneskinnet en af barbarernes hunde gå snusende om i skarndyngen under forskansningen; man slog den ned med en sten, og ved hjælp af skjoldremmene lod man sig glide ned langs skansepælene for så i dyb tavshed at fortære den. Stundom rejste der sig en frygtelig gøen, og manden kom ikke mere tilbage. I den fjerde dilochie af den tolvte syntagme var der tre falankssoldater, der i strid om en rotte stak hinanden ihjel med knive.

Alle savnede deres familier, deres huse; de fattige deres bikubeformede hytter med muslingeskaller på tærsklen og et ophængt net, patricierne deres store sale, fyldte af blåligt mørke, når de hvilede sig på dagens varmeste tid og lyttede til den ubestemte larm fra gaderne, blandet med løvsuset fra deres haver – og for dybere at synke hen i disse tanker og nyde dem bedre, lukkede de øjnene halvt i, til den jagende smerte i et sår vakte dem. Hvert øjeblik var der en ny skærmydsel, en ny opskræmmelse; tårnene brændte, skarnæderne sprang løs på skansepælene; med økser huggede man hænderne af dem;

andre styrtede til; en regn af jern faldt over teltene. Man rejste sivflettede skærme for at værne sig mod kasteskytset. Karthagerne lukkede sig inde bag dem og rørte sig ikke af pletten.

Hver dag, når solen drejede sig om højen, slap den allerede ved de første timer kløftens bund og lod hæren i skygge. Foran og bag ved dem steg tragtens grå skrænter til vejrs, dækkede af sten, der kun sparsomt plettedes af mos, og over deres hoveder bredte den evindelig rene himmel sig mere glat og kold for øjet end en metalkuppel. Hamilkar var så fortørnet på Karthago, at han følte lyst til at kaste sig i armene på barbarerne for at føre dem mod byen. Desuden begyndte nu lastdragerne, marketenderne og slaverne at knurre, og ingen, hverken folket eller storrådet, sendte så meget som et håb. Stillingen var utålelig især ved tanken om, at den ville blive værre.

Ved budskabet om ulykken var Karthago faret op af vrede og af had; man ville have forbandet suffeten mindre, hvis han straks i begyndelsen havde ladet sig besejre.

Men til at købe nye lejetropper manglede både tid og penge. Og hvis man ville udskrive soldater i byen, hvordan skulle man så få dem udrustede? Hamilkar havde taget alle våbnene! og hvem skulle desuden anføre dem? De bedste befalingsmænd var hos ham! Imidlertid kom udsendinge fra suffeten ind i gaderne og skrålede op. Storrådet tabte fatningen og traf foranstaltninger til at lade dem forsvinde.

Det var en unødig forsigtighed; alle beskyldte Barkas for at have båret sig lunkent ad. Efter sin sejr burde han have

tilintetgjort lejetropperne. Hvorfor havde han udplyndret stammerne? Karthago havde dog pålagt sig selv tilstrækkelig tunge ofre! og patricierne græd over deres skattebidrag på fjorten shekel, syssitierne over deres 223.000 kikar guld; de, der intet havde givet, klynkede som de andre. Pøbelen var misundelig på nykarthagerne, som han havde lovet fuldstændig borgerret; og selv ligurerne, der havde kæmpet så uforfærdet, slog man i slæng med barbarerne og forbandede som dem; deres herkomst blev en forbrydelse, en medskyld. Købmændene på tærsklen til deres boder, daglejerne, som gik forbi med blylodlinen i hånden, saltsælgerne, der skyllede deres kurve, bademestrene i badstuerne og udskænkerne af varme drikke, alle drøftede felttogets bevægelser. Med fingeren ridsede man slagplaner i støvet, og selv den søheste trosknægt kunne rette Hamilkars fejl.

Præsterne sagde, det var en tugtelse for hans lange ryggesløshed. Han havde ikke bragt brændofre; han havde ikke renset sine tropper; han havde endda nægtet at tage spåpræster med sig – og forargelsen over hans ugudelighed øgede styrken af det længe tilbageholdte had, raseriet over de skuffede forhåbninger. Man huskede nederlagene på Sicilien, hele byrden af hans hovmod, man så længe havde båret. Præsteskaberne kunne ikke tilgive ham, at han havde taget deres tempelskatte, og de afkrævede storrådet løfte om at korsfæste ham, hvis han nogen sinde vendte tilbage.

Heden i måneden Elul, der dette år var overmåde stærk, bragte en ny plage. Fra søens bredder opsteg kvalmende stank; den blandedes af vinden med krydderidampene, der hvirvlede på gadehjørnerne. Der hørtes evindelig klingen af hymner.

Folkestrømme belemrede templernes trapper; alle murene var dækket af sorte slør; vokslys brændte på panden af de patækiske guder, og de ofrede kamelers blod randt langs ramperne og som røde vandfald ned over trinnene. Karthago ravede i en ildevarslende rus. Frem fra de snævreste smøger, fra de sorteste kroge dukkede blege ansigter, mennesker med øglefjæs, der skar tænder. Kvindernes skingre hyl fyldte husene, hvinede ud gennem lugegitrene, så de, der stod og snakkede på pladserne, måtte vende sig. Undertiden troede man, det var barbarerne, som kom: de var blevet set bag de Varme Vandes bjerg. De havde slået lejr i Tunis; og stemmerne mangedobledes, voksede, flød sammen i et eneste skrål. Så kunne en almindelig stilhed pludselig opstå: nogle hang, hvor de var klatret op på bygningsgavlene, med hånden skyggende for øjnene, hvor imod andre lå på maven ved foden af voldene og lyttede til jorden. Når skrækken var ovre, begyndte vredesudbruddene på ny. Men ved overbevisningen om deres afmagt sank de snart atter tilbage i samme modløshed.

Den fordobledes hver aften, når alle steg op på terrasserne og under ni bøjninger udstødte et højt skrig for at hilse solen. Den sank langsomt ned bag lagunen, forsvandt derpå pludselig i bjergene i retning af barbarerne.

Man ventede på den tre gange hellige fest, da fra toppen af et bål en ørn fløj til himmels, et sindbillede på årets genopstandelse, folkets sendebud til den højeste Baalgud og betragtet som et slags forbund, et middel til at forbinde sig med solens styrke. For øvrigt var folket i sit nuværende had ved at vende sig på barnlig vis mod manddraberen Molok, og alle forlod Tanit. Rabbetna var virkelig, siden hun ikke længere

havde sit slør, som blottet for en del af sin guddomskraft. Hun nægtede sine vandes velgerning, hun havde svigtet Karthago; hun var en overløber, en fjende. Nogle kastede med sten på hende for at håne hende. Men mange beklagede hende, selv når de gik i rette med hende; man elskede hende endnu og måske dybere end før.

Alle ulykker kom altså af zaïmfens tab. Salammbô havde indirekte del i det; man indbefattede hende i det samme nag; hun burde straffes. Snart kredsede den ubestemte tanke om en menneskeofring omkring i folket. For at berolige Baalim måtte man åbenbart byde ham et offer af uberegnelig værdi, et smukt ungt, jomfrueligt væsen af gammel byrd, udgået fra guderne, en stjerne blandt mennesker. Hver dag brød mænd, man ikke kendte, ind i Megaras haver; slaverne, der skælvede for deres eget liv, turde ikke gøre modstand. Dog overskred de ikke galejtrappen; de blev stående nedenfor med øjnene løftede mod den øverste terrasse; de ventede på Salammbô, og i timevis skreg de op efter hende som hunde, der hyler mod månen.

10. Slangen

Disse pøbelvræl forfærdede ikke Hamilkars datter.

Hun var fortumlet af højere bekymringer; hendes store slange, den sorte python, hentæredes, og slangen var for karthagerne en på samme tid national og privat fetich. Man troede, den var søn af jordens dynd, fordi den dukker op af dens dybder og ikke har brug for fødder til at bore sig igennem den; dens gang mindede om flodernes bølgebevægelser, dens varmegrad om det ældgamle klæbrige og kimfyldte mulm, og den kreds, den beskriver ved at bide sig selv i halen, om planeternes samspil, om Eschmûns visdom.

Salammbôs slange havde allerede flere gange vægret sig ved at spise de fire levende spurve, der tilbødes den ved hver fuldmåne og nymåne. Dens smukke skind, der lige som himmelfæstet var besået med gyldne pletter på dybsort bund, var nu gult, lasket, rynket og alt for vidt til dens legeme; en dunet skimmel bredte sig omkring dens hoved; og i dens øjenkroge sås små røde prikker, der syntes at bevæge sig. Fra tid til anden nærmede Salammbô sig til dens kurv af sølvtråde; hun fjernede purpuromhænget, lotusbladene, fugledunene; den lå bestandig sammenrullet i sig selv, mere ubevægelig end en vissen lian; og ved længe ufravendt at betragte den fornemmede hun til sidst i sit hjerte som en spiral, en anden slange, der lidt efter lidt krøb op i hendes strube og kvalte hende.

Hun var fortvivlet over at have set zaïmfen, og alligevel følte hun en slags glæde, en hemmelig stolthed over det. Der lå en

løndom skjult i glansen af dens folder; den var skyen, som indhyllede guderne, hele tilværelsens hemmelighed, og Salammbô følte, gysende for sig selv, et indre nag over ikke at have løftet den.

Næsten altid sad hun på hug dybt inde i sit kammer, holdende sit venstre bøjede ben mellem sine hænder, med halvåben mund, sænket hage og stive øjne. Hun huskede med forfærdelse sin faders ansigt; hun havde lyst at drage bort til Fønikiens bjerge, på pilgrimstog til templet i Afaka, hvor Tanit er nedsteget i skikkelse af en stjerne; alskens fantasisyner lokkede hende, skræmte hende; i øvrigt omringedes hun dag for dag af større ensomhed. Hun vidste ikke engang, hvad der var blevet af Hamilkar.

Omsider rejste hun sig træt af sine tanker, og slæbende sine små sandaler, hvis sål for hvert skridt klappede mod hendes hæle, gik hun på må og få rundt i det store tavse kammer. Loftets ametyster og topaser kastede hist og her dirrende lyspletter, og Salammbô drejede under gangen hovedet lidt for at se efter dem. Hun greb de ophængte vaser om halsen; hun kølnede sit bryst under de brede vifter, eller også morede hun sig med at brænde kanel i hule perler. Ved solnedgang trak Taanach de sorte filtruder til side, der stoppede åbningerne i væggen; da kom hendes duer, der var gnedet ind med moskus ligesom Tanits duer, hoppende ind, og deres rosenrøde fødder gled hen over glasfliserne mellem de bygkorn, hun kastede til dem i hele håndfulde lig en sædemand på en mark. Men pludselig brast hun i hulken, og hun blev liggende udstrakt på den store seng af oksehudsremme uden at røre sig, atter og atter gentagende et og samme ord, med åbne øjne, bleg som en

død, ufølsom og kold – og alligevel hørte hun abernes skrig i palmetræernes kroner og den bestandige knirken af det store hjul, som op gennem alle stokværkerne førte en strøm af rent vand ud i den store porfyrkumme.

Undertiden ville hun ikke tage næring til sig i flere dage. Hun så i drømme uklare stjerner kredse under sine fødder. Hun lod Schahabarim kalde, og når han var kommet, havde hun ikke længere noget at sige ham.

Hun kunne ikke leve uden hans trøstende nærværelse. Men hun oprørtes indvendig over denne beherskelse; hun følte for præsten på samme tid rædsel, skinsyge, had og en slags kærlighed af taknemmelighed for den besynderlige vellyst, hun fandt ved at være ham nær.

Han havde sporet Rabbetnas indflydelse, kyndig som han var i at skelne de guder, der sendte sygdommene; og for at helbrede Salammbô lod han hendes kammer stænke med opløsninger af jernurt og venushår; hver morgen spiste hun alruner; hun sov med hovedet på en krydderpose, hvis indhold var sammenbrygget af ypperstepræsterne; han havde endog anvendt baaras, en ildfarvet rod, der fordriver onde ånder til den lille bjørn; til sidst vendte han sig mod polarstjernen og mumlede tre gange Tanits hemmelige navn, men da Salammbô stadig var lidende, blev han grebet af dyb ængstelse.

Ingen i Karthago var lærd som han. I sin ungdom havde han studeret på Mogbedernes skole i Borsippa nær ved Babylon; siden besøgt Samothrake, Pessinunt, Ephesus, Thessalien, Judæa, nabathæernes templer, som ligger skjult i sandørkenerne, og var lige fra Katarakterne til havet vandret til fods langs Nilens bredder. Med ansigtet dækket af et slør og

svingende fakler havde han kastet en sort hane på et sandaraksbål foran bringen af sfinksen – *rædslens fader*. Han var steget ned i Proserpinas huler; han havde set de fem hundrede søjler i labyrinten på Lemnos dreje sig og i Tarent set lysestagen skinne, der på sin stængel bærer lige så mange hængelamper, som der er dage i året. Om natten fik han af og til besøg af grækere, han ville udspørge. Verdens indretning lå ham ikke mindre på sinde end gudernes natur; med de i Alexandrias søjlehal opstillede stjerneringe havde han iagttaget jævndøgnene, og lige til Kyrene var han fulgt med Evergetes' bematister, der måler himlen ved at tælle deres skridt. – Følgen af alt dette blev, at der nu i hans tanke var ved at fremvokse en særlig religion uden bestemt trossætning, men netop derfor fyldt af svimle og glødende syner. Han troede ikke længere, jorden var skabt som en fyrrekogle; han troede, den var rund og evigt faldende i det uendelige rum med en så vidunderlig hastighed, at man ikke mærkede dens fald.

Af solens stilling oven over månen sluttede han sig til Baals overherredømme, af hvem himmelkloden selv kun er en afglans og et billede; for resten tvang alt, hvad han så af de jordiske ting, ham til at erkende det mandlige tilintetgørelsesprincip som det højeste. Desuden anklagede han lønligt Rabbetna for sit livs ulykke. Var det ikke for hendes skyld, at fordum ypperstepræsten, der skred frem under bækkenernes larmen, havde frataget ham hans kommende mandbarhed under en skål kogende vand? Og han fulgte med tungsindigt øje de mænd, der forsvandt med præstinderne i terebinthtræernes skygge.

Hans dage henrandt med at efterse røgelseskarrene, guldvaserne, ildtængerne, skraberne til alterasken og alle billedstøtternes kjortler, ja selv de bronzenåle, der brugtes til at krølle håret på en gammel Tanit i det tredje af småtemplerne nær ved smaragdvinranken. Til de samme tider løftede han de store tæpper for de samme døre; han blev stående med armene udbredte i samme stilling; han bad på sit ansigt på de samme fliser, mens der rundt om ham kredsede et folk af barfodede præster ad gange, fulde af en evig skumring.

Men i hans livs goldhed var Salammbô som en blomst i revnen på en grav. Alligevel var han hård imod hende og skånede hende ikke for bod eller bitre ord. Hans tilstand oprettede en slags kønsfællesskab imellem dem, og han bar mindre nag til den unge pige, fordi han ikke kunne eje hende, end fordi han fandt hende så skøn og især så ren. Ofte så han nok, at hun havde ondt ved at følge hans tanke. Da gik han endnu mere bedrøvet bort; han følte sig mere forladt, mere ene, mere tom.

Undertiden undslap der ham forunderlige ord; de gik forbi Salammbô som store lyn, der oplyser afgrunde. Det skete, når de ved nattetid stod på terrassen, de to alene, og så på stjernerne, mens Karthago bredte sig nedenunder deres fødder med golfen og det åbne hav dunkelt svindende i mørkets farve.

Han fremstillede for hende teorien om sjælene, der stiger ned på jorden, følgende samme vej som solen gennem dyrekredsens tegn. Med sin udstrakte arm pegede han i Vædderen på menneskeavlingens port og i Stenbukken på døren tilbage til guderne, og Salammbô anstrengte sig for at se dem, for hun tog disse tankefostre for virkeligheder; som sande

i sig selv opfattede hun rene sindbilleder eller blotte talemåder, og forskellen var heller ikke altid ganske klar for præsten.

"De dødes sjæle," sagde han, "opløser sig i månen som ligene i jorden. Deres tårer udgør dens fugtighed; det er en skummel bolig, fuld af dynd, vrag og storme."

Hun spurgte, hvad hun skulle blive til dér.

"Først vil du svinde hen, let som en damp, der vugger sig på bølgerne; og efter langvarige prøvelser og lidelser vil du gå bort til solens arne, til selve erkendelsens kilde!"

Imidlertid talte han ikke om Rabbetna. Salammbô tænkte sig, at det var af blu for hendes besejrede gudinde, og idet hun nævnede hende ved et almindeligt navn, der betegnede månen, udbredte hun sig i velsignelser over den frugtbare og blide himmelklode. Til sidst brød det ud af ham:

"Nej! nej! hun drager al sin frugtbarhed af den anden! Ser du hende ikke kredse omkring ham som en forelsket kvinde, der løber efter en mand på en mark?"

Og uophørligt priste han lysets kraft.

Langt fra at slå hendes lønlige længsler ned vakte han dem tværtimod, og han syntes endog at finde glæde i at bringe hende til fortvivlelse ved afsløringer af en ubarmhjertig troslærdom. Trods smerterne, hendes kærlighed til Tanit måtte lide, kastede Salammbô sig lidenskabeligt over den.

Men jo mere Schahabarim følte sin tro på Tanit vakle, des ivrigere ville han bevare den. På bunden af sin sjæl holdtes han tilbage af samvittighedsnag. Han trængte til et eller andet bevis, en åbenbaring af guderne, og i håbet om at fremkalde en sådan udtænkte præsten et foretagende, som på en gang skulle frelse hans fædreland og hans tro.

Fra nu afgav han sig til over for Salammbô at beklage tempelranet og de der af, selv i de himmelske egne, følgende ulykker. Dernæst meddelte han hende pludselig den fare, hvori suffeten befandt sig, omringet af tre hære under anførsel af Mâtho. For Mâtho var i karthagernes øjne på grund af sløret at betragte som barbarernes konge, og han tilføjede, at republikkens og hendes faders frelse afhang af hende alene.

"Af mig!" udbrød hun, "hvordan kan jeg ...?"

Men præsten sagde med et foragteligt smil:

"Det går du aldrig ind på!"

Hun bønfaldt ham. Endelig sagde Schahabarim til hende:

"Du må gå ud til barbarerne og tage zaïmfen tilbage!"

Hun sank sammen på ibenholtsskamlen, og hun blev siddende med armene hængende mellem sine knæ, med en gysen i alle sine lemmer, som et offerdyr ved altrets fod, når det venter kølleslaget. Det suste i hendes tindinger, hun så drejende ildkredse og begreb i sin bedøvelse kun dette ene, at hun sikkert snart måtte dø.

"Men hvis Rabbetna triumferede, hvis zaïmfen blev tilbagegivet og Karthago befriet, hvad vægt lå der så på en kvindes liv!" tænkte Schahabarim. Desuden kunne hun måske skaffe sløret uden at sætte livet til.

Han blev borte i tre dage; om aftenen på den fjerde sendte hun bud efter ham.

For bedre at opflamme hendes hjerte fortalte han hende alle de skældsord, man hylede mod Hamilkar midt i selve rådet; han sagde hende, at hun havde syndet, at hun måtte sone sin brøde, og at Rabbetna befalede dette offer.

Ofte trængte stærke skrål gennem Mappalerne og nåede ind i Megara. Schahabarim og Salammbô gik hastigt ud, og oppe fra galejtrappen så de til.

Det var folk på Khamon-pladsen, som skreg på våben. De gamle ville ingen udlevere, da de anså denne anstrengelse for frugtesløs; flere skarer uden feltherre var allerede hugget ned. Omsider gav man dem lov at drage ud, og som en slags hyldest til Molok eller af en ubestemt ødelæggelsesdrift oprykkede de i tempellundene store cypresser, og efter at have tændt dem ved kabirernes fakler bar de dem syngende omkring i gaderne. Disse vældige flammer vuggedes langsomt nærmere; de sendte ildsluer over glaskuglerne på templernes tinde, over kolossernes prydelser, over skibenes snabler, de flakkede højt op over terrasserne og gik som rullende sole gennem byen. Nu steg de ned fra akropolis. Malquaporten åbnede sig.

"Er du beredt?" udbrød Schahabarim, "eller har du pålagt dem at sige til din fader, at du svigtede ham?"

Hun skjulte sit ansigt i sine slør, og de stærke ildskær fjernede sig og svandt lidt efter lidt ned ad mod bølgernes bred.

En ubestemt forfærdelse holdt hende tilbage; hun var bange for Molok, bange for Mâtho. Denne mand af kæmpevækst, som var herre over zaïmfen, herskede over Rabbetna såvel som over Baal og forekom hende omgivet af de samme lynstråler; desuden tog jo gudernes sjæl undertiden bolig i menneskelegemer. Når Schahabarim talte om Mâtho, sagde han da ikke, at hun skulle besejre Molok? De var smeltet sammen; hun selv forvekslede dem med hinanden; begge to forfulgte de hende.

Hun ville forske fremtiden, og hun nærmede sig til slangen, for man tog varsler af slangernes stilling. Men kurven var tom; Salammbô blev urolig.

Hun fandt den med halen snoet om et af sølvrækværkerne tæt ved den hængende seng, og den gnubbede sig op ad det for at stryge sit gamle gullige skind af, mens dens krop skinnende og klar skød frem som et sværd halvt halet ud af skeden.

Efterhånden som hun der på i de følgende dage lod sig overbevise og var mere tilbøjelig til at hjælpe Tanit, blev pythonslangen karsk og kraftig; den syntes at leve op på ny.

Visheden for, at Schahabarim udtrykte gudernes vilje, opstod da i hendes bevidsthed. En morgen vågnede hun med en fast beslutning, og hun spurgte, hvad hun skulle gøre for at få Mâtho til at udlevere sløret.

"Kræve det af ham," sagde Schahabarim.

"Men hvis han nægter det?" fortsatte hun.

Præsten så skarpt på hende med et smil, hun aldrig havde set.

"Ja, hvad skal jeg gøre?" gentog Salammbô.

Han rullede mellem sine fingre den yderste ende af bændlerne, som faldt fra hans tiara ned på hans skuldre, med sænkede øjne, uden at røre sig. Omsider, da han så, hun ikke forstod, sagde han:

"Du bliver alene med ham."

"Og så?" sagde hun.

"Alene i hans telt."

"Og hvad så?"

Schahabarim bed sig i læberne. Han ledte efter en sætning, en omskrivning.

"Hvis du skal dø, sker det først senere," sagde han, "senere! frygt intet! og hvad han end foretager sig, kald ikke på hjælp! bliv ikke bange! Du må være ydmyg, hører du, og føje hans begær, som er himlens befaling!"

"Men sløret?"

"Guderne vil sørge for udvej," svarede Schahabarim.

Hun tilføjede:

"Om du ledsagede mig, o fader?"

"Nej!"

Han lod hende knæle, og med venstre hånd løftet og den højre udstrakt svor han på hendes vegne at bringe Tanits kåbe tilbage til Karthago. Med frygtelige besværgelser indviede hun sig til guderne, og hver gang Schahabarim udtalte et ord, gentog hun det halvt afmægtig.

Han angav hende alle de renselser og faster, hun skulle holde, og hvordan hun kunne nå frem til Mâtho. I øvrigt skulle en vejkyndig mand ledsage hende.

Hun følte sig som befriet. Hun tænkte ikke på andet end den lykke at skulle gense zaïmfen, og nu velsignede hun Schahabarim for hans tilskyndelser.

Det var på den tid, da duerne fra Karthago trak over mod Sicilien, til Venustemplet på bjerget Eryx. Flere dage før deres opbrud søgte de hinanden, kaldte på hinanden for at samles; endelig fløj de bort en aften; vinden drev dem af sted, og denne store hvide sky gled hen over himlen hen over havet, højt oppe.

Et blodfarvet skær lå i synsranden. De syntes lidt efter lidt at dale ned mod bølgerne; derpå blev de borte som opslugte og af

sig selv faldende i solens gab. Salammbô, der så dem fjerne sig, sænkede hovedet, og Taanach, der troede at gætte hendes sorg, sagde dæmpet til hende:

"De kommer jo igen, herskerinde."

"Ja, jeg ved det."

"Og du vil igen få dem at se."

"Måske!" sagde hun sukkende.

Hun havde ikke betroet sin beslutning til nogen; for mere uforstyrret at sætte den i værk sendte hun (i stedet for at bede opsynsmændene om det) Taanach ud i forstaden Kinisdo for at købe alt, hvad hun havde brug for: zinnoberfarve, krydderier, et linnedbælte og nye klæder. Den gamle slavinde studsede over disse forberedelser uden dog at turde stille spørgsmål; og den af Schahabarim fastsatte dag oprandt, da Salammbô skulle drage af sted.

Hen imod den tolvte time fik hun inde mellem sykomorerne øje på en blind gammel mand, der støttede hånden på skulderen af en dreng, som gik foran ham, og i den anden hånd mod sin hofte bar en slags citer af sort træ. Gildingerne, slaverne og kvinderne var omhyggeligt blevet fjernet; ingen kunne vide, hvilken hemmelighed der her skulle forberedes.

Taanach tændte i værelsets hjørner fire trefødder fyldt med strobus og kardemomme; dernæst udfoldede hun store babyloniske tæpper og spændte dem ud på snore hele kammeret rundt; for Salammbô ville ikke ses, ikke engang af væggene. Kinnorspilleren sad på hug bag døren, og den unge dreng stod og holdt en rørfløjte mod sine læber. I det fjerne tystnede gadernes larmen, violette skygger strakte sig hen foran templernes søjlerækker, og på den anden side af golfen

flød bjergenes grundlinjer, olivenmarkerne og de vage gule jordflader, bølgende i ubestemmelige omrids, sammen i en blålig dis; der hørtes ikke en lyd, luften var tung af en ubeskrivelig trykkende stemning.

Salammbô satte sig på hug på onyxtrinnet omkring bassinet. Hun krængede sine hvide ærmer op og bandt dem bag sine skuldre, og hun begyndte sine tvætninger i nøje overensstemmelse med de hellige regler.

Der på bragte Taanach hende i en alabasterflaske en størknet væske. Det var blodet af en sort hund, der var dræbt af ufrugtbare kvinder en vinternat på tomten af en grav. Hun gned sine øren, sine hæle, tommelfingeren på sin højre hånd med det, og selv hendes negl blev lidt rød, som om hun havde kvast en frugt.

Månen stod op; da gav både citeren og fløjten sig samtidig til at spille.

Salammbô aflagde sine ørelokker, sit halsbånd, sine armringe, sin lange hvide kjole; hun løsnede bindet om sit hår, og i nogle minutter rystede hun det blødt ned over sine skuldre for at køle sig med dets spredte krus. Musikken udenfor fortsatte; det var tre toner, stadig de samme, hastige, rasende; strengene skrattede, fløjten snorkede; Taanach klappede takten med sine hænder; under en vuggen af sit hele legeme afsang Salammbô sine bønner, og et efter et faldt klædningsstykkerne til jorden omkring hende.

Det tunge tæppe skælvede, og over snoren, som bar det, kom pythonslangens hoved til syne. Den gled langsomt ned, som en dråbe vand, der rinder langs en mur, krøb mellem de afkastede klæder, så rejste den sig pludselig lige i vejret med halen stemt

mod jorden; og dens øjne, der var mere strålende end karfunkler, skød lyn mod Salammbô.

Først nølede hun af skræk for kulden eller måske af en art blusel. Men hun huskede Schahabarims befalinger og trådte frem. Pythonslangen slog ned og lagde midten af sin krop på hendes nakke, mens den lod sit hoved og sin hale hænge ned, lig et overbrudt halsbånd, hvis ender slæber hen ad jorden. Salammbô snoede den om sine sider, under sine arme, mellem sine knæ; så greb hun den i kæben og nærmede det lille trekantede gab til randen af sine tænder, og halvt lukkende sine øjne bøjede hun sig bag over under månens stråler. Det hvide lys syntes at indhylle hende i en sølvtåge, formen af hendes fugtige fjed skinnede på fliserne, stjerner sitrede i vandets dyb; den knugede ind til hende sine sorte ringe, der tigerfarvedes med gyldne spæt. Salammbô stønnede under den alt for tunge vægt, hendes lænder sank sammen, hun følte sig døden nær, og med spidsen af sin hale daskede den hende ganske sagte på låret; pludselig tav musikken, og den faldt ned.

Taanach kom hen til hende; og da hun havde opstillet to armstager, hvis lys brændte i vandfyldte krystalkugler, farvede hun hendes hænder med lausonia, kom cinnober på hendes kinder, spydglans på randen af hendes øjenlåg og udpenslede hendes bryn med en blanding af gummi, moskus, ibenholt og knuste flueben.

Salammbô sad i en stol med elfenbensstolper og overlod sig til slavindens behandling. Men disse indgnidninger, duften af krydderierne og den lange faste, hun havde underkastet sig, afkræftede hende. Hun blev så bleg, at Taanach standsede.

"Bliv ved!" sagde Salammbô, og idet hun gjorde sig stiv imod sig selv, blev hun pludselig livlig. Nu blev hun grebet af utålmodighed; hun skyndede på Taanach, og den gamle slavinde sagde knurrende:

"Godt! godt! herskerinde! … Du har jo dog ingen, som venter på dig!"

"Jo!" sagde Salammbô, "der er en, som venter mig."

Taanach veg tilbage af overraskelse, og for at få mere at vide spurgte hun:

"Hvad befaler du mig, herskerinde? For hvis du skal blive borte …"

Men Salammbô hulkede; slavinden udbrød:

"Du lider! hvad fejler du? Gå ikke bort! tag mig med! Da du var lillebitte, tog jeg dig ind til mit hjerte, når du græd, og jeg fik dig til at le med spidsen af mine brystvorter. Du har udtørret dem, herskerinde!"

Hun slog sig for sit visne bryst.

"Nu er jeg gammel! Jeg kan ikke gøre noget for dig! Du holder ikke mere af mig! Du skjuler dine sorger for mig, du foragter din amme!"

Og af ømhed og ærgrelse randt tårerne ned ad hendes kinder langs arrene i hendes tatovering.

"Nej!" sagde Salammbô, "nej, jeg holder af dig! trøst dig!"

Med et smil, der lignede en gammel abes grimasse, genoptog Taanach sit arbejde. Ifølge Schahabarims pålæg havde Salammbô befalet hende at gøre hende prægtig; og hun pyntede hende i en barbarisk smag, der på samme tid var forfinet og primitiv.

Over en første, tynd og vinfarvet tunika trak hun en anden broderet med fuglefjer. Guldskæl omstrammede hendes hofter, og fra dette brede bælte bølgede folderne af hendes blå, sølvstjernede benklæder. Derpå iførte Taanach hende en vid kjole, lavet af lærred fra serernes land, hvid og spraglet med grønne linjer. Hun fæstede til randen af hendes skulder en purpurdug, hvis søm tyngedes ned af sandastrumkorn, og over alle disse klædningsstykker lagde hun en sort kåbe med langt slæb. Så betragtede hun hende, og stolt over sit værk kunne hun ikke lade være at sige:

"Du kan ikke blive skønnere på din bryllupsdag!"

"Min bryllupsdag!" gentog Salammbô; hun faldt i tanker med albuen støttet på elfenbensstolen.

Men Taanach stillede foran hende et kobberspejl så bredt og højt, at hun kunne se sig helt deri. Så rejste hun sig og bøjede med en let fingerbevægelse en for langt nedhængende hårlok opefter.

Håret var dækket af guldstøv, kruset i panden og hang ned ad ryggen i lange fletninger, der endte i perler. Armstagernes klare skær fik sminken til at blusse på hendes kinder, guldet til at blinke på hendes klæder og hendes huds hvidhed til at skinne; hun havde om midjen, på armene, på hænderne og på tæerne en sådan overflod af ædelstene, at spejlet lynede i genskæret som en sol; og Salammbô, som stod ved siden af Taanach og bøjede sig frem for at se, smilede i denne blændende pragt.

Så gik hun frem og tilbage for at få ende på tiden, der endnu skulle gå.

Pludselig skingrede et hanegal. Hun fæstede hastigt et langt gult slør på sit hår, viklede et skærf om sin hals, stak sine fødder

i støvler af blåt læder og sagde til Taanach:

"Gå ud og se under myrterne, om der ikke er en mand med to heste."

Taanach var næppe kommet tilbage, før hun steg ned ad galejtrappen.

"Herskerinde!" råbte ammen.

Salammbô vendte sig om med en finger på munden som tegn til, at hun skulle tie og ikke røre sig af pletten.

Taanach gled sagte langs med forstavnene til foden af terrassen, og ved månens klarhed kunne hun langt borte i cypres-alleen skimte en kæmpemæssig skygge, der gik skråt til venstre for Salammbô, hvilket var et dødsvarsel.

Taanach steg igen op i kammeret. Hun kastede sig på jorden og sønderflængede sit ansigt med sine negle. Hun rev sine hovedhår ud og udstødte skarpe hvin af sit fulde bryst.

Det faldt hende ind, at man kunne høre det. Så tav hun stille. Hun hulkede ganske sagte med hovedet i sine hænder og ansigtet mod fliserne.

11. Under teltet

Salammbôs fører styrede hendes vej opad hinsides fyrtårnet i retning af katakomberne, dernæst ned ad gennem forstaden Moluya, der var fuld af stejle smøger. Himlen begyndte at hvidne. Hist og her stak palmetræsbjælker ud af murene og tvang dem til at sænke hovedet. De to heste gled ofte i deres skridtgang; og de nåede således til Teveste-porten.

Dens tunge fløje stod på klem; de smuttede igennem; den lukkede sig bag efter dem.

Først fulgte de nogen tid foden af voldene, men i højde med cisternerne drejede de om ad Tæniaen, et smalt bånd af gul jord, som skiller golfen fra søen og strækker sig lige til Rhades.

Ingen viste sig omkring Karthago, ej heller på havet, ej heller på sletten. De skiferfarvede bølger plaskede sagte, og den lette vind drev deres skum til forskellige sider og plettede dem med hvide rifter. Trods sine slør gyste Salammbô under morgenens kølighed; bevægelsen og den friske luft sløvede hende. Så stod solen op; den bed hende bag i nakken, og uvilkårligt faldt hun i en let døs. De to dyr travede i pasgang side om side og borede deres hove ned i det stumme sand.

Da de var kommet over de Varme Vandes bjerg, fortsatte de i rappere trav, fordi grunden var fastere.

Men skønt det var i så- og pløjetiden, var markerne så langt de kunne overskues, tomme som en ørken. Hist og her lå spredt nogle dynger korn. Andetsteds stod solsveden byg og tabte kernerne. Mod den klare synsrand tegnede landsbyerne sig sorte med usammenhængende og takkede omrids.

Fra tid til anden rejste et halvt forkullet stykke mur sig ved vejens rand. Hytternes tage skred ned, og i det indre kunne man skelne potteskår, tøjpjalter, al slags sønderbrudt husgeråd og andre ukendelige ting. Ofte kom et væsen indhyllet i laser, med jordslået ansigt og flammende øjne, frem af disse ruiner. Men i en fart stak det på flugt eller forsvandt i et hul. Salammbô og hendes fører standsede ikke.

Den ene forladte slette fulgte efter den anden. På store askegrå jordstrækninger lå der tykt kulstøv i uregelmæssige striber, som hvirvledes op bag efter dem. Undertiden stødte de på små fredelige pletter, en bæk, der rislede mellem højt græs; og når de red op på den anden bred, rev Salammbô våde blade af for at køle sine hænder. I udkanten af en oleanderlund gjorde hendes hest et stejlt sidespring foran liget af en på jorden liggende mand.

Slaven hjalp hende straks igen til rette på hynderne. Det var en af templets tjenere, en mand, Schahabarim plejede at anvende i farefulde sendelser.

Af overvættes forsigtighed gik han fra nu af til fods ved siden af hende mellem hestene, og han piskede på dem med snerten af en lædersnøre, han havde viklet om sin arm, eller også trak han op af en hyrdepose, der hang på hans bryst, boller af hvede, dadler og æggeblommer, indsvøbte i lotusblade, og han gav Salammbô dem uden at tale og uden at standse i sit løb.

Midt på dagen krydsede tre barbarer, klædt i dyrehuder, deres sti. Lidt efter lidt dukkede andre frem, strejfende om i flokke på ti, tolv og femogtyve mand. Nogle drev geder eller nu og da en halt ko. Deres tunge stave strittede af malmspidser; knivklinger skinnede på deres gruopvækkende skidne klæder,

og de spilede øjnene op på en gang truende og måbende. I forbifarten udstødte nogle en tom velsignelse, andre utugtige vittigheder; og Schahabarims mand svarede hver enkelt i hans særlige tungemål. Han fortalte dem, at det var en ung syg knøs, der for at blive karsk drog til et fjernt tempel.

Imidlertid hældede dagen. Der lød hundegøen; de red nærmere.

Så opdagede de i skumringsskæret en indhegning af rå sten omkring en bygning af ubestemmelig form. En hund løb på muren. Slaven kastede sten efter den; og de trådte ind i en høj, hvælvet hal.

I midten sad en kvinde på hug og varmede sig ved en ild af riskviste, hvis røg slap ud gennem huller i loftet. Hendes hvide hår, som faldt hende ned til knæene, skjulte hende halvt; og uden at ville svare fremmumlede hun med et åndssløvt udtryk hævngerrige ord mod barbarerne og mod karthagerne.

Løberen snusede rundt til højre og til venstre. Så gik han hen til hende og begærede mad. Den gamle rokkede på hovedet, og med øjnene fæstede på gløderne mumlede hun:

"Jeg var hånden. De ti fingre er huggede af. Munden spiser ikke mere."

Slaven viste hende en håndfuld guldstykker. Hun styrtede sig over dem, men indtog straks efter atter sin ubevægelige holdning.

Omsider tog han en dolk af sit bælte og satte hende den for struben. Så gik hun skælvende hen og løftede en stor sten i vejret og bragte en amfora vin sammen med fisk fra Hippo-Zarytus, syltede i honning.

Salammbô vendte sig bort fra denne urene spise, og hun sov ind på hestedækkenerne, der var bredt ud i et hjørne af hallen.

Før dag vækkede han hende.

Hunden hylede. Slaven nærmede sig ganske sagte; og med et eneste dolkestik skar han hovedet af den. Så gned han hestenes næsebor med blod for at bringe liv i dem. Bagfra udslyngede den gamle en forbandelse over ham. Salammbô bemærkede det, og hun knugede sin amulet ind til sit hjerte.

De gav sig igen på vej.

Fra tid til anden spurgte hun, om de ikke snart var ved målet. Vejen bølgede over små bakker. Man hørte kun cikadernes skingren. Solen ophedede det gulnede græs. Jorden var ganske sprukken af revner, der delte den som i vældige fliser. Undertiden krøb en hugorm forbi, ørne fløj; slaven b lev ved at løbe. Salammbô drømte under sine slør og trak dem trods varmen ikke til side af frygt for at tilsmudse sine smukke klæder.

I regelmæssige afstande rejste der sig tårne, som karthagerne havde bygget for at holde udkig med stammerne. De søgte ind i dem for at finde skygge, siden brød de op på ny.

Den foregående aften havde de af forsigtighed taget en stor omvej. Men nu mødte man ingen; da egnen var gold, havde barbarerne ikke lagt vejen derigennem.

Lidt efter lidt bar landet igen spor af at være hærget. Af og til lå der midt på fri mark en stump mosaikgulv som den eneste rest af en forsvundet borg; og de bladløse oliventræer lignede på afstand store tjørnebuske. De kom gennem en landsby, hvis huse var brændt ned til grunden. Langs murene sås

menneskeskeletter. Der lå også døde dromedarer og muldyr. Halvfortærede ådsler spærrede gaderne.

Natten sænkede sig. Himlen var lav og dækket med skyer.

Endnu i to timer gik vejen op ad i vestlig retning, da så de pludselig foran sig en mængde små blus.

De skinnede dybt nede i en bjergtragt. Hist og her glimtede guldplader, der flyttede sig. Det var klinabarernes harnisker, den puniske lejr; derpå kunne de i omegnen skelne andre talrigere lys, for lejetroppernes hære, der nu var blandede sammen, bredte sig over en stor strækning.

Salammbô gjorde en bevægelse for at ride videre. Men Schahabarims mand trak hende længere bort, og de red langs med jordvolden, der lukkede barbarernes lejr. Slaven forsvandt gennem en revne, der lå åben.

På forskansningens top gik en skildvagt op og ned med en bue i hånden og et spyd på skulderen.

Salammbô red bestandig nærmere; barbaren knælede, og en lang pil gennemborede sømmen af hendes kåbe. Da hun så holdt ubevægelig stille, råbte han hende an og spurgte, hvad hun ville.

"Tale med Mâtho," svarede hun. "Jeg er overløber fra Karthago."

Han udstødte en fløjten, som blev gentaget længere og længere borte.

Salammbô ventede; hendes skræmte hest drejede sig prustende på stedet.

Da Mâtho kom, stod månen op bag ved hende. Men hun havde et gult, sortblomstret slør for ansigtet og var indhyllet i så mange klæder, at det var umuligt at se, hvad der var bag ved.

Oppe fra jordvolden stirrede han på denne uformelige skikkelse, der rejste sig som et spøgelse i aftenens tusmørke.

Omsider sagde hun til ham:

"Før mig ind i dit telt! Jeg forlanger det!"

En utydelig erindring fo'r igennem hans hjerne.

Han følte sit hjerte slå. Denne befalende tone skræmte ham.

"Følg mig!" sagde han.

Bommen gik ned; straks efter var hun i barbarernes lejr.

Den var fyldt af stærk larm og en stor menneskesværm. Klare bål brændte under hængekedler; deres purpurrøde skær oplyste nogle steder grelt og lod andre ligge i fuldkomment mørke. Der råbtes og kaldtes; heste, bundet med fodlænker, dannede lange, lige linjer midt imellem teltene; disse var runde, firkantede, af læder eller lærred; der var rørhytter og huller i sandet, sådan som hunde graver dem. Soldaterne kørte faskiner, lå og drev med albuen på jorden, eller rullede sig ind i en måtte for at lave sig til at sove; og Salammbôs hest måtte undertiden skræve eller springe over de liggende.

Hun huskede, at hun allerede før havde set dem; men deres skæg var længere, deres ansigter endnu sortere, deres stemmer hæsere. Mâtho gik foran hende og drev dem til side med en bevægelse af sin arm, der løftede hans røde kappe. Nogle kyssede hans hænder; andre krummede ryg og udbad sig befalinger; for han var nu barbarernes virkelige og eneste høvding; Spendius, Autharit og Narr' Havas havde tabt modet, men han havde vist så megen dristighed og ubøjelighed, at alle lystrede ham.

I hælene på ham red Salammbô gennem hele lejren. Hans telt var i udkanten, tre hundrede skridt fra Hamilkars

forskansning.

Hun bemærkede til højre en stor grube, og det kom hende for, at der lå ansigter på kanten i højde med jorden, som om det havde været afhuggede hoveder. Men deres øjne bevægede sig, og af deres halvåbne munde undslap der stønnende klager på punisk sprog.

To negre stod med harpiksfakler på begge sider af indgangen. Mâtho skød lærredet raskt til side. Hun fulgte ham.

Det var et dybt telt med en mast rejst i midten. En stor lotusformet hængelampe oplyste det, fyldt med en gul olie, hvori der svømmede store totter blår, og i skyggen skimtedes en del blinkende krigstilbehør. Et nøgent sværd støttede sig mod en skammel tæt ved et skjold; svøber af flodhestelæder, bækkener, bjælder, halsbånd lå henslængt hulter til bulter i bastflettede kurve; smuler af sort brød tilsmudsede et filttæppe; i en krog på en rund sten lå kobbermønter i skødesløse bunker, og gennem lærredets rifter bragte vinden støvet udefra sammen med lugten af elefanterne; man kunne høre dem æde, mens de rystede deres lænker.

"Hvem er du?" sagde Mâtho.

Uden at svare så hun sig langsomt om; med ét standsede hendes øjne i baggrunden, hvor der over en seng af palmegrene hang noget blåligt og glimrende.

Hun trådte hastigt frem. Et skrig undslap hende. Mâtho stod bag ved hende og stampede i jorden.

"Hvad fører dig hid? hvorfor kommer du?"

Hun svarede, idet hun pegede på zaïmfen:

"For at tage dén!"

Og med den anden hånd rev hun slørene af sit hoved. Han veg tilbage med albuerne bagud, med opspilet mund, næsten skrækslagen.

Hun følte sig som støttet af gudernes styrke, og idet hun så ham direkte ind i ansigtet, forlangte hun zaïmfen af ham; hun krævede den med et væld af overmodige ord.

Mâtho hørte ikke; han betragtede hende, og klæderne flød for ham sammen med legemet. Tøjernes vatrede glans var ligesom hendes huds perleskær noget særligt, der kun tilhørte hende. Hendes øjne, hendes diamanter funklede; hendes negles blankhed var en fortsættelse af de fine ædelstene, hvormed hendes fingre var overlæssede; de to spænder i hendes tunika tvang hendes bryster lidt op ad og nærmede dem til hinanden, og hans tanker hildede sig i deres smalle mellemrum, hvor en tråd hang ned og bar en smaragdplade, der skimtedes længere nede under det violette tyll. Til ørelokker havde hun to små vægtskåle af safir, der bar en hul perle, fyldt med en vellugtende væske. Gennem perlens huller dryppede nu og da en lille dråbe, som vædede hendes nøgne skulder. Mâtho så den falde.

En ubetvingelig nysgerrighed rev ham hen, og som et barn, der strækker hånden mod en ukendt frugt, rørte han skælvende det øverste af hendes bryst ganske let med spidsen af sin finger; det lidt kølige kød gav efter med en elastisk modstand.

Denne næppe mærkbare berøring gennemrystede Mâthos inderste. Et opbud af hans hele væsen drev ham imod hende. Han følte trang til at omslynge hende, indsuge hende, drikke hende ind. Hans bryst stønnede, hans tænder klaprede.

Han greb hende ved begge håndled og trak hende til sig, hvorefter han satte sig på et harnisk nær ved palmesengen, der

var dækket af et løveskind. Hun stod op. Han stirrede på hende fra nederst til øverst, mens han holdt hende således mellem sine ben, og han sagde gang efter gang:

"Hvor du er skøn! hvor du er skøn!"

Hans øjne, der uophørligt var fæstede i hendes, voldte hende pine; og dette ubehag, denne afsky tiltog så stærkt, at Salammbô måtte gøre vold på sig for ikke at skrige. Da kom hun til at tænke på Schahabarim, og hun slog sig til tåls.

Mâtho beholdt fremdeles hendes små hænder i sine; og fra tid til anden vendte hun trods præstens befaling sit ansigt bort og forsøgte med sine arme at ryste ham af sig. Han åbnede næseborene for bedre at indsuge duften, der udåndedes fra hendes legeme. Det var en ubestemmelig udstrømning, kølig og dog bedøvende som røgen fra et røgelseskar. Hun lugtede af honning, peber, røgelse, roser og endnu en vellugt.

Men hvordan gik det til, at hun var hos ham, i hans telt, i hans magt? En eller anden måtte have tilskyndet hende. Hun var da ikke kommet for zaïmfens skyld? Hans arme sank ned, han bøjede hovedet og faldt hen i en pludselig grublen.

For at røre ham sagde Salammbô til ham med klagende stemme:

"Hvad har jeg dog gjort dig, at du vil min død?"

"Din død!"

Hun fortsatte:

"Jeg har set dig en aften, i skæret af mine brændende haver, mellem rygende skåler og mine myrdede slaver, og din vrede var så heftig, at du sprang løs på mig, så jeg måtte flygte! Så trængte rædslen ind i Karthago. Man skreg om hærgede byer, afbrændte marker, nedslagtning af soldater; og det var dig, som

var skyld i det, det var dig, som havde myrdet dem. Jeg hader dig! Dit blotte navn gnaver mig som et samvittighedsnag! Du er mere afskyelig end pesten og den romerske krig! Provinserne bæver for dit raseri, plovfurerne er fulde af lig! Jeg har fulgt sporet af dine brandfakler, som om jeg gik bag efter Molok!"

Mâtho rejste sig med et spring; hans hjerte svulmede af et alt overvældende hovmod; han følte sig vokset så høj som en gud.

Med sitrende næsebor, med sammenbidte tænder fortsatte hun:

"Som om det ikke var nok med dit tempelrov, gik du ind til mig, mens jeg sov, med zaïmfen omkring dig! Din tale forstod jeg ikke; men jeg begreb, at du ville drage mig mod noget forfærdeligt og styrte mig i en afgrund."

Mâtho vred sine arme og sagde:

"Nej! Nej! det var for at skænke dig zaïmfen! For at give dig den tilbage! Det forekom mig, at gudinden havde afstået sin klædning til dig, og at den tilhørte dig! I hendes tempel eller i dit hus, hvad forskel gør det? er du ikke almægtig, uplettet, strålende og skøn som Tanit!" Og med et blik fuldt af uendelig tilbedelse sagde han:

"Med mindre du måske er Tanit selv?"

"Jeg Tanit!" hviskede Salammbô for sig selv.

De talte ikke længere. Tordenen rullede i det fjerne. Får brægede i angst for uvejret.

"Å! kom nærmere!" sagde han omsider, "kom nærmere! frygt intet! Fordum var jeg kun en menig soldat blandt lejetroppernes store ros, jeg var endog så sagtmodig, at jeg slæbte brænde for de andre på min ryg. Bryder jeg mig om Karthago? Stadens menneskestimmel bliver til intet i støvet af

dine sandaler, og alle dens skatte med samt provinserne, flåderne og øerne vækker mindre mit begær end dine læbers kølighed og dine skuldres runding. Jeg ville jo nedbryde dens mure for at nå frem til dig, for at eje dig! Til en begyndelse hævnede jeg mig kun! Nu knuser jeg mennesker som snegleskaller, og jeg styrter mig over falankserne, jeg river lanserne til side med mine hænder, jeg standser hingstene ved at gribe dem i næseborene; en kastemaskine kunne ikke dræbe mig! Å! om du vidste, hvor jeg midt i kampen tænker på dig! Undertiden er det, som mindet om en håndbevægelse, en fold i din klædning pludselig griber mig og hilder mig som i et net! jeg ser dine øjne i brandpilenes luer og på skjoldenes forgyldning! jeg hører din røst i bækkenernes klang. Jeg vender mig om: du er der ikke! og så styrter jeg mig på ny ud i slaget!"

Han løftede sine arme, hvor årerne krydsedes som slyngranker om trægrene. Sved randt på hans bryst imellem hans kantede muskler; og hans åndedrag fik hans sider til at bugne under klirren af bronzebæltet, hvis besætning af læderremme hang helt ned til hans knæ, der syntes fastere end marmor. Vant til gildinger lod Salammbô sig rive med af denne mands styrke. Det var gudindens tugtelse eller Moloks indflydelse, der kredsede om hende i de fem hære. Træthed overvældede hende; hun hørte som i bedøvelse afløsningsråbet mellem skildvagterne, der svarede hinanden.

Lampens flammer flakkede under vindstød af hed luft. Nu og da kom store lyn; bag efter var mørket dobbelt tykt; og hun så ikke længere andet end Mâthos pupiller som to gløder i natten. Alligevel fornemmede hun stærkt, at skæbnen trak sig sammen om hende, at hun gik et sidste, uigenkaldeligt øjeblik i møde, og

med opbydelse af sin yderste kraft rejste hun sig mod zaïmfen og løftede hænderne for at gribe den.

"Hvad gør du?" udbrød Mâtho.

Hun svarede roligt:

"Jeg vender tilbage til Karthago."

Han trådte frem med korslagte arme og en så truende mine, at hun blev stående som naglet til jorden.

"Du vender tilbage til Karthago!"

Han stammede og gentog tænderskærende:

"Du vender tilbage til Karthago! Ha! du kom for at tage zaïmfen, overvinde mig og så forsvinde! Nej, nej! du tilhører mig! og nu skal ingen vriste dig fra mig! Å! jeg har ikke glemt hovmodet i dine store rolige øjne, eller hvordan du knuste mig med din skønheds vælde! Nu er jeg den stærke! Du er min fange, min slavinde, min tjenestekvinde! Kald, om du vil, på din fader og hans hær, de gamle, de rige og hele dit afskyelige folk! Jeg er hersker over tre hundrede tusind soldater! Jeg skal hente endnu flere fra Lusitanien, fra Gallierne og fra ørkenens indre, og jeg skal omstyrte din by, jeg skal brænde alle dens templer; trirémerne skal flyde på bølger af blod! Jeg vil hverken lade hus, sten eller palme tilbage! Og skulle jeg mangle mænd, vil jeg trække bjørnene ned fra bjergene og drive løverne frem! Prøv ikke på at flygte, jeg slår dig ihjel!"

Ligbleg og med knyttede næver dirrede han som en harpe, hvis strenge er ved at briste. Pludselig kvaltes han af hulken, og idet han sank sammen i sine knæ, sagde han:

"Ak! tilgiv mig! Jeg er en usling og mere foragtelig end skorpioner, end mudder og støv! Nys, mens du talte, strøg din ånde over mit ansigt, og jeg frydede mig som en døende, der

drikker fladt på jorden ved bredden af en bæk. Søndertræd mig, blot jeg føler dine fødder! Forband mig, blot jeg hører din røst! Gå ikke bort! Nåde! jeg elsker dig! jeg elsker dig!"

Han lå på knæ foran hende; og han omslyngede hendes midje med sine to arme, med hovedet bag over, med famlende hænder; guldskiverne, der hang i hans øren, lyste på hans bronzefarvede hals; store tårer trillede fra hans øjne som sølvkugler; han sukkede kærtegn og mumlede vage ord, lettere end et vindpust og blidere end et kys.

Salammbô følte sig grebet af en blød svimmelhed, i hvilken hun tabte al selvbevidsthed. Noget på samme tid inderligt og ophøjet, en befaling fra guderne tvang hende til at give efter for den; hun bares oppe af skyer, og afmægtig segnede hun bagover på sengen i løveskindets hår. Mâtho greb hendes hæle, guldkæden sprang, og de to stumper fløj fra hinanden og ramte lærredet som to opfarende slanger. Zaïmfen faldt ned og indhyllede hende; hun skelnede Mâthos ansigt, idet han krummede sig over hendes bryst.

"Molok, du brænder mig!"

Og krigerens kys gød sig over hende mere fortærende end flammer; hun blev som borthvirvlet i en orkan, voldtaget af solen.

Han kyssede alle fingrene på hendes hænder, hendes arme, hendes fødder og hendes lange hårfletninger fra øverst til nederst.

"Tag den med dig!" sagde han, "hvad bryder jeg mig om den! tag også mig med! jeg forlader hæren! jeg opgiver alt! Hinsides Gades, tyve dagsrejser ude i havet, støder man på en ø, dækket af guldstøv, af løv og af fugle. På bjergene gynger store

duftrygende blomster som evigtændte røgelseskar; citrontræerne er højere end cedre, og mælkefarvede slanger river med deres gabs diamanter frugterne af, så de synker i græsset. Luften er sød og skærmer mod at dø. Å! jeg skal vise dig, at jeg kan finde den. Vi vil leve i krystalgrotterne, der skærer sig ind i højenes fod. Ingen bor der endnu, eller også skal jeg blive landets konge."

Han viskede støvet af hendes koturner; han ville stikke et stykke granatæble mellem hendes læber; han dyngede klæder op bag hendes hoved for at lave hende en pude. Han søgte på alle måder at tjene hende, at ydmyge sig, han bredte endog zaïmfen over hendes ben som et almindeligt tæppe.

"Har du endnu," sagde han, "de små gazellehorn, som dine halssmykker hænger på? Dem kunne du give mig! jeg elsker dem!"

Han talte nemlig, som om krigen var endt, han brast gang på gang i latter af glæde; og lejetropperne, Hamilkar, alle hindringer var nu forsvundet. Månen gled frem mellem to skyer. De så den gennem en åbning i teltet.

"Å! Hvor mange nætter har jeg tilbragt med at betragte den! Den forekom mig som et slør, der skjulte dit ansigt; bagved stirrede du på mig; mindet om dig flød sammen med dens skin; jeg kunne ikke længere skille jer fra hinanden!"

Og med hovedet mellem hendes bryster græd han i rige strømme.

"Det er altså," tænkte hun, "den frygtelige mand, som får Karthago til at skælve!"

Han sov ind. Så løsnede hun sig ud af hans arme, hun satte sin ene fod på jorden, og hun opdagede, at hendes kæde var

bristet.

Jomfruerne i de fornemme familier vænnedes til at betragte disse fodlænker som noget næsten helligt, og Salammbô rullede rødmende de to stumper af guldkæden om sine ben.

Karthago, Megara, hendes kammer og landet, hun var draget igennem, hvirvlede i hendes hukommelse som forvirrede og dog klare billeder. Men en afgrund lå med et imellem og fjernede dem uendelig langt fra hende.

Uvejret trak bort; sparsomme vanddråber klaskede en for en og fik teltets tag til at sitre.

Mâtho sov som en drukken mand udstrakt på siden med den ene arm ud over lejets kant. Hans perlediadem var skubbet lidt op og blottede hans pande. Hans tænder åbnede sig i et smil. De blinkede under det sorte skæg, og over hans halvlukkede øjenlåg lå der en lønlig, næsten hånlig munterhed.

Salammbô stod og så på ham uden at røre sig, med sænket hoved og korslagte hænder.

Ved sengens hovedgærde lå en draget dolk på et cyprestræs bord; synet af den skinnende klinge opflammede hende til blodtørst. Klagende stemmer henklang fjernt borte i skyggen, og det var, som et åndekor manede hende. Hun trådte nærmere; hun greb kniven om skaftet. Men ved hendes kjoles raslen åbnede Mâtho øjnene halvt, nærmede sin mund til hendes hænder, og dolken faldt.

Der rejste sig skrig; et skrækindjagende ildskær blinkede bag lærredet. Mâtho slog det til side; de så høje flammer omspænde libyernes lejr.

Deres rørhytter brændte, stænglerne vred sig, knaldede i røgen og fløj bort som pile; på den luerøde synsrand løb sorte

skygger forvirret omkring. Man hørte hyl af dem, der var i hytterne; elefanterne, okserne og hestene sprang midt ind i vrimlen og søndertrådte den med samt krigsforråd og bagage, der droges ud af ildebranden. Trompeter klang. Der kaldtes:

"Mâtho! Mâtho!"

Folk stod ved døren og ville ind.

"Kom dog! det er Hamilkar, som afbrænder Autharits lejr!"

Han gjorde et spring. Hun befandt sig alene.

Nu undersøgte hun zaïmfen; og da hun grundigt havde betragtet den, blev hun overrasket over ikke at eje den lykke, hun fordum havde tænkt sig ville følge med synet. Hun stod bedrøvet foran sin fuldbyrdede drøm.

Men kanten af teltet løftedes i vejret, og en uhyre skikkelse kom til syne. Salammbô skelnede først ikke andet end de to øjne sammen med et langt hvidt skæg, der hang ned til jorden; for resten af legemet, der var indviklet i pjalterne af en rødbrun dragt, slæbte hen ad jorden, og ved enhver bevægelse for at krybe frem borede de to hænder sig ind i skægget for igen at synke ned. Således kravlende nåede han frem til hendes fødder, og Salammbô kunne kende den gamle Gisko.

For at hindre fangerne i at flygte havde lejetropperne nemlig knust deres ben med malmstænger; og de lå i en grube som en klump til hobe og rådnede op i skarnet. Når de hørte klirren af spisekarrene, løftede de kraftigste sig så højt som muligt og skreg: således havde Gisko opdaget Salammbô. Han havde gættet, det var en karthagerinde, på de små sandastrumkugler, der slog mod hendes koturner, og i forudanelse af, at noget vigtigt og hemmelighedsfuldt stod på spil, lod han sig hjælpe af sine kammerater og var lykkelig kommet op af graven;

hvorefter han på albuer og hænder havde slæbt sig tyve skridt længere frem til Mâthos telt. To stemmer talte der inde. Han havde lyttet udenfor og hørt alt.

"Det er dig!" sagde hun omsider rædselsslagen.

Han støttede sig på håndleddene og svarede:

"Ja, det er mig! Folk tror, jeg er død, ikke sandt?"

Hun sænkede hovedet. Han fortsatte:

"Ak! hvorfor har Baalerne ikke tilstået mig denne nåde!"

Og idet han nærmede sig så tæt, at han strejfede hende, sagde han:

"Så havde de skånet mig for den sorg at skulle forbande dig!"

Salammbô veg hastigt tilbage, så bange var hun for dette urene væsen, der var hæsligt som en orm og skrækindjagende som et spøgelse.

"Jeg er snart hundrede år gammel," sagde han, "jeg har set Agathokles; jeg har set Regulus og romernes ørne trampe hen over sæden på de puniske marker! Jeg har set alle slagenes rædsler og havet opfyldt af vore flåders vrag! Barbarer, som jeg engang anførte, har lænket mig på alle fire lemmer som en slave, der har begået mord. Den ene efter den anden af mine kammerater dør omkring mig; stanken af deres lig vækker mig om natten; jeg skræmmer fuglene bort, som kommer og vil hakke deres øjne ud, og dog har jeg ikke en eneste dag tvivlet på Karthago! Selv om jeg havde set alle jordens hære gå imod byen og stormløbets luer slikke højt op om templerne, ville jeg endnu have troet på dens evighed! Men nu er alt forbi! Alt er tabt! Guderne afskyr vor by! Forbandelse over dig, som har fremskyndet dens fald ved din skændsel!"

Hun åbnede sine læber.

"Å! jeg var til stede!" udbrød han. "Jeg hørte dig ralle af elskov som en skøge. Så fortalte han dig om sin attrå, og du lod dine hænder kysse! Men selv om din utugtige brynde drev dig, burde du i det mindste have handlet som de vilde dyr, der skjuler sig under deres parring, og ikke blottet din skam lige for din faders øjne."

"Hvad er det, du siger?" spurgte hun.

"Ak! du vidste ikke, at de to forskansninger kun er tresindstyve albuelængder fra hinanden, og at din Mâtho af vanvittigt hovmod har slået sig ned lige over for Hamilkar. Din fader er her, bag ved dig; og hvis jeg mægtede at kravle ad stien op på volden, ville jeg råbe til ham: Kom dog og se din datter i barbarens arme! For at tækkes ham har hun iført sig gudindens klædning, og samtidig med sit legeme udleverer hun dit navns hæder, gudernes herlighed, fædrelandets hævn, selve Karthagos frelse!"

Ved den tandløse munds bevægelse vippede hans lange skæg op og ned; hans stift opspilede øjne fortærede hende, og han gentog stønnende i støvet:

"Ha! Tempelskænderske! Forbandet være du! forbandet! forbandet!"

Salammbô havde skudt teltlærredet til side, hun holdt det løftet i sin oprakte arm, og uden at svare stirrede hun ud i retning af Hamilkar.

"Er det ikke til denne side?" sagde hun.

"Hvad angår det dig! Vend dig bort! Gå her fra! Knus hellere dit ansigt mod jorden! Det er et helligt sted, som dit blik ville besudle."

Hun kastede zaïmfen om sin midje, samlede hastigt sine slør, sin kåbe og sit skærf.

"Jeg løber derhen!" udbrød hun; og hun smuttede ud og forsvandt.

Først gik hun i mørket uden at møde nogen, for alle strømmede til brandstedet; og skrålet fordobledes, store luer purpurfarvede himlen bag ved; en lang jordvold standsede hende.

Hun gik frem og tilbage, til højre og venstre, på lykke og fromme, søgende en stige, et reb, en sten eller anden hjælp. Hun var bange for Gisko, og det forekom hende, at råb og skridt forfulgte hende. Dagen begyndte at gry. Endelig opdagede hun en sti på det tykkeste sted af forskansningen. Hun tog mellem sine tænder sømmen af sin kjole, der hindrede hendes gang, og i tre spring var hun oppe på volden.

Et klangfuldt råb lød under hende i skyggen, det samme som hun havde hørt ved foden af galejtrappen; og da hun bøjede sig forover, kunne hun kende Schahabarims mand med hans hestekobbel.

Han var flakket om hele natten mellem de to forskansninger; til sidst var han, opskræmt af ildebranden, vendt tilbage og havde forsøgt at opdage, hvad der foregik i Mâthos lejr; og da han vidste, at dette sted lå nærmest ved hans telt, havde han for at lyde præsten ikke rørt sig af pletten.

Han stod op i sadlen på en af hestene. Salammbô lod sig glide ned til ham; og de flygtede bort i strakt galop, idet de red den puniske lejr rundt for et eller andet sted at finde en udgang.

Mâtho var vendt tilbage til sit telt. Lampen osede næsten uden lys, og han troede endda, at Salammbô sov. Derfor befamlede han nænsomt løveskindet på palmesengen. Han kaldte, hun svarede ikke; da rev han rask en pjalt af lærredet for at lade dagslyset trænge ind: zaïmfen var forsvundet.

Jorden skælvede under flere og flere trin. Høje skrig, vrinsken, våbenbrag stod gennem luften, og lurernes fanfarer blæste til angreb. Det var som en orkan, der hvirvlede omkring ham. I tankeløst raseri sprang han til sine våben og styrtede sig ud.

Barbarernes lange rækker kom løbende ned ad bjerget, og de puniske karréer rykkede imod dem med en tung og regelmæssig dirren. Tågen flængedes af solens stråler og dannede små gyngende skyer, der lidt og lidt gik til vejrs og afslørede standarterne, hjelmene og lansespidserne. Under de hastige bevægelser syntes dele af jordbunden, der endnu lå i skygge, at flytte sig i et eneste stykke; andre steder så det ud, som om strømme krydsedes, mens tornede masser blev stående ubevægelige midt imellem dem. Mâtho kunne skelne høvedsmændene, soldaterne, herolderne, ja selv trosknægtene bag ved, der red på æsler. Men i stedet for at holde sin stilling og dække fodfolket svingede Narr' Havas pludselig til højre, som om han ville lade sig knuse af Hamilkar.

Hans ryttere sprængte uden om elefanterne, der rykkede langsommere frem; og alle hestene strakte hals uden tøjle og galopperede i en så rasende fart, at bugen syntes at strejfe jorden. Så rettede Narr' Havas pludselig ridtet lige mod en skildvagt. Han kastede sit sværd, sin lanse, sine kastespyd og forsvandt mellem karthagerne.

Numidernes konge nåede ind i Hamilkars telt, og idet han pegede på sine mænd, der holdt stille på afstand, sagde han:

"Barkas! Jeg bringer dem til dig. De er dine."

Der på kastede han sig for hans fødder til tegn på underkastelse, og som bevis på sin troskab mindede han ham om hele sin adfærd lige siden krigens begyndelse.

Først havde han forhindret belejringen af Karthago og nedsablingen af fangerne; der næst havde han ikke udnyttet sejren over Hanno efter nederlaget ved Utika. Hvad de tyriske steder angik, så lå de jo på grænserne af hans rige. Endelig havde han ikke deltaget i slaget ved Makar, ja han havde endog med vilje fjernet sig for at undgå forpligtelsen til at kæmpe mod suffeten.

Narr' Havas havde i virkeligheden villet udvide sit område på bekostning af de puniske provinser og derfor alt efter krigens skiftende held snart hjulpet, snart svigtet lejetropperne. Men da han så, at Hamilkar dog til syvende og sidst ville blive den stærkeste, gik han nu over til ham; måske var der også i dette hans frafald et lønligt nag til Mâtho, enten på grund af overbefalingen eller på grund af hans gamle forelskelse.

Suffeten hørte på ham uden at afbryde ham. Den mand, der sådan turde vove sig ind i en hær, til hvis hævn han hjemfaldt, var som hjælper ikke at foragte; Hamilkar blev straks klar over, hvilken nytte hans store planer kunne drage af et sådant forbund. Ved numidernes hjælp kunne han holde libyerne i ave. Dernæst kunne han opbyde vestens samlede styrke til erobring af Iberien; og uden at spørge ham, hvorfor han ikke var kommet før, eller at påtale nogen af hans løgne, kyssede han Narr' Havas og trykkede tre gange hans bryst til sit.

Kun som en sidste udvej og af fortvivlelse havde han stukket libyernes lejr i brand. Nu kom denne hær til ham som en hjælp fra guderne; han skjulte sin glæde og svarede:

"Baalerne være dig nådige! Jeg ved ikke, hvad republikken vil gøre for dig, men Hamilkar selv er ikke utaknemmelig."

Bulderet voksede; høvedsmænd trådte ind. Han iførte sig sine våben, mens han blev ved at tale:

"Afsted, vend tilbage! Med dine ryttere må du kaste deres fodfolk ind mellem dine og mine elefanter! Mod! hug ned for fode!"

Og Narr' Havas stod på spring, da Salammbô viste sig.

Hun sprang hastig ned af sin hest. Hun åbnede sin vide kappe, spredte armene og udfoldede zaïmfen.

Læderteltet var krænget op i hjørnerne, så man kunne se hele omkredsen af bjerget myldre af soldater, og da Salammbô stod i midten, fik man fra alle kanter øje på hende. Et umådeligt råb brød løs, et langt skrig af triumf og håb. De marcherende gjorde holdt, de døende stemmede sig op på albuen og vendte sig om for at velsigne hende. Alle barbarerne vidste nu, at hun havde taget zaïmfen tilbage; de så hende i det fjerne, de troede at se hende; og andre skrig opløftedes, men skrig af raseri og hævn, på trods af karthagernes glædesjubel; således stod de fem hære trinvis op ad bjerget og stampede og hylede i kreds omkring Salammbô.

Uden at kunne tale takkede Hamilkar hende med gentagne hovedbevægelser. Hans øjne dvælede skiftevis på zaïmfen og på hende selv, og med et blev han klar over, at hendes kæde var brudt. Da kom han til at gyse, grebet af en frygtelig mistanke.

Men hurtigt påtog han sig igen sit ufølsomme udseende og skottede, uden at dreje ansigtet, hen til Narr' Havas.

Numidernes konge stod til en side i beskeden tilbagetrukkenhed; han bar på panden lidt af det støv, han havde berørt, da han kastede sig til jorden. Endelig trådte suffeten hen til ham og sagde med en alvorsfuld mine:

"Til løn for de tjenester, du har vist mig, Narr' Havas, giver jeg dig min datter. – Vær min søn og forsvar din fader!" tilføjede han.

Narr' Havas gjorde en voldsom bevægelse af overraskelse, derpå kastede han sig over hans hænder, som han dækkede med kys.

Salammbô stod ubevægelig som en billedstøtte og syntes intet at forstå. Hun rødmede svagt og sænkede sine øjenlåg; hendes lange, krummede vipper kastede skygger på hendes kinder.

Hamilkar ville ufortøvet forene dem ved en uløselig trolovelse. Man lagde i Salammbôs hænder en lanse, som hun rakte Narr' Havas. Man bandt den enes tommelfinger sammen med den andens med en rem af oksehud, så dryssede man korn over deres hoveder, og kernerne, der faldt omkring dem, raslede som hagl, der springer op fra jorden.

12. Vandledningen

Tolv timer senere var der af lejetropperne kun en dynge sårede, døde og døende tilbage.

Hamilkar var pludselig brudt frem fra kløftens bund og var draget ned ad den vestlige skrænt, der vender mod Hippo-Zarytus, og da der på dette sted var rummeligere plads, havde han sørget for at lokke barbarerne der hen. Så havde Narr' Havas omringet dem med sine heste; imens drev suffeten dem foran sig og knuste dem; desuden var de på forhånd overvundne ved tabet af zaïmfen; selv de, der ikke tillagde den nogen betydning, havde følt en underlig angst og en slags afkræftelse. Endelig havde Hamilkar, der ikke satte sin stolthed i at beholde valpladsen, trukket sig lidt længere bort til venstre op på nogle højder, hvorfra han beherskede dem.

Lejrenes form kunne kendes på deres omhuggede skansepæle. En langstrakt bunke sort aske røg på libyernes lejrplads; den oprodede jord lå i bølgelinjer som havet, og teltene lignede med deres lærredspjalter uformelige skibe, halvt sunkne mellem klippeskær. Harnisker, forke, lurer, træ-, jern- og malmsplinter, korn, halm og klædningsstykker lå spredt om mellem ligene; hist og her ulmede en halvslukt brandpil op ad en dynge tros; enkelte steder blev jorden helt borte under skjoldene; hestekadavere lå på rad som en række tuer; man så ben, sandaler, arme, panserskjorter og hoveder, kun fastholdte i deres hjelme ved hageremmen og lette til at rulle som kugler; hårtotter hang på tjørnebuskene; i pøle af blod lå elefanterne under deres tårne og rallede med oprevne indvolde; man trådte

overalt på slimede og slibrige ting, og skønt der ikke var faldet regn, stod der pytter af pløre.

Dette virvar af lig dækkede hele bjerget fra øverst til nederst.

De overlevende rørte sig ikke mere end de døde. Sammenkrøbne i større eller mindre flokke stirrede de sanseløst på hinanden uden at tale.

Hinsides en vidtstrakt græsslette lå søen ved Hippo-Zarytus og blinkede under den nedgående sol. Til højre ragede en tæt klump hvide huse opover et murbælte; bagved strakte sig det hvide, uendelige hav – og med hånden under hagen sukkede barbarerne ved tanken på deres fædrelande. En sky af gråt støv var ved at sætte sig.

Aftenvinden blæste op; så spilede alle brystet ud, og efterhånden som køligheden tiltog, kunne man se utøjet forlade de døde, som blev kolde, og kravle hen over det varme sand. På toppen af store stenblokke sad ravnene ubevægelig vendt mod de døende.

Da natten var faldet på, kom gulhårede hunde, af den slags urene dyr, der fulgte med hærene, sagte listende ind mellem barbarerne. Først slikkede de det størknede blod af de afhugne, endnu lunkne lemmer; men snart efter gav de sig til at fortære ligene, idet de åd sig ind i bugen.

Flygtningene dukkede op en for en som skygger; også kvinderne dristede sig til at vende tilbage, for der fandtes endnu kvinder, især hos libyerne, til trods for det frygtelige blodbad, numiderne havde anrettet på dem.

Nogle tog tovstumper, som de tændte for at bruge dem til fakler. Andre bar korslagte lanser. Man lagde ligene på dem og bar dem afsides.

De lå udstrakte i lange rader, på ryggen, med åben mund, med deres lanser ved siden; eller også lå de klumpede sammen hulter til bulter, og ofte måtte man for at finde de savnede rode til bunds i en hel dynge. Så lod man langsomt faklen glide hen over deres ansigter. Hæslige våben havde tilføjet dem forskelligartede sår. Grønlige hudlaser hang dem ned fra panden. De var hakkede i stykker, knuste til knokkelmarven, blåsvulne af kvælende tag eller sønderflængede af elefanternes elfenben. Skønt de var døde på omtrent samme tid, var der forskellige grader i deres forrådnelse. Mændene fra norden var blyfarvet opsvulmede, mens de mere senestærke afrikanere så ud som røgede og allerede begyndte at skrumpe ind. Man kunne kende lejetropperne på deres hænders tatoveringer: Antiochus' gamle krigere bar en spurvehøg; de, der havde tjent i Egypten, hovedet af en bavian; de asiatiske fyrsters soldater en økse, et granatæble, en hammer; de, der havde tjent i de græske stater, ridset af en borg eller navnet på en archont; og der var nogle, hvis arme var fuldstændig dækkede med disse mangfoldige tegn, der blandede sig med de gamle ar og med de nye sår.

For mændene af latinsk herkomst, samniterne, etruskerne, kampanerne og brutierne, rejste man fire store bål.

Grækerne gravede gruber med spidsen af deres sværd. Spartanerne tog deres røde kapper af og indhyllede de døde i dem; athenerne lagde dem med ansigtet imod solopgang; kantabrerne begravede dem under en dynge kiselsten; nasamonerne bukkede dem sammen med remme af oksehud, og garamanterne førte dem bort og gravede dem ned på strandbredden, for at de bestandig kunne vædes af bølgerne.

Men latinerne var utrøstelige over ikke at kunne samle deres aske i urner; nomaderne savnede det hede ørkensand, hvori ligene skrumper ind til mumier, og kelterne længtes efter tre utilhuggede sten under en regntung himmel dybt inde i en bugt, fuld af holme.

Råb og besværgelser rejste sig, efterfulgte af en lang stilhed. Det var for at tvinge sjælene til at vende tilbage. Så begyndte råbet hårdnakket på ny med regelmæssige mellemrum.

Man bad de døde om undskyldning, fordi man ikke kunne hædre dem, som de religiøse skikke foreskrev det: for ved savnet af disse måtte de i endeløse tidsrum flakke om i al slags tilfældig skæbne og forvandling; man påkaldte dem, man spurgte dem om deres ønsker; andre overdængede dem med skældsord, fordi de havde ladet sig overvinde.

Skæret fra de store bål gjorde de blodløse ansigter, der hist og her løftede sig over de sønderhuggede rustninger, endnu blegere; og tårerne fremkaldte nye tårer, deres hulken blev mere skærende, genkendelsesscener og omfavnelser mere stormende. Kvinder strakte sig hen over ligene, mund mod mund, pande mod pande; man måtte drive dem bort med slag, når man kastede jorden til. De sværtede deres kinder; de skar deres hår af; de skar sig til blods og lod blodet flyde ned i graven; de tilføjede sig indsnit for at efterligne de sår, der vansirede de døde. Vilde brøl skar tværs igennem bækkenernes bragen. Nogle rev deres amuletter af og spyttede på dem. De døende væltede sig i det blodige snavs og bed sig af raseri i de lemlæstede næver; og treogfyrre samniter, en hel "hellig vår", slagtede hinanden i tvekamp som gladiatorer. Men snart manglede der ved til bålene, flammerne slukkedes, alle

gravpladserne var optaget – og trætte af at have skrålet, afkræftede og vaklende lagde de sig til at sove ved siden af deres døde brødre, de, som hang ved livet, fulde af angst og bekymring, de andre med ønsket om ikke at vågne mere.

I det tidlige morgengry viste der sig foran barbarernes lejrlinjer soldater, der drog forbi med hjelme på spidsen af lanserne; de hilste lejetropperne og spurgte dem, om de ikke ville have bud med til deres hjemstavn.

Andre kom nærmere, og barbarerne kunne kende nogle af deres gamle krigsfæller.

Suffeten havde foreslået alle fangerne at tage tjeneste blandt hans tropper. Flere havde uforfærdet sagt nej; og i sin faste beslutning om ikke at ville ernære dem eller udlevere dem til storrådet havde han tilladt dem at drage hjem på betingelse af, at de ikke mere førte våben mod Karthago. Men til dem, som frygten for pinsler gjorde føjelige, havde man uddelt våbenbyttet fra fjenden; og nu viste de sig for de overvundne, mindre i den hensigt at friste dem end på grund af et udslag af overmod og nysgerrighed.

Først berettede de om suffetens gode behandling; barbarerne hørte efter af misundelse, skønt de foragtede dem. Men ved de første bebrejdende ord kom de feje overløbere i raseri; på afstand viste de dem deres egne sværd og opfordrede dem under skældsord til at komme og hente dem. Barbarerne samlede sten op; alle flygtede, og man så ikke andet på bjergets top end lansespidserne, der ragede op over skansepælenes rand.

Så blev barbarerne overvældet af en smerte, der var endnu tungere end nederlagets ydmygelse. De tænkte på, at alt deres mod var forgæves. De blev siddende med stive øjne og skar tænder.

Men pludselig fik alle den samme tanke. De styrtede sig hovedkulds over de karthagiske fanger. Suffetens soldater havde ved et rent tilfælde ikke kunnet opdage dem, og da han havde trukket sig tilbage fra slagmarken, befandt de sig endnu i den dybe grav.

Man lagde dem fladt ud ad jorden på et jævnt sted. Skildvagter sluttede kreds omkring dem, og man lod kvinderne slippe ind, tredive eller fyrretyve ad gangen. Da de søgte at benytte den korte tid, der blev tilstået dem, løb de først ubeslutsomme og fnysende af had fra den ene til den anden; så bøjede de sig over de arme legemer og slog løs på dem som vaskerkoner, der banker linned; hylende deres ægtefællers navne sønderrev de dem med deres negle; de stak øjnene ud på dem med deres hårnåle. Dernæst kom mændene til, og de martrede dem lige fra fødderne, som de huggede over ved anklerne, til panden, hvoraf de flåede kranse af hud for at sætte dem på deres eget hoved. Skarnæderne var særlig grusomme i deres påfund. De forgiftede sårene ved at komme støv, eddike og potteskår i dem; andre stod og ventede bag ved dem; blodet randt, og de godtede sig som vinhøstfolk omkring de dampende persekar.

Imidlertid sad Mâtho stadig på jorden på samme plads, hvor han befandt sig, da slaget var endt, med albuerne på knæene og med tindingerne i sine hænder; han så intet, hørte intet, tænkte ikke mere.

Ved de glædeshyl, som mængden udstødte, løftede han hovedet. Foran ham hang en pjalt lærred på en stang, daskende mod jorden, og halvt dækkede, halvt blottede en del kurve, tæpper og en løvehud. Han genkendte sit telt, og hans øjne fæstede sig på jorden, som om Hamilkars datter ved sin forsvinden var sunket ned under dens overflade.

Det sønderrevne lærred smældede i vinden; af og til strøg dets lange laser forbi hans mund, og han opdagede et rødt mærke, der lignede aftrykket af en hånd. Det var Narr' Havas' hånd, tegnet på deres forbund. Da rejste Mâtho sig. Han greb en endnu rygende fakkel og slyngede den foragteligt ind i resterne af sit telt. Så sparkede han med spidsen af sin koturne de udenfor liggende sager ind i flammerne, for at intet skulle blive til overs.

Pludselig og uden at man kunne ane, fra hvilket punkt han skød frem, dukkede Spendius op.

Den forhenværende slave havde bundet to lansestumper til sit lår; han haltede med en ynkelig mine og gav sig stærkt.

"Tag dog det af," sagde Mâtho til ham, "jeg ved, du er en tapper mand!"

Han var så knuget af gudernes uretfærdighed, at han ikke længere havde styrke til at forarges over mennesker.

Spendius gav ham et vink og førte ham til en hule i en jordhøj, hvor Zarxas og Autharit holdt sig skjult.

De var flygtet lige som slaven, den ene trods sin blodtørst, den anden trods sin tapperhed. Men hvem kunne også, sagde de, have været belavet på Narr' Havas' forræderi, ildebranden hos libyerne, tabet af zaïmfen, Hamilkars pludselige angreb og især hans snedige bevægelser, der havde tvunget dem til at stige

ned i bjergkløften og udsætte sig umiddelbart for karthagernes indhug? Spendius ville ikke være sin skræk bekendt, men blev ved at påstå, at han havde brækket benet.

Til sidst holdt de tre førere og Schalischim råd om, hvad de skulle gøre.

Hamilkar spærrede dem vejen til Karthago; de var klemt inde mellem hans soldater og Narr' Havas' provinser; de tyriske byer ville slutte sig til sejrherrerne; selv ville de snart være drevet fast på havets bred, og alle fjendens forenede kræfter ville knuse dem. Det måtte ufejlbarligt komme til dette.

Der frembød sig således ikke et eneste middel til at undgå krigen. Følgelig måtte de fortsætte den til det yderste. Men hvordan skulle de gøre nødvendigheden af en endeløs kamp begribelig for alle disse modløse folk, der endnu blødte af deres sår?

"Det påtager jeg mig!" sagde Spendius.

To timer senere steg en mand, der syntes at komme fra Hippo-Zarytus, ilsomt op ad bjerget. I sin arm svang han brevtavler, og da han skreg højt op, flokkede barbarerne sig om ham.

Brevene var afsendt af de græske lejetropper på Sardinien. De anbefalede deres afrikanske kammerater at passe godt på Gisko og de øvrige fanger. En købmand fra Samos, en vis Hipponax, der kom fra Karthago, havde meddelt dem, at et anslag var i gang for at befri dem, og man opfordrede barbarerne til at være på post; republikken var mægtig.

Spendius' list lykkedes ikke straks, som han havde håbet. Langt fra at vække raseri fremkaldte denne forsikring om en ny fare kun frygt og uro; og i erindringen om den advarsel,

Hamilkar for ganske nylig havde kastet ind imellem dem, belavede de sig på noget uforudset og forfærdeligt. Natten forløb under stærk angst; der var endda adskillige, der skilte sig af med deres våben for at blødgøre suffeten, så snart han måtte vise sig.

Men på den tredje vagt dagen efter indtraf en ny løber, endnu mere forpustet og sort af støv. Grækeren rev ham en med fønikiske skrifttræk dækket papyrusrulle ud af hænderne. Man besvor deri lejetropperne ikke at tabe modet; de tapre fra Tunis var under vejs med store forstærkninger.

Spendius oplæste først brevet tre gange i træk; og løftet op på skuldrene af to kappadokiere lod han sig bære fra sted til sted og oplæste det på ny. Hele syv timer holdt han taler.

Han mindede lejetropperne om storrådets løfter; afrikanerne om forvalternes grusomheder; alle barbarerne tilsammen om Karthagos uretfærdighed. Suffetens mildhed var en lokkemad for at fange dem. De, der overgav sig, ville blive solgt som slaver; de overvundne ville blive henrettet under pinsler. Man talte om flugt – men ad hvilke veje og hvorhen? Ikke et folk ville tage imod dem. Der imod ville de ved fortsatte anstrengelser på en gang opnå frihed, hævn og penge! Og længe behøvede de ikke at vente, efter som folkene fra Tunis og hele Libyen skyndte sig at komme dem til hjælp. Han pegede på den oprullede papyrus:

"Se dog! læs! her har I deres løfter! Jeg lyver ikke."

Hunde strejfede om med deres sorte snuder helt røde af blod. Den stærke sol ophedede de nøgne hoveder. En kvalm stank opsteg fra de slet begravede lig. Nogle ragede endog frem over jorden lige til bugen. Spendius kaldte dem til vidne på de

ting, han sagde; dernæst løftede han sine knyttede næver mod Hamilkars lejr.

Mâtho iagttog ham desuden, og for at skjule sin fejhed udfoldede han en vrede, der lidt efter lidt betog ham selv. Han tilbød guderne sit liv og overøste karthagerne med forbandelser. Pinslen af fangerne var en børneleg. Hvorfor skulle de dog skåne dem og bestandig trække rundt med dette unyttige kvæg! – Nej! det må have en ende! deres anslag er kendte! en eneste kan ødelægge os! ingen medlidenhed! De gode skal kendes på benenes hurtighed og slagenes kraft!

Så styrtede de sig igen over fangerne. Flere rallede endnu. Man gjorde det af med dem ved at træde med hælen ind i munden på dem, eller også dolkede man dem med spidsen af et kastespyd.

Dernæst huskede de på Gisko. Intet steds kunne man få øje på ham; de blev bestyrtede af uro. De ville på en og samme tid overbevise sig om hans død og have del i den. Endelig opdagede tre samnitiske hyrder ham femten skridt fra det sted, hvor Mâthos telt før havde rejst sig. De kendte ham på hans lange skæg og kaldte de andre til.

Udstrakt på ryggen, med armene trykket ind til hofterne og med sammenknugede knæ så han ud som en død, der er lagt i begravelsesstilling. Men hans magre sider sænkede og hævede sig, og midt i det kridhvide ansigt stirrede hans vidt opspilede øjne med et stift og utåleligt blik.

Først betragtede barbarerne ham med en stor forbavselse. I den tid, han havde levet i gruben, havde man næsten glemt ham; tynget af gamle minder holdt de sig på afstand og vovede ikke at lægge hånd på ham.

Men de bagvedstående knurrede og trængte på, da en garamant brød sig vej gennem mængden; han svang en segl; alle begreb hans hensigt; deres ansigter purpurfarvedes, og grebet af skam hylede de:

"Ja! ja!"

Manden med det krumme jern nærmede sig til Gisko. Han greb hans hoved, sindede det mod sit knæ og savede det af med hastige snit; det faldt; to tykke blodstrømme borede et hul i støvet. Zarxas var sprunget i vejret, og lettere end en leopard ilede han imod karthagerne.

Da han så var kommet to tredjedele op ad bjergets højde, trak han Giskos hoved ved skægget frem fra sit bryst, han svang sin arm hastigt flere gange og udslyngede omsider den tunge masse, der beskrev en lang bue og forsvandt bag den puniske skansevold.

Straks efter rejstes der over skansepælenes rand to krydsede faner, det vedtægtsmæssige tegn på, at man fordrede ligene udleveret.

Da trådte fire herolder, valgt efter bredden af deres bryst, frem med store lurer, og idet de talte gennem malmrørene erklærede de, at der for fremtiden mellem karthagerne og barbarerne hverken var tro og love eller skånsel eller guder, at de på forhånd afslog alle underhandlinger, og at fredsmæglerne ville blive sendt tilbage med afhuggede hænder.

Umiddelbart der efter blev Spendius sendt til Hippo-Zarytus for at skaffe levnedsmidler, og den tyriske by sendte forråd endnu den samme aften. De spiste grådigt. Da de så havde styrket sig, samlede de i en fart resterne af deres tros og deres knækkede våben, kvinderne klumpede sig sammen i midten, og

uden at ænse de sårede, der græd bagved dem, drog de med hastige skridt langs strandbredden som en flok ulve, der lister bort.

De marcherede mod Hippo-Zarytus, fast bestemt på at indtage den, for de trængte til en by.

Da Hamilkar så dem allerede langt borte, blev han, trods stoltheden over at se dem flygte, ude af sig selv af ærgrelse. Han burde have angrebet dem straks med friske tropper. Blot én sådan dag til, og krigen var forbi! Men hvis det trak i langdrag, ville de vende stærkere tilbage; de tyriske byer ville slutte sig til dem; hans mildhed over for de besejrede havde været til ingen nytte. Nu tog han den beslutning at være skånselsløs.

Samme aften lod han til storrådet afgå en dromedar belæsset med armbånd, der var taget fra de faldne, og med frygtelige trusler befalede han, at man skulle sende ham endnu en hær.

Alle havde for længst troet ham fortabt; ved budskabet om hans sejr blev de derfor grebet af en forbavselse, der næsten var det samme som skræk. Det vage rygte, der gik om zaïmfens tilbagekomst, fuldstændiggjorde underet. Således syntes guderne og Karthagos kraft nu at tilhøre ham.

Ingen af hans fjender vovede en klage eller en modsigelse, og som følge af begejstring hos nogle, forsagthed hos andre, stod inden den foreskrevne frist en hær på fem tusind mand rede til at rykke ud.

Den nåede hurtigt Utika for at dække suffeten i ryggen, mens tre tusind mand kernetropper gik ombord i skibe, der skulle landsætte dem ved Hippo-Zarytus, hvorfra de skulle fordrive barbarerne.

Hanno havde taget overbefalingen; men han overlod sin næstkommanderende Magdassan at føre hæren for selv at lede landgangstropperne; for han kunne ikke længere tåle bærestolens rystelser; hans sygdom gnavede hans læber og næsebor og havde ædt et stort hul i hans ansigt; på ti skridts afstand kunne man se ham dybt ned i halsen, og han var sig sin egen hæslighed så bevidst, at han tilslørede sit hoved som en kvinde.

Hippo-Zarytus adlød ikke hans opfordringer og ikke heller barbarernes; men hver morgen hejsede de levnedsmidler i kurve ned til disse, de råbte ned oppe fra tårnene og undskyldte sig med republikkens strenge fordringer og besvor dem at fjerne sig. Ved signaler henvendtes de selv samme protester og forsikringer til karthagerne, der lå ude på havet.

Hanno nøjedes med at spærre havnen uden at turde vove et angreb. Dog overtalte han omsider dommerne i Hippo-Zarytus til at tage mod tre hundrede soldater. Derpå sejlede han mod Druernes Forbjerg og tog en lang omvej for at indeslutte barbarerne, en bevægelse, der var til ingen nytte, ja endda farlig. Hans skinsyge afholdt ham fra at hjælpe suffeten; han standsede hans spejdere, fortrædigede ham i alle hans planer, satte hele foretagendet i vove. Endelig skrev Hamilkar til storrådet om at måtte blive ham kvit, og Hanno vendte hjem til Karthago, rasende over de gamles lumpenhed og sin embedsbroders tåbelighed. Efter så mange forhåbninger var man altså nu i en mere end ynkværdig forfatning, men man bestræbte sig for ikke at tænke på det; ja ikke engang at tale om det.

Som om der ikke var ulykker nok i forvejen, erfarede man, at lejetropperne på Sardinien havde korsfæstet deres feltherre, bemægtiget sig de faste pladser og overalt myrdet mændene af kanaanitisk stamme. Straks truede det romerske folk republikken med umiddelbare fjendtligheder, såfremt den ikke betalte tolv hundrede talenter og afstod hele øen Sardinien. Rom havde sluttet forbund med barbarerne og sendte dem flade både med mel og tørret kød. Karthagerne forfulgte disse og fangede fem hundrede mand, men tre dage efter gik en flåde, der kom fra Byzacena og bragte levnedsmidler til Karthago, under i en storm. Det var åbenbart, at guderne var stadens erklærede fjender.

Så lokkede borgerne i Hippo-Zarytus under påskud af en overrumpling Hannos tre hundrede mand op på deres mure; dernæst kom de pludselig bag på dem, tog dem i benene og kastede dem ud over voldene. De få, som ikke var døde, forfulgtes, styrtede sig i havet og druknede.

Også Utika var besværet af soldaterne, for Magdassan havde gjort som Hanno, og ifølge hans befalinger indesluttede han byen, døv for Hamilkars bønner. Disse tropper gav man vin blandet med alrunesaft, derpå myrdede man dem, mens de sov. På samme tid kom barbarerne til; Magdassan flygtede, portene åbnede sig; og fra nu af viste de to tyriske byer deres nye venner en hårdnakket hengivenhed og deres gamle forbundsfæller et ubegribeligt had.

Denne svigten af den puniske sag var et eksempel til efterfølgelse. Håbet om befrielse vaktes igen til live. Folkeslag, der indtil nu havde været tvivlrådige, tøvede ikke længere.

Alting vaklede. Suffeten erfarede det, og han havde ingen hjælp i vente! Han var nu uigenkaldeligt fortabt.

Straks hjemsendte han Narr' Havas, som skulle bevogte sit riges grænser. Selv besluttede han at vende tilbage til Karthago for at udskrive nye tropper og begynde krigen forfra.

De barbarer, der havde slået sig ned i Hippo-Zarytus, fik øje på hans hær, da den steg ned ad bjerget.

Hvor mon karthagerne skulle hen? Det var sikkert sulten, der jog dem, og drevet til vanvid af deres lidelser kom de vel nu for trods deres svaghed at levere slag. Men de drejede til højre: de flygtede. Man kunne indhente dem og hugge dem sønder og sammen. Barbarerne styrtede ud for at forfølge dem.

Karthagerne blev standset af floden. Denne gang var den bred, og vestenvinden havde ikke blæst. Nogle svømmede, andre satte over på deres skjolde. De genoptog marchen. Natten faldt på. Man kunne ikke se dem længere.

Barbarerne standsede ikke; de gik op langs bredden for at finde et smallere sted. Folkene fra Tunis strømmede til; de trak Utikas indbyggere med sig. For hver busk på vejen tiltog deres tal; og karthagerne kunne, når de lagde sig fladt ned på jorden, høre deres fodslag i mørket. For at sinke deres fremrykning lod Barkas fra tid til anden sende pilesalver bagud; adskillige blev dræbt af dem. Da dagen brød frem, var man i Arianas bjerge på det sted, hvor vejen gør et knæk.

Da troede Mâtho, som marcherede i spidsen, at skelne noget grønt på toppen af en bakke fjernt i synskredsen. Derpå sænkede jordsmonnet sig, og obelisker, kupler, huse dukkede op: det var Karthago. Han måtte støtte sig til et træ for ikke at falde, så hastigt slog hans hjerte.

Han tænkte på alt, hvad der var hændt i hans liv, siden han sidst havde været i disse egne! Det var en uendelig overraskelse, en følelse af svimmelhed. Så blev han beruset af fryd ved tanken om at gense Salammbô. De grunde, han havde til at afsky hende, randt ham i minde; han forkastede dem øjeblikkelig. Bævende og med anspændte øjne betragtede han hinsides Eschmûns tempel den høje paladsterrasse, der ragede op over palmetræerne; et henrykt smil strålede på hans ansigt, som var det et genskær af en eller anden stor brand; han bredte armene ud, han sendte kys ud i vinden og mumlede:

"Kom! kom!"

Hans bryst svulmede i et suk, og to tårer så lange som perler randt ned i hans skæg.

"Hvad holder dig tilbage?" udbrød Spendius. "Skynd dig dog! Fremad! Suffeten slipper fra os! Men dine knæ vakler, og du ser på mig som en drukken mand!"

Han stampede af utålmodighed, han trængte ind på Mâtho; og idet han missede med øjnene, som nærmede han sig et længe tilsigtet mål, sagde han:

"Å, nu er vi dér! Vi er dér! Jeg har dem!"

Hans udseende var så overbevist og triumferende, at Mâtho forbavsedes og følte sig revet ud af sin døs. Disse ord traf ham i hans dybeste vånde, sporede hans fortvivlelse til hævn, viste hans vrede et bytte. Han sprang hen til en af kamelerne, der var i trosset, og rev grimen af den. Han svang det lange reb og slog løs på efternølerne; og han løb skiftevis til højre og til venstre i hærens bagtrav som en hund, der driver en hjord.

Ved hans tordnende røst strammedes rækkerne på ny; selv de halte fremskyndede deres skridt; midt på landtangen svandt

afstanden ind. De forreste af barbarerne marcherede i støvskyen efter karthagerne. De to hære kom hinanden nærmere, måtte støde sammen. Men Malquaporten, Tagasteporten og den store Khamon-port slog deres fløje op. Den puniske karré delte sig i tre strømme, der opslugtes af portene; de hvirvlede under buehvælvene. Snart kunne den alt for sammenpakkede mængde ikke komme længere; lanserne stødte sammen i luften, og barbarernes pile prellede mod murene.

På tærsklen af Khamon-porten sås Hamilkar. Han vendte sig om og råbte til sine folk, at de skulle gå til side. Så steg han ned af sin hest, og med sit dragne sværd stak han den i krydset og jog den mod barbarerne.

Det var en oryngisk hingst, der fodredes med melboller, og som bøjede knæ for at lade sin herre sidde op. Hvorfor jog han den dog tilbage? Var det et offer?

Den store hest galopperede ind mellem lanserne, kastede folkene omkuld, viklede benene ind i sine indvolde og styrtede, men rejste sig atter med rasende spring; og mens de sprang til side, søgte at standse den eller blot så måbende til, havde karthagerne atter samlet sig; de drog ind; den uhyre port faldt bragende til efter dem.

Den gav ikke efter. Barbarerne masede på til ingen nytte – og i løbet af nogle minutter opstod der i hele hærens længde en frem- og tilbagebølgen, der blev svagere og svagere og til sidst holdt op.

Karthagerne havde opstillet soldater på vandledningen; de begyndte at kaste med sten, kugler og bjælker. Spendius forestillede sine fæller, at det ikke kunne nytte at trænge på. De

vendte om og slog sig ned længere borte, alle i den faste beslutning at belejre Karthago.

Imidlertid var rygtet om krigen nået ud over de puniske riges grænser, og lige fra Herkules-støtterne til hinsides Kyrene drømte hyrderne om den, mens de vogtede deres hjorde, og karavanerne snakkede om den hver nat ved stjernernes skin. Der var altså virkelig mennesker, som vovede at angribe dette store Karthago, havenes behersker, der strålede som solen og var forfærdelig som en gud! Flere gange var byens fald blevet forkyndt, og alle havde troet på det, for alle ønskede det; de undertvungne folkeslag, de skatskyldige landsbyer, de forbundne provinser, de uafhængige stammer, alle, der hadede staten på grund af dens tyranni, eller som var misundelige på dens magt, eller lystne efter dens rigdom. De modigste havde hurtigt sluttet sig til lejetropperne. Nederlaget ved Makar havde holdt alle de andre tilbage. Omsider havde de atter fattet tillid, var lidt efter lidt kommet dem nærmere og i møde; og nu lå mændene fra de østlige egne i lejr i dynerne ved Klypea på den anden side af golfen. Så snart de fik øje på barbarerne, kom de til syne.

Det var ikke libyerne fra Karthagos omegn – disse havde for længst dannet den tredje hær – men nomaderne fra højsletten ved Barka, røverne fra Kap Phiscus og fra forbjerget Derne, fra Phazzana og Marmarika. De var draget gennem ørkenen og havde drukket af de saltholdige brønde, der var muret op med kamelknogler; de strudsfjerdækkede zuaeser var kommet på firspandsvogne; de med sorte slør maskerede garamanter red

baglæns på deres malede hopper, andre på æsler, på vildæsler, på zebraer, på bøfler; nogle slæbte sammen med deres familier og gudebilleder det bådformede tag af deres hytte med sig. Der var ammoniere med lemmerne rynkede af de hede kilders vand; ataranter, som forbander solen; troglodytter, som leende begraver deres døde under trægrene, og de hæslige auseer, der spiser græshopper; achyrmachiderne, som fortærer lus, og de cinnobermalede gysanter, der spiser aber.

Alle havde opstillet sig på strandbredden i en lang, lige linje. Nu rykkede de frem som sandhvirvler, der rejses af vinden. Midt på tangen gjorde mængden holdt, da lejetropperne, som havde lejret sig foran dem inde under murene, ikke ville fortrække.

Snart efter dukkede fra Ariana vestens mænd, numidernes folk, frem. Narr' Havas herskede nemlig kun over massylierne; og da desuden gammel skik tillod dem at lade kongen i stikken efter ulykker, havde de samlet sig ved Zaine-floden, som de havde overskredet ved Hamilkars første tilbagegående bevægelse. Først kom alle jægerne fra Malethut-Baal og fra Garaphos-bjerget løbende; de var klædt i løvehuder og styrede deres små magre, langmankede heste med skaftet af deres lanser; så marcherede gætulerne frem i harnisker af slangeskind; dernæst pharusierne med høje diademer af voks og af harpiks; og kaunerne, makarerne og tillabarerne, der bar to kastespyd og et rundt skjold af flodhestelæder. De gjorde holdt ved foden af katakomberne i de første pytter af lagunen.

Men da libyerne havde forladt denne stilling, så man på deres plads negrenes hele masse som en sort sky langs ad jorden. Der var kommet fra det hvide Harusch, fra det sorte Harusch, fra

augylernes ørken, ja endog fra det store Agazymba-land, der strækker sig fire måneders rejse syd for garamanterne, og endnu længere borte fra! Til trods for deres smykker af rødt træ lignede de med deres sorte og fedtskinnende hud morbær, der længe har trillet i støvet. De bar snævre bukser af barktrevler, vamse af vissent græs, snuden af ville dyr på hovedet, og hylende som ulve klirrede de med ringbesatte jernstænger og svingede med kohaler som standarter på spidsen af en kæp.

Bag ved numiderne, maurusierne og gætulerne stimede dernæst de gullige mænd fra cederskovene hinsides Taggir. Katteskinds-koggere daskede på deres skuldre, og de gik med uhyre hunde i snor, der var lige så høje som æsler og ikke gøede.

Og som om Afrika endnu ikke havde udspyet nok af sit indhold, men for at samle endnu mere lidenskab og vildskab havde måttet gribe helt ned i folkeslagenes bærme, sås endelig bag ved alle de andre – mænd med dyriske træk, der grinede fjollet; usle skabninger, der var hærget af hæslige sygdomme, vanskabte dværge, hermafrodit-mulatter, albinoer, hvis røde øjne missede i solen; de fremstammede uforståelige lyde og stak en finger i munden for at vise, at de var sultne.

Forskelligheden i våben var ikke ringere end i klæder og folk. Ikke et mordredskab manglede lige fra trædolke, stenøkser og elfenbenstreforke til lange, tynde, savtakkede sabler, lavet af en bøjelig kobberklinge. De førte daggerter, som spaltede sig i flere grene ligesom antilopehorn, krumknive bundet til enden af et reb, jerntrekanter, køller og syle. Ethioperne fra Bambotus bar små forgiftede pile skjult i håret. Flere havde taget flintesten med i poser. Andre, der var tomhændede, lod deres tænder klapre.

En uophørlig dønning bevægede denne mængde. Dromedarer, der var helt overstrøget med tjære som skibe, stødte kvinderne omkuld, der bar deres børn over hoften. Fødevarerne i kurvene spredtes ud på jorden; man trådte knasende på saltstykker, gummipakker, rådne dadler, gurunødder – og undertiden hang der på utøjbefængte bryster i en tynd snor en eller anden diamant, som satrapperne havde søgt efter, en næsten fabelagtig sten, for hvilken man kunne have købt et rige. Men størstedelen af disse folk vidste ikke engang, hvad de egentlig ville. En egen fortryllelse eller nysgerrighed drev dem frem; nomader, som aldrig havde set en by, forfærdedes ved murenes skygge.

Tangen var nu ganske dækket af mennesker, og denne langstrakte vrimmel, hvor teltene ragede op som hytter under en oversvømmelse, udfoldede sig lige til de andre barbarers første rækker, der blinkende af jern lå lejret regelmæssigt til begge sider for vandledningen.

Karthagerne befandt sig endnu i skrækken over deres ankomst, da de blev klar over, hvordan der lige imod dem rykkede en art kæmpestore uhyrer eller bygninger – de af de tyriske byer sendte belejringsmaskiner med deres master, deres arme, deres tovværk, deres led, deres opstandere og panserskjolde: tresindstyve karrobalister, firsindstyve onagre, tredive skorpioner, halvtredsindstyve tollenoner, tolv væddere og tre kæmpekatapulter, der udslyngede klippeblokke af femten talenters vægt. Menneskemasser skubbede dem frem, fastklamrede til fodstykket; for hvert skridt skælvede og rystede de; sådan nåede de langsomt op for murene.

Men det krævede endnu adskillige dage at blive færdig med belejringsforberedelserne. Belærte af deres nederlag ville lejetropperne ikke vove sig ind i frugtesløse træfninger – og på ingen af siderne havde man hastværk, da man vel vidste, at et frygteligt felttog skulle begynde, hvoraf følgen måtte blive enten en fuldkommen sejr eller en fuldstændig tilintetgørelse.

Karthago kunne længe gøre modstand; dets brede mure frembød en række indadgående vinkler og fremspringende hjørner, en fordelagtig grundplan til at afslå stormløb.

Imidlertid var lige over for katakomberne en del af muren styrtet ned – og i de mørke nætter kunne man mellem de løsrevne stenblokke se lysene i hytterne i Malqua. På nogle steder ragede de op over voldene. Dér levede lejetroppernes kvinder, der var blevet jaget bort af Mâtho sammen med deres nye ægtefæller. Da de nu gensåderes fordums mænd, kunne de ikke tvinge deres hjerte. De vinkede med deres skærf på lang afstand; siden kom de i mørket for gennem murrevnen at snakke med soldaterne, og en morgen erfarede storrådet, at de alle sammen var flygtet. Nogle havde klemt sig mellem stenene; andre, som var mere dristige, havde hejset sig ned i tove.

Omsider besluttede Spendius at udføre sin plan.

Indtil da havde krigen, der holdt ham borte fra Karthago, hindret ham i det; og siden tilbagekomsten havde han en fornemmelse af, at indbyggerne anede hans forehavende. Men snart formindskede de skildvagternes tal på vandledningen. Der var ingen overflod på folk til at forsvare ringmuren.

Den forhenværende slave øvede sig flere dage i at skyde med pile efter flamingoerne i søen. Så en aften, da månen skinnede, bad han Mâtho om ved midnat at tænde en stor stråild, på

samme tid som alle hans mænd skulle udstøde høje skrig; og ledsaget af Zarxas gik han bort langs golfens bred i retning af Tunis.

Da de var på højde med de sidste buer af vandledningen, styrede de lige mod denne; pladsen lå ganske åben: krybende nåede de foden af pillerne.

Skildvagterne på platformen gik roligt frem og tilbage.

Da blussede flammer højt i vejret; lurer klang, og forposterne skyndte sig mod Karthago i den tro, at der skete et stormangreb.

Én mand var blevet tilbage. Han tegnede sig sort mod himmelgrunden. Månen stod bag ved ham, og hans uhyre lange skygge faldt vidt ud over sletten og lignede en vandrende obelisk.

De ventede, til de havde godt ram på ham. Zarxas greb sin slynge; men af forsigtighed eller af blodtørst standsede Spendius ham:

"Nej, kuglens surren ville gøre støj! Lad mig!"

Så spændte han sin bue af alle kræfter, idet han forneden stemte den mod stortåen på sin venstre fod; han tog sigte, og pilen fløj.

Manden faldt ikke ned. Han forsvandt.

"Hvis han var såret, kunne vi høre ham!" sagde Spendius, og han klatrede hastigt fra stokværk til stokværk ved hjælp af et reb og en harpun, som han havde gjort første gang. Da han så stod foroven ved siden af liget, lod han rebet falde ned. Balearen bandt en hakke og en hammer til det og vendte om.

Trompeterne blæste ikke længere. Alt var roligt. Spendius havde løftet en af fliserne, var steget ned i vandet og havde atter

lukket efter sig.

Idet han beregnede afstanden efter tallet på sine skridt, nåede han nøjagtig til det sted, hvor han havde opdaget en tværrevne; og uafbrudt i tre timer, lige til daggry, arbejdede han som en rasende, skønt han næppe kunne drage ånde gennem fugerne i pladerne ovenover, pintes af allehånde angst og tyve gange troede sig døden nær. Endelig hørtes en bragen; en uhyre sten sprang fra bue til bue og rullede helt ned til vandledningens fod, og pludselig styrtede et slusefald, en hel flod fra himlen ned på sletten.

Den overskårne vandledning fusede ud. Det var døden for Karthago og sejr for barbarerne.

I et nu kom karthagerne på benene og til syne på murene, på husene, på templerne. Barbarerne stimede og skreg. De dansede i afsindig henrykkelse om det store vandfald, og i overmålet af deres glæde vædede de endda hovedet i det.

Oppe på vandledningen sås en mand i en laset brun vams. Med begge hænder på hofterne bøjede han sig ud over randen og stirrede ned i dybet under sig, som forbavset over sit eget værk.

Så rettede han sig i vejret. Hans blik løb synskredsen rundt med et overmodigt udtryk, der syntes at sige: alt dette tilhører nu mig! Barbarerne brød ud i bifaldsjubel, og karthagerne, der endelig begreb omfanget af deres ulykke, hylede af fortvivlelse. Der på gav Spendius sig til at løbe fra den ene ende af platformen til den anden, og lig en vognstyrer, der triumferer i de olympiske lege, strakte han armene i vejret, ude af sig selv af stolthed.

13. Molok

Barbarerne behøvede ingen voldlinjer ind mod Afrika; landet var deres. Men for lettere at kunne nærme sig til murene nedbrød man forskansningen langs gravens rand. Dernæst delte Mâtho hæren i store halvkredse for bedre at indeslutte Karthago. Lejetroppernes sværtbevæbnede stilledes i første række, bag ved dem slyngekasterne og rytterne; allerbagerst trosset, vognene og hestene; foran hele denne mængde i tre hundrede skridts afstand fra murene knejsede maskinerne.

Fraset den uendelige mangfoldighed i deres benævnelser, der skiftede flere gange i århundredernes løb, kunne de føres tilbage til to systemer: det ene virkede som slynger, det andet som buer.

Den førstnævnte slags, katapulterne, bestod af en firkantet ramme med to lodrette stolper og et tværtræ. På dens forreste del spændte en med tove forsynet valse en tyk vognstangsbjælke bagover; bjælken bar foroven en ske til projektilerne, dens nederste ende var klemt fast i et fletværk af snoede reb; når nu valsetovene løsnedes, fo'r stangen til vejrs og tørnede mod tværbjælken, der stoppede den og ved modstødet forøgede dens svingkraft.

Den anden art frembød en mere indviklet mekanisme: på en lille søjle var et tværtræ fastgjort ved sit midtstykke, hvor der i ret vinkel udmundede en slags rende; på yderkanterne af tværbjælken rejste der sig to opstandere, der indeholdt et snoet slyng af hestehår; to stænger var klemt ind i det for at holde enderne af en buestreng, der spændtes over en lille bronzeplade

ved den nederste ende af renden. Ved en fjeder gik denne metalplade løs, gled langs skurerne og drev pilene ud.

Katapulterne kaldtes ligeledes onagre efter de vilde æsler, der slynger sten op med deres hove, og balisterne skorpioner på grund af en lille stift på metalpladen, der ved at trykkes ned med et næveslag fik fjederen til at gå af.

Deres bygning krævede lærde beregninger; veddet til dem måtte vælges blandt de hårdeste træsorter, deres maskineri helt fremstilles af malm; de spændtes ved hjælp af vægtstænger, flasketræk, spil eller tandhjul; ved stærke krumtapper forandredes skuddets retning, valser bevægede dem fremad, og de største, hvis stykker var skilt fra hinanden, blev opstillet i fjendens påsyn.

Spendius rettede de tre store katapulter mod de tre vigtigste hjørner; foran hver port stillede han en vædder, foran hvert tårn en balist, og karrobalisterne skulle bevæge sig rundt bagved. Men de måtte sikres mod de belejredes ild, og allerførst måtte graven, der skilte dem fra murene, fyldes op.

Man skød gallerier frem, flettet af grønne siv, og hvælvede stilladser af egetræ, der lignede uhyre skjolde og rullede på tre hjul; små hytter, dækket af friske huder og polstret med tang, skærmede de arbejdende, mens katapulterne og balisterne forsvaredes ved forhæng af tovværk, som man havde dyppet i eddike for at gøre dem uantændelige. Kvinder og børn sankede sten på strandbredden, skrabede jord sammen med deres hænder og bragte den til soldaterne.

Også karthagerne gjorde forberedelser.

Hamilkar havde meget hurtigt beroliget dem ved at erklære, at der i cisternerne var vand nok til hundrede og treogtyve

dage. Denne forsikring, hans nærværelse midt iblandt dem og især zaïmfens tilstedeværelse gav dem godt håb. Karthago kom sig af sin bestyrtelse; selv de, der ikke var af kanaanitisk afstamning, blev revet med af de andres brændende iver.

Slaverne væbnedes, arsenalerne tømtes; borgerne fik hver sin post og sin bestilling. Tolv hundrede mand var endnu i live af overløberne, suffeten gjorde dem alle til høvedsmænd; og tømrerne, våben-, grov- og guldsmedene ansattes ved maskinerne. Karthagerne havde trods betingelserne i den romerske fred beholdt nogle stykker. Nu blev de udbedrede. De nævnte håndværkere forstod sig på dette arbejde.

Nord- og østsiden, der beskyttedes af havet og golfen, var utilgængelige. Men op på den mur, der vendte mod barbarerne, slæbtes træstammer, møllestene, kar fyldte med svovl, fade med olie, og der byggedes ovne. Der ophobedes sten på platformen af tårnene, og de huse, der stødte umiddelbart op til volden, stoppedes med sand for at styrke den og forøge dens tykkelse.

Over for disse forholdsregler blev barbarerne meget opbragte. De ville slås lige på stedet. De sten, som de ladede katapulterne med, var af en så urimelig vægt, at kastearmene knækkede, og angrebet blev udsat.

Endelig den trettende dag i måneden Schabar hørtes ved solopgang et voldsomt stød mod Khamon-porten.

Femoghalvfjerds soldater trak i rebene, der var fæstet til den nederste ende af en kæmpemæssig bjælke, der hang vandret i kæder ned fra et galgestillads og fortil endte i et vædderhoved af massiv malm. Den var indsvøbt i oksehuder og med små mellemrum beslået med jernbånd; den var tre gange så tyk som en mandskrop, hundrede og tyve albuelængder lang, og under

mængden af de nøgne arme, der stødte den frem og trak den tilbage, beskrev den en regelmæssig svingning ind og ud.

De andre væddere udenfor de andre porte begyndte også at bevæge sig. I trædemøllernes hule hjul så man mænd springe fra trin til trin. Trisserne og opstanderne knagede, rebforhængene sank til jorden, og på samme tid suste der salver af sten og salver af pile; alle de spredte slyngekastere løb frem. Nogle nærmede sig volden med potter fulde af brændende harpiks skjult under deres skjolde; så slyngede de dem over med kraftige armsving. Denne hagl af kugler, pile og ild gik hen over hovederne på de første rækker og slog i en bue ned bag murene. Men oppe på disse rejste der sig lange mastekraner; og ned fra dem hang der uhyre tænger, der endte i to på indersiden tandbesatte halvkredse. De bed sig fast i vædderne. Soldaterne klamrede sig til bjælken og søgte at trække den tilbage. Karthagerne halede løs for at løfte den til vejrs, og kampen trak ud lige til aften.

Da lejetropperne næste dag genoptog deres arbejde, var den øverste del af muren fuldstændig belagt med bomuldsballer, lærredsstoffer og puder. Tinderne var tilstoppede med måtter, og på volden mellem kranerne sås en række forke og hakkeknive skæftede på stokke. Straks begyndte en rasende modstand.

Træstammer, som holdtes fast i tove, styrtedes ned på vædderne og blev hejst til vejrs igen; hager, der udslyngedes af balisterne, rev taget af hytterne; og fra tårnenes platforme udgødes strømme af flintskærver og rullesten.

Omsider slog vædderne Khamon-porten og Tagaste-porten ind. Men karthagerne havde indenfor ophobet en sådan

overflod af fyld, at fløjene ikke åbnede sig. De blev stående ret op og ned.

Så angreb man murene med vældige bor, der ved at tvinge sig ind i fugerne skulle løsne kvadrene fra hinanden. Maskinerne blev bedre indstillet, deres betjeningsmandskab inddelt i roder, og fra morgen til aften arbejdede de uafbrudt med samme ensformige nøjagtighed som væverstole.

Spendius blev ikke træt af at rette dem. Han spændte selv balisternes strenge. For at der kunne være fuldstændig ligevægt i spændkraften på begge sider, strammede man deres reb, idet man skiftevis slog på højre og venstre side lige til det øjeblik, da de begge gav en og samme tone. Spendius steg op på deres rammestykke, bankede med spidsen af sin fod ganske sagte på strengene, og han spidsede øren som en spillemand, der stemmer en lyre. Når så katapultens armstang slog i vejret, når balistens søjle skælvede af fjerens stød, når stenene fo'r gennem luften i stråler og pilene fløj i strømme, hældede han sig forover med hele sit legeme og kastede sine arme i luften som for at følge dem.

Soldaterne beundrede hans behændighed og lystrede hans befalinger. Opmuntrede af deres arbejde gav de vittigheder til bedste om maskinernes navne. Da således tængerne til at gribe vædderne hed "ulve" og de dækkede gallerier "vingange", kaldte de sig selv "lam" og skulle ud at "høste vin", og når de ladede deres maskiner, sagde de til onagrene: "Nå, spark nu godt!" og til skorpionerne: "Stik dem lige i hjertet!" Disse narrestreger, der stadig blev gentaget, holdt deres mod oppe.

Alligevel kunne maskinerne ikke bryde volden ned. Den bestod af to mure, mellem hvilke der var fyldt jord. De slog kun

deres øverste dele ned. Men hver gang opførte de belejrede dem på ny. Mâtho befalede at bygge trætårne, der skulle være lige så høje som stentårnene. I graven kastede man græstørv, pæle, rullesten og hele vogne med samt deres hjul for hurtigere at fylde den, og endnu før den var helt fuld, bølgede barbarernes uhyre mængde over sletten i en eneste bevægelse og slog op mod murenes fod som et hav, der går over sine bredder.

Nu førtes rebstiger, faste stiger og sambukerne frem. Disse sidste bestod af to master, hvor fra der ved hjælp af trisseværker sænkedes en række bambusrør, der endte i en bevægelig bro. De dannede talrige lige linjer støttede mod muren, og lejetropperne steg på rad efter hinanden op med deres våben i hånden; ikke en karthager viste sig; allerede var de kommet to tredjedele op ad voldens højde. Da åbnede pludselig tinderne sig og udspyede ild og røg som dragesvælg; sandet føg til alle sider og trængte ind ad rustningernes sammenføjning; stenolien blev hængende i klæderne; det flydende bly haglede ned over hjelmene og brændte huller i kødet; en regn af gnister stænkede mod ansigterne – og øjenhuler uden øjne syntes at græde tårer så store som mandler. Mænd, der var glinsende gule af olie, fængede og brændte i håret. De gav sig til at løbe og stak ild på de andre. Man kvalte dem ved på afstand at kaste kapper, dyppet i blod, over ansigtet på dem. Nogle, der ikke havde noget sår, blev stående ubevægelige, stivere end pæle, med åben mund og begge arme udbredte.

Flere dage i træk begyndte stormen på ny, da lejetropperne håbede at sejre ved et overmål af kraft og dristighed.

Undertiden klatrede en mand op på skuldrene af en anden og drev en jernpæl ind imellem stenene, brugte den så som trin for

at nå højere op, anbragte en anden og en tredje, og beskyttet af tindernes fremspringende rand steg de således lidt efter lidt til vejrs; men så snart de var i en vis højde, faldt de atter ned. Den store grav var overfyldt; under de levendes fjed trampedes de sårede i bunke sammen med ligene og de døende. Midt imellem blottede indvolde, udsprøjtede hjerner og blodpøle lå forkullede kroppe som sorte pletter; og arme og ben ragede halvt op af en dynge og stak stive frem som pæle i en afbrændt vinhave.

Da stigerne viste sig utilstrækkelige, anvendte man tollenonerne – maskiner bestående af en lang bjælke, der hvilede på tværs af en anden og i sin yderste ende bar en firkantet kurv, hvori der var plads til tredive soldater og deres våben.

Mâtho ville stige i den første, der var rede. Men Spendius holdt ham tilbage.

Mænd krummede sig over et gangspil; den store bjælke løftedes i vejret, blev vandret, rejste sig så næsten lodret, og da den var alt for tungt belastet i spidsen, bøjede den sig som et kæmpesiv. Skjult til hagen stod soldaterne stuvet sammen i kurven. Man så kun fjerene på deres hjelme. Endelig, da bjælken var halvtredsindstyve albuelængder oppe i luften, svajede den flere gange til højre og til venstre og sænkede sig derpå, og som en kæmpearm, der på sin hånd bærer en skare dværge, satte den sin menneskefyldte kurv ned på murens rand. De sprang ind i mængden og kom aldrig tilbage.

Alle de andre tollenoner blev meget hurtigt gjort rede. Men for at indtage byen havde der været brug for hundrede gange flere. Imidlertid kom de til nytte på rent morderisk vis; ethiopiske bueskytter anbragte sig i kurvene; når så

trissetovene var gjort fast, blev de hængende i luften og udskød forgiftede pile. De halvtredsindstyve tollenoner beherskede tinderne og omgav således Karthago som kæmpestore gribbe; og negrene lo over at se vagterne på volden dø i gruelige krampetrækninger.

Hamilkar sendte nu de sværtbevæbnede op på volden; han lod dem hver morgen drikke saften af visse urter, der beskyttede dem mod giften.

En aften i mørkt vejr indskibede han de bedste af sine soldater på pramme og tømmerflåder, sejlede til højre for havnen og landsatte dem på Tænia. Derpå trængte de frem til barbarernes forreste linjer, faldt dem i flanken og anrettede et stort blodbad iblandt dem. Om natten lod mænd sig hejse ned fra murene med fakler i hænderne, stak ild på lejetroppernes værker og blev atter hejst op.

Mâtho var ufortrøden; hver hindring forstærkede hans vrede; han forfaldt til frygtelige og overspændte ting. I tanken stævnede han Salammbô til et møde; så ventede han på hende. Hun kom ikke; det syntes ham et nyt forræderi – og fra nu af afskyede han hende. Om han havde set hendes lig, var han måske draget bort. Han fordoblede forposterne, han plantede forke ved foden af volden, han gravede fodangler ned i jorden, og han befalede libyerne at bringe ham en hel skov, så at han kunne sætte ild på og ryge Karthago ud som en rævegrav.

Spendius hang hårdnakket i med belejringen. Han søgte at opfinde forfærdelige og aldrig tidligere byggede maskiner.

De øvrige barbarer, der lå i lejr længere borte fra tangen, forbavsedes over al denne sendrægtighed; de knurrede; man slap dem løs.

Så styrtede de afsted med deres knive og spyd, hvor med de angreb portene. Men ved deres legemers nøgenhed var de lette at såre, karthagerne huggede dem ned i store mængder, og lejetropperne glædede sig over det, vel fordi de ikke undte dem del i plyndringen. Deraf opstod splid og strid indbyrdes. Da tilmed landet trindt om lå øde, begyndte man snart at rives om levnedsmidlerne. De var ved at tabe modet. Talrige horder drog bort. Mængden var så stor, at det ikke kunne kendes.

De dygtigste forsøgte at grave miner; slet afstivet skred jorden ned. De tog fat igen på andre steder; Hamilkar kunne stadig gætte minegangenes retning ved at lægge øret mod et bronzeskjold. Han borede kontraminer under den vej, trætårnene måtte køre. Når man så ville skyde dem frem, sank de ned i hullerne.

Til sidst kunne alle indse, at staden var uindtagelig, så længe man ikke i højde med murene fik kastet en lang jordvold, der kunne gøre det muligt for dem at kæmpe i samme plan. Så ville man brolægge den, for at maskinerne kunne køre der oven på. Og så ville Karthago umuligt kunne stå sig.

Staden begyndte at lide tørst. Vandet, der ved belejringens begyndelse kostede to kesitah pr. bât, solgtes nu for en shekel sølv. Også kød og kornforrådene var ved at slippe op; man var bange for hungersnød; nogle talte endog om de unyttige munde, hvilket jog skræk i alle mennesker.

Lige fra Khamon-pladsen til Melkarths tempel lå gaderne spærrede af lig; og da det var i slutningen af sommeren, plagedes de kæmpende af store sorte fluer. Oldinge måtte bære

de sårede bort, og de hellige blev ved at fejre skinbegravelser for deres nærmeste og deres venner, der var faldet langt borte i krigen. Billedstøtter af voks med hår og klæder stod opstillede på tværs af dørene. De smeltede i heden af de vokslys, der brændte ved deres side; malingen flød ned over deres skuldre, og tårer rislede på de levendes ansigter, mens de stod omkring dem og sang sørgesalmer. Under alt dette ilede mængden op og ned ad gaden; væbnede skarer drog forbi; høvedsmænd skreg befalinger ud, og man hørte bestandig stødet af vædderne, der dunkede mod volden.

Heden blev så trykkende, at ligene svulmede op og ikke længere kunne gå ind i kisterne. Man brændte dem midt i gårdene. Men flammerne, der dårligt kunne røre sig, antændte de alt for nære mure, og lange luer skød pludselig op fra husene som blod, der sprøjter frem af en åre. Sådan herskede Molok over Karthago; han knugede voldene i sin favn, han væltede sig i gaderne, han fortærede endda ligene.

Mænd, der som tegn på fortvivlelse bar kapper syet af opsamlede pjalter, stillede sig på gadehjørnerne. De tordnede imod de gamle og imod Hamilkar, varslede folket en fuldstændig undergang og opfordrede det til at ødelægge alt og tillade sig alt. De farligste var bulmeurtdrankerne; i deres beruselsesanfald indbildte de sig at være vilde dyr, sprang løs på de forbigående og ville sønderrive dem. Der samlede sig opløb om dem; derover glemte man Karthagos forsvar. Suffeten fandt på at underkøbe andre til at støtte hans politik.

For at holde gudernes ånd tilbage i byen havde man behængt deres billedstøtter med lænker. Man lagde sorte slør på patækerne og hårskjorter om altrene; derpå forsøgte man at

vække baalernes stolthed og skinsyge ved at synge dem i øret: "Du vil lade dig besejre! er de andre måske stærkere? Vis, hvem du er! Hjælp os! at ikke folkene skal sige: Hvor er nu deres guder?"

En bestandig ængstelse pinte præstekollegierne. Navnlig Rabbetnas præster var bange, fordi zaïmfens tilbagekomst ikke havde hjulpet. De holdt sig indelukkede bag den tredje indhegning, der var uindtagelig som en fæstning. En eneste iblandt dem vovede sig ud, ypperstepræsten Schahabarim.

Han besøgte Salammbô; men han iagttog enten den dybeste tavshed, idet han betragtede hende med stive øjne, eller også ødslede han med ord og gjorde hende bebrejdelser, der var hårdere end nogen sinde.

Ved en ufattelig modsigelse kunne han ikke tilgive den unge pige, at hun havde fulgt hans befalinger – Schahabarim havde gættet alt – tanken pinte ham bestandig og vakte al hans afmægtige skinsyge til live på ny. Han beskyldte hende for at være årsag til krigen. Skulle man tro ham, belejrede Mâtho Karthago for atter at erobre zaïmfen; og han udgød sig i forbandelser og spot over denne barbar, der tragtede efter at eje hellige ting. Og dog var det ikke dette, præsten mente.

Men Salammbô følte ikke længere nogen skræk for ham. Den angst og bæven, hun før led af, havde forladt hende. En ejendommelig ro herskede i hendes sind. Hendes blik var mindre flakkende og skinnede i en klar lue.

Imidlertid var pythonslangen atter blevet syg; og da Salammbô tværtimod syntes at komme sig, glædede den gamle Taanach sig, overbevist om, at den ved sin hensygnen tog svageligheden fra hendes herskerinde.

En morgen fandt hun den bag oksehudslejet helt sammenrullet, koldere end marmor og med hovedet skjult af et ormemylder. På hendes skrig kom Salammbô til. Hun vendte og drejede den nogen tid med spidsen af sin sandal, og slavinden var forbløffet over hendes ufølsomhed.

Hamilkars datter trak ikke længere sine fastetider ud med den gamle lidenskab. Hun tilbragte hele dage oppe på terrassen, støttede begge albuer mod brystværnet og fandt behag i at stirre lige ud. Stadsmurens kam tegnede langt borte uregelmæssige zigzaglinjer mod himlen, og skildvagternes lanser kantede hele dens længde som med en bræmme af aks. Hinsides tårnenes mellemrum kunne hun se barbarernes bevægelser, og på dage, hvor belejringen var afbrudt, kunne hun endog skimte deres beskæftigelser. De bødede deres våben, gned håret ind med fedt, eller også vaskede de deres blodige arme i havet; teltene var lukkede, lastdyrene åd, og langt borte lignede rækken af de i halvkreds opstillede levogne en sølv-krumsabel lagt ved bjergenes fod. Schahabarims tale randt hende i minde. Hun ventede sin brudgom Narr' Havas. Trods sit had havde hun gerne genset Mâtho. Af alle karthagerne var hun måske den eneste, som kunne have talt til ham uden frygt.

Ofte kom hendes fader ind i hendes kammer. Han satte sig pustende på hynderne, og han betragtede hende med en næsten rørt mine, som om han i dette skue havde fundet lindring for al sin udmattelse. Dog udspurgte han hende undertiden om hendes rejse til lejetroppernes lejr. Han spurgte hende endda, om tilfældigvis nogen havde tilskyndet hende til den; men med en hovedbevægelse svarede Salammbô nej, så stolt var hun af at have frelst zaïmfen.

Men suffeten kom altid tilbage til Mâtho under påskud af at søge militære oplysninger. Han begreb ikke, hvad hun havde brugt de timer til, hun havde opholdt sig i hans telt. Salammbô talte nemlig ikke om Gisko; for da ordene i sig selv ejede en virkelig magt, kunne de forbandelser, som man meddelte en, vende sig mod denne; og hun tav om sin plan at myrde Mâtho af frygt for dadel over ikke at have fuldbyrdet sin hensigt. Hun sagde, at Schalischim gjorde indtryk af at være rasende, at han havde skrålet meget og så var faldet i søvn. Salammbô fortalte ikke mere, måske af skamfølelse eller også, fordi hun i et overmål af uskyld ikke tillagde krigerens kys nogen videre betydning. For øvrigt svævede alt dette tåget og tungsindigt om i hendes hoved som mindet om en knugende drøm; og hun ville ikke have vidst, på hvilken måde, ved hvilke ord hun skulle have udtrykt det.

En aften, da de sad sådan ansigt til ansigt, kom Taanach styrtende ude af sig selv. Der stod en gammel mand med et barn nede i gårdene og forlangte at se suffeten.

Hamilkar blegnede, så svarede han hastigt:

"Lad ham komme op!"

Iddibal trådte ind uden at kaste sig på sit ansigt. Han holdt ved hånden en dreng, der var dækket af en bukkeskinds kappe; han løftede straks hætten, der skjulte hans ansigt, og sagde:

"Der er han, herre! Tag ham!"

Der på trak suffeten og slaven sig tilbage i en krog af kammeret.

Drengen var blevet stående midt i værelset, og med et mere forskende end forbavset blik mønstrede han loftet, bohavet,

perlekransene på purpurforhængene og den majestætiske unge kvinde, der bøjede sig imod ham.

Han kunne vel være ti år gammel og var ikke højere end et romersk sværd. Hans krusede hår skyggede over hans hvælvede pande. Hans øjne så ud, som var de altid langt borte. Fløjene i hans fine næse sitrede stærkt, og over hele hans skikkelse lå udbredt den uforklarlige glans, der omgiver dem, som er skabt til store bedrifter. Da han havde kastet sin alt for tunge kappe, stod han iført et losskind, der var bundet om hans hofter, og han stemte sine små nøgne, støvhvide fødder fast i fliserne. Men han anede utvivlsomt, at der forhandledes vigtige sager, for han blev stående ubevægelig med den ene hånd på ryggen, med sænket hage og med en finger på munden.

Endelig vinkede Hamilkar Salammbô til sig og sagde med lav stemme:

"Du skal beholde ham hos dig, hører du? Ikke en, selv af husets folk, må vide af, at han er til!"

Bag døren spurgte han endnu en gang lddibal, om han var vis på, de ikke var blevet set.

"Ja!" sagde slaven, "gaderne var tomme."

Da krigen bredte sig over alle provinserne, var han blevet bekymret for sin herres søn. Og da han ikke vidste, hvor han skulle skjule ham, var han i en båd sejlet langs kysterne; de sidste tre dage havde Iddibal krydset frem og tilbage i golfen og iagttaget voldene. Endelig var han denne aften, da omegnen af Khamon-templet lod til at være øde, skyndsomt sat over strædet og havde lagt til ved arsenalet, da indløbet til havnen var frit.

Men snart lagde barbarerne tværs over havnen en uhyre tømmerflåde for at spærre karthagerne udgangen; de rejste atter trætårnene, og på samme tid steg jordvolden i højden.

Da samkvemmet med yderverdenen var afskåret, begyndte en utålelig hungersnød.

Man slagtede alle hundene, alle muldyrene, alle æslerne, endvidere de femten elefanter, suffeten havde bragt med tilbage. Løverne i Moloks tempel var blevet rasende, og tempeltjenerne vovede ikke at komme dem nær. Først fodrede man dem med sårede barbarer; dernæst kastede man endnu lunkne lig for dem; de afslog denne føde og døde alle sammen. I skumringen strejfede folk omkring langs de gamle ringmure og plukkede mellem stenene urter og blomster, som de kogte i vin; vinen var billigere end vand. Andre sneg sig frem til fjendens forposter og stjal fødemidler fra teltene; barbarerne blev undertiden så betuttede, at de lod dem slippe tilbage. Endelig kom en dag, da de gamle besluttede i fællesskab at slagte Eschmûns heste. Det var hellige dyr, hvis manker præsterne gennemflettede med guldbånd, og hvis tilværelse var et sindbillede på solens bevægelse og ildens idé i dens højeste form. Kødet af dem blev skåret i lige store stykker og gravet ned bag altret. Og hver aften steg nu de gamle under påskud af en eller anden hellig handling op i templet, holdt måltid i smug og tog under deres klæder et stykke med til deres børn. I de øde, langt fra murene liggende bydele havde de mindre nødlidende indbyggere forskanset sig af frygt for de øvrige.

Katapulternes sten og de nedrivninger, som hensynet til forsvaret havde påbudt, havde midt i gaderne ophobet dynger af ruiner. Til de roligste tider kunne pludselig skrigende

folkemasser komme styrtende; og set oppe fra akropolis lignede ildebrandene purpurlaser, der splittedes over terrasserne, vredet af vinden.

De tre store katapulter standsede ikke trods alle belejrernes arbejder; deres ødelæggende virkninger var overordentlige. Sådan sprang hovedet af en mand helt op på syssitiernes gavl, og i Kinisdo-gaden blev en barselskvinde knust af en marmorblok og hendes barn sammen med sengen slynget bort helt til Cinasyn-pladsen, hvor man fandt tæppet.

Men det mest harmelige var slyngekasternes kugler. De faldt over tagene, i haverne og midt ned i gårdene, mens man sad ved et magert måltid og spiste tung om hjertet. Disse ondartede projektiler bar indridsede bogstaver, der prægede sig i kødet – og på ligene kunne man læse skældsord som *svin, sjakal, utøj,* og undertiden vittigheder som: *Der har du den!* eller *Løn som forskyldt.*

Den del af volden, der strakte sig fra havnene helt op til cisternerne, blev stødt ind. Fra nu af var folkene i Malqua klemt inde mellem den gamle ringmur om Byrsa i ryggen og barbarerne forfra. Men man havde mas nok med at gøre muren tykkere og så høj som mulig og kunne ikke beskæftige sig med dem; man overlod dem til deres skæbne; de omkom alle til hobe; og skønt de var almindeligt forhadte, fattede man ikke des mindre stor afsky for Hamilkars adfærd.

Næste dag åbnede han gruberne, hvor han gemte sit korn; hans forvaltere uddelte det til folket. I hele tre dage proppede man sig.

Derved blev tørsten kun des mere utålelig, og bestandig så de for sig den lange slusestrøm, som ledningens klare vand

dannede i sit fald. Under solens stråler steg op fra dens fod en fin tågedamp med en regnbue ved siden, og en lille bæk løb i krumninger over sletten og gød sig ud i golfen.

Hamilkar lod sig ikke knække. Han gjorde regning på en uventet hændelse, på noget afgørende, noget usædvanligt.

Hans egne slaver rev sølvpladerne af Melkarths tempel, man trak fire lange både ud af havnen, ved hjælp af spil slæbte man dem til foden af Mappalerne, muren, der vendte ud til bredden, blev gennembrudt, og de stak i søen for at sejle til Gallierne og dér købe lejetropper for en hvilken som helst pris. Imidlertid var Hamilkar utrøstelig over ikke at kunne komme i forbindelse med numidernes konge, skønt han vidste, at han stod bagved barbarerne rede til at falde over dem. Men Narr' Havas var alt for svag til alene at vove et angreb, og suffeten lod volden højne tolv håndflader, lod alt krigstilbehør fra rustkamrene ophobe på akropolis og endnu en gang maskinerne udbedre.

Til katapulternes snoede fletværk brugte man sener fra tyrenes hals eller fra hjortenes knæhaser. Imidlertid var der i Karthago hverken hjorte eller tyre mere. Så forlangte Hamilkar af de gamle deres kvinders hår; alle ofrede det; mængden var dog ikke tilstrækkelig. Man havde i syssitiernes bygninger tolv hundrede mandbare slavinder af den slags, der var bestemt til prostitutionen i Grækenland og Italien, og deres hår, som blev gjort smidigt ved brugen af salver, var udmærket egnet for krigsmaskinerne. Men tabet ville senere blive alt for betydeligt. Derfor blev det besluttet, at man blandt plebejernes hustruer skulle udsøge det smukkeste hår. Uden noget hensyn til fædrelandets tarv skreg de som fortvivlede, når de hundredes tjenere kom og lagde hånd på dem med deres sakse.

Et fordoblet raseri besjælede barbarerne. Man kunne se dem langt borte tage fedtet af de døde til at smøre deres maskiner med, mens andre rev neglene af dem og syede stump for stump sammen til pansere. De fandt på at lade katapulterne med potter fulde af slanger, som negrene fremskaffede; lerkrukkerne knustes mod fliserne, slangerne krøb frem, syntes at yngle og udklækkes af selve murene, så talløse var de til sidst. Ikke tilfredse med deres opfindelse forbedrede barbarerne den yderligere; de slyngede alle slags urenlighed, menneskeskarn, ådselsstumper og hele lig. Pesten brød atter ud. Tænderne faldt karthagerne ud af munden, og tandkødet mistede sin farve som kamelernes efter en alt for lang rejse.

Maskinerne opstilledes på jordvolden, skønt den endnu ikke over alt nåede i højde med bymuren. Foran de treogtyve befæstningstårne rejste sig treogtyve andre af træ. Alle tollenonerne var sat i stand, og i midten, lidt mere bagud, ragede Demetrius Poliorketes' frygtelige helepolis frem, som Spendius endelig havde opført på ny. Pyramideformet som fyrtårnet i Alexandria var den hundrede og tredive albuelængder høj og tre og tyve bred og bestod af ni stokværk, der aftog i størrelse opefter og værnedes af malmskæl; stokværkerne var gennembrudte af talrige døre og fyldte med soldater; på den øverste platform rejste sig en katapult mellem to balister.

Da lod Hamilkar plante kors for dem, der ytrede et ord om at overgive sig; selv kvinderne blev organiseret. Man sov ude på gaderne og levede i angstfuld forventning.

Så var det en morgen lidt før solopgang – på den syvende dag i måneden Nyssan – at der hørtes et uhyre skrig, udstødt af

samtlige barbarer på en gang; trompeterne med blyrør drønede, de store paflagoniske horn brølede som tyre. Alle sprang op og ilede til volden.

En skov af lanser, spyd og sværd strittede ved dens fod. Den brasede mod murene, stigerne hagede sig fast, og i åbningen mellem tinderne kom barbarhoveder til syne.

Bjælker, båret af lange rækker soldater, dundrede mod portene, og på de steder, hvor jordvolden manglede, rykkede lejetropperne frem for at nedbryde muren i sluttede kohorter, den forreste linje holdt sig på hug, den anden bøjede ned i haserne, og de øvrige rettede sig højere i vejret, indtil de sidste stod helt oprejst – mens andet steds, hvor muren skulle bestiges, de højeste gik i spidsen, de laveste kom sidst, og alle støttede med venstre arm deres skjolde på deres hjelme og sluttede randene så tæt sammen, at det hele så ud som en skare store skildpadder. Kasteskytset prellede af på disse skrå masser.

Karthagerne kastede møllesten, morterstødere, kar, tønder, hele sengelad, alt hvad der havde vægt og kunne knuse. Nogle lurede i skydeskårene med et fiskenet, og så snart en barbar nåede op, blev han fanget i maskerne og sprællede som en fisk. De rev selv deres tinder ned; hele murkapper ramlede sammen og hvirvlede støvskyer op, og når katapulterne på jordvolden skød mod hinanden, stødte deres stenkugler sammen og sprang i tusinde stumper, der regnede ned over de kæmpende.

Snart udgjorde de to masser kun en eneste tyk kæde af menneskekroppe. Den skubbede sig ind i jordvoldens mellemrum, var lidt mere slap i de to ender og bølgede uophørlig frem og tilbage uden at komme af stedet. De

kæmpende omslyngede hinanden liggende på jorden som brydere.

Man trådte hinanden sønder. Kvinder hang hylende frem over tinderne; man halede dem ned ved deres slør, og deres pludseligt blottede hvide legemer skinnede i armene på negrene, der borede dolke i deres sider. De døde kiledes ind i stimlen og faldt ikke, men gik nogle minutter oprejst og med stive øjne, holdt oppe af de levendes skuldre. Nogle havde begge tindinger gennemborede af et kastespyd og vuggede med hovedet som bjørne. Munde, der var åbnede for at skrige, blev ved at gabe; afhugne hænder fløj i luften; der faldt vældige hug, som de overlevende længe talte om.

Imidlertid blev pilene ved at hagle fra trætårnene og fra stentårnene. Tollenonerne lod deres lange ræer gå hurtigt op og ned, og da barbarerne havde plyndret urbeboernes gamle kirkegård under katakomberne, slyngede de gravstene mod karthagerne. Men nu og da brast tovene under vægten af de alt for tunge kurve, og hele menneskeklynger styrtede ned oppe fra luften, alle med hænderne løftede.

Lige til midt på dagen havde veteranerne af de sværtbevæbnede rettet hårdnakkede angreb på Tænia for at trænge ind i havnen og ødelægge flåden. Da lod Hamilkar på taget af Khamon-templet tænde et bål af fugtig halm; og da røgen blændede dem, kastede de sig til venstre og forøgede yderligere det skrækkelige virvar, der stimede i Malqua. Nogle syntagmer af kraftige og særligt udsøgte mænd havde brudt tre porte ind. Høje bomme af sømbeslåede planker standsede dem; en fjerde port gav med lethed efter. De styrtede i løb hen over den og trillede ned i en grav, fyldt med rævesakse. På det

sydøstlige hjørne brød Autharit og hans mænd volden ned, hvis revne var stoppet med teglsten. Jordsmonnet bagved hævede sig, de kravlede behændig op ad. Men de stødte foroven på en anden mur, der bestod af sten og aflange fladt udstrakte bjælker, der skiftede som felterne på et skakbræt. Det var en gallisk skik, som suffeten havde afpasset efter øjeblikkets tarv; gallerne troede at stå foran en by i deres hjemstavn. De angreb uden fasthed og blev slået tilbage.

Lige fra Khamon-gaden til grønttorvet var nu hele rundlinjen i barbarernes vold, og samniterne stak de døende ihjel med deres spyd, eller også stod de med den ene fod på muren og betragtede de rygende ruiner under sig og fjernt borte slaget, der begyndte igen.

Slyngekasterne, der stod fordelt bagved, arbejdede fremdeles. Men ved den stadige brug var fjederen på de akarnaniske slynger bristet, og adskillige kastede flintesten med hånden som hyrder; andre udslyngede blykugler med et piskeskaft. Med skuldrene dækket af sit lange sorte hår sprang Zarxas omkring overalt og rev balearerne med sig. To poser hang ved hans hofter; han stak bestandig venstre hånd i dem, og hans højre arm hvirvlede rundt som hjulet på en vogn.

Mâtho havde først afholdt sig fra kampen for bedre at kommandere barbarerne på en gang. Man havde set ham hos lejetropperne langs golfen, hos numiderne ved lagunen, på søens bredder mellem negrene, og fra slettens dyb drev han soldaternes skare frem, der uophørligt rykkede op mod fæstningslinjen. Lidt efter lidt var han kommet nærmere – og lugten af blodet, synet af myrderiet og drønet af lurerne havde til sidst fået hans hjerte til at lue. Så var han gået tilbage til sit

telt, havde smidt sit panser og taget sin løvehud på, der var bekvemmere at slås i. Gabet lagde sig om hans hoved og indrammede ansigtet med en krans af skinnende tænder. De to forpoter krydsedes på hans bryst, og bagpoterne lod deres kløer daske helt ned til hans knæ.

Han havde beholdt sit stærke sværdbælte på, hvori der blinkede en tveægget økse, og med sit vældige sværd i begge hænder var han i voldsom fart styrtet ind ad brechen. Som en brændehugger, der styner piletræer og søger at kappe de flest mulige grene for at tjene des flere penge, gik han frem og mejede karthagerne omkring sig; de, der søgte at gribe ham i siderne, kastede han til jorden med slag af sværdknappen; når de angreb ham forfra, gennemborede han dem; hvis de flygtede, kløvede han dem. To mænd sprang på samme tid op på hans ryg; han gjorde et spring tilbage mod en port og kvasede dem. Hans sværd sænkedes og løftedes. Det sprang på en murkant. Da greb han sin tunge økse; og forud og bagtil spaltede han karthagerne som en flok får. Imidlertid fjernede de sig mere og mere, og han nåede ganske alene op foran den anden ringmur ved foden af akropolis. Alt det fra toppen nedslyngede tømmer spærrede trapperne og ragede helt ud over muren. Midt imellem ruinerne vendte Mâtho sig om for at kalde på sine kammerater.

Han så deres fjerbuske splittede over mængden; de dukkede under, de var ved at gå til bunds; han styrtede imod dem; så snævrede den store krans af røde fjer sig sammen, snart nåede de ham og omringede ham. Men fra sidegaderne strømmede en uhyre skare frem. Han blev grebet ved hofterne, løftet op og revet udenfor volden til et sted, hvor muren var meget høj.

Mâtho udråbte en befaling; alle skjoldene sænkede sig på hjelmene; han sprang op over dem for et eller andet sted at hage sig fast og atter trænge ind i Karthago; og svingende sin frygtelige økse løb han hen over skjoldene, der lignede bronzebølger, som en havgud, der ryster sin trefork.

Imidlertid skred en mand i hvid kjortel langs voldens rand, ufølsom og ligegyldig for døden omkring ham. Undertiden lagde han højre hånd over sine øjne for at få kig på en eller anden. Mâtho ilede forbi nedenunder. Da flammede pludselig mandens øjne, hans gustenblege ansigt fortrak sig, han løftede sine to magre arme og skreg skældsord efter ham.

Mâtho forstod dem ikke, men han følte sig gennemboret af et så hadefuldt og rasende blik, at han brast i et brøl. Han slyngede den lange økse imod ham; folk kastede sig over Schahabarim; og uden at se ham mere segnede Mâtho udmattet bagover.

En forfærdelig bragen kom nærmere, blandet med rytmen af hæse, rå stemmer, der sang i takt.

Det var den store helepolis, omringet af en stor skare soldater. De trak i den med begge hænder, halede med reb og skubbede med skuldrene – for selv om skråningen fra sletten op på jordvolden var yderst ringe, var den dog ufarbar for maskiner af en så uhyre vægt. Den havde imidlertid otte hjul med jernkranse, og fra den tidlige morgen bevægede den sig langsomt frem ligesom et bjerg, der vil stable sig ovenpå et andet. Desuden ragede der fra dens fodstykke en uhyre vædder frem; langs de tre sider, der vendte mod byen, sloges dørene ned, og i det indre dukkede pansrede krigere frem som jernstøtter. Man kunne se dem klatre op og ned ad de to

trapper, der løb gennem alle stokværkerne. Nogle stod rede til at styrte frem, så snart dørenes stormhager rørte ved muren; midt på den øverste platform knirkede strengene på balisterne, og katapultens store kastearm sænkede sig.

Hamilkar stod i dette øjeblik på taget af Melkarths tempel. Han havde beregnet, at den store maskine ville komme lige imod ham, mod det mest usårlige sted af muren, der af selve den grund var blottet for soldater. Allerede længe havde hans slaver båret vandsække op på rundgangen, hvor de af ler havde opført to skråvægge, der dannede en slags bassin. Vandet sivede umærkeligt ned på jordvolden, hvilket Hamilkar underligt nok ikke syntes at ænse.

Men da helepolen var omtrent i tredive skridts afstand, befalede han at lægge planker mellem husene tværs over gaderne lige fra cisternerne til volden, og folk stod på rad og lod hjelme og krukker gå fra hånd til hånd, til de udtømtes i bassinet. Karthagerne tog forargelse af dette vandspild. Vædderne blev ved at nedbryde muren; pludselig sprudlede en kilde frem af de løsnede sten. Da begyndte den høje malmklædte bygning på ni stokværk, der rummede og beskæftigede mere end tre tusind soldater, så småt at slingre som et skib.

Vandet var nemlig trængt ned i jordvolden og havde opløst den vej, maskinen endnu havde tilbage; dens hjul kørte fast i mudder; på første stokværk stak Spendius sit hoved frem mellem læderforhængene og blæste af alle kræfter i et elfenbenshorn. Den uhyre maskine rettede sig lige som krampagtigt i vejret og kørte endnu en halv snes skridt frem; men jorden blev mere og mere opblødt, hjulene sank i dynd til

akslerne, og pludselig stod helepolen fast og hældede truende til den ene side. Katapulten rullede til randen af platformen, og revet med af ladningen på sin kastestang styrtede den ned og knuste de underliggende stokværk. De soldater, der stod på dørene, gled ned i dybet, eller også klamrede de sig fast til enden af de lange bjælker og forøgede ved deres vægt hældningen af helepolen, der knagede i alle fuger og skiltes ad i sine mange led.

De andre barbarer ilede dem til hjælp. De trængte sig sammen i en tæt masse. Nu steg karthagerne ned fra voldene, angreb dem i ryggen og nedsablede dem i ro og mag. Men nu kom de leførende vogne kørende. De galopperede langs omridset af denne mængde; den steg atter op på muren; natten faldt på; lidt efter lidt trak barbarerne sig tilbage. På sletten sås ikke længere andet end en myldren af sorte prikker fra den blålige golf til den skinnende hvide lagune, mens søen, hvori blodet var flydt, strakte sig længere borte som en stor purpurfarvet pøl.

Jordvolden var nu så overfyldt af lig, at man skulle tro, den var bygget af menneskekroppe. I midten rejste sig helepolen dækket med rustninger. Fra tid til anden rev uhyre brudstykker sig løs som stenene i en pyramide, der skrider ned. På murene kunne skelnes brede striber, som strømmene af smeltet bly havde dannet. Hist og her brændte et nedskudt trætårn, og husene dukkede utydeligt frem som trinnene i et amfiteater i ruiner. Tunge røgskyer steg i vejret og hvirvlede gnister, der tabte sig i den sorte himmel.

Imidlertid var karthagerne pint af tørst styrtet til cisternerne. De brød portene op. En mudderpøl viste sig på bunden.

Hvad skulle det nu blive til? Desuden var jo barbarerne utallige, og efter overstået træthed ville de begynde for fra.

Hele natten igennem holdt folket rådslagning på gadehjørnerne, samlede i hvert bykvarter. Nogle mente, at man skulle sende kvinderne, de syge og gamle bort; andre foreslog helt at forlade byen og nedsætte sig i en fjern koloni. Men der manglede skibe, og solen stod op, før man havde taget nogen beslutning.

Den dag kæmpedes der ikke, da alle var for udmattede. De sovende så ud som lig.

Så grublede karthagerne over årsagen til deres ulykker og kom til at huske på, at de ikke til Fønikien havde sendt den årlige offergave, som skyldes den tyriske Melkarth; og en grænseløs rædsel betog dem. I deres fortørnelse på republikken ville guderne åbenbart forfølge deres hævn endnu videre.

Man betragtede dem nemlig som grusomme herrer, der lod sig formilde ved bønfaldelser og bestikke ved gaver. Alle var svage ved siden af den altfortærende Molok. Livet, endda menneskenes kød tilhørte ham; derfor var det også skik hos karthagerne for at frelse livet at ofre ham en del af det, der kunne stille hans raseri. Man brændte børnene i panden eller i nakken med væger af uld; og da denne måde at tilfredsstille Baal på indbragte præsterne mange penge, undlod de ikke at anbefale den som den letteste og mildeste.

Men denne gang drejede det sig om selve republikken. Da nu enhver fordel måtte købes ved et eller andet tab, og da enhver

overenskomst retter sig efter den svageres trang og den stærkeres krav, så gaves der ingen smerte for stor som offer til guden, eftersom han frydede sig ved de mest rædselsfulde og man nu var hans vilkårlighed i vold. Man måtte mætte ham til overmål. Eksemplerne beviste, at dette middel tvang landeplagen til at forsvinde. Desuden troede de, at en ofring ved ild ville rense Karthago. Folkets blodtørst var på forhånd pirret. Tilmed måtte offervalget udelukkende falde på de store familier.

De gamle forsamlede sig. Mødet blev langvarigt. Hanno havde indfundet sig. Men da han ikke mere kunne tåle at sidde, lå han nær ved døren, halvt skjult i frynserne af del lange forhæng; og da Moloks præst spurgte, om de var villige til at give deres børn hen, tonede pludselig hans røst frem af skyggen som brølet af en ond ånd dybt inde fra en hule. Han beklagede, sagde han, ikke at kunne give afkom af sit eget blod; og han så stift på Hamilkar, der sad lige over for ham i den anden ende af salen. Suffeten blev så forvirret ved dette blik, at han slog øjnene ned. Alle stemte ja ved efter tur at nikke med hovedet; og i følge de religiøse regler måtte Hamilkar svare ypperstepræsten:

"Ja! således være det!"

Så forordnede de gamle ofret med en fra fædrene nedarvet omskrivning, fordi der gives ting, som er sværere at sige end at udføre.

Beslutningen blev næsten i samme nu bekendt i Karthago, og klageskrig lød over byen. Overalt hørte man kvinderne skrige, mens deres mænd søgte at trøste dem eller skælde dem ud, idet de søgte at tale dem til rette.

Men tre timer efter bredte der sig en endnu mærkværdigere nyhed: suffeten havde opdaget kilder ved foden af klinten. Man løb der hen. Af nogle huller, der var gravet i sandet, piblede vandet frem, og enkelte lå allerede fladt på jorden og drak af det.

Hamilkar vidste selv ikke, om det skyldtes en indskydelse fra guderne eller den dunkle erindring om en meddelelse, hans fader engang havde givet ham, men da han forlod de gamle, var han gået ned på strandbredden og havde med sine slaver givet sig til at grave i sandet.

Han uddelte klædningsstykker, fodtøj og vin. Han uddelte hele resten af det korn, han gemte i sit hus. Han gav endog mængden adgang til sit palads og åbnede køkkenerne, forrådskamrene og alle værelserne, undtagen Salammbôs. Han forkyndte, at seks tusinde galliske lejetropper var undervejs, og at kongen af Makedonien sendte soldater.

Men allerede på den anden dag svandt kilderne ind, og den tredje dags aften var de fuldstændig udtørrede. Da gik de gamles befaling på ny fra mund til mund, og Moloks præster begyndte deres arbejde.

Mænd i sorte kjortler indfandt sig i husene. Mange havde allerede forud forladt dem under påskud af en forretning eller et indkøb. Moloks tjenere kom pludselig og tog børnene. Andre udleverede dem selv i dyb sløvhed. Så førte man dem til Tanits tempel, hvor præstinderne havde pålæg om at more og føde dem til den højtidelige dag.

Pludselig kom tjenerne til Hamilkar, traf ham i hans haver og sagde:

"Barkas! vi kommer for det, du ved ... din søn!"

De tilføjede, at folk havde mødt ham en aften i den forrige måne midt i Mappalerne sammen med en olding.

Først stod han som rørt af et slag. Men da han lynsnart begreb, at enhver nægten ville være forgæves, bøjede han sig og førte dem ind i handelshuset. På et vink af ham ilede slaver til og bevogtede omgivelserne.

Ude af sig selv trådte han ind i Salammbôs kammer. Med den ene hånd greb han Hannibal, med den anden rev han lidsen af et klædningsstykke, der lå på jorden, bandt ham på hænder og fødder, stak ham enden af båndet i munden som knebel og skjulte ham under oksehudssengen, over hvilken han lod et stort forhæng falde ned til jorden.

Så gik han hastigt fra højre til venstre, og han løftede armene, han drejede sig om på hælen, han bed sig i læberne. Så blev han stående med stive øjne og pustede, som skulle han dø.

Med et klappede han tre gange i sine hænder. Giddenem kom til syne.

"Hør!" sagde han, "gå og vælg blandt slaverne et drengebarn på otte-ni år med sort hår og hvælvet pande! Bring ham hid! Skynd dig!"

Snart efter kom Giddenem tilbage med et ungt drengebarn.

Det var en stakkels, samtidig mager og oppustet skabning; hans hud syntes grålig som den skidne pjalt, der hang om hans lænder, han trak hovedet ned mellem skuldrene, og med bagsiden af sin hånd gned han sine øjne, der var fulde af udflod.

Hvordan kunne man nogen sinde forveksle ham med Hannibal! og der manglede tid til at udsøge en anden!

Hamilkar stirrede på Giddenem, han følte trang til at kvæle ham.

"Gå bort!" skreg han; og slaveopsynsmanden flygtede ud.

Den ulykke, han så længe havde frygtet, var nu altså kommet, og han anspændte sin tanke grænseløst, om der ikke skulle være en måde, et middel til at undslippe den.

Pludselig lød Abdalonims stemme bag døren.

Der spurgtes efter suffeten. Moloks tjenere blev utålmodige.

Hamilkar undertrykte et skrig, som var han blevet brændt af et glødende jern; og som en vanvittig begyndte han på ny at løbe frem og tilbage i værelset. Derpå sank han sammen ved brystværnets rand, og med albuerne på sine knæ knugede han sin pande mellem sine to knyttede hænder.

Porfyrkummen indeholdt endnu lidt klart vand fra Salammbôs tvætninger. Til trods for sin væmmelse og hele sin stolthed dyppede suffeten drengen i det og gav sig som en slavehandler til at vaske ham og til at skrubbe ham med børster og rød jord. Så tog han af skufferne langs væggen to firkantede stykker purpurtøj, lagde det ene på hans bryst, det andet på hans ryg og hægtede dem sammen over nøglebenene med to diamantspænder. Han gød vellugt over hans hoved, lagde en ravkæde om hans hals og gav ham sandaler med perlebesatte hæle – sin egen datters sandaler! – på fødderne. Men han stampede af skam og harme; Salammbô, der skyndte sig med at hjælpe ham, var lige så bleg som han. Barnet smilede, blændet af denne pragt, tog endda mod til sig og begyndte at klappe i hænderne og at hoppe, da Hamilkar trak ham med sig.

Han holdt ham fast ved armen, som havde han været bange for at miste ham; og drengen, som han gjorde fortræd, græd så

småt, mens han løb ved siden af ham.

Tæt ved slavefængslet under et palmetræ lød en stemme, en klagende og bønfaldende stemme:

"Herre! Å, herre!"

Hamilkar vendte sig om og så ved siden af sig en mand af usselt ydre, en af den slags stoddere, der levede af affald i huset.

"Hvad vil du?" sagde suffeten.

Slaven, der skælvede over hele kroppen, stammede:

"Jeg er hans fader!"

Hamilkar gik videre; den anden fulgte ham med krummede lænder, vaklende knæ og ludende hoved. Hans ansigt var fortrukket af en usigelig angst, og den hulken, som han holdt tilbage, var ved at kvæle ham, så forpint var han af trangen til på en gang at udfritte ham og at tilråbe ham – nåde!

Endelig vovede han at røre sagte ved hans albue med en finger.

"Du vil da ikke ...?"

Han havde ikke styrke til at fuldende, og Hamilkar stod stille, helt forbløffet over denne smerte.

Han havde aldrig tænkt – så umådeligt et svælg var der mellem herre og slave – at der kunne være noget fælles imellem dem. Det syntes ham endda en slags forhånelse, næsten et indgreb i hans særrettigheder. Han svarede med et blik, der var koldere og tungere end en bøddeløkse; slaven faldt besvimet om i støvet for hans fødder. Hamilkar skrævede over ham.

De tre mænd i sorte kjoler ventede ham i den store sal, stående ved den runde stenskive. Straks sønderrev han sine klæder og væltede sig på fliserne under skingrende skrig:

"Ak! stakkels lille Hannibal! o min søn! min trøst! mit håb! mit liv! Dræb også mig! Tag mig med! Ve! Ve!"

Han flængede sit ansigt med sine negle, rev sit hår ud og hylede som grædekoner ved jordefærd.

"Før ham dog bort! jeg lider for meget! gå jeres vej! dræb mig som ham!"

Moloks tjenere forbavsedes over, at den store Hamilkar var så blød om hjertet. De var næsten rørte over det.

Pludselig hørtes en klapren af nøgne fødder og en stødvis rallen, der lignede snøften af et fremstyrtende vildt dyr; og på tærsklen af det tredje galleri mellem elfenbensstolperne kom en ligbleg, vildt udseende mand til syne med udbredte arme:

"Mit barn!" skreg han.

Med et spring havde Hamilkar kastet sig over slaven; og idet han dækkede munden på ham med sin hånd, skreg han endnu højere:

"Det er den gamle mand, der har opdraget ham! han kalder ham sit barn! han bliver gal af sorg! nok! nok!"

Og idet han jog de tre præster og deres offer afsted ved skuldrene, gik han selv ud med dem og sparkede døren til bag sig.

Hamilkar lyttede nogle minutter i stadig frygt for at se dem komme tilbage. Dernæst tænkte han på at skille sig af med slaven for at være ganske sikker på, at han ikke ville tale; men faren var endnu ikke helt ovre, og denne mands død kunne, i fald guderne fortørnedes, komme over hans søns hoved. Derfor skiftede han tanker og sendte ham gennem Taanach de bedste ting fra køkkenerne: en fjerdedel af en buk, bønner og henkogte

granatæbler. Slaven, der ikke havde spist i lang tid, styrtede sig over det; hans tårer faldt ned i fadene.

Da Hamilkar omsider var vendt tilbage til Salammbô, løste han Hannibals reb. Ude af sig selv af forbitrelse bed drengen hans hånd til blods. Han skød ham fra sig med et kærtegn.

For at bringe ham til ro ville Salammbô kyse ham med Lamia, en menneskeæderske fra Kyrene.

"Hvor er hun henne?" spurgte han.

Man fortalte ham, at der ville komme røvere og putte ham i fængsel. Han svarede:

"Lad dem bare komme, jeg skal slå dem ihjel!"

Hamilkar sagde ham da den forfærdelige sandhed. Men han blev blot vred på sin fader og påstod, at han godt kunne udrydde hele folket, eftersom han var Karthagos herre.

Omsider blev han udmattet af anspændelse og vrede og faldt i en vild og urolig søvn; han snakkede i drømme med ryggen lænet mod en skarlagenspude; hans hoved faldt lidt bagover, og hans lille arm lå stift udstrakt fra kroppen i en bydende stilling.

Da det var sort nat, løftede Hamilkar ham sagte op og gik uden fakkel ned ad galejernes trappe. På vejen gennem varehuset tog han en kurv druer samt en krukke klart vand; drengen vågnede foran Aletes' billedstøtte i ædelstensgrotten, og han smilede lige som slavens søn på sin faders arm ved synet af den strålende klarhed, der omgav ham.

Først nu var Hamilkar sikker på, at man ikke kunne tage hans søn fra ham. Det var et utilgængeligt sted, som ved en underjordisk gang, han alene kendte, stod i forbindelse med strandbredden; han kastede sine øjne rundt til alle sider og trak

vejret dybt. Så satte han drengen ned på en skammel tæt ved guldskjoldene.

I dette øjeblik kunne ingen se ham, og han behøvede ikke længere at være forsigtig; først nu kunne han give sit hjerte luft. Som en moder, der genfinder sin førstefødte, kastede han sig over sin søn; han knugede ham til sit bryst, han lo og græd på samme tid, kaldte ham ved de ømmeste navne, dækkede ham med kys; og den lille Hannibal, som blev skræmt ved denne heftige kærlighed, tav nu ganske stille.

Hamilkar vendte tilbage med lydløse fjed, famlende sig frem langs murene; han nåede ind i den store sal, hvor månens lys faldt ned gennem en af sprækkerne i kuplen. Midt på marmorfliserne lå slaven, så lang han var, og sov i sin mæthed. Suffeten stod og så på ham, en slags medynk rørte sig i ham. Med spidsen af sin koturne skød han et tæppe under hans hoved. Så løftede han øjnene og betragtede Tanit, hvis tynde ny blinkede på himlen, og han følte sig stærkere end Baalerne og fuld af foragt for dem.

Offertilbedelserne var allerede begyndt.

Man rev et stykke af muren ned i Moloks tempel for at kunne trække malmguden ud uden at røre ved altrets aske. Så snart der på solen viste sig, skubbede tempeltjenerne støtten mod Khamon-pladsen.

Guden gled baglæns på underlagte valser; hans skuldre ragede op over murenes højde; på lang afstand flygtede karthagerne skyndsomst, når de blev opmærksomme på ham;

for man turde ikke ustraffet betragte Baal, uden når han øvede sin vrede.

En lugt af krydderstoffer bredte sig gennem gaderne. Alle templerne havde åbnet sig på en og samme tid; frem af dem kom telthytter på vogne eller på bærestole, som præsterne bar. Store fjerbuske nikkede på hjørnerne af dem, og strålelyn skød ud fra deres spidse toppe, som endte i kugler af krystal, guld, sølv eller kobber.

Det var de kanaanitiske Baalim, sideskud af den øverste Baal, der nu vendte tilbage til deres udspring for at ydmyge sig for hans magt og opløse sig i hans glans.

Melkarths telt, der var af fint purpurtøj, skærmede en stenolieflamme; på Khamons hyacintfarvede telt rejste sig en elfenbens fallos, besat med en krans af ædelstene; mellem de æterblå forhæng på Eschmûns tabernakel lå en sovende python i ring med sin hale; og de patækiske guder, der blev båret på armene af deres præster, lignede store svøbelsesbørn, hvis hæle strejfede jorden.

Der på kom alle de lavere former af guddommen: Baal-Samin, gud for himmelrummene. Baal-Peor, gud for de hellige bjerge. Baal-Zebub, gud for fordærvelsen, og guderne fra nabolandene og de beslægtede stammer: Libyens Jarbal, Kaldæas Adrammelech og syrernes Kijun; Derketo med jomfruansigtet krøb afsted på sine finner, og Tammuz' lig blev trukket på en katafalk mellem fakler og hårkranse. For at gøre firmamentets konger afhængige af solen og forhindre, at deres særlige indflydelser skulle forstyrre hans, svang man på lange stænger forskelligtfarvede metalstjerner; og alle fandtes iblandt dem lige fra den sorte Nebo, Merkurs ånd, til den hæslige

Rahab, der betegner krokodillens stjernebillede. Abbadirerne – sten, som er faldet ned fra månen – hvirvledes rundt i slynger af sølvtråde; små brød, der forestillede den kvindelige kønsdel, blev båret i kurve af Ceres' præster; andre bragte deres feticher og amuletter; glemte gudebilleder kom for dagen; man havde endog lånt de mystiske symboler fra skibene, som om Karthago havde villet samle hele sin kraft i en eneste tanke om død og fortvivlelse.

Foran hvert af tabernaklerne gik en mand og støttede på sit hoved et stort kar med brændende røgelse. Hist og her svævede der hele skyer, og i de tunge dampe skelnede man de hellige teltes betræk, dingeldangel og broderier. På grund af deres uhyre vægt bevægede de sig kun langsomt frem. Vognakslerne blev undertiden stikkende i gaderne; så benyttede de troende lejligheden til at berøre baalerne med deres klæder, som de siden opbevarede som helligdomme.

Malmbilledstøtten blev ved at rulle mod Khamon-pladsen, og nu dukkede de rige frem fra Megara med smaragdknappede sceptre; de gamle, som bar diademer, havde samlet sig i Kinisdo, og skatmestrene, provinsstatholderne, købmændene, soldaterne, søfolkene og den talrige sværm, der anvendtes ved ligbegængelser, alle gik med deres embedstegn eller deres håndværkerredskaber tabernaklerne i møde, der midt imellem præsteskaberne kom ned fra akropolis.

Af ærefrygt for Molok havde præsterne prydet sig med deres prægtigste klenodier. Diamanter funklede på de sorte dragter; men ringene gled alt for vide ned over de afmagrede hænder, og intet var sørgeligt som denne tavse skare, hvor ørelokkerne slog

mod blege ansigter, hvor guldtiaraer lå om kvalfuldt fortrukne og fortvivlede pander.

Endelig nåede Baal lige ind i pladsens midte. Præsterne afstak med gitterstænger en indhegning for at holde mængden borte og blev stående omkring ham ved hans fødder.

Khamons præster i rødgule uldkjoler stillede sig på rad under søjlegangen foran deres tempel; Eschmûns præster, der bar linnedkapper, halsbånd med kukufahoveder og spidse huer, stillede sig på trinnene op til akropolis; Melkarths præster i violette underkjortler indtog deres plads på vestsiden; abbadirernes præster, der var indsnørede i bind af frygiske stoffer, opstillede sig mod øst, og sydsiden anviste man til de med tatoveringer dækkede nekromanter, hylerne i de lappede kapper, patækernes tjenere og yidonimerne, som for at udgranske fremtiden stak et dødningeben i munden. De i blå kjoler klædte Ceres-præster havde klogelig gjort holdt i Satheb-gaden og afsang med sagte stemme et Thesmoforion i megarisk dialekt.

Fra tid til anden kom der rækker af fuldstændig nøgne mænd, der med udstrakte arme holdt hinanden i skuldrene; fra brystets dybde hentede de en hæs og hul tone; deres mod kolossen vendte øjne funklede gennem støvet, og med regelmæssige mellemrum vuggede de legemet alle på en gang, som rokkede af en og samme bevægelse; de var så rasende vilde, at tempeltjenerne for at opretholde ordenen med stokkeslag måtte tvinge dem til at lægge sig fladt på bugen med ansigtet støttet mod malmgitrene.

I dette øjeblik skred en mand i hvid kjortel frem fra pladsens baggrund. Langsomt banede han sig vej gennem mængden, og

man kunne kende en Tanit-præst, ypperstepræsten Schahabarim. Hånende tilråb lød, for det tyranniske mandlige princip var denne dag fremherskende i alles sind, og gudinden var glemt endda i den grad, at man ikke engang havde lagt mærke til hendes præsters fraværelse. Men forbavselsen fordobledes, da man så ham åbne en af gitterværkets døre, som var bestemt for dem, der bragte ofrene. Efter Molok-præsternes mening var det en forhånelse, han ville vise deres gud; med heftige bevægelser søgte de at drive ham tilbage. Fede af kødet fra brændofrene, klædte i purpur som konger og med tredobbelte kroner på hovedet, spyttede de ad denne blege, af selvpinsler udtærede gilding, og harmfuld latter rystede deres sorte skæg, der lå som en sol ned over deres bryst.

Uden at svare fortsatte Schahabarim sin gang; skridt for skridt gik han hele indhegningen igennem og nåede ind under kolossens ben, så berørte han den med udbredte arme på begge sider, hvilket var en højtidelig form for tilbedelse. Rabbetna havde allerede længe pint ham, og af fortvivlelse, eller måske af mangel på en gud, der helt fyldestgjorde hans tanke, bestemte han sig endelig for Molok.

I pludselig forfærdelse over dette frafald udstødte hoben en lang knurren. Man følte det sidste bånd briste, der knyttede sjælene til en nådig guddom.

Men på grund af sin lemlæstelse kunne Schahabarim ikke deltage i Baals dyrkelse. Mændene i de røde kapper stødte ham ud af den indhegnede plads. Da han så stod udenfor, gik han skiftevis rundt om alle præsteskaberne, og den fra nu af gudløse præst forsvandt i sværmen. Den veg til side, når han nærmede sig.

Imidlertid var der antændt et bål af aloe-, ceder- og laurbærtræ mellem kolossens ben. Dens lange vinger dyppede spidserne i flammen, og salverne, den var indgnedet med, randt som sved ned over dens malmlemmer. Omkring den runde plade, hvor på guden støttede sine fødder, dannede de i sorte slør indhyllede børn en ubevægelig ring; og hans umådelig lange arme sænkede deres håndflader helt ned til dem, som for at gribe denne krans og løfte den op i himlen.

De rige, de gamle, kvinderne, hele mængden stod stuvet sammen bag præsterne og på husenes flade tage. De store malede stjerner drejede ikke mere; tabernaklerne var sat på jorden; og dampskyerne fra røgelseskarrene stod lodret til vejrs som kæmpetræer, der midt i azuren udfolder deres blålige kroner.

Adskillige besvimede; andre stod dorske og forstenede i deres ekstase. En uhyre angst tyngede på alles bryst. Lidt efter lidt døde de sidste råb hen, og hele Karthagos folk stod og stønnede i fortærende længsel efter sin egen rædsel.

Endelig stak Moloks ypperstepræst den venstre hånd ind under børnenes slør og rev fra deres pande en hårlok, som han kastede på flammerne. Så istemte mændene i de røde kapper den hellige hymne:

"Hil dig, sol! Konge over begge zoner, skaber, som avler sig selv; fader og moder, fader og søn, gud og gudinde, gudinde og gud!"

Og deres stemmer tabte sig i den pludselige larm af musikinstrumenterne, der skingrede løs på en og samme tid for at kvæle ofrenes skrig. De ottestrengede scheminither, de tistrengede kinnorer og de tolvstrengede nebaler knirkede, peb

og drønede. Uhyre rørbesatte lædersække frembragte en hvæsende klapren; tamburiner, man hamrede på af alle kræfter, genlød af dumpe og hastige slag; og til trods for lurernes rasende klang kunne man høre salsalimerne smælde som græshoppevinger.

Med en lang hage åbnede tempeltjenerne de syv rum, der lå som stokværk over hinanden i Baals krop. I det øverste kom man mel; i det andet to duer; i det tredje en abe; i det fjerde en vædder; i det femte et får; og da man ikke havde nogen okse, kastede man i det sjette en garvet hud, der var taget fra helligdommen. Den syvende bås stod på vid gab.

Men før man gik videre, var det bedst at prøve gudens arme. Tynde kæder gik fra hans fingre op over skuldrene og hang ned bag til, hvor mænd stod og halede hans to åbne hænder op i højde med albuerne; her nærmede hænderne sig til hinanden og førtes ind mod gudens bug; det rykkede flere gange i dem med små afbrudte stød. Så tav instrumenterne stille. Ilden buldrede.

Molok-præsterne trådte frem på den store stenskive og så sig om blandt mængden.

Nu krævedes der et personligt offer, et frivilligt tilbud, der så at sige kunne drage de andre efter sig. Men indtil nu viste ingen sig, og de syv adgange, der førte fra skrankerne til kolossen, var fuldstændig tomme. Da trak præsterne for at opmuntre folket syle frem fra deres bælter og flængede sig i ansigtet. Man lod de hellige, der lå næsegrus udenfor, komme indenfor indhegningen. Man kastede en bunke skrækkelige jernredskaber til dem, og hver valgte sin pinsel. De stak spid ind mellem brysterne; de spaltede deres kinder; de satte sig

tornekranse på hovedet; så omslyngede de hinanden med armene og omringede børnene med en anden større kreds, der skiftevis trak sig sammen og udvidede sig. De løb helt hen til rækværket, kastede sig igen tilbage og begyndte forfra på ny, idet de lokkede mængden nærmere ved det svimlende syn af dette blod- og skrigfyldte røre.

Lidt efter lidt kom folk helt frem i gangene; de slyngede perler, guldkar, bægre, lysestager, alle deres rigdomme ind i flammerne. Ofrene blev mere og mere prægtige og talrige. Endelig skubbede en ravende mand, en bleg, af rædsel vansiret mand, til et lille barn; man så mellem kolossens hænder kun en lille sort masse; den gled ned i det skumle gab. Præsterne bøjede sig over randen af den store stenskive – og en ny sang istemtes, der fejrede dødens glæder og evighedens genfødelser.

Langsomt steg ofrene til vejrs, og da røgen fløj bort i høje hvirvler, så det nedenfra ud, som de forsvandt i en sky. Ikke en rørte sig. De var bundet på håndled og ankler, og det mørke slør hindrede dem i at se noget og i at blive genkendte.

I rød kappe som Moloks præster stod Hamilkar tæt op til Baal foran stortåen på hans højre fod. Da man bragte det fjortende barn, kunne alle se, at han gjorde en heftig bevægelse af rædsel. Men straks efter indtog han atter sin stilling, lagde armene over kors og stirrede på jorden. På den anden side af billedstøtten stod ypperstepræsten lige så ubevægelig som han. Han holdt sit med en assyrisk mitra dækkede hoved sænket og betragtede på sit bryst guldpladen med de varslende stene, hvori luen spejlede sig og fremkaldte regnbuefarvede skær. Han blegnede rædselsslagen. Hamilkar holdt sin pande sænket; og begge stod

de så nær ved bålet, at den bølgende søm af deres kapper fra tid til anden strejfede det.

Malmarmene gik hurtigere. De standsede ikke mere. Hver gang man lagde et barn på dem, strakte Moloks præster hænderne ud over det, for at belæsse det med folkets synder, og råbte:

"Det er ikke mennesker, men okser!"

Og mængden gentog trindt om:

"Okser! Okser!"

De troende skreg:

"Herre! spis!"

Og Proserpinas præster rettede sig af skræk efter Karthagos krav og mumlede den eleusinske formel:

"Udgyd din regn! fød!"

Ofrene var næppe på åbningens rand, før de forsvandt som en vanddråbe på en glødende plade, og en hvid røg steg til vejrs i den stærke skarlagenrøde farve.

Imidlertid var gudens appetit umættelig. Han forlangte stadig mere. For at fyldestgøre ham opstablede man ofrene på hans hænder, sammenholdte med en stor kæde. Nogle troende havde i begyndelsen villet tælle dem for at se, om deres tal svarede til solårets dage, men der kom for mange ad gangen, og det var umuligt at skelne dem i den svimlende bevægelse af de skrækkelige arme. Det varede længe, endeløst længe, lige til aften. Så antog de nederste vægge en dunklere glød. Man kunne se kød, der brændte. Nogle troede endog at skelne hår, lemmer og hele kroppe.

Dagen hældede. Skyer ophobede sig over Baal. Ilden var nu uden flammer og dannede en pyramide af kul helt op til hans

knæ, og ildende rød som en blodbesudlet kæmpe syntes han med sit tilbagekastede hoved at vakle under vægten af sin rus.

Efterhånden som præsterne skyndte sig, steg folkets rasende afsind; da tallet på ofrene tog af, skreg nogle, at man skulle skåne dem, andre at der trængtes til flere. Det så ud, som de af mennesker overfyldte mure skulle ramle sammen under disse hyl af forfærdelse og mystisk vellyst. Så strømmede de troende ind i gangene, slæbende deres børn, der klamrede sig til dem; og de slog dem for at få dem til at slippe og overlevere dem til de røde mænd. Af og til holdt spillemændene inde af udmattelse; så hørte man mødrenes skrig og knitren af fedtet, der dryppede ned på kullene. Bulmeurtdrankerne krøb på alle fire omkring kolossen og brølede som tigre; yidonimerne spåede, de hellige sang med deres kløvede læber; man havde brudt gitrene ned, alle ville have deres del i ofret – og fædrene, hvis børn var døde førhen, kastede deres billeder på ilden, deres legetøj, deres opbevarede knokler. Nogle, der havde knive, styrtede sig over de andre. Man slagtede hinanden. Med kasteskovle af bronze tog tempeltjenerne den langs randen af stenskiven nedfaldne aske; og de slyngede den ud i luften, for at ofret kunne splittes over byen og nå helt op til stjernernes egn.

Den store larm og det stærke ildskær havde lokket barbarerne ind til murenes fod; for bedre at se klamrede de sig fast til ruinerne af helepolen og så til i måbende rædsel.

14. Økse-passet

Karthagerne var endnu ikke vendt hjem til deres huse, før skyerne tårnede sig tættere sammen; de, der løftede hovedet mod kolossen, følte tunge dråber på deres pande, og regnen faldt.

Den faldt hele natten i rigelige strømme; tordenen buldrede; det var Moloks stemme: han havde besejret Tanit – og den befrugtede gudinde åbnede nu højt oppe på himlen sit uhyre skød. Undertiden så man hende i en skinnende lysning ligge henslængt på hynder af skyer; så lukkede mulmet sig på ny, som om hun endnu for træt ville sove ind igen, og karthagerne, som alle troede, at vandet fødes af månen, larmede for at lette hende arbejdet.

Regnen plaskede på terrasserne og flød ud over dem, dannede søer i gårdene, vandfald på trapperne, hvirvler på gadehjørnerne. Den udgød sig i tunge, lunkne masser og i pilende stråler; fra hjørnerne på alle bygninger sprang der skummende bække; ned over murene hang der ligesom hvidlige, daskende duge, og templernes vaskede tage skinnede blanksorte i lynenes blink. Ad tusind veje randt strømme ned fra akropolis; huse styrtede pludselig sammen, og planker, gipsbrokker, bohave sejlede med bækkene, der i rivende fart skyllede over fliserne.

Der var stillet krukker og kander ud i det fri og udspændt sejldug; men faklerne slukkedes; man tog så brande fra Moloks bål, og for at drikke stod karthagerne med tilbagebøjet hals og åben mund. Andre lå ved randen af mudderpølene, stak armene

i dem lige til skulderen og slubrede vandet så rigeligt i sig, at de måtte kaste det op igen som bøfler. Køligheden bredte sig lidt efter lidt; de indåndede den fugtige luft og strakte deres lemmer, og af denne glædesrus skød snart en grænseløs forhåbningsfuldhed frem. Alle ulykker var glemt. Fædrelandet genfødtes endnu en gang.

De følte en slags trang til at lade andre undgælde for det overmål af raseri, de ikke helt havde kunnet anvende mod sig selv. Et sådant offer måtte ikke være forgæves; og skønt de ikke følte noget samvittighedsnag, blev de dog grebet af dette afsind, der er følgen af medskyld i uoprettelige forbrydelser.

Barbarerne havde fået uvejrsskyllen i deres dårligt sluttende telte; og endnu ganske gennemblødte plaskede de næste dag om i pløret for at finde deres fordærvede forråd og ødelagte våben.

Hamilkar begav sig af egen drift til Hanno; og i kraft af sin magtfuldkommenhed overgav han ham befalingen. Den gamle suffet vaklede nogle minutter mellem sit nag og sin herskesyge. Omsider slog han til.

Derpå lod Hamilkar en galej løbe ud, der i hver ende var ladet med en katapult. Han lagde den i golfen lige over for tømmerflåden. Så lod han sine kraftigste tropper gå ombord i de forhåndenværende skibe. Han flygtede altså, og forsvandt i tågen med kurs mod nord.

Men tre dage efter – man skulle just til at forny angrebet – kom der med stærke skrål folk fra den libyske kyst. Barkas var gået i land hos dem. Overalt havde han udskrevet levnedsmidler, og nu bredte han sig ind over landet.

Da blev barbarerne opbragte, som om han begik forræderi imod dem. De, der kedede sig mest over belejringen, navnlig gallerne, betænkte sig ikke på at forlade murene for at søge at indhente ham. Spendius ville genopbygge helepolen; Mâtho havde i tankerne trukket en linje fra sit telt til Megara, han havde svoret sig selv at følge den; og ingen af deres mænd rørte sig af pletten. Men under anførsel af Autharit drog de andre bort og blottede derved den vestlige del af volden; sorgløsheden var så dyb, at man ikke engang tænkte på at erstatte dem.

Narr' Havas udspejdede dem fra sin stilling i bjergene. Om natten lod han hele sin hær gå over på den ydre side af lagunen langs havets bred, og han trængte ind i Karthago.

Her kom han som en frelser med sine seks tusind mand, der alle bar mel under deres kapper, og fyrretyve elefanter, der var belæssede med foder og tørret kød. Man stimlede hurtigt sammen om dem; man gav dem navne. Ankomsten af en sådan hjælpehær glædede karthagerne mindre end selve synet af disse vældige, til Baal indviede dyr; det var et pant på gudens kærlighed, et bevis for, at han endelig ville gribe ind i krigen til forsvar for dem.

Narr' Havas modtog de gamles høflighedsbeviser. Derpå steg han op til Salammbôs palads.

Han havde ikke genset hende siden den gang, da han i Hamilkars telt mellem de fem hære havde følt hendes lille, kolde og bløde hånd lagt i sin; efter trolovelsen var hun draget til Karthago. Hans kærlighed, der havde måttet vige for andre ærgerrige drifter, var nu atter vakt til live, og han havde i sinde at gøre sine rettigheder gældende, at ægte hende, at tage hende.

Salammbô begreb ikke, hvordan denne unge mand nogen sinde kunne blive hendes herre! Skønt hun hver dag bad til Tanit om Mâthos død, tog dog hendes afsky for libyeren bestandig af. Hun følte dunkelt, at det had, han havde forfulgt hende med, var af næsten hellig art – og hun havde gerne i Narr' Havas' person set et genskin af den vilde voldsomhed, som hun endnu stadig var blændet af. Hun ønskede at lære ham nærmere at kende, og dog ville hans nærværelse have været hende pinlig. Hun lod ham derfor svare, at hun ikke måtte modtage ham.

Hamilkar havde desuden forbudt sine folk at give numidernes konge adgang til hende; ved at udskyde denne løn, til krigen var endt, håbede han at holde hans hengivenhed vedlige; og af frygt for suffeten trak Narr' Havas sig tilbage.

Men fra nu af viste han sig hoven over for de hundrede. Han forandrede de af dem trufne bestemmelser. Han krævede forrettigheder for sine folk og lod dem indtage de vigtigste poster; barbarerne gjorde da også store øjne, da de pludselig så numiderne på tårnene.

Karthagernes overraskelse blev endnu stærkere, da der på en gammel punisk trirém ankom fire hundrede af deres medborgere, der var taget til fange under krigen på Sicilien. Sagen var, at Hamilkar i smug havde tilbagesendt quiriterne besætningen på de latinske skibe, der var taget før de tyriske byers frafald; og til gengæld for denne imødekommenhed gav Rom nu ham sine fanger tilbage. Republikken foragtede de af lejetropperne på Sardinien tilbudte underhandlinger og ville ikke engang anerkende beboerne af Utika som undersåtter.

Hiero, der herskede i Syrakus, blev smittet af dette eksempel. For at bevare sine stater trængte han til ligevægt mellem de to folk; han havde følgelig interesse af kanaaniternes frelse, og han erklærede sig for deres ven ved at sende dem tolv hundrede okser og tre og halvtreds tusind nebel ren hvede.

Der var en dybere grund til at hjælpe Karthago. Man følte nemlig, at hvis lejetropperne triumferede, ville alt rejse sig lige fra soldaten til skålskylleren, og at ingen regering, intet hus i så fald kunne stå imod.

Imidlertid strejfede Hamilkar om i de østlige marker. Han drev gallerne tilbage, og alle barbarerne befandt sig så at sige selv belejrede.

Nu gav han sig til at drille dem. Han kom, han fjernede sig, og ved stadig at gentage denne bevægelse rev han dem lidt efter lidt løs fra deres lejrpladser. Spendius blev nødt til at følge med; til sidst måtte også Mâtho bryde op.

Men han gik ikke ud over Tunis. Han lukkede sig inde bag byens mure. Denne hårdnakkethed var i høj grad viselig; for straks efter sås Narr' Havas rykke ud af Khamon-porten med sine elefanter og sine soldater; Hamilkar kaldte ham til sig. Men de øvrige barbarer flakkede allerede om i provinserne for at forfølge suffeten.

Han havde i Klypea fået forstærkning af tre tusind gallere. Han lod heste komme fra Kyrenaïka, rustninger fra Brutium og begyndte krigen på ny.

Aldrig havde hans geni vist sig så vældigt og frodigt. I hele fem måner trak han barbarerne efter sig. Han havde et mål, han ville føre dem til.

Barbarerne havde i begyndelsen forsøgt at omringe ham ved at spalte sig i små afdelinger, men han slap stadig fra dem. Nu forlod de ikke hinanden mere. Deres hær var på hen ved fyrretyve tusind mand, og adskillige gange havde de den glæde at se karthagerne vige.

Hvad der bestandig plagede dem, var Narr' Havas' rytteri! På de mest trykkende tider af dagen, når man rykkede frem over sletterne, halvsovende under våbnenes vægt, steg ofte pludselig en tyk støvlinje frem i synskredsen; hovslag lød dem i møde, og dybt inde fra en sky, der var fuld af flammende øjne, kom susende en byge af kastespyd. Indhyllede i hvide kapper udstødte numiderne høje råb, løftede armene, idet de med knæene klemte deres svajryggede hingste, gjorde lynsnart omkring og forsvandt. I nogen afstand medførte de altid på dromedarer forråd af spyd, og de kom endnu skrækkeligere tilbage, hylede som ulve, flygtede som gribbe; de af barbarerne, der stod på randen af rækkerne, faldt en for en – og sådan blev man ved lige til aften, da man forsøgte at trænge ind mellem bjergene.

Skønt disse var farlige for elefanterne, vovede Hamilkar sig ind i dem. Han fulgte den lange bjergkæde, der strækker sig fra forbjerget Hermæum til højderne ved Zaguan. Barbarerne troede, det var for at skjule sine troppers utilstrækkelighed. Men den stadige usikkerhed, hvori han holdt dem, forbitrede dem til sidst mere end noget nederlag. De tabte dog ikke modet, men marcherede i hælene på ham.

Endelig en aften, da de befandt sig mellem sølvbjerget og blybjerget omgivet af vældige klipper, overrumplede de en deling letbevæbnede ved indgangen til et pas; og hele hæren

måtte være foran dem, for man hørte stærke fodslag og trompetklang; karthagerne flygtede straks ind i kløften. Den førte ned i en slette af form som et økseblad og med høje klippeskrænter på alle sider. For at indhente de letbevæbnede styrtede barbarerne gennem hulvejen ned på sletten; helt i baggrunden løb andre karthagere under støj og skrål om blandt galopperende okser. Man fik øje på en mand i rød kappe; det var suffeten, råbte man fra mund til mund, og med fordoblet raseri og jubel stormede de afsted. Hvad enten det skete af dovenskab eller af forsigtighed, var nogle blevet stående på tærsklen til passet. Men pludselig brød rytteri frem fra en lille skov og jog dem med lansestik og sabelhug efter de andre, og snart var alle barbarerne nede på sletten.

Da så denne vældige menneskemasse havde bølget frem og tilbage nogen tid, stod den fast; de kunne ikke opdage nogen udgang.

De, der var nærmest ved passet, vendte tilbage; men hulvejen var fuldstændig forsvundet. Bag fra skreg man til dem, der var foran, at de skulle gå frem; disse pressedes op ad klippevæggen, og de skældte i lang afstand tilbage på deres kammerater, som ikke kunne finde vejen.

Næppe var nemlig barbarerne steget ned, før mænd, der sad på hug bag klipperne, havde væltet blokkene ved hjælp af løftestænger; og da skråningen var stejl, var de uhyre klippemasser rullet hulter til bulter og havde fuldstændig stoppet passets snævre munding.

Ved den anden udkant af sletten strakte sig en lang, hist og her af revner overskåret gang, der førte ad en hulvej op til højsletten, hvor den puniske hær havde taget stilling. I denne

gang havde man i forvejen rejst stiger op ad klippevæggen; og beskyttede ved revnernes krinkelkroge kunne de letbevæbnede gribe dem og klatre til vejrs, før de blev indhentet. Flere vovede sig endog helt ned i kløftens bund; man hejsede dem op med tove, for jordbunden bestod på dette sted af løst sand, og skråningen var så stejl, at det ikke engang havde været muligt at klavre op på knæene. Barbarerne kom næsten umiddelbart bag efter. Men et faldgitter af fyrretyve albuelængders højde og nøjagtig afpasset efter mellemrummets bredde sænkede sig pludselig ned foran dem, som var en vold faldet ned fra himlen.

Således var da suffetens anslag lykkedes. Ingen af lejetropperne kendte bjergkæden, og de, der marcherede i spidsen for kolonnerne, havde trukket de andre med sig. Klippeblokkene, der var noget smallere ved foden, havde let ladet sig omstyrte; og mens alle ilede fremad, havde hans hær larmet i synskredsen, som var den i nød. Hamilkar havde ganske vist kunnet miste alle sine letbevæbnede. Men kun halvdelen blev på pladsen, og han havde gerne ofret det tyvedobbelte for at få et sådant foretagende til at lykkes.

Lige til daggry trængtes barbarerne i tætte rader fra den ene ende af sletten til den anden. De famlede langs klippen med deres hænder for at opdage en udgang.

Endelig brød dagen frem; de så på alle kanter omkring sig en vældig hvid mur, der skar sig lodret i vejret. Og ikke et middel til frelse, ikke et håb! De to naturlige udgange af dette indelukke var spærrede af faldgitteret og af de nedstyrtede klippeblokke.

Da så de målløse på hinanden. De sank sammen, det løb dem iskoldt ned ad ryggen, og deres øjenlåg blev tunge som bly.

De rettede sig igen og sprang løs på klippeblokkene. Men de nederste var ikke til at rokke på grund af de overliggendes vægt. De forsøgte at klamre sig fast for at nå toppen; men de svære massers udbugede form gjorde det umuligt at få fat. De ville kløve klippen på begge sider af hulvejen: deres værktøj sprang. Af teltmasterne optændte de et stort bål: ilden kunne ikke brænde bjerget.

Så vendte de sig mod faldgitteret; det var besat med lange nagler så tykke som pæle, så spidse som piggene på et pindsvin og tættere stående end hårene på en børste. Men et så heftigt raseri opflammede dem, at de styrtede sig imod det. De første blev spiddede lige til rygraden, de næste prellede af på dem, og hele sværmen faldt ned igen, efterladende kødlaser og blodige hårtotter på de frygtelige takker.

Da modløsheden havde sat sig noget, undersøgte man, hvad der var af levnedsmidler. Da trosset var gået tabt, havde lejetropperne næppe nok til to dage; og alle de andre var fuldstændig blottede for føde; for de ventede på en tilførsel, der var lovet af sydens landsbyer.

Men de tyre, som karthagerne havde sluppet ind i kløften for at lokke barbarerne, strejfede stadig om. De nedlagde dem med lansestik; man spiste dem, og da maverne var fyldt, blev tankerne mindre sørgelige.

Næste dag slagtede de alle muldyrene, hen ved fyrretyve i tal, så skrabede man deres huder, kogte indvoldene, knuste knoglerne og opgav endnu ikke håbet; hæren i Tunis måtte have fået bud og ville komme til undsætning.

Men femte dags aften tog sulten til med fordoblet styrke; adskillige skreg af dens kvaler. De gav sig til at gnave

sværdbælterne og de små svampe langs hjelmenes indre rand.

Disse fyrretyve tusind mand var stuvede sammen på en art rendebane, bjerget dannede omkring dem. Nogle blev stående foran faldgitteret eller ved foden af klippeblokkene; de øvrige var i virvar spredt over sletten. De stærke undgik hinanden, og de frygtsomme søgte til de modige, der dog ikke kunne frelse dem.

Man havde i en fart begravet ligene af de letbevæbnede på grund af den hastige forrådnelse; gravenes sted kunne ikke længere ses.

Alle barbarerne lå afkræftede hen ad jorden; mellem deres rækker skred kun hist og her en veteran, og de hylede forbandelser mod karthagerne, mod Hamilkar og imod Mâtho, skønt han var uskyldig i deres ulykke; men det kom dem for, at deres lidelser ville have været mindre, hvis han havde delt dem. Så stønnede de; nogle græd ganske sagte som små børn.

De henvendte sig til høvedsmændene og tiggede dem om et eller andet, der kunne lindre deres kvaler. Førerne svarede ikke, eller også samlede de grebet af raseri en sten op og slyngede den i synet på dem.

Der var flere, som i et hul i jorden omhyggelig gemte en sidste rest af føde, nogle håndfulde dadler, en smule mel; og de fortærede den om natten med hovedet dukket ned under kappen. De, der havde sværd, holdt dem draget i deres hænder; de mest mistroiske stod op med ryggen mod klippevæggen.

De gik i rette med deres anførere og truede dem. Men Autharit var ikke bange for at vise sig. Med den ukuelig halsstarrighed, der er barbarerne egen, gik han snesevis af gange om dagen til klippeblokkene i kløftens ene ende, hver

gang i håb om måske at finde dem forskubbede; og vuggende sine tunge, pelsdækkede skuldre mindede han sine fæller om en bjørn, der ved forårstid går ud af sin hule for at se, om sneen er smeltet.

Omgivet af grækerne skjulte Spendius sig i en af klipperevnerne; da han var bange, lod han udsprede rygtet om sin død.

Alle var nu gyseligt afmagrede; deres hud var belagt med blålige skjolder. Den niende dags aften døde tre iberere.

Deres landsmænd rømmede forskrækket stedet. Man klædte dem af, og de nøgne og hvide legemer blev liggende på sandet i solskinnet.

Så begyndte garamanterne langsomt at snige sig om stedet. Det var folk, som var vante til livet i udørkener og som ikke frygtede nogen gud. Omsider gav den ældste i flokken et tegn, de bukkede sig ned over ligene og skar med deres knive kødstrimler af dem; derpå satte de sig på hug og spiste. De andre så til på afstand; man udstødte skrig af afsky – og dog var der mange, som i deres stille sind misundte dem deres mod.

Midt om natten kom så flere af disse nærmere, og for at skjule deres begær bad de blot om en lille bid, bare for at prøve, sagde de. Dristigere kom til; deres tal forøgedes; der var snart en hel sværm. Men næsten alle lod de hånden synke, når de følte dette kolde kød på randen af læberne; andre derimod slugte det med vellyst.

For at rives med af eksemplet opmuntrede de hinanden indbyrdes. Mange, der først havde vægret sig, gik nu til garamanterne og kom ikke mere tilbage. De stegte stykkerne over kulgløder på spidsen af et sværd; man saltede dem med

støv og kivedes om de bedste bidder. Da der ikke var mere tilbage af de tre lig, flakkede øjnene ud over sletten for at finde andre.

Men ejede man ikke karthagere, tyve fanger fra sidste træfning, hidtil ikke ænsede af nogen? Nu forsvandt de; det var jo desuden kun en hævn. – Og da man måtte leve, da smagen for denne føde havde udviklet sig og man var ved at dø af sult, slagtede man vandbærerne, hestepasserne og alle trosknægtene. Hver dag dræbte man en del. Nogle af barbarerne spiste meget, kom til kræfter igen og var ikke længere forstemte.

Men snart var denne hjælpekilde udtørret. Så vendte begæret sig mod de sårede og de syge. Da de dog ikke kunne komme sig, kunne man lige så godt befri dem for deres pinsler; og så såre en mand begyndte at vakle, råbte alle på, at nu var han færdig og måtte tjene de andre til næring. For at fremskynde deres død anvendte man rænker; man frastjal dem den sidste rest af deres urene spiser; man trådte på dem som af vanvare; for at bevise deres livskraft forsøgte de døende at strække armene i vejret, at rejse sig op, at le. Nogle vækkedes af deres afmagt ved berøringen med en skåret klinge, der savede et lem af deres krop, og man blev ved at slagte af blodtørst, uden trang, blot for at mætte sit raseri.

En tung og lummer tåge, som plejer at opstå i disse egne ved vinterens udgang, sænkede sig den fjortende dag ned over hæren. Denne vejrforandring medførte talrige dødsfald, og forrådnelsen greb frygtelig hastigt om sig i den hede fugtighed, der slog tilbage fra bjergets vægge. Den fine støvregn, der faldt over ligene og opblødte dem, gjorde snart sletten til en uhyre

ådselkule. Hvidgrå dampe svævede over den; de stak i næseborene, gennemtrængte huden, slørede øjnene, og barbarerne troede at skimte deres døde kammeraters udpustede ånde, deres sjæle. En grænseløs væmmelse knugede dem til jorden. De ville ikke mere spise af ligene, de ville hellere dø.

Men to dage efter blev vejret atter klart, og sulten pinte dem på ny. Til tider havde de en fornemmelse, som blev maven med tænger revet ud af livet på dem. Så væltede de sig i krampetrækninger, kastede sig håndfulde jord i munden, bed sig i armene og brast i en vanvittig latter.

Tørsten plagede dem endnu mere, for de havde ikke en dråbe vand, da lædersækkene allerede på den niende dag var fuldstændig tømte. For at narre sig selv og tørsten lagde de sværdbælternes metalskæl, elfenbensknapperne, klingernes jern på tungen. Forhenværende karavaneførere snørede maven ind med strikker. Andre suttede på en flintesten. Man drak urin, efter at den var kølnet i malmhjelmene.

Og stadig ventede de på hæren fra Tunis! Den lange tid, det varede, var efter deres formodninger kun sikkert bevis for dens snarlige komme. Mâtho var jo dog en tapper mand og ville ikke lade dem i stikken.

"Nu kommer han i morgen!" sagde de; og morgendagen gik.

I begyndelsen havde de opsendt bønner og løfter, iværksat alle slags besværgelser. Men nu følte de kun had til deres guddomme og prøvede af hævntørst ikke mere at tro på dem.

Mændene af heftigt sindelag bukkede først under; afrikanerne stod sig bedre end gallerne. Zarxas lå sløv mellem barbarerne, så lang han var, med sit hår frem over armen.

Spendius fandt en plante med brede, saftfyldte blade, og for at holde de andre fra den erklærede han den for giftig og nærede sig selv af den.

Man var alt for svag til med et stenkast at slå de hidflyvende ravne ned. Undertiden, når en lammegrib satte sig på et lig og længe havde flænset i det, kunne en mand give sig til at krybe hen imod den med et kastespyd mellem tænderne. Han støttede sig på den ene hånd, tog godt sigte og slyngede sit våben. Det hvidfjerede dyr forstyrredes af lyden, holdt inde, så sig roligt om til alle sider som en skarv på et skær, huggede så på ny sit hæslige gule næb ned i sit bytte, mens manden fortvivlet faldt forover på bugen i støvet. Nogle var så lykkelige at finde kamæleoner og slanger. Men hvad der mest holdt dem oppe, var lysten til livet. Deres hele sjæl spændte sig over denne tanke, og de klamrede sig til tilværelsen med en viljestyrke, som forlængede den.

De sindsligevægtigste sad hist og her tæt sammen i en rundkreds midt på sletten mellem de døde; og indhyllede i deres kapper gav de sig tavse deres hele jammer i vold.

De, der var født i byerne, mindedes larmende gader, vinstuer, teatre, bade og barberernes boder, hvor man hører historier. Andre så for sig marker i solnedgang, når det gule korn bølger og de store okser skridter op ad bakken med plovskæret på nakken. Ørkenvandrerne drømte om cisterner, jægerne om deres skove, veteranerne om deres slag – og i deres søvndrukne døs fødte tankerne nye tanker med samme feberhast og tydelighed som drømme. Pludselige sindsforvildelser kunne gribe dem; så søgte de i klippevæggen en dør at flygte bort ad og ville gå tværs igennem bjerget. Andre, som indbildte sig at være

til søs under en storm, uddelte skibsbefalinger, eller også veg de forfærdet tilbage ved synet af puniske hærskarer i skyerne. Der var enkelte, som indbildte sig at være til gæstebud og som sang.

Mange gentog i et sælsomt afsind et og samme ord eller gjorde uophørlig en og samme bevægelse. Når de så tilfældigt løftede hovedet og så på hinanden, var de ved at kvæles af hulken over at opdage den frygtelige ødelæggelse i deres ansigter. Nogle følte ingen smerter mere, og til tidsfordriv fortalte de hinanden om farer, de var undsluppet.

Døden var dem alle vis og overhængende. Hvor mange gange havde de ikke prøvet at bane sig en udgang! Hvordan skulle de kunne anråbe sejrherren om nåde? de vidste ikke engang, hvor Hamilkar opholdt sig.

Vinden blæste fra kløften. Den fik sandet til at fyge over faldgitteret i uafladelige strømme; og barbarernes kapper og hår blev overstrøet med det, som om jorden steg op over dem og ville begrave dem. Intet rørte sig; hver morgen syntes den evindelige klippevæg dem endnu højere.

Undertiden sejlede træk af fugle med susende vingeslag hen over dem, højt oppe på den blå himmel, i den frie luft. Så lukkede de øjnene for ikke at se dem.

Først mærkede man en summen i ørene, neglene blev sorte, kulden nåede brystet; man lagde sig på siden og slukkedes uden et skrig.

Den nittende dag var der død to tusind asiater, femten hundrede fra de græske øer, otte tusind fra Libyen, de yngste af lejetropperne og hele enkelte stammer – i alt tyve tusind soldater, halvdelen af hæren.

Autharit, der ikke havde mere end halvtredsindstyve gallere, ville netop lade sig dræbe for at få en ende på det, da han troede at se en mand på toppen af bjerget lige overfor.

Denne mand syntes som følge af højden ikke større end en dværg. Alligevel kunne Autharit på hans venstre arm kende et skjold af form som et kløverblad. Da råbte han:

"En karthager!"

Og på sletten, foran faldgitteret og under klippeblokkene, kom i et nu alle på benene. Soldaten gik langs randen af afgrunden; nedenfor stod barbarerne og stirrede på ham.

Spendius tog et oksehoved op; efter at han dernæst havde dannet et diadem af to bælter, plantede han det med hornene ned ad på enden af en stang som tegn på fredelige hensigter. Karthageren forsvandt. De ventede.

Endelig om aftenen faldt der pludselig, som når en sten løsner sig fra klippevæggen, et sværdbælte ned ovenfra. Lavet af rødt læder og dækket af broderier med tre diamantstjerner bar det på midten præget af storrådets seglmærke: en hest under et palmetræ. Det var Hamilkars svar, lejdebrevet, som han sendte.

De havde intet at frygte; enhver skæbneomskiftelse måtte gøre ende på deres lidelser. En umådelig jubel greb dem; de omfavnede hinanden, de græd. Spendius, Autharit og Zarxas, fire italioter, en neger og to spartanere tilbød sig som underhandlere. Man valgte dem straks. De vidste imidlertid ikke, på hvilken måde de skulle komme afsted.

Men pludselig lød en bragen i retning af klippeblokkene, og den øverste af disse rullede, efter nogen tid at have slingret frem og tilbage, over de andre ned i dybet. På barbarernes side var de ganske vist urokkelige, for man måtte have skubbet dem

op ad en skråplan, og desuden var de tæt sammenhobede på grund af kløftens snæverhed – fra den anden side var det der imod tilstrækkeligt at støde stærkt til dem for at få dem til at skride ned. Karthagerne skubbede til dem, og ved daggry strakte de sig ned på sletten som de uhyre trin af en sammenstyrtet trappe.

Alligevel kunne barbarerne endnu ikke klatre op ad dem. Man rakte dem stiger; alle styrtede løs på dem. Det glatte lag fra en katapult drev dem tilbage; kun de ti blev ført bort.

De gik imellem klinabarerne, og de støttede sig med hænderne til hestenes kryds for at holde sig oppe.

Nu da deres første glæde var forbi, begyndte de at få skrupler. Hamilkars fordringer ville blive grusomme. Men Spendius beroligede dem.

"Lad mig føre ordet!"

Og han roste sig af at vide, hvad gavnligt der kunne siges til hærens frelse.

Bag alle buske traf de vagter i baghold. De kastede sig til jorden for sværdbæltet, som Spendius havde hængende over sin skulder.

Da de nåede ind i den puniske lejr, stimede sværmen om dem, og de hørte alskens hvisken og latterudbrud. Døren til et telt åbnede sig.

Helt i baggrunden af det sad Hamilkar på en skammel ved siden af et lavt bord, hvor på der skinnede et nøgent sværd. Høvedsmænd stod trindt omkring ham.

Da han fik øje på de ti mænd, gjorde han først en bevægelse tilbage, men bøjede sig så frem for at mønstre dem.

De havde usædvanlig opspilede øjeæbler med en stor sort ring uden om, der forlængede sig lige til øreflippen; deres blålige næser sprang frem mellem de hule kinder, der var revnede af dybe rynker. Deres hud var blevet alt for vid til deres muskler og forsvandt under et lag skiferfarvet støv; læberne klistrede sig til de gule tænder; de udåndede en rådden lugt; de så nærmest ud som halvåbne grave, som levende lig.

Midt i teltet stod der på en måtte, hvor høvedsmændene skulle til at sætte sig, et dampende fad kogte græskar. Barbarerne fæstede deres blik på det, rystende over hele kroppen, og tårer steg op i deres øjne. Dog lagde de tvang på sig.

Nu vendte Hamilkar sig bort for at tale med en. Da styrtede de sig alle over det, liggende fladt på maven. Deres ansigter dyppedes i fedtet, og lyden af deres nedsvælgen blandede sig med deres hulken af glæde. Utvivlsomt snarere af forbavselse end af medynk lod man dem tømme skålen. Da de dernæst atter havde rejst sig, befalede Hamilkar med et tegn den mand, der bar sværdbæltet, at tale. Men Spendius var bange; han stammede.

Mens Hamilkar hørte på ham, drejede han om sin finger en stor guldring, den samme, der havde aftrykt Karthagos segl på sværdbæltet. Han lod den falde på jorden; Spendius tog den straks op; foran sin herre antog han på ny sine slavevaner. De andre skælvede af harme over dette kryberi.

Men grækeren hævede stemmen, og idet han berettede om Hannos forbrydelser, hvem han vidste var Barkas' fjende, og stræbte at røre ham ved udmalingen af deres elendighed og erindringerne om deres hengivenhed, talte han længe på

hastig, slesk, ja endog heftig vis; til sidst glemte han sig selv og lod sig rive hen af sit sinds varme.

Hamilkar svarede, at han tog imod deres undskyldninger. Der skulle altså sluttes fred, og denne gang skulle den være endelig! Men han fordrede, at der blev udleveret ham ti af lejetropperne, efter hans eget valg, uden våben og uden dragt.

De var ikke belavede på en sådan mildhed; Spendius sagde:

"Å! tyve, om du vil, herre!"

"Nej, jeg har nok i ti," svarede Hamilkar blidt.

Man lod dem gå ud af teltet, for at de kunne rådslå. Så snart de var alene, gjorde Autharit indsigelse til fordel for de ofrede kammerater, og Zarxas sagde til Spendius:

"Hvorfor dræbte du ham ikke? hans sværd lå jo lige foran dig!"

"Ham!" sagde Spendius, og han gentog flere gange:

"Ham! ham!"

– som om sagen havde været umulig og Hamilkar en udødelig.

Så stærkt var de overvældede af træthed, at de strakte sig med ryggen ud ad jorden uden at vide, hvad de skulle beslutte sig til.

Spendius opfordrede dem til at give efter. Omsider samtykkede de og gik tilbage til teltet.

Så lagde suffeten sin hånd i hver især af de ti barbarers hænder, idet han trykkede deres tommelfingre; så gned han den af på sin klædning, for deres klæbrige hud forårsagede ved berøring et råt og svampet indtryk, en klam og kriblende kløe. Derpå sagde han til dem:

"I er altså barbarernes samtlige anførere, og I har svaret for dem?"

"Ja!" svarede de.

"Uden tvang, af egen fri vilje og i den hensigt at holde jeres løfter?"

De forsikrede, at de kun vendte tilbage til de øvrige for at udføre dem.

"Godt!" fortsatte suffeten, "i følge det forlig, der er sluttet mellem mig, Barkas, og jer, lejetroppernes udsendinge, vælger jeg jer, og jeg beholder jer."

Spendius faldt besvimet om på måtten. Barbarerne trængte sig tæt sammen som for at sige sig løs fra ham; og der hørtes ikke et ord, ikke en klage.

Da deres ventende kammerater ikke så dem komme tilbage, troede de sig forrådte. Underhandlerne havde naturligvis overgivet sig til suffeten.

De ventede endnu to dage; om morgenen på den tredje var deres beslutning taget. Ved hjælp af reb, hakker og pile, der befæstedes som trin mellem lange lærredspjalter, lykkedes det dem at klatre op over klippeblokkene, og med efterladelse af de svageste gav hen ved tre tusind mand sig på vej for at nå hæren i Tunis.

Ved udgangen af kløften strakte der sig en eng, sparsomt bevokset med buske; barbarerne fortærede grådigt knopperne. Derpå fandt de en bønnemark, og alt forsvandt, som var en græshoppesværm draget hen over den. Tre timer senere nåede de op på en anden højslette, der var indrammet af et bælte grønne høje.

I bølgedalene mellem disse bakker skinnede med bestemte mellemrum sølvfarvede neg; blændede af solen så barbarerne kun utydeligt, hvordan de blev båret oppe af store sorte masser.

Pludselig rejste de sig, som om de med et udfoldede sig. Det var lanser i tårnene på skrækkeligt væbnede elefanter.

Foruden spyddet på deres bringe, sylene på deres stødtænder, malmpladerne, der dækkede deres sider, og dolkene, der stod ud fra deres knæskinner, bar de på enden af deres snabler en læderring, hvori var stukket skaftet af en bred daggert; da de var brudt op på samme tid, kom de fra begge sider rykkende frem over sletten i to parallelle linjer.

Da gennemisnedes barbarerne af en navnløs rædsel. De prøvede ikke engang på at flygte. De var allerede omringede.

Elefanterne trængte ind i denne menneskemasse; deres bringespyd gennemskar den, deres tænders spydspidser oprodede den som plovjern; de skar, flængede og hakkede med deres snabel-leer; de med brandpile fyldte tårne lignede vandrende vulkaner; man skelnede kun en stor formløs dynge, hvor menneskekødet dannede hvide pletter, malmstykkerne grå plader, blodet røde springfloder; de frygtelige dyr vadede midt igennem det alt sammen og hulede sorte furer. Det mest rasende styredes af en numide med en fjerkrone på hovedet. Han udslyngede kastespyd med en forfærdelig hurtighed og udstødte af og til et langt skingrende fløjt – og lydige som hunde vendte de vældige dyr midt under blodbadet et øje efter ham.

Deres ring trak sig lidt efter lidt snævrere sammen; barbarerne gjorde i deres afkræftelse ingen modstand; snart befandt elefanterne sig i slettens midtpunkt. De manglede plads. De trængtes så tæt sammen, at de næsten stejlede, og tænderne stødte sammen. Pludselig beroligede Narr' Havas dem, de gjorde omkring og vendte i trav tilbage til højene.

To syntagmer var dog flygtet til højre ned i en forsænkning i jorden, havde smidt deres våben, og knælende løftede de alle sammen deres arme mod de puniske telte for at bede om nåde.

Man bandt dem på hænder og fødder; da de så lå udstrakt side om side på jorden, førte man elefanterne tilbage.

Brystkasserne knagede som trækister, der knækkes; hvert af elefanternes trin knuste to; deres svære fødder sank ned i legemerne med en bevægelse i hofterne, som om de haltede. De blev ved og gik hele rækken til ende.

Slettens flade blev atter ubevægelig. Natten faldt på. Hamilkar godtede sig ved synet af sin hævn; men pludselig fo'r han sammen.

Han så, og alle så, hundrede skridt borte til venstre på toppen af en rund høj endnu en flok barbarer! Fire hundrede af de dygtigste lejetropper, etruskere, libyere og spartaner, havde nemlig straks ved begyndelsen trukket sig op på højderne og havde hidtil holdt sig rådvilde dér. Efter nedsablingen af deres kammerater besluttede de at slå sig igennem karthagerne, og de marcherede i dette øjeblik allerede ned ad højen i fastsluttede kolonner med beundringsværdig og frygtindgydende holdning.

En herold blev straks sendt til dem. Suffeten havde brug for soldater; han modtog dem uden betingelse, så højt beundrede han deres tapperhed. De kunne endda, tilføjede karthageren, trygt komme lidt nærmere til et sted, han anviste dem, og hvor de ville finde levnedsmidler.

Barbarerne løb derhen og tilbragte natten med at spise. Men karthagerne gav sig til at knurre over suffetens partiske forkærlighed for lejetropperne.

Gav han efter for disse udbrud af et umætteligt had, eller var det hele et sindrigt udpønset forræderi? Næste morgen kom han selv uden sværd og barhovedet med et følge af klinabarer til barbarerne og erklærede, at da han havde alt for mange mennesker at ernære, var det ikke hans agt at beholde dem alle. Da han imidlertid trængte til tapre mænd og ikke blot vidste, hvordan han skulle udsøge de bedste, foreslog han dem at kæmpe indbyrdes på liv og død; så ville han optage sejrherrerne i sin livvagt. Denne død var så god som nogen anden, og i det samme lod han sine soldater træde til side – for de puniske faner skjulte udsigten for lejetropperne – og pegede på Narr' Havas' hundrede og to og halvfemsindstyve elefanter, der dannede en eneste lige linje, og hvis snabler svingede brede jernklinger, som var det kæmpearme, der holdt økser over deres hoveder.

Barbarerne så tavse på hinanden. Det var ikke døden, som fik dem til at blegne, men den frygtelige tvang, de var underkastet.

Fællesskabet i tilværelse havde befæstet dybe venskaber mellem disse mænd. Lejren måtte for størstedelen erstatte fædrelandet; da de levede uden familie, overførte de deres kærlighedstrang på en kammerat, og man sov ind side om side under samme kappe ved stjernernes skær. Desuden havde der under denne bestandige omflakken gennem alskens egne, skærmydsler og eventyr udviklet sig sælsomme elskovsforhold – unaturlige forbindelser, der var lige så alvorlige som ægteskaber, i hvilke den stærkeste forsvarede den yngste i slagtummelen, hjalp ham at sætte over afgrunde, tørrede febersveden af hans pande og stjal føde til ham, mens den anden, der var et ved vejkanten opsamlet hittebarn, som siden

blev lejesoldat, lønnede denne opofrelse med tusind fine hensyn og opmærksomheder som en hustru.

De byttede nu deres halskæder og deres ørelokker, gaver, de fordum havde skænket hinanden efter en eller anden stor fare eller i et øjebliks rus. Alle forlangte at dø, og ingen ville dræbe. Hist og her så man en yngling sige til en gråskæg:

"Nej! nej, du er den kraftigste! Du skal hævne os, dræb mig!"

Og manden svarede:

"Jeg har færre år at leve! Stød blot i hjertet og tænk ikke mere på det!"

Brødrene så på hinanden med sammenknugede hænder, og elskeren sagde sin elskede evige levvel, grædende mod hans skulder.

De trak deres pansere af, for at sværdodden hurtigere kunne bore sig ind. Da kom mærkerne til syne af de svære hug, de havde modtaget for Karthago; de så ud som indskrifter på søjler.

De stillede sig op som gladiatorer i fire lige store rader, og de begyndte med frygtsomme udfald. Nogle havde endda bundet sig for øjnene, og deres sværd famlede forsigtigt i luften som en blind mands stokke. Karthagerne hujede og råbte til dem, at de var feje. Barbarerne kom i ånde, og snart blev kampen almindelig, hidsig, frygtelig.

Stundom standsede to mænd, dryppende af blod, faldt i armene på hinanden og døde under gensidige kys. Ingen veg. De styrtede sig mod de strakte klinger. Deres afsind var så rasende, at karthagerne selv på afstand blev bange.

Omsider holdt de inde. Deres bryster pustede med en hæs stønnen, og man så deres øjne lyne bag det lange hår, der hang

ned, som var de lige steget op af et purpurbad. Flere drejede og hvirvlede om sig selv som pantere, der er sårede i panden. Andre stod ubevægelige og stirrede på et lig ved deres fødder; så sønderrev de med et ansigtet med deres negle, fattede sværdet med begge hænder og jog sig det ind i maven.

Der var endnu tresindstyve tilbage. De forlangte noget at drikke. Man råbte til dem, at de skulle kaste deres sværd; og da de havde kastet dem, bragte man dem vand.

Mens de drak med ansigtet langt nede i karrene, sprang tresindstyve karthagere over dem og dræbte dem med dolkestik i ryggen.

Dette havde Hamilkar gjort for at føje sin hærs ønsker og for ved dette forræderi at knytte den til sig.

Krigen var altså endt; i det mindste troede han det; Mâtho ville ikke kunne gøre modstand, og i sin utålmodighed gav suffeten straks befaling til opbrud.

Hans blænkere kom med melding om, at man havde set et transporttog marchere bort i retning af Blybjerget. Hamilkar ænsede det ikke. Var først lejetropperne tilintetgjort, ville nomaderne ikke længere volde ham besvær. Det vigtigste var at tage Tunis. I store dagsmarcher gik han mod byen.

Han havde sendt Narr' Havas til Karthago med budskab om sejren; og stolt af sit held indfandt numidernes konge sig hos Salammbô.

Hun modtog ham i sine haver under en bredkronet sykomore, hvilende mellem puder af gult læder, med Taanach ved sin side. Hendes ansigt var dækket af et hvidt skærf, der gik over mund og pande og kun lod øjnene synlige, men bag det

gennemsigtige væv skinnede hendes læber lige så stærkt som ædelstenene på hendes fingre – for Salammbô holdt begge sine hænder tilhyllede, og under hele samtalen gjorde hun ikke en bevægelse.

Narr' Havas forkyndte hende barbarernes nederlag. Hun takkede ham med en velsignelse for de tjenester, han havde ydet hendes fader. Så gav han sig til at fortælle hele felttoget.

Duerne i palmetræerne omkring dem kurrede sagte, og andre fugle flagrede over græsset: ringdrosler, vagtler fra Tartessus og puniske perlehøns. Haven, der længe havde ligget brak, var oversået med ugræs; kolokvinter snoede deres slynger op i kassiaernes kviste, asklepierne groede spredt om i rosenmarkerne, alskens vækster dannede fletværksranker og vugger af grønt; og de skråt indfaldende solstråler tegnede hist og her som i en skov skyggen af et blad på jorden. Husdyrene var atter blevet vilde og flygtede ved den mindste støj. Af og til så man en gazelle, der slæbte affaldne påfuglefjer ved sine små sorte klove. Larmen fra den fjerne by tabte sig i vandenes brusen. Himlen var dybblå, og ikke et sejl viste sig på havet.

Narr' Havas talte ikke længere; Salammbô betragtede ham uden at svare. Han bar en med blomster bemalet linnedkjortel med guldfrynser langs sømmen; to sølvpile fæstede hans flettede hår ovenover ørene; han støttede sig med højre hånd til skaftet af en med elektrumringe og hårduske prydet lanse.

Mens hun betragtede ham, sank hun hen i en fylde af ubestemte tanker. Denne unge mand med blid røst og kvindelig vækst fængslede hendes øjne ved sin skikkelses ynde og syntes hende som en ældre søster, sendt af baalerne til at beskytte

hende. Da betog mindet om Mâtho hende; hun modstod ikke trangen til at vide, hvordan det gik ham.

Narr' Havas svarede, at karthagerne rykkede mod Tunis for at indtage byen. Efterhånden som han påviste deres egne udsigter til sejr og Mâthos svaghed, syntes hun at glæde sig over et uventet håb. Hendes læber dirrede, hendes bryst gispede; da han til sidst lovede at dræbe ham med egen hånd, udbrød hun:

"Ja! dræb ham! han må dø."

Numiden svarede, at han brændende ønskede hans død, eftersom han, når krigen var til ende, skulle være hendes brudgom.

Da fo'r Salammbô sammen, og hun lod hovedet synke.

Men Narr' Havas gik videre og sammenlignede sine længsler med blomster, der sukker efter regn, med vildfarne vandringsmænd, der venter på dagen. Han sagde hende fremdeles, at hun var skønnere end månen, bedre end morgenvinden og gæstevennens ansigt. Han ville hente til hende fra de sortes land kostbarheder, som der ikke var mage til i Karthago, og værelserne i deres hus skulle strøs med guldstøv.

Aftenen sænkede sig, balsamiske dufte åndede i luften. Længe stirrede de på hinanden i stilhed – og Salammbôs øjne så inde fra hendes hvide svøb ud som to stjerner i riften af en sky. Før solen var nede, trak han sig tilbage.

De gamle følte sig lettede for en stor bekymring, da han drog fra Karthago. Folket havde modtaget ham med endnu mere begejstrede bifaldsråb end første gang. Hvis Hamilkar og numidernes konge alene triumferede over lejetropperne, ville det blive umuligt at modstå dem. For at svække Barkas

besluttede de derfor at lade deres yndling, den gamle Hanno, deltage i republikkens befrielse.

Denne begav sig ufortøvet til de vestlige provinser for at skaffe sig hævn på de selv samme steder, der havde set hans forsmædelse. Men indbyggerne og barbarerne var døde, skjulte eller flygtede. Da lod han sin harme gå ud over selve landet. Han brændte ruinernes ruiner, han skånede ikke et eneste træ, ikke et græsstrå; de børn og syge, man traf på, blev pint til døde; han gav kvinderne til pris for sine soldater, før de blev nedslagtet, og de skønneste kastedes ind i hans bærestol – for hans gruelige sygdom opflammede hans drifter til vild vellyst, og han mættede dem med en fortvivlet mands hele raseri.

Ofte sank på højenes kam sorte telte sammen som væltede af vinden, og brede skiver med skinnende rand, der genkendtes som vognhjul, drejede med en klagende knirken og bevægede sig ned i dalene. Sådan flakkede de stammer, der havde opgivet Karthagos belejring, gennem provinserne, ventende på en lejlighed, en eller anden sejr på lejetroppernes side for at vende tilbage. Men enten det var af frygt eller af hungersnød, slog de alle ind på hver sin hjemvej og forsvandt.

Hamilkar var ikke skinsyg på Hannos held. Dog ilede han med at få en ende på det hele; han befalede ham at kaste sig over Tunis, og Hanno, der elskede sit fædreland, stod på den fastsatte dag under stadens mure.

Den havde til sit forsvar sin oprindelige befolkning, tolv tusind lejetropper og desuden alle skarnæderne, for lige som Mâtho var de fasttryllede til Karthagos synskreds, og pøbelen og Schalischim betragtede fra det fjerne stadens høje mure og drømte om endeløse nydelser bag dem. Ved dette fællesskab i

had blev modstanden hurtigt ordnet. Man tog lædersække og lavede hjelme af dem, man fældede alle palmetræerne i haverne for at skaffe lanser, man gravede cisterner, og hvad levnedsmidler angik, fiskede man på søens bredder store hvide fisk, der nærede sig af lig og skarn. Deres volde, der havde måttet ligge i ruiner på grund af Karthagos skinsyge, var så svage, at man kunne bryde dem ned med et skulderskub. Mâtho stoppede hullerne med husenes stene. Det var den sidste kamp; han håbede intet, og alligevel sagde han til sig selv, at lykken var omskiftelig.

Da karthagerne kom nærmere, opdagede de på voldene en mand, der ragede op over tinderne lige til bæltestedet. De pile, der svirrede omkring ham, syntes ikke at skræmme ham mere end en sværm af svaler. Underligt nok var der ingen, som ramte ham.

Hamilkar opslog sin lejr på sydsiden. Til højre for ham besatte Narr' Havas Rhades-sletten, Hanno søens bred, og de tre feltherrer skulle beholde hver sin stilling for alle på samme tid at angribe ringmuren.

Men Hamilkar ville først vise lejetropperne, at han agtede at tugte dem som slaver. Han lod de ti afsendinge korsfæste, den ene ved siden af den anden, på en lille høj lige ud for byen.

Ved dette syn forlod de belejrede volden.

Mâtho havde sagt til sig selv, at hvis han kunne smutte ud mellem murene og Narr' Havas telte hurtigt nok til, at numiderne ikke fik tid at rykke ud, ville han falde det karthagiske fodfolk i ryggen og klemme det inde imellem sin egen hærafdeling og besætningen i byen. Han gjorde derfor udfald med veteranerne.

Narr' Havas blev opmærksom på ham; han gik over søbredden og varskoede Hanno om at undsætte Hamilkar. Troede han Barkas alt for svag til at modstå lejetropperne? Var det forræderi eller dumhed? Ingen kunne nogen sinde få det at vide.

Men af længsel efter at ydmyge sin medbejler vaklede Hanno ikke. Han befalede at blæse i trompeterne, og hele hans hær styrtede sig over barbarerne. Disse gjorde omkring og løb lige mod karthagerne; de væltede dem over ende, sønderträdte dem og drev dem så hidsigt tilbage, at de nåede lige til Hannos telt, hvor han netop stod omgivet af tredive karthagere, de fornemste af de gamle.

Han syntes lamslået over deres dristighed; han kaldte på sine høvedsmænd. Alle strakte deres næver ud efter hans strube og overøste ham med skældsord. Mængden brød på, og de der havde grebet ham, kunne med nød og næppe holde på ham. Imedens forsøgte han at hviske til dem:

"Jeg giver dig alt, hvad du vil! Jeg er rig! Frels mig!"

De slæbte ham afsted; og så tung han end var, rørte hans fødder ikke længere jorden. Man havde allerede slæbt de gamle bort. Hans rædsel fordobledes.

"I har slået mig! Jeg er jeres fange! Jeg vil løskøbe mig! Hør dog, venner!"

Og båret oppe af alle disse skuldre, der klemte ham om siderne, blev han ved at sige:

"Hvad har I i sinde? Hvad forlanger I? I ser jo, jeg sætter mig ikke til modværge! Jeg har altid været god mod jer!"

Et kæmpemæssigt kors stod rejst ved porten. Barbarerne brølede:

"Herhen! herhen!"

Men han løftede stemmen endnu højere, og ved deres guder besvor han dem, at de skulle føre ham til Schalischim, fordi han havde noget at betro ham, som deres frelse afhang af.

Så gjorde de holdt, da nogle påstod, det var klogest at hidkalde Mâtho. Man sprang afsted for at opsøge ham.

Hanno sank om på græsset – og han så omkring sig endnu andre kors, som om den død, han skulle lide, på forhånd havde mangedoblet sig; han søgte at overbevise sig selv om, at han tog fejl, at der kun var et eneste, ja endda at tro, at der slet ikke var noget kors. Omsider rejste man ham atter op.

"Tal!" sagde Mâtho.

Da tilbød han at udlevere Hamilkar, siden skulle de trænge ind i Karthago og være konger begge to.

Mâtho fjernede sig med et tegn til de andre om at skynde sig. Det var, tænkte han, kun en list for at vinde tid.

Barbaren tog fejl. Hanno var i en af disse fortvivlede tilstande, da man intet mere tager i betænkning, og ydermere nærede han en sådan afsky for Hamilkar, at han for det ringeste håb om frelse gladelig havde ofret ham med samt alle hans soldater.

Ved foden af de tredive kors lå de gamle lidende henslængt på jorden, og der var allerede stukket reb under deres skuldre. Da begreb den gamle suffet, at han måtte dø, og brast i gråd.

De rev de sidste klædningsstykker af ham – og hans skikkelse kom til syne i hele sin gru. Bylder dækkede denne navnløse masse; hans bens fedt skjulte føddernes negle; ved hans fingre hang der ligesom grønlige laser; og tårerne, som rislede mellem svulsterne på hans kinder, gav hans ansigt et skrækindjagende

bedrøvet præg, da de syntes at flyde videre ud end på noget andet menneskeansigt. Hans kongelige pandebånd var halvt løst og slæbte i støvet med hans hvide hår.

De troede ikke at have reb stærke nok til at klynge ham op på korset, og efter punisk skik naglede de ham på det, før det blev rejst. Men hans stolthed vågnede midt i smerten. Han gav sig til at overfuse dem med skældsord. Han skummede og vred sig som et søuhyre, der slagtes på stranden, og spåede dem, at de alle sammen skulle få en endnu skrækkeligere ende, og at han ville blive hævnet.

Han var det allerede. På den anden side af byen, hvor fra der nu opsteg flammehvirvler og røgsøjler, droges lejetroppernes afsendinge med døden.

Nogle, der først havde været besvimede, var kommet til sig selv igen under den friske vind, men de blev ved at hænge med hagen på brystet, og deres legeme sank lidt nedad trods naglerne i deres arme, der var fæstede højere end hovedet; fra deres hæle og hænder dryppede langsomt blod i store dråber, således som modne frugter falder fra et træs grene – og Karthago, golfen, bjergene og sletterne, alt syntes dem at dreje som et uhyre hjul; af og til rejste en støvsky sig fra jorden og indhyllede dem i sine hvirvler; de brændtes af en frygtelig tørst, deres tunge krummede sig i svælget, og de følte ned ad sig rinde en iskold sved, mens sjælen langsomt gled bort.

Alligevel kunne de uendelig dybt under sig skimte gader, marcherende soldater, svungne sværd, og slagrummelen nåede dem dumpt som havets brusen til de skibbrudne, der dør i tovværket på et skib. Italioterne, der var kraftigere end de andre, skreg endnu; lakedaimonierne tav og holdt øjenlågene

lukkede; den før så stærke Zarxas bøjede sig som et knækket siv; ved siden af ham havde ethioperen kastet hovedet tilbage over armene på sit kors; Autharit hang ubevægelig og rullede med øjnene; hans store hårmanke var klemt ind i en revne i træet og stod stift til vejrs på hans pande, og den rallen, han udstødte, lignede snarere et brøl af vrede. Hvad Spendius angår, var et besynderligt mod kommet op i ham; nu foragtede han livet på grund af visheden om en umiddelbar forestående og evig frigørelse, og han ventede døden med ufølsomhed.

Midt i deres afmagt gøs det undertiden i dem ved et strejf af fjer, der strøg over deres mund. Store vinger kastede gyngende skygger omkring dem, skræppen og skrig lød i luften; og da Spendius' kors var det højeste, blev det på hans, at den første grib slog ned. Da vendte han sit ansigt mod Autharit og sagde langsomt til ham med et ubeskriveligt smil:

"Kan du huske løverne på vejen til Sikka?"

"De var vore brødre!" svarede galleren og udåndede.

Under alt dette havde suffeten brudt hul på ringmuren og var trængt frem til borgen. Et heftigt vindstød drev pludselig røgen til side og afslørede synskredsen lige til Karthagos mure. Han troede endog at skelne folk, der stod på udkig på Eschmûn-templets flade tag; da han så atter trak blikket til sig, opdagede han til venstre, på søens bred, tredive uhyre kors.

For at gøre dem mere skrækindjagende havde barbarerne nemlig tømret dem af deres teltmaster, som de bandt sammen i enderne, og ligene af de tredive gamle kom til syne højt oppe i himlen. På deres bryst sad noget, der lignede hvide sommerfugle; det var fjerfanerne af de pile, man havde skudt af på dem nedenfra.

På spidsen af det højeste skinnede et bredt guldbånd. Det hang ned på skulderen, armen manglede på denne side, og Hamilkar havde møje med at genkende Hanno. Da hans svampede knogler ikke kunne holde under jernspigrene havde enkelte dele af hans lemmer løsnet sig – og der hang på korset kun uformelige levninger lig de stumper af dyr, der slås op på jægernes dør.

Suffeten havde intet kunnet vide; byen foran ham skjulte alt bag ved på den anden side, og de høvedsmænd, som han en efter en havde sendt til de to feltherrer, var ikke kommet tilbage. Først nu indtraf flygtninge med beretning om nederlaget; og den puniske hær gjorde holdt. Denne ulykke, der faldt midt under deres egen sejr, lamslog dem. De hørte ikke mere efter Hamilkars befalinger.

Mâtho benyttede sig af det til at fortsætte sin ødelæggelse blandt numiderne.

Efter at Hannos lejr var styrtet over ende, var han vendt tilbage imod dem. Elefanterne rykkede ud. Men lejetropperne rev brande fra murene og kom frem over sletten, svingende disse flammer, de vældige dyr skræmtes, gjorde omkring og styrtede sig ud i golfen, hvor de slog om sig til alle sider og dræbte hinanden eller druknede under vægten af deres pansere. Narr' Havas havde allerede sluppet sit rytteri mod barbarerne, men disse kastede sig alle sammen med ansigtet mod jorden. Da så hestene var i tre skridts afstand, sprang de op under bugen på dem og snittede den op med et dolkestød, så halvdelen af numiderne var faldne, da Barkas kom til.

Lejetropperne kunne i deres udmattelse ikke holde stand mod hans tropper. I god orden trak de sig tilbage til de Varme

Vandes bjerg; suffeten var klog nok til ikke at forfølge dem. Han vendte sig umiddelbart der efter mod Makarflodens mundinger.

Tunis var hans; men byen var ikke længere andet end en rygende grusdynge. Ruinerne væltede gennem murenes huller midt ud på sletten – og allerbagerst mellem golfens bredder drev de døde elefantkroppe for vinden, stødte sammen og flød om på vandet som en øgruppe af sorte klipper.

Narr' Havas havde for at holde krigen gående tømt sine skove, taget unge og gamle, hanner og hunner, og hans riges krigerske styrke kunne ikke igen rejse sig efter dette tab. Folket, der fra det fjerne havde set dem omkomme, var utrøsteligt over det, og mænd gik under klageskrig om i gaderne og kaldte dem ved navn som afdøde venner:

"Ak! Den Uovervindelige! Sejren! Lynet! Svalen!"

Den første dag talte man endog mere om elefanterne end om de faldne borgere. Men næste morgen fik man øje på lejetroppernes telte på de Varme Vandes bjerg. Da blev fortvivlelsen så bundløs, at mange mennesker, især kvinder, styrtede sig hovedkulds ned fra toppen af akropolis.

Man kendte ikke Hamilkars planer. Han levede ene i sit telt og havde kun en ung knøs hos sig; ingen, ikke engang Narr' Havas, spiste nogen sinde sammen med dem. Dog bevidnede han denne udsøgt opmærksomhed efter Hannos nederlag, men numidernes konge lå det alt for stærkt på sinde at blive hans søn, til at han ikke skulle være på sin post.

Denne uvirksomhed tilslørede snedig foretagsomhed. Ved alskens kunstgreb forførte Hamilkar landsbyernes forstandere, og lejetropperne blev jagede, hidsede og omringede som vilde dyr. Så såre de drog ind i en skov, stod træerne i luer om dem; når de drak af en kilde, blev den forgiftet; man murede hulerne til, hvori de skjulte sig for at sove. De indfødte, der hidtil havde forsvaret dem og været deres medskyldige, forfulgte dem nu; i disse flokke kunne lejetropperne bestandig kende karthagiske rustninger.

Flere af dem fortæredes i ansigtet af rødt udslet; det var følgen af at have rørt ved Hanno, mente de. Andre indbildte sig, grunden var, at de havde spist Salammbôs fisk, og langt fra at fortryde det udpønsede de endnu mere afskyelige arter af helligbrøde, for at de puniske guders forsmædelse kunne blive endnu større. De havde helst udryddet dem aldeles.

Således slæbte de sig i løbet af tre måneder langs den østlige kyst, dernæst bag om bjerget Sellum og lige til ørkenens første sandflader. De søgte et tilflugtssted, ligegyldigt hvilket. Alene Utika og Hippo-Zarytus havde ikke forrådt dem; men Hamilkar holdt begge byer indesluttet. Så gik de igen mod nord, på lykke og fromme, uden endda at kende vejene. Nød og elendighed havde forvirret deres forstand.

De havde nu kun følelsen af en håbløshed, der stadig voksede, og en dag stod de på ny i kløfterne om Korbus, endnu engang udenfor Karthago!

Her blev træfningerne mangfoldige. Lykken holdt sig lige; men begge parter var i den grad overanstrengte, at de i stedet for disse skærmydsler ønskede et stort slag, blot det måtte blive det sidste.

Mâtho havde lyst til selv at bringe suffeten forslaget. En af hans libyere ofrede sig. Da de så ham gå bort, var de alle overbeviste om, at han ikke ville vende tilbage.

Han kom tilbage endnu samme aften.

Hamilkar modtog deres udfordring. Man skulle møde hinanden næste morgen ved solopgang på Rhades-sletten.

Lejetropperne ville vide, om han ikke havde sagt mere, og libyeren tilføjede:

"Da jeg blev stående foran ham, spurgte han mig, hvad jeg ventede på; jeg svarede: på at blive dræbt! Da sagde han: Nej! gå! det bliver du først i morgen sammen med de andre."

Denne ædelmodighed forbavsede barbarerne; nogle blev endog forskrækkede over den, og Mâtho beklagede, at buddet ikke var blevet dræbt.

Han havde endnu tre tusind afrikanere, tolv hundrede grækere, femten hundrede kampanere, to hundrede iberere, fire hundrede etruskere, fem hundrede samniter, fyrretyve gallere og en flok naffurer, røvernomader fra dadellandet, i alt syv tusind to hundrede og nitten soldater, men ikke en eneste fuldtallig syntagme. De havde stoppet hullerne i deres pansere med skulderbladene af firføddede dyr og erstattet deres malmkoturner med sandaler af laser. Kobber- eller jernplader tyngede deres klæder; deres pansersærke hang i pjalter om dem; og ar kom til syne som purpurtråde mellem hårene på deres arme og deres ansigter.

Men deres døde kammeraters vrede og nag gik igen i deres sjæl og mangedoblede deres kraft. De følte dunkelt, at de var

tjenere for en gud, der hersker i de undertryktes hjerter, en slags præster for den evige hævn! Desuden opflammedes de af smerten over en himmelråbende uretfærdighed og især ved synet af Karthago i horisonten. De aflagde ed på at kæmpe for hinanden til døden.

Man slagtede lastdyrene, og man spiste det mest mulige for at vinde kræfter; derpå faldt de i søvn. Nogle bad, vendt mod forskellige stjernebilleder.

Karthagerne nåede først ud på sletten. De gned skjoldenes rand med olie, for at pilene lettere skulle glide af; fodsoldaterne, der bar langt hår, skar det af i panden af forsigtighed, og Hamilkar lod fra den femte time af alle kogekar vælte, da han vidste, hvor ufordelagtigt det er at kæmpe med overfyldt mave. Hans hær beløb sig til fjorten tusind mand, omtrent det dobbelte af barbarernes styrke.

Alligevel havde han aldrig følt en sådan uro; hvis han bukkede under, var det ude med republikken, og døden på korset var ham vis; om han derimod sejrede, kunne han over Pyrenæerne, Gallierne og Alperne nå til Italien, og Barkas' herskerdømme skulle blive evigt. Tyve gange i nattens løb rejste han sig for selv at våge over alt indtil de mindste enkeltheder. Hvad karthagerne angik, var de ude af sig selv som følge af deres lange rædselstid.

Narr' Havas tvivlede om sine numiders troskab. Desuden kunne barbarerne besejre dem. En besynderlig slaphed havde grebet ham; hvert øjeblik drak han store skåle vand.

Men en mand, han ikke kendte, åbnede hans telt og lagde på jorden en krone af saltsten, prydet med hellige tegn, der var dannet af svovl og perlemorsfelter; man sendte undertiden

brudgommen hans bryllupskrans; det var et elskovspant, en slags opfordring.

Og dog nærede Hamilkars datter ingen kærlighed for Narr' Havas.

Erindringen om Mâtho pinte hende på en utålelig måde, og det kom hende for, at denne mands død måtte befri hendes tanker, lige som man for at komme sig efter et hugormebid knuser slangen over såret. Numidernes konge var i hendes trældom; han ventede utålmodigt på brylluppet, og da dette skulle følge umiddelbart på sejren, sendte Salammbô ham denne gave for at ildne hans mod. Da var hans angst som blæst bort, og han tænkte fra nu af kun på den lykke at eje en så skøn kvinde.

Samme syn havde betaget Mâtho; men han skød det straks fra sig, og han kastede nu al sin kærlighed på sine våbenfæller. Han elskede dem som dele af sit eget jeg, af sit had – og han følte sit sind løftet, sine arme styrkede; alt hvad han havde at udrette, stod klart for ham. Hvis der stundom undslap ham suk, var det, fordi han tænkte på Spendius.

Han ordnede barbarerne i seks lige lange rækker. I midten opstillede han etruskerne, der alle var bundet sammen med en bronzelænke; skytterne holdt sig bagved, og på begge fløjene fordelte han naffurmændene, der red på korthårede, strudsfjerdækkede kameler.

Suffeten opstillede karthagerne i en lignende orden. Uden om fodfolket op til de letbevæbnede stillede han klinabarerne, så fulgte numiderne; og da dagen brød frem, stod begge parter således på rad lige over for hinanden. Alle målte hinanden på

afstand med deres store, vilde øjne. Først blev der en stunds tøven. Men omsider satte begge hære sig i bevægelse.

Barbarerne rykkede langsomt frem for ikke at blive forpustede og slog fødderne fast mod jorden; centrum af den puniske hær dannede en fremspringende kurve. Så påfulgte et frygteligt sammenstød, som braget af to flåder, der tørner sammen. Barbarernes første rækker havde hastigt åbnet sig, og skytterne, der stod skjult bag de andre, udslyngede deres kugler, deres pile, deres kastespyd. Imidlertid blev karthagernes krumme linje umærkeligt fladere, forvandlede sig til en ret og bøjede så ind efter; nu nærmede begge afdelinger af de letbevæbnede sig ligeligt mod hinanden som benene af en passer, der lukker sig. Barbarerne, der hårdnakket fulgte efter falanksen, var allerede ved at trænge ind i denne spalte; de gik deres undergang i møde, men Mâtho standsede dem – og mens de karthagiske fløje blev ved at rykke frem, lod han de tre indre rækker af sin slaglinje strømme ud efter; snart overfløj de hans flanker, og hans hær viste sig forlænget til det tredobbelte.

Men de barbarer, der havde stilling yderst til begge sider, var de svageste, særlig de på venstre fløj, der havde tømt deres koggere, og da de letbevæbnedes skare endelig nåede op imod dem, blev de revet op til alle sider.

Mâtho trak dem tilbage. Hans højre fløj bestod af øksevæbnedes kampanere; han drev dem mod den karthagiske venstre fløj; centrum angreb fjenden, og de på den anden yderkant, der nu var uden for fare, holdt de letbevæbnede i skak.

Da delte Hamilkar sine ryttere i eskadroner, anbragte sværtbevæbnede imellem dem og slap dem løs på lejetropperne.

Disse kegleformede masser havde en front af heste, og deres bredere sidevægge strittede af lanser. Det var umuligt for barbarerne at stå imod; alene de græske fodsoldater havde malmudrustning; alle de andre måtte hjælpe sig med knive på enden af en stang, med segle fra bøndergårdene, med sværd lavet af fælgen fra et hjul. De alt for bløde klinger bukkede sig ved slagene, og mens de stod og rettede dem lige under deres hæle, mejede karthagerne dem ned fra højre og venstre, i ro og mag.

Men etruskerne, der var fastsmedede til deres lænke, rørte sig ikke af stedet; da de døde ikke kunne falde til jorden, hindrede ligene dem i at flytte sig; og denne svære bronzelinje skød sig snart udad og trak sig snart sammen, smidig som en slange, urokkelig som en mur. Bagved den ordnede barbarerne sig på ny og pustede ud et øjeblik – så styrtede de atter afsted med deres våbenstumper i hånden.

Mange havde allerede ikke længere noget værge, men sprang løs på karthagerne og bed dem som hunde i ansigtet. Af overmod lagde gallerne deres kapper; allerede på afstand sås deres store, skinnende hvide kroppe; for at skræmme fjenden rispede de deres sår større. Midt i de puniske syntagmer hørte man ikke længere udråberens røst, når han meddelte befalingerne; oven over støvet lod standarterne deres signaler gå videre, og hver enkelt gik med strømmen, hvor bølgegangen i den store masse omkring ham rev ham hen.

Hamilkar befalede numiderne at rykke frem. Men naffurfolkene styrtede dem i møde.

Klædt i side sorte kjortler, med en dusk hår øverst oppe på issen og et næsehorns-læder-skjold, håndterede de et jern uden

skaft, befæstet til et reb; og deres fjerstruttende kameler udstødte lange hæse kluk. Klingerne traf nøjagtig deres sigte, sprang så tilbage i et kort svup med et lem bagefter. De rasende dyr galoperede tværs igennem syntagmerne. Nogle, hvis ben var knust, hoppede rundt som sårede strudse.

Hele det puniske fodfolk stormede på ny mod barbarerne; det skar igennem dem. Deres manipier skiltes fra hinanden og hvirvlede om sig selv. Karthagernes stærkere skinnende rustninger omsluttede dem som gyldne kronringe; indenfor var der et myldrende virvar, og solen tændte flagrende hvide luer hen over sværdenes spidser. Imidlertid lå hele rækker af klinabarer nedmejede over sletten; lejetropperne rev rustningerne af dem, iførte sig dem og vendte så tilbage til kampen. Karthagerne lod sig flere gange narre og lokke midt ind imellem dem. En sløvhed lammede dem på stedet, eller også begyndte de at vige – og sejrsskrig, der rejste sig i det fjerne, syntes at piske dem afsted som vrag i en storm. Hamilkar var nær ved at fortvivle; skulle da alt bukke under for Mâthos geni og lejetroppernes uovervindelige mod!

Men en stærk raslen af tamburiner lød i det fjerne. Den kom fra en flok oldinge, syge, femtenårsdrenge, ja endda kvinder, der ikke længere havde kunnet tvinge deres angst, men var brudt op fra Karthago, og for at stille sig under beskyttelse af en frygtelig magt, havde de hos Hamilkar taget den eneste elefant, som republikken endnu ejede, den, hvis snabel var afhugget.

Da forekom det karthagerne, at selve fædrelandet forlod sine mure og gik frem for at byde dem at dø for det. Et fordoblet raseri betog dem, og numiderne rev alle de andre med sig.

Midt på sletten havde barbarerne støttet sig med ryggen op ad en høj. De havde ingen udsigt til at sejre, ikke engang til at redde livet; men det var de bedste, de mest uforfærdede og de stærkeste, der var tilbage.

Folkene fra Karthago gav sig til oven over numiderne at kaste stegespid, spækkenåle og hamre; mænd, for hvem romerske konsuler havde bævet af frygt, faldt for knipler, som slyngedes af kvinder; den puniske pøbel slog lejetropperne ned.

De havde søgt tilflugt på højens top. Deres kreds lukkede sig sammen igen for hvert nyt skår; to gange rykkede den ned, et voldsomt modangreb drev den tilbage; og karthagerne udstrakte armene i vild forvirring; de stødte deres lanser mellem benene på deres formænd og stødte frem efter på lykke og fromme. De gled i blodet; den alt for stejle skråning lod ligene trille ned. Elefanten, der forsøgte at ase sig op ad højen, vadede i lig til bugen; den syntes at boltre sig i dem med vellyst; og dens afstumpede, for enden brede snabel stod fra tid til anden i vejret som en uhyre blodigle.

Så holdt alle pludselig inde. Tænderskærende så karthagerne op mod højens top, hvor barbarerne stod.

Endelig styrtede de frem igen, og håndgemænget begyndte forfra. Ofte råbte lejetropperne til dem, at de ville overgive sig, og lod dem komme nærmere for så, under en frygtelig hånlatter, at dræbe sig selv med et stød, og efterhånden som de døde faldt, trådte de andre op på dem for bedre at forsvare sig. Det var som en pyramide, der lidt efter lidt voksede.

Snart var de kun halvtreds, så kun tyve, så tre og til sidst blot to, en samnit, væbnet med en økse, og Mâtho, der endnu havde sit sværd.

Samniten lå bøjet sammen i knæhaserne og svang sin økse til højre og venstre, mens han varskoede Mâtho mod hug og stød:

"Herre, til denne side! til den anden! duk dig!"

Mâtho havde mistet sine skulderplader, sin hjelm, sit panser; han var fuldstændig nøgen – mere gusten end de døde, med strittende hår og to skumflager i mundvigene – og hans sværd hvirvlede så hastigt rundt, at det dannede en strålekrans omkring ham. En sten knækkede det tæt ved fæstet; samniten var faldet, og karthagernes flod slog sammen om ham, de rørte ved ham. Da løftede han sine to tomme hænder mod himlen, lukkede så øjnene, bredte armene ud og styrtede sig som et menneske, der kaster sig i havet højt oppe fra et forbjerg, ind imellem lanserne.

De veg til side for ham. Flere gange rendte han mod karthagerne. Men bestandig veg de tilbage og vendte deres våben bort.

Hans fod stødte mod et sværd. Mâtho ville tage det op. Da følte han sig med et bastet om håndled og knæ og faldt til jorden.

Narr' Havas havde i nogen tid fulgt ham skridt for skridt med et af de store net, hvori man fanger vilde dyr, og i det øjeblik, da han bukkede sig, indfiltret ham i det.

Så bandt man ham på elefanten med de fire lemmer i korsstilling, og alle de, der ikke var sårede, ydede ham følge og ilede under stærk larm mod Karthago.

Uforklarligt nok var budskabet om sejren allerede nået dertil ved den tredje time på natten; vanduret i Khamons tempel havde ladet den femte time rinde ud, da toget kom til Malqua;

da slog Mâtho øjnene op. Der var så mange lys på husene, at byen syntes at stå i flammer.

Et uhyre råb kom dumpt brusende imod ham; og liggende på ryggen betragtede han stjernerne.

Så smældede en port i, og mulm omhyllede ham.

Næste dag ved samme time udåndede den sidste af de mænd, der var blevet tilbage i Øksepasset.

Den dag, da hans kammerater var draget bort, havde hjemvendende zuaeser fået klippeblokkene til at skride ned, og i nogen tid havde de skaffet dem føde.

Barbarerne ventede stadig at se Mâtho komme til syne – og de ville ikke forlade bjerget, dels af modløshed og afkræftelse, dels på grund af den stædighed, hvormed syge nægter at skifte plads; da omsider forrådene var opbrugt, drog zuaeserne bort. Man vidste, at der i det højeste var tretten hundrede tilbage, og for at gøre det af med dem behøvedes ingen soldater.

De vilde dyr, især løverne, havde formeret sig stærkt i de tre år, krigen havde varet. Narr' Havas havde holdt stor klapjagt på dem, og efter forud at have tøjret geder i forskellige afstande langs vejen, han jog dem, havde han drevet dem hen imod Øksepasset, og dér levede de nu alle til hobe, da en af de gamle udsendt mand kom derhen for at få at vide, hvad der var tilbage af barbarerne.

Vidt hen over sletten lå der løver og lig, og de døde var næppe til at skelne fra klæder og rustninger. Næsten alle manglede ansigt eller en arm; nogle syntes endnu urørte; andre var fuldstændig indtørrede, og tilstøvede hjerneskaller fyldte hjelmene; kødløse fødder stak frem af benskinnerne; benrade

bar endnu deres kapper; solrensede knogler dannede skinnende pletter i sandet.

Løverne hvilede med brystet mod jorden og udstrakte forpoter, glippende med øjenlågene under lysets glans, der blev endnu stærkere ved genskinnet fra de hvide klipper. Andre sad på hug og stirrede stift frem for sig; eller også lå de halvt skjulte i deres vældige manker og sov sammenrullede; alle så de mætte, dvaske og trætte ud. De var ubevægelige som bjerget og som de døde. Natten sænkede sig; brede røde bånd stribede himlen i vest.

I en af disse bunker, der lå som ulige høje pukler strøet over sletten, var der noget, der rejste sig, noget endnu mere formløst end et spøgelse. Da gav en af løverne sig til at gå; dens vældige krop tegnede sig som en sort skygge mod den purpurrøde himmelgrund – og da den var tæt ved manden, slog den ham til jorden med et eneste dask af sin pote.

Så lagde den sig fladt hen over sit bytte og begyndte med sine tænder langsomt at flænse indvoldene ud.

En stund efter spilede den sit gab højt op og udstødte i nogle minutter et langt brøl, som bjergets ekkoer gentog, og som endelig døde bort i ensomheden.

Pludselig trillede små rullesten ned oppe fra. Man hørte en skratten af rappe trin, og så vel fra faldgitteret som fra kløften kom spidse snuder og opretstående øren til syne; rødgule øjne funklede. Det var sjakalerne, som kom for at æde resterne.

Karthagerne, der så til, bøjet ud over afgrunden, begav sig på hjemvejen.

15. Mâtho

Karthago var i jubel – en dyb, almen, grænseløs, afsindig jubel; man havde stoppet hullerne i de sammenstyrtede mure, opmalet gudernes billedstøtter, myrtegrene lå strøet på gaderne, på alle gadehjørner brændte røgelsen, og mængden på terrasserne lignede med deres brogede dragter store blomsterklynger, der udfoldede sig i luften.

Det stadige glam af stemmer overdøvedes af vandbærernes skrål, når de vandede fliserne; Hamilkars slaver uddelte i hans navn ristet byg og råt kød; folk standsede hinanden og faldt grædende i hinandens arme; de tyriske byer var taget, nomaderne splittede, alle barbarerne tilintetgjorte. Akropolis forsvandt under farvede solsejl; snabelsporerne på trirémerne, der lå på rad uden for havnemolen, lynede som et dige af diamanter; overalt mærkede man ordenen genoprettet, begyndelsen på en ny tilværelse, en stor og fælles lykke; det var dagen for Salammbôs ægteskab med numidernes konge.

På det flade tag af Khamon-templet stod tre lange, med kæmpemæssige guldopsatser belæssede borde, ved hvilke præsterne, de gamle og de rige skulle sidde, og der var et højere fjerde, bestemt for Hamilkar, Narr' Havas og Salammbô; for da hun ved slørets genvinding havde frelst fædrelandet, gjorde folket hendes bryllup til en national glædesfest, og på pladsen nedenfor stod det og ventede på hendes tilsynekomst.

Men et langt stærkere begær tirrede dets utålmodighed: Mâthos død var lovet til højtideligheden.

Man havde først foreslået at flå ham levende, at hælde smeltet bly i hans indvolde, at lade ham dø af sult; så ville man binde ham til et træ, og en abe skulle bag fra dunke ham i hovedet med en sten; han havde krænket Tanit, derfor skulle Tanits bavianer hævne hende. Andre var af den mening, at man skulle lade ham ride rundt på en dromedar, efter at man havde stukket oliedyppede hørvæger ind på forskellige steder af hans legeme, – og de godtede sig ved tanken om de store dyrs omflakken i gaderne med denne mand, der ville vride sig under blussene som en lysestage, vinden blæser igennem.

Men til hvilke borgere skulle hans henrettelse betros, og hvorfor skulle de andre stå tilbage? Helst ønskede man en dødsmåde, hvori hele byen kunne deltage, så alle hænder, alle våben, alt hvad der var karthagisk, lige ned til gadernes fliser og golfens bølger, kunne sønderrive, knuse og tilintetgøre ham. Derfor tog de gamle den bestemmelse, at han skulle gå fra sit fængsel til Khamon-pladsen uden nogen ledsagelse, med bagbundne arme – og for at holde ham des længere i live, blev det forbudt at ramme ham i hjertet, ligeledes at udslukke hans øjne, for at han kunne se sin egen pinsel til ende, at kaste noget efter ham og at lægge mere end tre fingre på ham ad gangen.

Skønt han først skulle vise sig hen imod dagens slutning, troede man dog til tider at få øje på ham, og mængden styrtede mod akropolis, gaderne tømtes, så vendte folk knurrende tilbage. Nogle havde stået på samme sted fra aftenen forud; på afstand krydsede de spørgsmål og svar og viste hinanden deres negle, som de havde ladet vokse for bedre at kunne bore dem i hans kød. Andre gik hidsigt frem og tilbage; nogle var blege, som var det deres egen henrettelse, de ventede på.

Pludselig dukkede bag Mappalerne høje fjervifter frem over mængdens hoveder. Det var Salammbô, som gik ud af sit palads; et lettelsens suk åndedes ud i luften.

Men optoget var længe undervejs; det gik skridt for skridt.

Først drog patækernes præster forbi, derpå Eschmûns, Melkarths og alle de andre præsteskaber efter tur med de samme mærker og i samme orden som ved ofringen. Moloks præster gik forbi med sænket pande, og af en slags samvittighedsnag veg mængden til side for dem. Men Rabbetnas præster skred frem med stolte skridt, med lyrer i hænderne; præstinderne fulgte dem i gennemsigtige gule eller sorte kjoler, mens de udstødte fugleskrig og vred sig som slanger, eller også drejede de i kreds til fløjternes klang for at efterligne stjernernes dans, og deres lette klæder udsendte i gaderne pust af blide dufte. Blandt disse kvinder klappede man ad kedeschim'erne med de malede øjenlåg, der forestillede guddommens tvekønnethed; deres duft og klæder var som præstindernes, og de lignede dem trods deres flade bryster og deres smallere hofter. For øvrigt var denne dag det kvindelige princip fremherskende og indblandet i alt; en mystisk lystenhed bølgede i den tyngende luft; allerede tændtes faklerne i de hellige lunde; dér skulle i nattens løb øves omfattende utugt; tre skibe havde bragt skøger fra Sicilien, og der var ligeledes hentet fra ørkenen.

Efterhånden som præsteskaberne ankom, opstillede de sig i templets gårde, på de ydre gallerier og langs de dobbelte trapper, der løb op ad murene og nærmede sig hinanden foroven. Rækker af hvide kjoler kom til syne mellem

søjlegangene, og bygningsværket befolkedes med levende billedstøtter, der var lige så ubevægelige som støtter af sten.

Dernæst fulgte skatmestrene, provinsernes statholdere og alle de rige. Der opstod en stærk larm nede på pladsen. Mængden strømmede ud af de tilgrænsende gader, tempeltjenerne drev dem tilbage med stokkeslag, og midt imellem de gamle, der var kronede med gyldne tiaraer, sås Salammbô på en bærestol, hvorover der var spændt en purpurbaldakin.

Da rejste sig et uhyre skrig; bækkenerne og klapreinstrumenterne klang stærkere, tamburinerne buldrede, og den store purpurbaldakin forsvandt mellem de to pyloner.

Den kom atter til syne i første stokværk. Salammbô skred langsomt frem under den; så gik hun over terrassen for at sætte sig i baggrunden på en art trone, udskåret af en skildpaddeskal. Man skød en elfenbensskammel med tre trin under hendes fødder; på det første knælede to negerbørn, på hvis hoveder hun nu og da støttede sine to, med alt for tunge ringe belæssede arme.

Fra anklerne til hofterne var hun indhyllet i et snævermasket net, der lignede skællene på en fisk og lyste som perlemor; et mørkeblåt bælte omsluttede hendes midje og lod se begge hendes bryster gennem to halvmåneformede udskæringer; karfunkeldupper skjulte brystvorterne. Hendes hovedpynt bestod af påfuglefjer, besåede med ædelstene; en lang, snehvid kåbe faldt ned bag hende – og med albuerne ind til kroppen, med sammenpressede knæ, med diamantringe på overarmene sad hun stift op og ned i en præstelig stilling.

På to lavere sæder sad hendes fader og hendes brudgom. Narr' Havas var klædt i en lang lysegul kjortel og bar sin saltstens krone, hvor fra to hårfletninger, snoede som ammonshorn, stak frem; og Hamilkar, der var i en violet, med gyldne vinranker indvirket tunika, holdt et slagsværd ved sin side.

I det af bordene indelukkede rum lå Eschmûn-templets pythonslange på jorden mellem pytter af rosenolie; den bed sig selv i halen og dannede en stor sort ring. Midt i ringen stod der en kobbersøjle, hvorpå der hvilede et krystalæg, og da solen skinnede på det, sprang der lysstråler fra den ud til alle sider.

Bag Salammbô stod Tanits præster i linnede kjortler; til højre for hende dannede de gamle med deres tiaraer en stor guldlinje, de rige på den modsatte side med deres smaragdsceptre en stor grøn linje – mens allerbagerst Molok-præsterne på grund af deres røde kapper så ud som en purpurvæg. De andre præsteskaber indtog de lavere terrasser. Folkemængden fyldte gaderne. Den steg op på husene og nåede i lange rækker helt op til toppen af akropolis. Mens Salammbô sad således med folket for sine fødder, himmelhvælvet over sit hoved og trindt om sig det umådelige hav, golfen, bjergene og provinsernes fjerne synsrande, smeltede hun i sin stråleglans sammen med Tanit og syntes at være selve Karthagos skytsånd, byens legemliggjorte sjæl.

Festen skulle vare hele natten, og flerarmede lampestativer var plantede som træer på de tæpper af malet uld, der dækkede de lave borde. Der var stuvende fuldt af store elektrumkrukker, blå glasvaser, skildpaddeskeer og små runde brød mellem den dobbelte række af perlebesatte tallerkener; drueklaser med

deres blade var slyngede om elfenbensstokke som thyrsusstave; blokke af sne smeltede på fade af ibenholt, og limoner, granatæbler, græskar og vandmeloner dannede hele bjerge under de høje sølvopsatser; vildsvin med åbent gab sølede sig i krydderiernes støv; harer med deres hele hårbeklædning syntes at hoppe mellem blomsterne; kødfars fyldte muslingeskallerne; bagværket havde symbolske former; når man tog lågklokkerne af fadene, fløj der duer ud.

Imidlertid ilede slaverne rundt på tåspidserne med opkiltret kjortel; fra tid til anden spillede lyrerne en hymne eller der løftede sig et kor af stemmer. Folkelarmen, der lød dump og uafbrudt som havets brusen, skvulpede op omkring festmåltidet og syntes at vugge det i en videre harmoni; nogle mindedes lejetroppernes gilde; man sank hen i lykkelige drømme; solen begyndte at synke, og halvmånen stod allerede op på den anden side af himlen.

Pludselig drejede Salammbô hovedet, som om nogen havde kaldt på hende; folket, der iagttog hende, fulgte retningen af hendes blik.

På toppen af akropolis havde døren til det i klippen under templets fod udhuggede fængsel i samme nu åbnet sig, og på tærsklen til dette sorte hul stod en mand.

Sammenkrummet trådte han ud med forstyrret udtryk som et vildt dyr, der pludselig sættes i frihed.

Lyset blændede ham; han blev nogen tid stående ubevægelig. – Alle havde genkendt ham og holdt deres åndedræt tilbage.

Dette offers legeme var i deres øjne noget særlig enestående, omstrålet af en næsten overjordisk glans. De bøjede sig frem for at se det, navnlig kvinderne. De brændte af begær efter at

betragte ham, der var skyld i deres børns og ægtefællers død, og fra dybet af deres sjæl steg der mod deres vilje en skamløs nyfigenhed op – lysten til at kende ham fuldt og helt, en med samvittighedsnag blandet attrå, der snart efter forvandledes til endnu stærkere afsky.

Endelig gjorde han det første skridt; da var overraskelsens svimmel borte med det samme. Utallige arme straktes i vejret, og man så ham ikke mere.

Akropolistrappen havde tresindstyve trin. Han steg ned ad dem, som blev han hvirvlet bort i en elv højt oppe fra et bjerg; tre gange så man ham springe, så faldt han ned på sine hæle ved trappens fod.

Hans skuldre blødte, hans bryst stønnede i gispende pust; og for at bryde sine bånd gjorde han sådanne anstrengelser, at hans over de nøgne lænder korsbundne arme svulmede op som slangestumper.

Fra stedet, hvor han stod, løb flere gader ud. I hver af dem strakte sig en tredobbelt række bronzekæder, der var fastgjorte ved de patækiske guders navle, i parallel retning fra den ene ende til den anden. Hoben stod stuvet op ad husene, i midten gik de gamles tjenere op og ned og svang svøber.

En af dem drev ham frem med et stærkt slag; Mâtho gav sig til at gå.

De strakte deres arme over kæderne og skreg op om, at man havde ladet vejen være alt for bred; og han gik, begramset, stukket, flænset af alle disse fingre; når han kom til enden af en gade, lå en ny for ham; flere gange kastede han sig til siden for at bide dem – man veg i en fart bag over, kæderne holdt ham tilbage, og mængden brast i latter.

Et barn sønderrev hans øre; en ung pige, der under sit ærme skjulte spidsen af en ten, flængede hans kind; man rev håndfulde hår og kødlaser af ham; andre stak ham i ansigtet med stokke, hvortil der var fæstet svampe, dyppet i alskens skarn. På højre side af hans bryst skød en blodstrøm frem; straks begyndte vanviddet. Denne sidste barbar betød for dem alle barbarerne, hele hæren; de tog hævn over ham for alle deres ulykker, deres rædsel, deres skændsel. Folkets raseri voksede ved at mættes, de alt for spændte kæder krummede sig og var lige ved at briste; ingen mærkede de slag, hvormed slaverne tampede løs på dem for at drive dem tilbage; mange klamrede sig til husenes fremspring; alle åbninger i murene var stoppede med hoveder, og det onde, de ikke kunne gøre ham, brølede de over ham.

Det var græsselige og svinske skældsord, blandede med spottende opmuntringer og med forbandelser, og da de ikke havde nok i hans øjeblikkelige smerter, spåede de ham endnu frygteligere kvaler for evigheden.

Dette vældige hyl fyldte Karthago med næsten åndssløv ihærdighed. Ofte blev en enkelt stavelse – en rå, dump, afsindig lyd – gentaget i flere minutter af hele folket. Fra sokkel til tag dirrede murene af det, og det så for Mâtho ud, som gadens to sidevægge kom ham i møde og løftede ham op fra jorden som to uhyre arme, der kvalte ham i luften.

Imidlertid huskede han forhen at have oplevet noget lignende. Det var den samme mængde på terrasserne, de samme blik, den samme forbitrelse; men den gang gik han som fri mand, alle veg til side, en gud dækkede ham – og denne erindring, der lidt efter lidt blev klarere, indgød ham en alt

overvældende bedrøvelse. Skygger fo'r forbi hans øjne; byen hvirvlede i hans hoved, hans blod rislede ud af et sår i hans hofte, han følte sig døden nær; han knækkede over i haserne og segnede langsomt om på stenbroen.

Da gik én til Melkarth-templets forhal og hentede stangen fra en trefod, rødglødende af kulilden, stak den under den første kæde og stemmede den mod hans sår. Man så kødet ryge; folkets hujen kvalte hans stemme; han stod atter oprejst.

Men seks skridt længere fremme faldt han på ny, så en tredje og en fjerde gang; stadig bragte en ny pinsel ham på benene. Med rør stænkede man dryp af kogende olie på ham; man strøede glasskår under hans fjed; han blev ved at gå. Men på hjørnet af Satheb-gaden lænede han sig med ryggen mod muren under en bods skærmtag og gik ikke videre.

Da slog rådets slaver ham med deres piske af flodhestelæder så rasende og så længe, at frynserne på deres tunika drev af sved. Mâtho syntes ufølsom; men pludselig tog han tilløb og begyndte at styrte blindt afsted, mens han med læberne frembragte samme lyd som folk, der klaprer af kulde. Han fo'r ned gennem Budes-gaden, gennem Sæpo-gaden, over grønttorvet og nåede ind på Khamon-pladsen.

Nu tilhørte han præsterne; slaverne havde trængt mængden tilbage; der var mere plads. Mâtho så sig om, og hans øjne traf Salammbô.

Ved det første skridt, han havde gjort, var hun stået op; dernæst var hun ufrivilligt, efterhånden som han kom nærmere, lidt efter lidt trådt frem til terrassens rand; snart gik alle ydre ting hende af minde, og hun havde kun øje for Mâtho. I hendes sjæl var indtrådt stilhed – havde åbnet sig en af disse

afgrunde, hvor hele verden forsvinder under trykket af en eneste tanke, en erindring, et blik. Denne mand, der gik imod hende, drog hende uimodståeligt.

Med undtagelse af øjnene havde han intet menneskeligt ved sig mere; han var kun en lang, dryppende rød masse; hans bånd hang brudte ned ad hans lår, men kunne ikke skelnes fra senerne i hans fuldstændig flåede håndled; hans mund stod på vid gab. Hans øjenhuler udspyede to flammer, der syntes at lue helt op i hans hår – og den ulykkelige gik stadig videre!

Han nåede lige til foden af terrassen. Salammbô stod bøjet frem over brystværnet; disse frygtelige øjne betragtede hende, og bevidstheden vågnede i hende om alt, hvad han havde lidt for hendes skyld. Skønt han sloges med døden, så hun ham dog på ny i hans telt, knælende, omslyngende hendes midje med sine arme, stammende blide ord; hun tørstede efter at føle disse arme endnu en gang, at høre disse ord endnu en gang; hun ville ikke, at han skulle dø! I dette øjeblik blev Mâtho grebet af en heftig skælven; hun ville skrige. Han styrtede baglæns om og rørte sig ikke mere.

Salammbô blev næsten afmægtig båret tilbage til sin trone af præsterne, der stimlede sammen om hende. De lykønskede hende: det var hendes værk. Alle klappede i hænderne og stampede i jorden, mens de hylede hendes navn.

Men en mand styrtede sig over liget. Skønt han var skægløs, havde han Molok-præsternes kappe på skuldrene og i bæltet den særegne kniv, de brugte til at skære det indviede kød i stykker med, og hvis skaft endte i en guldspatel. Med et eneste snit spaltede han Mâthos bryst, rev så hjertet ud, lagde det på skeen, og idet Schahabarim løftede sin arm, bød han solen det.

Solen sænkede sig bag bølgerne; dens stråler strøg som lange pile hen over det blodrøde hjerte. Himmelkloden sank dybere i havet, alt som dets banken blev svagere. Ved hjertets sidste skælven forsvandt den.

Da lød fra golfen til lagunen og fra landtangen til fyrtårnet, i alle gaderne, på alle husene og på alle templerne et eneste skrig; nu og da brød det af, begyndte så igen; bygningerne bævede ved det; Karthago skælvede som i krampetrækninger af en titanisk jubel og et grænseløst håb.

Beruset af stolthed lagde Narr' Havas som tegn på besiddelse sin venstre arm om Salammbôs liv; med højre hånd greb han en guldskål og drak for Karthagos skytsånd.

Salammbô rejste sig som sin brudgom med et bæger i hånden for også at drikke. Men hun segnede med tilbagebøjet hoved bag over tronsædets ryg – bleg, stiv, med åbne læber – hendes hår løsnede sig og hang helt ned til jorden.

Sådan døde Hamilkars datter, fordi hun havde rørt ved Tanits kåbe.

Om "Salammbô"

Forfatter: Gustave Flaubert (1821-1880).
Org.udgave: *Salammbô.* Michel Lévy Frères, Paris 1862 .
Denne udgave baseret på: Gustave Flaubert: *Salammbô*, oversat af Sophus Michaëlis. Anden udgave. P. Haase og Søns Forlag, København 1930.
Oversætter: Sophus Michaëlis (1865-1932).
Redigeret af: Vivi N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Gaston Bussière (1862-1928): *Salammbô* (1907).

ISBN 978-87-7979-961-5

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978.87-7979-195-4 (Ølstykke 2010).

www.ebib1800.dk

